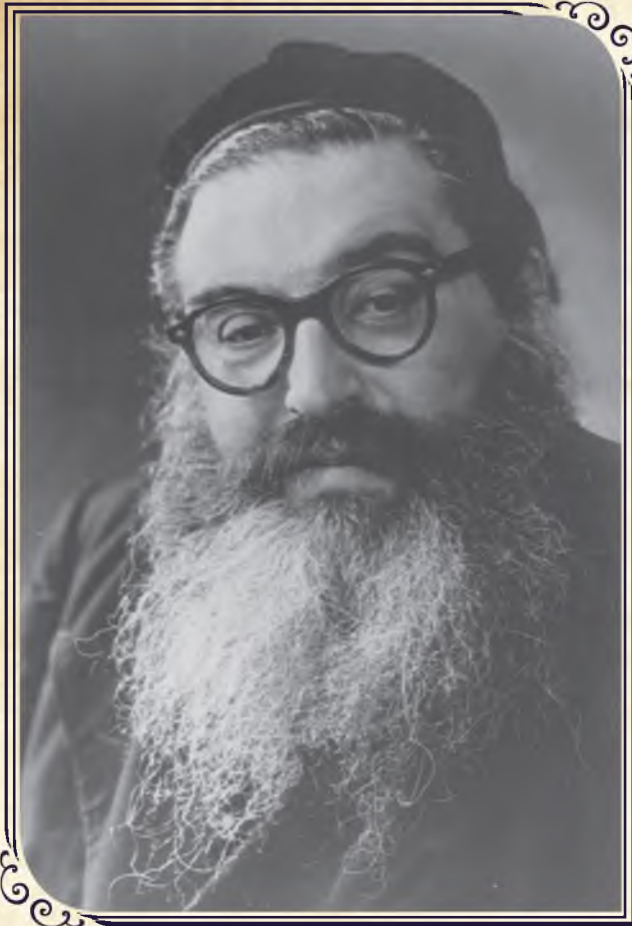

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת וישלח | גיליון מס' 119 | כסלו תש"פ

בעל 'פחד יצחק'

מעט וזעיר

מאורחותיו המרוממות ואמרותיו המחכימות

של עמוד המחשבה איש האשכולות

הגאון הגדול

רבי **יצחק הוטנר** זצ"ל

לרגל יום השנה להסתלקותו

כ' כסלו תשמ"א

מברשות שיניים עם הכשר לשבת

עומק הפשוט

בירורי הלכה ופסקי דין אקטואליים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א

גיליון מס' 244

עולם הישיבות

זיכרונות ותיאורים מהווי היכלי הישיבות הקדושות

ישיבת כנסת חזקיהו - רכסים

(תש"ט - תש"פ)

לעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר ב"ר צבי הערש קנול** ז"ל

כ"ה כסלו

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת וישלח

ר"ת	יציאה	כניסה	
17:54	17:16	16:01	ירושלים
17:55	17:17	16:15	בני ברק
17:53	17:15	16:05	חיפה
17:54	17:17	16:10	מודיעין עילית
17:55	17:17	16:00	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

טנא ברכות

למעלת ידידינו הדגול
חבר המערכת

הגאון רבי שלמה קרפל שליט"א

מחבר הגיליון "חישבתי דרכי"

לרגל שמחת נישואי ביתו שתחי'
איחולינו מעומקא דליבא
שיהא הבית הנבנה
לבנין עדי עד
בו תשרה השכינה
וישמע בו קול ששון וקול שמחה
יראו דורות ישרים ומבורכים
מתוך אושר ושלוה
שפע והרווחה
וברכת ה' כל הימים

בברכה מרובה

הרב נתן פלדמן

וחברי המערכת

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים
ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה'אוסף' -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,

ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות "נדרים פלוס" או "קהילות"

בחיפוש המילים "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עומק הפשט | 41

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 45

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 49

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 51

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 57

מעלת השבת וקדושתה

שמעתא עמיקתא | 59

הלכות מצויות לחנוכה

מים זכים | 63

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 65

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 67

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

עולם התורה | 69

מדברים כמו שמתר

בעל 'פחד יצחק' | 71

מעט וזעיר מאורחותיו המרוממות ואמרותיו

המחכימות של עמוד המחשבה איש האשכולות

הגאון הגדול רבי **יצחק הוטנר** זצ"ל

לרגל יום השנה להסתלקותו - כ' כסלו תשמ"א

עולם הישיבות | 75

זיכרונות ותיאורים מהווי היכלי הישיבות הקדושות

שעיצבו את עולם התורה במאות השנים האחרונות

ישיבת **כנסת חזקיהו - רכסים** (תש"ט - תש"פ)

עם הספר | 79

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

לקראת שבת | 81

לקט מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

ויותר יעקב לבדו | 15

שיחת הגאון הגדול רבי **דוד כהן** שליט"א

ראש ישיבת "כנסת ישראל - חברון"

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורים לפי סדר המצוות | 17

מפי הגאון רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 19

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

מתוקים מדבש | 25

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

התבוננות בפרשיות התורה | 27

משיעורי הגאון רבי **נתן רוטמן** שליט"א

עטרת השבת | 33

משיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

ענייני פרשת השבוע | 35

שיעורי הגאון רבי **נחום נבנצאל** שליט"א

תמצית הש"ס | 37

דף היומי - מ"ב ומוטר

עינינו גל | 39

מאמרי 'עין לא ראתה'

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות" בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

תל ציון	ביתר עילית	ירושלים
בית כנסת החסידי	בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A	ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בני ברק	מודיעין עילית	בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכז" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "מצפה רמות" רמות א' בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל
כולל "פוניבז" כולל "בית הלל" כולל "ברסלב" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכז" שיכון ה בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88	מודיעין עילית ישיבת "מיר" כולל "עשרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג) בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר" בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד" בית הכנסת "משובב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי	
	בית שמש	
	ישיבת "אור לישרים" בית הכנסת "היכל אברהם" קריה בית הכנסת "לב אליהו" רמה א' בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א' בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א' בית הכנסת "פני שמואל" רמה א' בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג' בית הכנסת "הכולל"	
	יסודות	
	בית הכנסת המרכזי	
	רחובות	
	בית הכנסת "כולל בר שאול"	
	תל אביב	
	מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'	
	טלזסטון	
	בית הכנסת "קהילת בני תורה"	
אלעד		בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה"
גבעת זאב החדשה		בית הכנסת "בית אליהו" בית הכנסת "בני הישיבות"
רכסים		
בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב' בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'		
תפרח		
ישיבת "תושיה"		
נתיבות		
בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"		

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת וישלח תש"פ | גליון מס' 115

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

מבח שם יעקב מתרוממים ל"ישראל לסגולתו"

יעקב וישראל – העקב לעומת הראש

באמת, שני השמות ישראל ויעקב, עניינם הפוך זה מזה גם בעוד צורה. הרמב"ן באותו פסוק "והיה עקב תשמעון" מבאר שהעקוב שייך לעקב. בעקב בקומת האדם, בו נמצאת העקיבה והרמאות, שם נמצא חסרון היושר, ויעקב שייך לעקב. וכך נמצא בדברי חז"ל בזוהר וגם במדרשים שהשם יעקב הוא על שם העקב, ומאידך, המילה ישראל היא "לי ראש". אלו שני הקצוות של קומת האדם, מכף רגל ועד ראש. נמצא, שם יעקב הוא על מדרך כף רגל, מה שאדם דש בעקביו, מה שעושה העקב, על זה חל השם יעקב, ועל החלק העליון יותר חל השם ישראל "לי ראש".

עוד נראה, וכך היא המשמעות הברורה מדברי חז"ל, ש"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", היינו, יעקב דלמטה ויעקב דלמעלה, זה מתכוין לשני השמות, יעקב זה פה, וישראל זה מגיע השמימה. ועוד אנו מוצאים, כי יעקב הוא צורת אדם, כפי שאומרים חז"ל בחולין (צ"א ע"ב) על הפסוק "מלאכי אלקים עולים ויורדים בו", "תנא עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה", המלאכים רואים למעלה את אותה צורת אדם שראו למטה. שם חקוקה דמותו בכסא הכבוד, והדבר הזה עצמו מתגלה גם פה וגם פה, אותה צורת אדם.

והנה, המקום שבו הנחש שפיתה והביא חטא לעולם יכול לפגוע באדם, הוא כפי שנאמר בפסוק, שהקב"ה גילה לו לנחש, הנחש הקדמוני כפי שקוראת לו הגמרא (סוטה ט' ע"ב), שכשהאדם ירצה להתגבר עליו, "הוא יושף ראש", ואם הוא ירצה לפגוע בו, "אתה תשפנו עקב".

העקב – שורש המוות באדם

העקב, כידוע, זה בשר שהתחושה בו היא מאד מועטת, החיות שם קטנה מאד. בכל הגוף כולו מתפשטת הרגשת החיות, אבל העקב בנוי כך, כיון שהוא העיקר באפשרותו של האדם ללכת, לצעוד, זה מהייב אבר לא כל כך רגיש, אחרת הוא לא היה מסוגל ללכת הרבה. על הידיים קשה ללכת לא רק משום שקשה לעמוד בצורה הפוכה, אלא

מדוע נותר שם יעקב אחר שהעקוב הפך למישור

"לא יעקב יאמר עוד שמך כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", וברש"י "לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה ורמיה כי אם בשררה וגלוי פנים וסופך שהקב"ה נגלה עליך וגו'". מפורש כאן ברש"י ששם יעקב הוא שם של עוקבה ורמאות. "ויעקבני זה פעמיים", את הבכורה ואת הברכה, זה יעקב. עקוב, זה דבר שנעשה בעוקבה ולא ביושר וכלשון הפסוק "עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו" (ירמיהו י"ז ט'), וכן מצינו בלשון הפסוק בישעיהו (מ' ד') בהפטרת נחמו "והיה העקב למישור", המישור הוא ישר ומה שלא ישר זה עקוב.

הרמב"ן אומר על הפסוק "והיה עקב תשמעון", שיעקב נקרא ישורון כי היפך העקב מישור, שם "ישורון" שאנו נקראים בו, "ויהי בישורון מלך", נקרא להדיא על שם היושר, זהו היושר עצמו, אבל היושר הכלול בשם ישראל מגיע עם מלחמה, על ידי התגברות, "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", וכך, יעקב, ישראל, וישורון, אלו הם שלושת השמות שאנו נקראים בהם, אלה הם שלושת שמותיו של כלל ישראל, ואלה הם שלושת שמותיו של יעקב.

הגמרא בברכות (י"ב ע"ב) אומרת "לא שיעקר מקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו", ששם ישראל יהיה עיקר. השם העיקרי לעתיד לבוא זה ישראל. ישראל הוא על שם היושר ויעקב על שם העקיבה.

וצריך להבין, מדוע עדיין נשאר השם הזה שנקרא יעקב, אם שני הדברים הפוכים זה לזה, כפי שנאמר "והיה העקוב למישור", מדוע אנו נקראים עדיין גם בשם יעקב אחר שהשם הזה הפך לשם ישראל, וכגון מה שנאמר בנביא מספר פעמים לכלל ישראל "אל תירא עבדי יעקב", ועוד פסוקים רבים. אם כבר נעשה העקוב למישור, אז העקוב כבר איננו, הוא כבר מאחרינו. לאחר שיעקב נקרא ישראל, ואף נקרא ישורון היינו יושר בלי "כי שרית", הרי אין שם כבר עקמימות, עקיבה ורמאות, אלא מישור, ומדוע נותר שם יעקב, וכפי שאומרת הגמרא בברכות (י"ג ע"א) שכששינו את שמו של אברהם, מאברם לאברהם, השם הראשון בטל. ואילו אצל יעקב זה נשאר, הדבר דורש התבוננות.

1

להערות והארות ובכל ענייני "חשבת דרכי" ניתן לפנות ל 02-6424736

נכתב באישור המשפחה

משום שזה לא איבר שאפשר לצעוד עליו. אדם צועד על העקב, וזה מחייב כשר עם הרגשה מועטת. את העקב אפשר לדקור ולעשות בו דברים שהיו פוצעים אברים אחרים, העקב מרגיש פחות.

הברייתא באבות דרבי נתן, מפרטת באריכות רבה, שכל מה שיש בעולם יש באדם. יש בעולם נהרות, ישנם חורשות, יש מקומות ריקים, מדבריות, יש עצים ויש מים וכו', ואת כל הדברים האלה מוצאים שם בכרייתא גם בקומת האדם, האדם נושא בתוכו את כל מגוון האפשרויות שיש בעולם. והברייתא מסיימת "מלאך המות בעולם מלאך המות באדם, זה עקיבו של אדם", יש מלאך המוות בעולם, וישנו גם מלאך המוות בקומת האדם, בתוך צורת האדם יש סיבה למוות, אלו עקיבו של אדם. העקביים הם שורש למוות בצורת האדם, מהם מגיע המוות.

הקב"ה ברא את האדם בצורה כזו, שהחיבור למקור ההרגשה, למקור החיות, הוא עד המקום ששם מתפשטים העצבים, אותם העורקים של התחושה, של הרגשת החיות. העקב הוא המקום הרחוק ביותר מן הדעת, מן המח. מה שמגיע לשם, הוא רק מעט, ולא בעוצמה כמו בכל הגוף. מעט מההרגשה מגיעה עד לעקב. זה רחוק ביותר מכוחות החיים. לכן הדבר הזה הוא במידה מסוימת לא לגמרי חי, אין שם חיות באותה עוצמה כמו בכל חלקי הגוף.

העקב הוא ה"לא חיים" בתוך צורת האדם, וכשכל האדם כולו נראה כמו עקב הוא נקרא מת.

[ונוסיף, כי הנה אנחנו, הדור של עקבתא דמשיחא, כלשון המשנה בסוף סוטה "בעקבות משיחא כו" ואכן, בין יתר הדברים שקורים לנו, אנו אף נראים כעקב. הרגשת החיות קטנה מאד, צריך לדקור חזק כדי להרגיש, כאשר האדם הולך הרבה העקבים מתקשים, ונעשים קשים כפרסות של סוס, הרגשת החיות כמעט לא קיימת, כך בדיוק הוא האופן שאנו נראים.

הדבר היחיד שהעקב רגיש לו, זו תחושת הדגדוג, ואף עניין זה מצטרף למצבנו, הרגשת חיים אין לנו, אבל מיני גירויים חיצוניים של דגדוג הגורמים לשחוק הכסיל (קהלת ז' ו'), אותם יש לנו, כך נראה עקב, וכך אנו נראים.]

יעקב – י' של העתיד והמחשבה – המגיעה לעקב

הגמרא בתענית (ה' ע"ב) אומרת שיעקב אבינו לא מת, היינו, יעקב אבינו היה אותה צורת אדם שעליה בעצם לא חלה אותה גזירת מיתה שכורא העולם גזר על אדם הראשון וכל זרעו. יעקב אבינו נחלץ מזה, ועל העובדה שנדמה לנו שהוא מת, אומר שם רבי יצחק, "מקרא אני דורש", יעקב אבינו לא מת, והעובדה שהוא נעלם ואי אפשר לתקשר איתו, אין זה מוות, זה מסיבות אחרות, זה מתפרש אחרת, ועל כל פנים, הוא לא מת.

זה עניינו של השם יעקב. האות י', כפי שכותב רש"י על הפסוק "אז ישיר", "על שם המחשבה נאמרה", ואותה י' שהיא המוח, המחשבה, האות של העתיד, חלה ומגיעה עד לעקב. פירוש הדבר, כי הנה, העקב, כאמור, נושא בתוכו את המוות, היינו, העקב מפסיק, הוא הסוף, יש מצב שנפסק על ידי העקב, [וכפי שעקבתא דמשיחא זה סוף תהליך, ואנו מקווים שלא ימשך הרבה אלא מעט מאד], זה ענינו של המוות, הוא לוקח מאיתנו את העתיד, והוא מגיע לגבול מסוים.

אכן, העקב זה סוף מצב ומכאן ואילך יש מצב חדש, כך מציינו בפרשת תולדות, על הפסוק שנאמר ליצחק, "עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו'", מתרגם אונקלוס את המילה "עקב" "חלף" כלומר, במקום. פירוש הדבר, אברהם אבינו נגמר, ובמקומו, בגללו, אני נותן לך משהו, זה נקרא עקב, היינו, מה שהיה אצל אברהם עובר כעת

למציאות אחרת, במקום מה שהיה ונגמר, מגיעה עכשיו מציאות חדשה, השפעה חדשה.

נמצא שכך פירוש הדבר, השם יעקב אומר לתת עתיד למה שנראה כדבר שנגמר ואין לו המשך, לעקב, אשר מהאי טעמא הוא החלק בקומת האדם הנקרא מלאך המוות שבאדם, שם אין חיות, שם הנחש יכול לפגוע. כל מי שרוצה להתגבר על הנחש, חייב להתגבר עליו מראשו, "הוא יושף ראש", אבל כאשר הנחש רוצה לפגוע בנו, זה דרך העקב, "ואתה תשופנו עקב". כיון שהאות י' היא האות של העתיד, ואותו עתיד מגיע עד לעקב, הרי שזה עניינו של יעקב, לתת עתיד לעקב. כשאמרנו יעקב, הרי שהשם הזה אומר, לתת עתיד למה שנראה כדבר שנגמר, דבר שאין לו המשך.

כלל הדבר, יעקב, איש תם, אשר עליו נאמר שהוא לא מת, והוא כפי הלשונות שמצינו בדברי חז"ל, האדם השלם, הבחיר שבאבות, השלם שבאבות, אותה צורת אדם של יעקב, הוא אשר החיל את הי' על העקב. את הי' שהיא מוח, מחשבה, תפיסה פנימית יותר, הוא הביא עד לעקב. י' היא האות של העתיד, ונוסף לזה שהיא על שם המחשבה, על ידי הי' אנו מוסיפים את מימד העתיד, כל מילה שמוסיפים לה י' זה מכויץ אותה לעתיד.

הי' של יעקב באה לתקן את העקב. העקב הוא כחינת המוות, והוא כחינה של סוף דרך ושל אין המשך. כל עקב הוא בעצם התחלה של מוות ובו החיות נפסקת, זהו מלאך המוות באדם, ולשם יכול להיכנס הנחש, אכן, הי' מתקנת את העקב בעצמו, יעקב היה זה שתקן את אותה כחינה, ועל ידו מתגלה שאותה י' שעל שם המחשבה נאמרה, ועל שם העתיד נאמרה, מגיעה עד לעקב. זאת הי' של יעקב.

העקב חייב להיות מעוקם ולא ישר

אחר שהבנו עניין זה, ניתן להוסיף ולהבין, מדוע המקום הזה, האבר הזה, נקרא על שם חסרון ישר, וכדברי הרמב"ן שעקב הוא שם של משהו מעוקב, לא ישר, כלשון הפסוק "והיה העקוב למישור".

והנה, לשון חז"ל "מצוות שאדם דש בעקביו", הפירוש בזה, העקב, זה אותו חלק חסר דעת וחסר חיות, חסר חיבור וקשר למוח, ואותו חלק דש בעקביו את אותם המצוות או שאר עניינים, היינו, בלי שימת לב, בלי דעת, הוא לא מחובר לדעת.

לכן, ברור מאד, שהעקב הוא דבר שצריך שמירה של ממש, שמירה יתירה, כמו בעל חיים שברשותו של אדם, שלא יצא ושלל ילך, כי הוא חסר דעה, הוא הולך בלי לשים לב ואינו אחראי למעשיו, כך נראה העקב.

אדם, שהולך על עקביו, היינו שעקביו מובילות אותו, הוא לא ישר, כי העקב הזה הוא מעוות, הוא עושה דברים שאסור לעשותם, העקב הוא לא ישר, הוא כשלעצמו פועל בלי דעת, ואם יש חלק באדם שלא מצורף לדעת, ברור הדבר, שחלק זה מעקם ומסלף את דרכיו של האדם.

המכוון בשם יעקב הוא שהעקב כפוף לי', כשהעקב כפוף לי', הוא הולך למקום שהדעת שולחת אותו, הוא לא הולך לבד, הוא לא דש בעקביו, הוא לא רומס בדרכו את כל הדברים שהוא צריך לשמור עליהם.

ונבין עוד בזה, כי הנה, העקב חייב ללכת בדרכים מעוקמות, משום שאם העקב ילך ישר, אז הוא מזיק. הוא הולך ודש בעקביו, ורומס כל דבר טוב. אכן, העקב שכפוף ומחובר לדעת, זה יעקב. לכן הוא חייב ללכת בדרכים כאלה, דרכים מעוקמות, עקוב ולא ישר, משום שהוא כשלעצמו, אם ניתן לו ללכת, אם נסמוך על "האלקים עשה את האדם ישר" וניתן לעקב ללכת ישר, הרי שזה נקרא עקב שכבר פגע בו הנחש, זה כבר אחרי "ואתה תשופנו עקב", ואז הוא ילך וידוש בעקביו את

כל מה שאסור, את כל מה שצריך להיזהר, את כל מה שצריך לשמור. עקב שהדעת חלה עליו ומפעילה אותו, עקב שהדעת שולטת עליו, הרי שהדעת הזאת מכוונת אותו באופן שהוא לא יכול ללכת ישר. הליכה שהיא כפופה לדעת צריכה שימת לב כל הזמן, אולם כשאדם הולך ישר הוא הולך ולא שם לב. הוא ממשיך בדרכו.

שם ישראל, הוא השם הנוסף, עליו אומרים חז"ל "לי ראש", ונאמר בפסוק שעניינו "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". כאן כתוב, שיעקב מגיע עד לגובה הגבוה ביותר. בסופו של דבר, אחרי שיעקב אבינו קיבל גם את השם ישראל, והוא נקרא גם יעקב וגם ישראל, הוא נהיה הבריח התיכון שמבריה מן הקצה עד לקצה, מן הראש עד לעקב. הכל מציאות אחת וקומה אחת, הכל דבר אחד המחובר יחד.

חיבור שתי מציאויות הפוכות – רק בכח עליון

והנה, תמיד, בכל מקרה ובכל מצב, לעולם הכלל הוא, שכאשר אנו מחברים שתי מציאויות שונות זו לזו, ויוצרים מהן מציאות אחת, הדבר הזה הוא בלתי אפשרי, דוגמא לדבר, כאשר אנו מחברים איש ואשה, שהם שתי מציאויות הפוכות, שתי צורות אדם שונות, נאמר בגמרא בסוטה (ב' ע"א) "אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן וקשין לזווגן בקריעת ים סוף", יש קושי גדול בחיבור של שתי צורות הפוכות זו לזו לגמרי, אי אפשר לחבר אותן ביחד. מי שאכן מחבר אותן יחד הוא המקור, השורש, אשר ממנו שניהם ביחד יצאו. הם יכולים להתחבר ביחד עד כמה שהם מחברים ומצרפים את עצמם לשורש, ששם הם שניהם נחשבים לאחד. אם רוצים לחבר אותם כדיעבד, כמו שהם נראים כעת, אחרי שהצורות הן הפוכות זו לזו, שונות לגמרי זו מזו עד כדי היפך גמור, החיבור חייב לבוא מלמעלה, רק מהמקור ששם הם שניהם בעצם דבר אחד, וכאשר המקור הזה מצטרף, זה השותף השלישי.

אלו הם דברי הגמרא בסוטה (י"ז ע"א) "דריש רבי עקיבא איש ואשה זכו שכניה ביניהן לא זכו אש אוכלתן", כאשר איש ואשה זוכים, השכינה ביניהם, ואז יש י' באיש וה' באשה, ואם לאו, אש אוכלת אותם, הם נותרים אש ואש. האש שאוכלת אותן אינה מיניה וביה, כל אחד עם עצמו אין בו אש, אולם שכשמחברים את שניהם ביחד, כשצורת האדם של כל אחד מתנגדת לצורה השנייה בהתנגדות מוחלטת, הרי שכל אחד הוא אש כלפי השני, אש ואש. הם יכולים להתחבר רק בכח השיתוף שבאור העולם שיתף את ה' באיש ואת ה' באשה, כשכביכול בורא העולם מצטרף אליהם, שם זה המקור שבו שניהם אחד, והמקור הזה מחבר את שניהם, ומאפשר את החיבור של שניהם ביחד.

והנה, יעקב אבינו הוא אשר חיבר יחד שתי צורות ההפוכות זו לזו ממש מן הקצה לקצה, ראש ועקב, היפך גמור. יעקב אבינו הוא צורת האדם שמחברת מכף רגל ועד ראש. זה הדבר שלמדנו בפרשה, "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", והסולם הזה, זו אותה צורת אדם שנקראת יעקב. את מה שרואים בראש אצל יעקב אבינו, הדבר הזה עצמו מתגלה גם בעקב. אותו עקב שהוא רחוק מאד מן הראש, הראש מגיע עד אליו, ומחיה אותו, נותן לו את החיים שישנם במקור החיים, ושורש החיים מגיע לעקב, ומשכך, כשאמרנו "מלאך המוות בעולם מלאך המוות באדם, אלו עקביו של אדם", אמרנו בזה שכך היא המידה שנוהגת בכל העולם כולו, אבל יעקב אבינו לא מת, לכן נקרא שמו יעקב, מתוך השם הזה, יעקב, יוצאת ההעלאה, להעלות לתקן ולהביא לכך שאותה צורת אדם תחול גם על העקב.

אכן, אחר שהי' והעקב הם הפוכים זה לזה, לגמרי. שתי צורות הפוכות, אם אנו רוצים שיתחברו זה לזה, הדבר אפשרי רק מתוך

חיבור לשורש השורשים של הדברים, אותו שורש עליון, השורש הראשון, שם שתי המציאויות האלה הן ממקור אחד, וכך שתי המציאויות האלה הן בעצם דבר אחד.

שם ישראל – לי ראש – רק מכח הארת שם יעקב

עתה יבואר, שכאשר נאמר בפסוק "לא יעקב יקרא עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", ברור הדבר, שאותו ישראל נובע מיעקב. זו גם המשמעות הפשוטה בפסוק, "לא יעקב יקרא עוד שמך" מכאן ואילך, יעקב לא יהיה סוף דבר. אלא, יעקב יעלה אותך לשם ישראל, "כי אם ישראל יהיה שמך". הפסוק הרי אינו מתפרש כפשוטו, השם יעקב לא נעקר, אם כן, הכוונה ב"לא יעקב יקרא עוד שמך" היא שזה לא יגמר ביעקב אלא זה יגיע לישראל.

השם ישראל הוא "לי ראש", אבל ה"לי ראש" מגיע רק מתוך כך שהשם יעקב האיר לגמרי, באופן שכל מה שיש למעלה, כל הדעת, חלה והגיעה עד לעקב. לא יתכן שדבר כזה יקרה אם לא מתחברים לשורש העליון ביותר, לולא כן לא יתכן ששני הדברים האלה יתחברו ויהיו ביחד, אחר שהם אש זה כלפי זה.

הבחירה ביעקב – במצב של אח עשו ליעקב

בפסוק שאנו אומרים מדי יום, כתוב "כי יעקב בחר לו י-ה ישראל לסגולתו", הפסוק מחלק את שתי השמות האלה, על יעקב הוא אומר שבאור העולם בחר, ועל ישראל נאמר "ישראל לסגולתו", כלשון הפסוק בפרשת מתן תורה (שמות י"ט ה') "והייתם לי סגולה", ושם מפרש רש"י "סגלה - אוצר חביב כמו וסגלת מלכים, כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם". היינו, בית אוצר, שם מכנסים כל דבר יפה וטוב וכל דבר יקר, כל דבר שצריך שמירה מיוחדת כי הוא מיוחד מאד, סגולת מלכים, ונבאר.

על יעקב נאמר "כי יעקב בחר לו י-ה", והפירוש בזה על פי הפסוק שנאמר במלאכי, הנביא האחרון, "משא דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי. אהבתי אתכם וגו', הלא אח עשו ליעקב ואהב את יעקב. ואת עשו שנאתי וגו'", "בחר", פירושו, בין שני דברים שנראים שקולים וצריך לבחור ביניהם. והנה, כאשר נותנים לאדם לבחור בין צרור לאגוז, ודאי, מי שהוא בר דעת, נוטל את האגוז, זו הדוגמא שמביאה הגמרא בגיטין (ס"ה ע"א) לברר אם קטן הוא בר דעת, וכאשר הוא נוטל את האגוז ברור שיש לו התחלה של דעת, אבל כאן החילוק אינו כל כך ברור, ועל זה נאמר שהקב"ה בחר בנו מכל העמים אפילו במצב של אח עשו ליעקב, כאשר שניהם נראים כמו אחים תאומים וקשה להבחין בין זה לזה, הם נראים בהחלט אותו דבר. כאן צריך לבחור, ועל כך מגלה לנו הפסוק שאפילו במצב הזה, "כי יעקב בחר לו י-ה", "ואהב את יעקב, ואת עשו שנאתי".

אכן, "ישראל לסגולתו", מכוח השם הזה אנו זוכים בכל סגולת מלכים, כל דבר טוב חל על השם ישראל. שם יעקב, גם הוא נבחר, אבל בשם יעקב עדיין צריך תמיד שמירה, אין כאן שרית ותוכל, זה יהיה לעתיד לבוא כאשר יהיה העקוב למישור, אבל כאשר הדרך מעוקלת, אפשר עוד ליפול, לטעות בדרך, וצריך לא להסיח דעת. אולם לאחר שמכוח יעקב זכינו גם לשם ישראל, [בכל זה זכה יעקב אבינו עצמו, והוא זכה בזה לכל זרעו לדורותיהם], זכינו להיות "ישראל לסגולתו". כל דבר טוב, כל סגולת מלכים, כל מידה טובה, כל מעלה, כל דבר נאצל, זה נקרא סגולת מלכים, ישראל לסגולתו.

כחו של יעקב – חיבור למציאות עליונה

עתה נוסיף בכיבוד עניין זה, של כח ההתחברות שנמצא ביעקב. אותו כח שמסוגל לחבר ולצרף את כל הקומה כולה למציאות אחת, זהו

הכח שהי' יכולה להגיע עד לעקב, וכשהי' אכן מגיעה עד לעקב, הרי שדבר זה מחבר אותנו למשהו שחייב להיות נוסף על מה שיש בנו, זה מקשר אותנו למערכת הרבה יותר גבוהה. זה הכח של יעקב, להתחבר למערכת גבוהה יותר. ורק מכוח החיבור למערכת הגבוהה יותר אנו מסוגלים לצרף שני הפכים כאלה, כמו אותה הי' לאותו העקב. זה הסוד של "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", רק מכוח זה אנו יכולים להתגבר על כל יצר הרע שהוא, רק מכוח זה אנו יכולים לנצח, ויכולים לבחור בטוב.

כי הנה, יש לשאול, מנין לנו הכח לבחור בטוב, מנין לנו הכח לנצח את הכח שהוא שקול כמו הכח שכנגדו ולקיים כי שרית ותוכל, היאך אנו יכולים להתגבר על דבר שהכוח שעומד כנגדו שקול כמוהו, הרי כשהוא שקול כמוהו הדבר לא יכול להיות מוכרע, מנין מגיעה ההכרעה.

סוד הדבר טמון כאן, בנקודות האלו שנתבאר, זה מה שנתגלה בשמות האלה. השם יעקב מביא לשם ישראל, ושם ישראל, זהו ענינו, שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל. האפשרות שלנו להתגבר אינה כאשר אנו נמצאים באותה מערכת שבה הבחירה נמצאת, זאת מערכת נמוכה יותר, והבחירה לא יכולה להתבצע, איננו יכולים לבחור ולהחליט כל הכרעה או כיוון מסוים, כנגד משיכה באותו כוח עצמו לכיוון הנגדי, במקרה כזה אין הכרעה, ולכל היותר יגיע מצב של יחלוקו, ויהיה קצת מזה וקצת מזה, ובאופן כזה של חצי הדבר, הרי שהוא כבר נמצא ברשות השניה. מעתה, איך כאמת יש כח ואפשרות להתגבר על כוח שקול, מנין הכח כאשר אין לי כוח יותר מהכוח הזה.

אכן, כאשר אני מצרף את עצמי, ואני מנסה, משתדל, ופועל בעקבות יעקב אבינו שנתן לנו את הכוח הזה, אז אני מקבל כוחות חדשים שיורדים ומגיעים אלי מלמעלה, ואותם כוחות נותנים לי את האפשרות לקיים "כי שרית עם אלקים ועם אנשים, ותוכל". זה שם ישראל שגלה יעקב אבינו והוריד למטה, והוא חל עליו, ומכוחו הוא חל על כולנו ומגיע עד אלינו, זה הכח של כי שרית, הכח להתגבר ולנצח.

כוחו של יעקב – להכריע את המאבק

כך היה אצל יעקב אבינו, מהיכן היה הכח להתגבר ולנצח, איך זה יתכן. הם שניהם העלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד, כפי שדרשו חז"ל במסכת חולין (צ"א ע"א) על הפסוק ויאבק איש עמו עד עלות השחר, הם היו כוחות שקולים, אכן, יעקב אבינו התגבר, כשהגיע השחר יעקב אבינו ניצח. חז"ל דורשים על אותו מאבק, את הפסוק בישעיהו (נ"ח ח') "אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח", "ארוכתך" מלשון ארוכה ומרפא, ו"יבקע" אותיות יעקב, הכח הזה שנקרא יעקב יכול לבקוע חומה ולחדור, פירוש הדבר שהוא יכול לנצח בקרב ולהכריע את המערכה, על ידו זה מוכרע.

יש לנו כח להתגבר גם במקרה שהדברים שקולים, והכח הזה הוא ממש כמו שכורא העולם בחר ביעקב, "כי יעקב בחר לו י-ה ישראל לסגולתו", בורא העולם בחר בנו מכל העמים, ואותה הבחירה נתנה בנו כח שאף אנו נוכל לבחור בנקודה האמיתית, גם בזמן שהדברים שקולים. כמו שכורא העולם בחר בנו אף על פי שאח עשו ליעקב, וגם אם אנו נראים אותו הדבר, "אח עשו ליעקב" וככל זאת, "ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי".

הבחירה הזאת חלה בנו רק מפני שאנו מסוגלים להיות יעקב גם כשעלינו להיחלץ מתוך אח עשו ליעקב. גם כשאנו נושאים בלבנו, בתוכנו, כזה מין עשו שהוא חזק בדיוק כמונו, חזק בדיוק כמו יעקב, עשו שהוא "אח עשו ליעקב". בורא העולם בחר בנו, משום שגם

כמצב כזה אנחנו יכולים לבחור ולהכריע את המערכה. הבחירה הזאת מגיעה רק משום שאנו מסוגלים להמשיך על עצמנו, ולחבר את עצמנו למערכת יותר עליונה וגבוהה, לאותה מערכת, שרק מכוחה אפשר לחבר את הי' עם העקב.

לכל אחד מאתנו יש את הכח של "כי שרית"

אין צורך להזכיר את האופן שבו אנו נראים היום, הדבר ידוע וגלוי שב"אח עשו ליעקב" אנו נראים כך שאנחנו האח, לפעמים אנו נראים גם האח המקולקל יותר. "הלא אח עשו ליעקב", אנחנו נראים אותו דבר, והקיום של "ואהב את יעקב ואת עשו שנאתי", זה קיום שצריך להתגלות. הדבר הזה מתגלה, אם אנחנו מביאים אותו עלינו. אנחנו, עם כוח הבחירה שלנו, יכולים להביא את זה עלינו.

כתוב בגמרא בסוף מסכת יומא (פ"ו ע"ב) "תניא היה רבי מאיר אומר גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו", לכאורה, היכן היושר, וכי בשביל יחיד שעשה תשובה מוחלים לו ולכל העולם כולו.

אכן, אם אדם אחד מגלה את הכוח הזה, אדם שעושה תשובה, מתגבר על מציאות קיימת, ומקיים את "שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", הוא מגלה את הדבר הזה, וכשיש אדם אחד שמגלה את הדבר הזה, הרי שאפילו אדם אחד, הוא זה שעל ידו מתגלה הדבר בכל העולם כולו.

יש מידה כזאת. והמידה הזאת, זו המידה שכורא העולם נתן לנו את הכוח הזה. יעקב אבינו זכה לדבר הזה, והמשיך אותו עלינו, אז, כשאותו מלאך הודה לו על הברכות, ואמר לו "לא יעקב יקרא עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". אותו "שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", הוא אשר על ידו יש לנו את הכח הזה.

זה הכח, שאלינו אנו מחכים, את זה כולנו מחפשים, אנו מחכים לנצח את עשו, זה הדבר שאנחנו מייחלים אליו. אנחנו נמצאים בגלות עשו, בגלות אדום, והיציאה מהגלות הזו צריכה לבוא על ידי ה"כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", זה השם ישראל שיעקב הוריד והחיל והביא עד אלינו, עד לעקב של העקבתא דמשיחא, עד לעקב הגיע השם ישראל, ועניינו של השם הזה, כאמור, בכח הזה, בנקודה הזו, אנו יכולים לקיים "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", אנו יכולים להילחם, גם אם אין בידנו כרגע את אותה חרב, את אותה כוח, ואיננו יכולים להתגבר, אבל אנו יכולים להביא תגבורת, אנו יכולים להמשיך עלינו ולצרף אלינו כוחות כאלו, כוחות חדשים, שבאים רק מכח השמות יעקב וישראל.

שורש הדבר, קרוב אלינו מאד ונמצא איתנו. גם את האיבר השוטה שנקרא עקב, אבר שאינו כלום, כשוטה שאינו מרגיש, והדבר היחיד שהוא יודע לעשות זה שחוק הכסיל, הוא יודע לצחוק, והרי כך נראים כולנו, כך נראה עקבתא דמשיחא, אין צורך לצאת למרחקים כדי לראות זאת, הלא כך נראים בני אדם, שוטים גמורים, והדבר היחיד שהם יודעים לעשות זה לצחוק, הצחוק שנקרא בלשון הכתוב שחוק הכסיל, אכן, גם את השוטה הזה אנו יכולים לקחת ולהחיל עליו את הדעת, גם אותו אנו יכולים לצרף אל הדעת, גם אותו יכולים להשכיל, גם עליו אנו יכולים להחיל את הי'. אם אנחנו עושים זאת, אנו יכולים לעמוד בכל נסיון שהוא, כאן מתגלה ה"כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל".

הקב"ה יעזור לנו, שהשמות האלו יתגלו בפועל במהרה, ויתקיים גם בנו "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל".

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

וישלה

מידת יעקב - לבדו, אינו נמשך ותלוי באחרים "ויותר יעקב לבדו"

מה היא מעלת הצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם

כתוב בפסוק (בראשית לב, כה): "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר", ופירש"י "ויותר יעקב לבדו - שכח פכים קטנים וחזר עליהם". ובגמ' בחולין (צא.) איתא: "ויותר יעקב לבדו אמר רבי אלעזר שנשתייר על פכין קטנים, מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם, וכ"כ למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל". ולכאורה דברי הגמ' צ"ב רב, איזו מעלה ודרגה היא לצדיקים שמחבבים את ממונם עד כדי שהוא עדיף להם יותר מגופם, והלא לכאורה דבר זה מורה על ההיפך הגמור שכ"כ להוטים הם אחרי ממונם עד שמוכנים אפילו להסתכן בעבורו, ומדוע א"כ מתייחסת מעלה שכזו אל הצדיקים.

ובגמ' בברכות (סא:) איתא: "תניא ר' אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך, אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך, ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך". והיינו דילפי' מהאי קרא דבכל מצב מצווה האדם לאהוב את ה"ת ואפי' יותר מן הדבר החשוב לו ביותר, ויהיו אלו שמממונם חביב עליהם מגופם ויהיו בכלל הזה ג"כ ההפוכים מהם. ועכ"פ נראה מן הגמ' שזו מידה פחותה שגם כאלו שחביב עליהם ממונם יותר מגופם ג"כ צריכים למסור את הממון החביב להם, וא"כ שוב מתחזקת השאלה במה נשתבחו הצדיקים בהחשיבם את ממונם יותר מגופם.

ביאור המהרש"ל בחזרת יעקב אבינו על פכים קטנים

ובספר 'צידה לדרך' (עה"פ ויותר יעקב וכו') פירש בשם המהרש"ל את ענינה של החזרה על הפכים קטנים, וז"ל: "כתב הרב הגדול הרש"ל ז"ל, וז"ל שכח פכים קטנים לפי שנאמר 'ויעבר את כל אשר לו' וא"כ על מה 'ויותר' וכו', אלא ודאי פכים קטנים היו שאין נחשבים כלום כמו שאמרו בגמ' בב"ק (טז.). גבי נזק לרבות פכים קטנים, אע"פ שאין נחשבים כלום מ"מ משלם. אי נמי לכך אמר פכים קטנים לפי שמצינו שהקב"ה אמר לו ליעקב 'אתה מסרת נפשך על פך קטן בשבילי, וגם אני בעצמי אשלם לבניך בפך קטן לבני חשמונאי' שנעשה נס ע"י פך קטן, והיכן מצינו שיעקב מסר נפשו על פך קטן, אלא ודאי הכא לפי שנאמר כבר 'ויעבר כל אשר לו' ולמה 'ויותר לבדו' אלא ודאי פך קטן של שמן שהיה רוצה לנסך ע"ג המזבח בבית אל וזה שהיה, שכח וחזר עליו לפי שאינו שלו אלא של הקב"ה לנסך עכ"ל".

ומבואר בדברי המהרש"ל שבזכות מה שיעקב "מסר נפשו" על פך קטן "בשבילי" - "שאינו שלו אלא של הקב"ה לנסך", כנגד זאת הבטיח לו הקב"ה "אף אני בעצמי אשלם לבניך בפך קטן" בימי חשמונאי. והדברים טעונים ביאור, במה הייתה כאן "מסירת נפש", ועוד צריך לבאר את הקשר והשייכות שבהבטחה ש"אף אני אשלם לבניך בפך קטן" כשכר על חזרתו של יעקב בעבור הפך קטן.

מידתו של יעקב אבינו - בהיותו נבדל לבדו

אמנם, נראה לפרש דברי חז"ל ע"פ ביאור מוקדם במעלתו של יעקב המתבארת בפסוק "ויותר יעקב לבדו" שממנו למדו חז"ל "מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם". דהנה, במדרש רבה (בראשית פ"ז, א') אמרו חז"ל עה"פ "ויותר יעקב לבדו": "אין כאל-ל ישורון רוכב שמים בעזרך (דברים לג, כו) - ר' ברכיה בשם ר' סימון אמר 'אין כאל-ל ומי כאל-ל ישורון', ישראל סבא. מה הקב"ה כתוב בו (ישעיה ב, יז) ונשגב ה' לבדו, אף יעקב ויותר יעקב לבדו" [ישורון] הוא יעקב אבינו כמו שאומרים בתפילת השחר "וקראת שמו ישראל וישורון", וכמו שהביא העץ יוסף (שם) מהפסוק (ישעיה מד, ב) "וישורון בחרתי".

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

ומבואר, דראו חז"ל במעלת "ויותר יעקב לבדו" שזהו הפסוק שנכתב אצל החזרה על הפכים קטנים, מעלה ד"מעין שמיא", כלומר שיש בה במידת ההתבדלות - ה"לבדו" משום דימוי למידתו של הקב"ה שכתוב בו שלעת"ל יהא "נשגב שמו לבדו", וזהו ביאור דברי המדרש וכמ"ש ב"מתנות כהונה" (שם) ד"אין מי שידמה לא-ל, רק מי הוא זה שידמה לו ישורון, וכדמפרש ואזיל". שומה עלינו איפה להבין את ביאור ענינה של מידת ה"לבדו" שבה נשתבח יעקב מה היא ומה הוא רוב תוקפה עד שבכוחה דומה יעקב אבינו להקב"ה ש"נשגב לבדו", ועוד צ"ב מדוע בא הדבר לידי ביטוי דווקא במה שחזר על הפכים קטנים.

יסוד הגר"י ממיר - "לבדו" שאינו תלוי באחרים

יסוד פישרו של דבר נעוץ בדברי המשגיח ר' ירוחם ממיר בספר "דעת תורה" (בראשית עמ' רה - רו), שבתוך דבריו כתב כך: "העניין הוא, כי זה ממידותיו של הקב"ה מידה של "לבדו". הרי יש בריאה, ויש סוד של "יוצר משרתים", כביכול כאילו הקב"ה יש לו צורך בבריאה, כביכול כאילו זקוק לעזר וכו', הנה זוהי ההנהגה בשאר מידותיו, אבל יש עוד מידה של "לבדו" ובמידה ההיא הכל בה, בהנהגת המידה ההיא כבר אין שום צורך ולא הזדקקות לעזר כלשהו מזולתו, הכל בטל בתכלית לעומת המידה של "לבדו", היא המידה השולטת על כל המידות - "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא" - אז ודאי הוא יחידי בתכלית, "ואחרי ככלות הכל לבדו ימלוך נורא" - ג"כ יחידי, לבדו בתכלית, וכלום לא חסר".

ובהמשך דבריו כתב עוד: "בגדלותו של יעקב קא מדכירינו, כי בא לפסגת מזדגתו, כי היה דומה לו יתב' של לבדו, לא היה נצרך לכולם עזר, כי היא מידה דכולה בה, ובמידה זו דווקא הוא אשר לחם ונתברך", וזוהי מידת ה"יחידות" של הקב"ה הנזכרת בגמ' בפסחים (ק"ח). והביא ר' ירוחם את הפסוק (במדבר כג, ט): "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב", והוסיף וכתב: "זה מאותה המידה של עם ישראל שזכו להם אבותיהם הקדושים להיות עם "לבדד", בירושה הנה כולם "לבדיים", "יחידים", "עצמיים", אינם נמשכים לשום זולת, כי אינם נצרכים לשום זולת, יש להם, בהם ועמהם בכל מכל כל". והדבר שייך כמובן ג"כ ביחס אל כל יחיד ויחיד בפנ"ע, שהרי למשך כל ימותיו שרוי ונמצא האדם עם המקיף והסובב אותו, קיימות משיכות למיניהם, הסביבה, העולם החיצוני, הרצונות הפרטיים, הצרות וכו', דברים המוציאים את האדם מה"לבדו" שלו, ומעצמותו האמיתית, אך זה "סוד העוה"ב" להיות "לבדיי" - עצמי" לא להתפעל מכל אלו. ועוד כלול בדבר הזה ג"כ, לא להתחשב בגוים ובאורח חייהם, שהרי כלל ישראל הוא עם בפנ"ע, וכן כל אחד ואחד יסודו וכוחו בעצמותו שלו שאינו מונע ונפעל מכוחות משפיעים אחרים, אלא צועד בדרכו שלו "לבדו" - בטח. וזוהי המידה שקבעו חז"ל במדרש רבה, שהיא ממידותיו של הקב"ה - בדימוי למידתו של מקום "ונשגב ה' לבדו".

יסוד הרמב"ם - דאין האמת נצרכת לזולתה

ונראה דמעלה זו נעוצה בהא דיעקב אבינו הוא מידת האמת, וכלשון הפסוק "תתן אמת ליעקב". דהנה כתב הרמב"ם (הלכ' יסוה"ת רפ"א) "יסוד היסודות לידע שיש שם מצוי ראשון, והוא מציא כל נמצא, וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת הימצאו, ושם בהל' ג' כתב "שכל הנמצאים צריכים לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמיתותו כאמתת אחד מהם". ובה"ד כתב "הוא שהנביא אומר (ירמיה י, י) "וה' אלו' אמת" - הוא לבדו האמת, ואין לאחר אמת כאמתתו, והוא שהתורה אומרת (דברים ד, לה) "אין עוד מלבדו" כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו". ומבואר, שאמתת הקב"ה ש"אין אמת מלבדו כמותו" היא ש"הם צריכים לו והוא לא נצרך להם", הוא יתב' לא תלוי באף אחד ולא נצרך לשום דבר, ואין קיומו אלא מעצמו, ואדרבה הוא המקיים של כולם והכל צריכים לו.

הביאור ע"פ המשך חכמה - בשייכות מידת הלבדו למידת האמת

ותוכן תורף הענין בזה הוא, שהמושג "אמת" פירושו: דבר שאינו תלוי באחרים. וכמ"ש המשך חכמה על הפסוק (במדבר כג, כא) "תרועת מלך בר", שהביא המשך חכמה את הירושלמי (סנהדרין רפ"ק) "מה הוא אמת, א"ר בון שהוא אלו' חיים ומלך עולם", ופירש ה'משך חכמה' "כי אמיתיות הוא דבר שאינו תלוי בשום דבר וזה הבורא, שהוא לבדו מחוייב המציאות, וכל הנמצאים תלויים ברצונו, וכמו שביאר רבינו (היינו הרמב"ם) בריש ספר המדע, וכוון לדברי הירושלמי". שדבר התלוי, אין לו כוח קיום עצמי משלו אלא הוא נצרך לאחרים וא"כ איננו מקיים את עצמו ולולא האחר הרי הוא אינו א"כ יש בו משום הזיוף והשקר, ויסוד האמת האמיתית נמצאת רק בו יתב' ש"אין נצרך להם ולא לאחד מהם". וזהו שאמרו חז"ל במד"ר שישראל סבא - ישורון, יעקב אבינו דבק במידת הבורא של "ונשגב ה' לבדו". ונמצא לפי"ז, שמידה זו ד"לבדו" - להיות עומד בעצמותו ואינו נתלה ונמשך למה שחוץ לו, שייכת ומתחברת למה שנתייחד יעקב במידת האמת "תיתן אמת ליעקב", שאמת מכריחה את ענין הלבדיות, שככל שהדבר יותר קרוב אצל האמת כח עמידתו העצמי חזק ואמיתי יותר והיינו שאיננו נזקק לאחרים.

הרשב"א - ענין בכל מאדך להיות מסור על יחוד קדושת שמו וקבלת מלכותו יתב'

והנה, הבאנו בתחילת הדברים את דברי הגמ' בברכות בביאור המקרא דפ' קר"ש דואהבת את ה' אלוקיך וכו'. ובדברי הרשב"א בתשובה (ח"ה, סי' נ"ה) מצאנו בביאור פרשת קר"ש, חז"ל: "ובכל מאדך - למאוס כל ממונו אם יצטרך לך לקיים עבודתו יתברך כיעקב אבינו ע"ה שנעקד ע"ג המזבח שמאס בעושר בית אביו ובחר לו להיות יושב אהלים, ואמר וכל אשר תיתן לי עשר אעשרנו לך. ובמדרש שנתן כל נכסיו שהביא מחוצה לארץ בקניית המערה כמ"ש בקברי אשר כריתי לי שעשה לו כרי מנכסיו בדמי מערת המכפלה. והכלל שצריכין אנו לקבוע בנפשנו הסכמה מוחלטת בכל עת שנקרא הקר"ש שאנו מסכימין למסור כל תאוותנו וחשקי לבבנו וכל נפשנו מן האברים ועד נטילת נפש והממון על יחוד קדושת שמו וקבלת מלכותו". ומבואר בדברי הרשב"א, שענין "בכל מאדך" שאמרו חז"ל (ברכות פ"ט, מ"ה) "בכל ממונך", היינו להיות מוכן כל ממונו לצורך גבוה, ואת כל עצמותו ונכסיו מוסר לתורה ומצוות, ומידה זו מצינו אצל יעקב שאמר וכל אשר תיתן לי וכו'.

חביבות ממונם של הצדיקים - נובעת ממסירות נפשם וממונם להי"ת

וזהו גופא עומק הביאור בדברי הגמ' בברכות שהבאנו לעיל בפתיחת הדברים, והיינו שבדרך כלל כל הסיבה שהבריות כ"כ מטריחים את עצמם להשיג ולקנות עוד ממון, היא - כי ממון הוא דבר שווה ערך שיכולים להביא ע"י את הנאות גופם ולספק להם את צורכם, ולכן אנשים רגילים לא מוכנים למסור את נפשם על ממונם, שכיון שכל תכלית ממונם היא בעצם ל"גופם", אזי אם בשביל כך הם צריכים להסתכן עד כדי גופם א"כ כבר אבדה המטרה. אמנם בזאת שונים ונבדלים המה הצדיקים שכל תכלית ויעוד ממונם הוא להי"ת מבלי פניות אחרות, וכמו שהביא הרשב"א מיעקב אבינו. ובהו האור לנו הביאור במה שדווקא משום כן לצדיקים "ממונם חביב עליהם יותר מגופם" שהרי כשם שבגופם מקבלים ע"ע את עול מלכותו יתב' ומתמסרים אליו, אזי כן הוא ג"כ כלפי ממונם שהוא לשם ה', מבלי להוציאו לשום צורך חיצוני ולשם הנאה עצמית גופנית גרידא.

וב'אור רש"ז' (מאמר קנ"א) ביאר הסבא מקלם את המשך הגמ' בחולין שם "וכ"כ למה לפי שאין פושטין ידיהן בגזל", כלומר שלממון יש קיום לשם מטרה לעשות בו את רצון ה' וכיון שכן אין לו למשוך לעצמו בגזל, וחביב הוא עליו מאד לא בתורת "ממון" שבו - המפיק הנאות וצרכים גופניים, כי אם כדבר שבו מתקיים רצונו יתב', ולכן הם מדקדקים על עניין ממונם כ"כ.

ונראה, דמעלה זו היא הדרגה היותר גבוהה של "לבדו", שהשעבוד היותר גדול הוא מה שאדם משועבד לממונו, ובשביל להשיג ממון עלול אדם לאבד את מעלתו הרוחנית, ומעלת "בכל מאדך" - שאינו משועבד לשום דבר שבעולם, וכל עצמו ומציאותו הוא לעבודת ה' ולעשות רצונו יתברך.

והזכרנו כמ"פ, שדווקא בפרשה ראשונה דקר"ש שנאמרה בלשון יחיד נאמר בה "בכל מאדך" ולא בפרשה שנייה שנאמרה בלשון רבים, מפני שיחידים המה שנותנים ממונם כולו לשם ה' בלבד בלי שום סיבה אחרת, משא"כ בבחינת הכלל אזי מתפרשת הנהגה שכזו לדבר שלילי כלומר בהילות יתר על הממון עד כדי נכונות לפגיעה בנפש בעדו. הוא ענין ה"לבדו" - יעקב אבינו הלך בדרך של מעין שמיא בזה שלא חת מאחרים ולא נתלה באחרים, מסר נפשו לקיום רצון ה' וכל תכליתו וסיבת דאגתו על ממונו הינה לשם כך, שלא להיות משועבד לאחרים ולא להיות משועבד לממון אחרים. והיא היחידות והעצמיות שלו ש"נותר לבדו", וזהו ענין המסירות נפש שמסר יעקב על הפכים הקטנים שגם כאלו שאינם חשובים כ"כ, מ"מ התאמץ עליהם לא להיות תלוי בממון אחרים, וכדי שעל ידם יוכל לקיים את רצון בוראו ולהתמסר אליו גם באלו, מפני שכל ענין ממונו היה לה' לבדו.

מסירות נפש - מסירות הרצון

ויש לנו לידע שענין "מסירות נפש" הנזכר בדברי חז"ל שהביא המהרש"ל אינו מוכרח שהמכוון הוא למסירת נפש כפשוטו - "סכנת איבוד נפש ממש", דלא מצינו שהיה שם סכנה מיוחדת, אלא נראה שהענין של "מסירת נפש" בשורשו הכוונה היא "מסירת רצונות" וכמו שמצינו שאמר אברהם לבני חת (בראשית כג, ח) "אם יש את נפשכם" ופירש"י "רצונכם", אלא שהרצון הכי גדול הוא רצון קיום הנפש, אבל באמת המסירה גופה יכולה להיות גם בלעדי זה, כיון שהוויתור עצמו על רצונותיו ג"כ נחשב שמוסר ונותן משהו מעצמו, וכן נוהג היה לומר המשגיח הג"ר מתתיהו סלומון. ומקור הדברים כבר נמצא בדברי השל"ה הק' (ס"פ וירא אות מ"ב), חז"ל: "העקידה - ילמוד אדם מוסר, וימסור נפשו על קדושת ה' יתברך, ומכל שכן שימסור אבר מאבריו או שבירת איזה תאוה, כגון לעמוד בהשכמה לתורה ולתפילה, או לשבור שאר תענוגים, וכן שיחה בטלה וכי"ב, יבטל רצונו מפני רצון המקום. עוד יחשוב האדם, באם באה לידו איזה עבירה או איזה מצוה, יחשוב אולי השם יתברך מנסה אותי עתה אם אעבור או אקיים, כדרך שניסה את אברהם אבינו. ובודאי, אילו ידע האדם שהקב"ה

מנסה אותו עתה, היה נזהר מאד, על כן יחשוב האדם תמיד בבוא איזה ענין לידו, כי כן היא מדתו של הקב"ה, שולח איזה ענין לאדם כדי לנסותו. ואשרי אדם שה' אלקיו תמיד במחשבתו, "עכ"ל השל"ה הק'. ועפ"י דרכו אפשר ג"כ לפרש שזהו הענין ד"בכל נפשך", שאין הפי' דווקא מסירות נפש כפשוטו, ואלא כדרך שפי' הרשב"א ב"בכל מאדך" שהיינו למסור ולשעבד את כל ממונו לה' יתב', כן הוא אף לגבי נפשו של האדם להיות משועבד בכל חלקי גופו להשי"ת.

המשגיח ר' שלמה וולבה זצ"ל היה מספר, שפעם נזדמנו הסבא מסלבודקא וחתנו הג"ר אייזיק שר זצ"ל לעיר וינה למטרות רפואה של הסבא, והלכו השניים ברחובה של עיר ונקרו בדרכם - בקבוצת אנשים שנהנו הנאה מרובה מאיזו שהיא הנאות שבעוה"ז, פנה ר' אייזיק ואמר לסבא "הבט באלו שהם נהנים ומתמוגגים מהנאת עוה"ז, והנאה אמיתית אינם יודעים מה היא", השיב לו הסבא וענהו: "הינך מקנא בהם" ולא פירש לו יותר. וביאורו של משפט זה נראה, שהסבא התכוון לומר לו שאם הרגיש איזה צורך לדבר על כך ו"להוציא מליבם של אלו" הרי זה סימן שגם אצלו באיזשהו מקום ולו הקטן והדק, חפץ היה בהנאה שכזו או בדומה לה, שהרי אם הדבר היה מופקע לגמרי מרעיונותיו אזי לא היה חש כלל בצורך להזכירם ולהפקיע הנהגתם. והוא יסוד כל המבואר לעיל, האדם צריך להיות מופנה כולו לכיוון ה"לבדו" שבו, הדברים החיצוניים לא אמורים לתפוס אצלו מקום ואין לו להכניסם במחיצתו כלל, ועד כדי שאפי' צורך להפקיע אותם לא קיים אצלו.

ביאור המידה כנגד מידה בפך בית חשמונאי

ומעתה נבוא לבאר במה הייתה המידה כנגד מידה שניתן לבניו פך בית חשמונאי. וזאת, מפני שאותה המלחמה כנגד מידת ה"לבדיות" הייתה ג"כ מלחמת היוונים בישראל, שהרי הם לא באו בגזרות נפש, אלא רצונם היה בהכנסת תרבות - לשנות את התבדלותם של כלל ישראל משאר האומות, ואילו לעומת כן כוחם של החשמונאים היה בכך שיצאו חלוצים ולא רעדו ולא חלו מפניהם והגם שהיו המעטים והחלשים, ונתן הקב"ה את הגיבורים והחזקים בידם, כוח לחימתם היה בכלי ה"לבדו", באותו כח שהביא ר' ירוחם של "בגוים לא יתחשב", שכלל ישראל הינו המובדל, וזהו שמו וחלקו לעולם.

ונשלמים הדברים ביותר, במה שהביא בהקדמת הספר 'ים התלמוד' (על מסכת ב"ק) מספר 'דברים אחדים' להחיד"א (דרוש ל"ב) שכתב בשם הרב ברכת שמואל משם הרב שפתי כהן עה"ת ש"אותו שמן שיצק יעקב על האבן אשר שם מראשותיו נתגלה לו אותו הפך, וראה יעקב כל הניסים שנעשו בפך זה, שנמשחו בו כלי המקדש ומשכן, ובו נמשחו כל המלכים, וזה היה כד השמן של אליהו ועובדיה, ונגזז לדורות לעוה"ב. ופשוט בעיני, שגם אותו הפך נתגלה לבית חשמונאי שהיה חתום בחותמו של כה"ג הוא אהרן הכהן, דכתיב זה לי לדורותכם, לעוה"ב, ובו הדליקו ח' ימים לצורכם" וכו'.

ולפי"ז יומתק לנו מאמר חז"ל שהביא המהרש"ל: "וגם אני אשלם לבניך בפך קטן בימי חשמונאי", שזוהי הזכות שזכו בה החשמונאים כנגד מסירת נפשו של "ישראל סבא", אותה מסירות נפש של יעקב בעד הפך שאמרו חז"ל שהיה זה "בשבילי" - "לנסך ע"ג המזבח בבית א-ל" הוא גורם הזכות לניצחון החשמונאים. ובאמת מצינו ששם אמר יעקב (בראשית כח, כב) "וכל אשר תיתן לי עשר אעשרנו לך", שהמעשר ממונו מגלה שהוא יודע שיש תכלית אמיתית לממון לשם ה', ובאותו המעמד שיצק את השמן הזה שם הבטיח ונדר על מעשרותיו, כי הכל ענין אחד, וכנ"ל. ועי' בדרשות חתם סופר (לחנוכה) שכתב, וז"ל: "רבת דנת נקמת - ר"ת נדר, רמז לנדד הראשון שהוא נדרו של יעקב והאבן הזאת וגו' יהיה בית אלקים ושם הוריד לו הקב"ה פך שמן מן השמים ויצוק שמן על ראשה וכן בקיום נדרו בחזירתו לבית א-ל יצק שמן על ראשה והיינו פכים קטנים ששכח יעקב כמבואר בספרים", ולמבואר בדברי הש"ך, דהוא אותו הפך מובן מאד ג"כ ענין המעשר שבאותו הפך שמסר נפשו קיים את המעשרות שהוא מסירת ממונו לה"ת וכנגד זה זכו בניו בכח אותו הפך לפך בית חשמונאי.

יש לחתום בלשונו הזהב של החזו"א באגרותיו (ח"ג, אגרת י'): "והנני חפץ למלאות מבוקשך בעיקרו ע"ד חיזוק הלימוד - או יותר נכון השקידה, כי מושג של שקידה אינו תלוי בהארכת הזמן, אלא במסירת האישיות ונתינת הלב במתנה לעיון התורה, וטובה שעה אחת בשקידה והשתוקקות מרבות בעצלתיים, ואמנם התמדת הלימוד היא תולדה מחויבת מהשקידה, אך ההשתדלות להשגת השקידה דורשת גם הסכמות מכריחות ועריכת מלחמה של השכל עם המידות התאווניות". עלינו להרבות בתורה בימים אלו שגברו החשמונאים בכוח התבדלותם וה"לבדו", ואף אנו נשתדל עוד בתורה ובזה נזכה לגאולה השלימה.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת וישלח תש"פ

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. (ל"ב, ל"ג).

יש לדקדק בלשון המקרא, מפני מה נאמר האיסור בדרך סיפור דברים, ולא בדרך ציווי ואיסור.

ונראה לומר בזה דהנה בחולין דף ק' ע"ב, איתא מהלוקת, דדעת רבנן דאיסור גיד הנשה נוהג רק בטהורה ולא בטמאה, ודעת רבי יהודה דהאיסור נוהג אף בטמאה, ותנן שם, אמר רבי יהודה והלא מבני יעקב נאסר גיד הנשה, ועדיין בהמה טמאה מותרת לה, אמרו לו בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו.

ומבואר דאם איסור גיד הנשה נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה, אז הוא נוהג גם בטמאה, ואם האיסור בסיני נאמר, אז האיסור אינו נוהג אלא בטהורה.

והנה הרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות ה"א וה"ה) פסק כדעת רבנן, דהאיסור נוהג רק בטהורין ולא בטמאין. ולפי זה בהכרח דס"ל דלא נצטוו ישראל בגיד הנשה אלא בסיני.

והקשה בלחם משנה דהרמב"ם (פ"ט ממלכים ה"א) כתב דיעקב אבינו הוסיף על ז' מצוות בני נח את איסור גיד הנשה. וא"כ מבואר דס"ל דגיד הנשה נאסר לבני יעקב קודם מתן תורה, וזה סותר למה שמבואר מדבריו בהלכות מאכלות אסורות דפסק כרבנן דרק בסיני נצטוו על גיד הנשה. ותירץ הלח"מ דאמנם לא נצטוו אלא בסיני, אבל מ"מ יעקב הוסיף האיסור מדעתו. אלא דהקשה דמנ"ל דהך מילתא, דאע"פ דלא נצטוו על זאת, מ"מ יעקב הוסיף כן מדעתו.

ולפי זה יש לבאר, דלכך נקט הכתוב את האיסור באופן של סיפור דברים, ולא באופן של ציווי ואיסור, כי באמת בפועל נוהג האיסור גם קודם שנצטוו, ונמצא דאמנם לא אכלו את גיד הנשה, אבל עדיין לא נאסרו בזה בציווי, וזהו שאמר הכתוב, דלא אכלו, ולא כתב דנצטוו שלא לאכול. ואפשר דזה גופא הוא המקור לדעת הרמב"ם.

ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר. ואת חמור ואת שכם בני הרגו לפי הרב. (ל"ד, כ"ה כ"ו).

הנה חילק הכתוב הריגת שכם, מהריגת כל בני העיר. ויש לומר בזה על פי המבואר בדברי הרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים ה"ד) שכתב, ומפני זה נתחייבו כל בעלי שכם הריגה, שהרי שכם גזל, והם ראו וידעו ולא דנוהו, ועברו על מצוות דינין. ומבואר דהחייב מיתה של שכם, הוא משום גזל, והחייב מיתה של כל בני העיר, הוא משום דינין, ונמצא דחלוק החייב מיתה של שכם, מהחייב מיתה של כל

בני העיר, לכן חילק הכתוב את הריגת שכם, מהריגת כל בני העיר.

ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבואו על העיר בטח ויהרגו כל זכר. (ל"ד, כ"ה).

הנה הטעם שהרגו את שכם עצמו הוא או משום התועבה שעשה, או משום גזל שגזל את דינה, אבל בטעם שהרגו את כל בני העיר נחלקו הראשונים דהרמב"ם (פ"ט מהל' מלכים) כתב הטעם מפני שהם מצווין על הדינים והם ראו ולא דנוהו. אמנם הרמב"ן כתב הטעם משום שהיו כנענים, ועבדו עבודה זרה, ועשו כל התועבות שהייבים עליהם מיתה, אלא שעד עתה לא היה הדבר מסור ליעקב ובניו לעשות בהם הדין.

ונראה לומר באופן נוסף, דהריגת כל בני העיר לא היתה הריגה בעלמא, אלא היה זה מלחמה בבני שכם, והריגתם היתה מכלל המלחמה, דהנה מבואר בכתובים דמלבד עצם הריגת כל בני שכם, היה גם שבי וביזה, דבנשים והטף היה שביה, ועל רכושם וממונם היה ביזה, וכדכתיב, 'בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר וגו'. את צאנם ואת בקרם ואת חמוריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו. ואת כל הילם ואת כל טפם נשיהם שבו ויבזו. ומבואר דהיה דין של שבי על הטף והנשים, וביזה על כל רכושם וממונם.

והנה שבי וביזה, הם מדיני מלחמה, כדכתיב בפרשת שופטים (דברים כ, י"ג-י"ד) בדיני מלחמה, 'זהכית את כל זכורה לפי הרב, רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבזו לך', הרי דמדיני המלחמה הוא שבי של הנשים והטף, וביזה על שלל העיר. אבל אם נימא דהריגת בני העיר היה רק משום שעברו על ז' מצוות בני נח, מה ענין שבי וביזה לזה.

ומבואר דלא היה זה רק הריגה בעלמא, אלא דהיה זה מלחמה בבני שכם, ומכלל דיני המלחמה, הם שבי וביזה.

והטעם שכעת אחר מעשה דינה ערכו מלחמה, יש לומר דהוא משום שעל נבלה כזאת עורכים מלחמה, וכמו שמצינו בנביא שופטים במעשה דפילגש בגבעה, שכל עם ישראל יצאו למלחמה על שכט בנימין, בגלל מעשה הנבלה.

ולפי זה מדוייק היטב הכתוב, 'ויבזו העיר אשר טמאו אהותם, דמה שטמאו אהותם הוא טעם למלחמה.

ובזה יבואר תשובת בני יעקב שהשיבו ליעקב אביהם, דהנה יעקב אבינו אמר להם 'עכרתם אותי להבאיישני ביושב הארץ ככנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי', והם השיבוהו, 'הכוננה יעשה את אהותינו, ולכאורה תשובתם צ"ב,

שהרי יעקב לא שאל אותם מה הטעם שעשו כן, אלא בא עליהם בטענת סכנת נפשות, ומה תשובה יש בדבריהם על כך. ולפי מה שנתבאר מבואר הוא היטב, דיעקב אבינו סבר דהם הרגו את בני שכם, מחמת שעברו על ז' מצוות בני נה, ועל זה טען להם, שלא היה להם לעשות כן משום דאית ביה סכנת נפשות. והם השיבו לו 'הכוננה יעשה את אהותינו, ור"ל בזה, שזו היא סיבה לצאת כנגדם למלחמה, וערכו עמם מלחמה, ובמלחמה ליכא כלל פטורא דפיקוח נפש, וכמו שכתב המנחת חינוך (מצוה תכ"ה) לגבי מצות הריגת שבעה עממין, דהחינוך כתב דמצות הריגת אחד מו' עממין, הוא רק אם יכול להורגו מבלי שיסתכן בדבר, אבל אם הוא פיקוח נפש להורגו, נדחית המצוה, והקשה המנחת חינוך דנהי דכל המצוות נדחים מפני הסכנה, מ"מ מצוה זו היא ללחום עמהם, וידוע

דהתורה לא תסמוך דיניה על הנם כמבואר ברמב"ן, ובדרך העולם נהרגים משני הצדדים בעת מלחמה, א"כ חוינן דהתורה גזרה ללחום עמהם אף שהוא סכנה, וא"כ דהויה סכנה במקום הזה ומצוה להרוג אותו אף שיסתכן, וצ"ע, עכ"ד המנחת חינוך. וכתב ע"ז אא"ו מרן הגר"ז וצ"ל דבמלחמה אין משגיחין על הסכנה, וכך הוא מדיני מלחמה, שאין משגיחין על הסכנה, אבל מצד המצוה עצמה גם היא ככל מצוות התורה דנדחית מפני פיקוח נפש, והחינוך איירי במי שבא לידו אחד מו' עממין שלא במלחמה, דאז שפיר נדחה מפני הסכנה, עכ"ד. ומבואר דבמלחמה אין פטור דפיקוח נפש, אשר לפי"ז יש לומר, דזהו שהשיבו בני יעקב ליעקב, שאין בהריגת כל בני שכם פטורא דפיקוח נפש, משום שמלחמה היא, ומדיני המלחמה הוא שאין משגיחין בסכנה.

זעקת השבת

לנוכה התגברות פרצות חילולי השבת בערי ישראל הננו להביא מתוך הדברים שנאמרו בעצרת האלפים לתפלה ואמירת סליחות בהצות הלילה

בית הכנסת 'לדרמן' ב"ב - אייר תשע"ט

בגמרא בשבת (דף קי"ט ע"ב) כתוב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, שנאמר 'אם לא תשמעו לי אלי לקדש את יום השבת וגו' והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה', עוד כתוב שם בגמרא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת שנאמר 'ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכה'.

השבת המחוללת רח"ל זועקת, ואסור לנו לשתוק על החילול שבת הגדול הזה ה"י, ועל החילול ה' הגדול הזה רח"ל, ואנה אנו באים.

בגמ' בשבת (דף נ"ה ע"א) כתוב על הפסוק ביחזקאל, ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר בתוך ירושלים והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה, אמר לו הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה, ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה, אמרה מדת הדין לפני הקב"ה, רבש"ע מה נשתנו אלו מאלו, אמר לה, הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים, אמרה לפניו, רבש"ע היה בידם למחות ולא מיחו, אמר לה, גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם, אמרה לפניו, רבש"ע אם לפניך גלוי להם מי גלוי.

אם אנחנו נמחה לא יקבלו מאתנו, אין לנו שום דרך ושום אפשרות למנוע ולעצור את זה, ולכן מה שאנחנו יכולים לעשות הוא לתפוס אומנות אבותינו, להתפלל להתחנן להריע ולהודיע שאנחנו זועקים את זעקת השבת. להודיע שאין לנו מנוחה מזה, שאנחנו לא מסכימים עם זה, אנחנו זועקים את זעקת השבת המחוללת, וקולה נשמע מסוף העולם ועד סופה, אנחנו זועקים שזה איכפת לנו מאוד, שזה כואב לנו מאוד.

אנחנו נתכנסו להפיל תחנונינו מעומקא דליבא לפני הקב"ה, ואנחנו מכריזים הכרזה גדולה בקול גדול, אנחנו מקבלים את השבת, אנחנו רוצים את השבת, אנחנו רוצים להתענג על השבת ולהתענג בשבת, אנחנו רוצים את שמירת שבת, אנחנו רוצים את שמירת השבת ושהשבת תשמור עלינו, כמו שכתוב בטור (סי' רס"ז) שבשבת לא חותמים שומר עמו ישראל לעד, כי בשבת לא צריך שמירה וממילא לא צריך בקשה על שמירה, כי השבת שומרת על כלל ישראל, שמור לי ואשמור לך.

אנחנו רוצים את הפריסת סוכת שלום שהקב"ה פורש על עמו ישראל בכל שבת, כמו שאומרים הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל. אנחנו רוצים את ברכת השבת, כמו שכתוב בזוהר הקדוש שמהשבת מתברכים כל ימות השבוע, וכמו שכתוב בלכה דודי 'לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה', את הברכה הזו אנחנו רוצים.

כתוב בגמרא שכח השבת הוא עד כדי כך שיכולה היא שתרחם, שבת היא מלועוק ורפואה קרובה לבא שהשבת יכולה היא שתרחם.

ולכן אנחנו התכנסנו והתאספנו להתפלל, מדת הרחמים עלינו התגלגלי, שלא יבא שום נזק ח"ו לשומרי השבת בפרט, ולכל הישוב בכלל, ונתפלל 'אנא הבט לברית לברית ואל תפן ליצר'.

אנחנו מעוררים ומתעוררים 'אנא כנה עורי נא התעוררי נא עמדי נא חלי נא חני נא פני דר עליון'.

ובזכות כבוד השבת ושמירת השבת נזכה לקיום הכתוב 'אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, וכבודו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר, אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך'. וכמו שהגמרא דורשת כל המשמר את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים שנאמר והאכלתיך נחלת יעקב אביך, לא נחלת אברהם ויצחק אלא נחלת יעקב שהיא נחלה בלי מצרים. ותפלתנו שנזכה ל'כי אשמרה שבת קל ישמרני'.

מצוה נו

לאכול בשר הפסח בלילי חמשה עשר שנאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה

להם להיאכל על השובע. ומשמע שלדעת הרמב"ם דין אכילה על השובע מצד "למשחה - לגדולה" נאמר רק באכילת כהנים ולא בקרבן פסח וכ"כ הגרי"ז, ואי נימא דטעמו כמש"כ בתוס' שהוא משום שבירת עצם, יקשה מה ראיתו מהא לענין אכילת מרור וכנ"ל.

(ג) ובאמת נראה דלהרמב"ם איכא טעמא אחרינא, וס"ל דאכילת הפסח על השובע הוא דין בפני עצמו. דכתב (שם) "מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע, לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר, אוכל מהן תחילה ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשובע ממנו, ואם לא אכל אלא כזית יצא ידי חובתו". נאמר כאן שצריך לאכול את הפסח ולשובע ממנו, ובדיעבד אם אכל כזית יצא. מקורו של הרמב"ם במכילתא שלמד שצריך לאכול פסח על השובע ואילו מצוה ומרור אינם נאכלים על השובע מדכתיב "יאכלוהו", וצריך לידע היאך נדרש מכאן דבעינן אכילה על השובע.

שיטת רש"י - אכילת המרור מצוה בפני עצמה

רש"י (פסחים צא:) כתב להדיא דלא כהרמב"ם וס"ל דיש מצוה באכילת מרור אף בדליכא פסח (דהשוה מצוה ומרור לחיוב נשים באכילתם), ואף בגמ' דרשו (שם כח:) לכל הפסולים מאכילת הפסח כגון ערל טמא ומי שהיה בדרך החוקה דאע"פ שאין אוכלים את הפסח, חייבים באכילת מצוה ומרור, דכתיב "וכל ערל לא יאכל בו" (שמות יב מח) - בו הוא דאינו אוכל אבל אוכל הוא במצוה ובמרור. ולהרמב"ם קשה, דלשיטתו דאין אכילת המרור מצוה בפני עצמה, יש לפטור את כל הפסולים מאכילת פסח אף מאכילת מצוה ומרור, ולדעתו אין משמעות לאכילת המרור בפני עצמה, אבל בגמ' מפורש להדיא לא כן. ובאמת במאירי הביא שיש שאין גורסים 'מרור' מפני שאין חיובו מדאורייתא ואינו נאכל אלא אצל הפסח ובא הכתוב לחייב את הפסולים רק באכילת מצוה. אך לא משמע כן, דא"צ לדרשא זו לחיוב אכילת מצוה, דבלא"ה ידעינן מקרא ד'בערב תאכלו מצות' שהיא מצוה בפ"ע, ואולי יש לדחוק.

הרא"ש (פסחים פ"י ס"ה כה) סבר כהרמב"ם, דכתב שיש לאכול כזית מרור מפני שמברכים עליו 'על אכילת מרור' ואין אכילה פחותה מכזית, והוכיח בשאגת אריה (ס"ק) דמשמע שבלא טעם זה אין צריך לאכול כזית וא"כ אין מצות אכילה במרור (והאריך בקושיות על הרא"ש ואכ"מ), והוא תימה דתקנו לאכול מרור ולברך עליו בזה"ז אטו זמן המקדש וא"כ בזמן המקדש היה צריך לאכול כזית. אך הגר"ח מבאר שלדעת הרא"ש אף בזמן המקדש א"צ לאכול כזית מרור מפני שאין אכילתו אלא עם הפסח, ולפי"ז למנהגו של הלל שהיה כורך פסח מצוה ומרור ואוכלם יחד אין צריך שיהיה כזית מצוה ולא כזית מרור. עכ"פ מבואר דס"ל להרא"ש כהרמב"ם ואף הרמב"ן (שמות יב ח) כתב כן.

הרמב"ן - השוחט את הפסח יצא ידי חובתו

בגמ' בסוף הוריות (:) איתא "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם', משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם, אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה, זה שאכלו לשום מצוה צדיקים ילכו בהם, זה שאכלו לשום אכילה גסה ופושעים יכשלו בהם", והקשה ר"ל "רשע קרית ליה, נהי דלא עביד מצוה מן המובחר, פסח מי לא קאכיל". והקשו בתוס' (יבמות מ.) והרי אכילה גסה אינה חשובה אכילה כלל, ותיצו דתרי עניני אכילה גסה הם. הרמב"ן תירץ דכיון

הקרבת הפסח כוללת שתי מצוות - שחיטת הפסח, ואכילתו על מצות ומרורים כדכתיב "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו" (שמות יב ח). ודרשו בערבי פסחים (ק.כ.) מדמיהדר קרא לחייב אכילת מצוה כדכתיב "בערב תאכלו מצות" (שם יח) דאף בזמן הזה דליכא פסח, מחויבים מדאורייתא לאכול מצוה.

אכילת הפסח על מצות ומרורים ואין המרור מצוה בפני עצמה

הרמב"ם בספר המצוות מונה את אכילת הפסח ואכילת המצה כשתי מצוות, ואילו אכילת המרור אינה נמנית כמצוה בפני עצמה. ומבאר דבוודאי דקרבן פסח נאכל עם מצוה ומרור, אולם אכילת המרור אינה מצוה בפני עצמה אלא המרור נגרר לאכילת הפסח. התורה מפרשת את צורת אכילת בשר הפסח שתהיה עם מצוה ומרור, ומלבד זאת נצטוונו במצוה נפרדת לאכול מצוה אף בלי קרבן פסח, אך המרור אינו נאכל בפני עצמו.

ומביא הרמב"ם ג' ראיות שאין אכילת המרור מצוה לעצמה - (א) מהא דאמרו (פסחים קטו.) מרור בזמן הזה דרבנן, ואם אכילת המרור היא מצוה בפני עצמה אינה בטלה כשאין מקריבים את הפסח וחייבים בה מדאורייתא. (ב) דבמכילתא (בא פ"ו) אמרו שאכילת הפסח היא בקיבוץ המצה והמרור עימה, אך אם אין לו מצוה ומרור יצא ידי חובתו בפסח לבד, וז"ל "מנין אתה אומר שאם אין להם מצוה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח ת"ל יאכלוהו". (ג) ועוד אמרו במכילתא דקיי"ל שהפסח נאכל על השובע, ואילו את המצה והמרור אין צריכים לאכול על השובע, ש"מ שהפסח הוא העיקר והמצוה והמרור נגררים אחריו, ואין אכילת המרור מצוה בפני עצמה (ואילו אכילת המצה נשנתה ונכתבה כמצוה בפני עצמה).

ג' טעמים לאכילת הפסח על השובע

וראיתו מהא דהפסח נאכל על השובע והמצוה והמרור אינם נאכלים על השובע, צריכה תלמוד.

נאמרו ג' טעמים בהלכה של אכילה על השובע - (א) רש"י (פסחים פו.) ורשב"ם (שם קיט:) פירשו שהפסח נאכל על השובע, שכן חובת כל הקרבנות לאכלן על השובע כדילפי בחולין (קלוז:) מדכתיב גבי מתנות כהונה "לך נתתים למשחה" (במדבר יח ח) - דפירושו 'לגדולה' כדרך שהמלכים אוכלים, ואע"פ שהפסח נאכל לבעלים ולא לכהנים מ"מ דינו שוה לשאר הקרבנות. ולטעם זה אין מקום להביא ראיה מהא דאין המצה והמרור נאכלים על השובע ולומר שאין באכילתן מצוה, דהמצוה והמרור אינם קרבנות ולא נאמר בהם 'למשחה' ואף אם יש באכילתם מצוה מהכ"ת שיאכלו על השובע.

(ב) התוס' (פסחים ע. ק.כ.) הביאו מהירושלמי דהטעם דאכלים את הפסח על השובע, כדי שלא יבואו לשבירת עצם שאם יאכל את הבשר כשהוא רעב יבוא לשבור עצמות. ואף לפי טעם זה אין ראיה מהא דאין מחויבים לאכול מצוה ומרור על השובע שאין אכילתם מצוה לעצמה, דאם לא שייך בהם שבירת עצם אין סיבה לחייב לאכלם על השובע.

ומלשון הרמב"ם נראה דדין אכילה על השובע אינו מטעם "למשחה - לגדולה" כדפירש"י, דכתב (פ"ח מהל' קרבן פסח ה"ג) שמצוה מן המובחר לאכול את הפסח על השובע ולכן יש להקדים אכילת שלמי חגיגה לאכילת הפסח, ולדבריו אם דין אכילה על השובע הוא מצד "למשחה - לגדולה" כשאר הקרבנות, מאי אולמיה קרבן פסח משלמי חגיגה, הא שניהם קרבנות ויש

ששחט הפסח כהלכתו ידי חובת פסח מיהא יצא, שאין אכילת פסחים מעכבת ולפיכך לא מיקרי פושע. ודבריו טעונים ביאור דמה מהני קיום מצות שחיטת הפסח לחיוב אכילתו, והא שתי מצוות הן.

האוכל צלי מבעוד יום עובר בלאו הבא מכלל עשה

עוד אמרו בגמ' (פסחים מא.) דהאוכל כזית צלי מהפסח ביום י"ד מבעוד יום עובר על איסור, דכתיב "ואכלו את הבשר בלילה הזה" - בלילה אין ביום לא, והוא לאו הבא מכלל עשה. הרמב"ן מנה איסור זה למצוה בפני עצמה (שכחת העשין מצוה יב), וכתב המשנה למלך (ריש הל' קרבן פסח) שלהרמב"ם איסור זה הוא חלק ממצות אכילה ולכן לא מנה מצוה בפ"ע. ודברי הגמ' טעונים הסבר, כיצד נחשב מיעוט זה ללאו הבא מכלל עשה, דבכל מצות עשה לא אמרי' שמי שקיימה בזמן אחר עבר בלאו הבא מכלל עשה, אלא לא עשה ולא כלום, וכי מי שיטול לולב ביום י"ד בתשרי יעבור על לאו הבא בכלל עשה ד"ולקחתם לכם ביום הראשון". ובכל מקום לאו הבא מכלל עשה, הוא רק במקום שהעשה אינו מצוה אלא רשות, כגון העושה סחורה בפירות שביעית שעובר על "לאכלה" ולא לסחורה, דאין האכילה מצוה אלא היא הגבלה באכילת רשות. וכגון מה דילפי' (זבחים לד.) מדכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו" שהאוכל בהמה טמאה עובר בלאו הבא מכלל עשה, ופשיטא שאין מצוה באכילת בשר בהמה טהורה אלא מותר לאכול טהורה ולא טמאה. וכמו"כ כה"ג שנושא בתולה ולא בעולה, שאינו מחויב לישא בתולה. ומצרי שלישי שנאמר בו "דור שלישי יבוא להם בקהל ה'" (דברים כג ט) שאין מצוה לישא מצרי זה. (אכן, רש"י (כתובות כד:) פירש דמאי דכתיב "כה תברכו" משמע אתם ולא זרים והוא לאו הבא מכלל עשה וצ"ע) וא"כ מפני מה אמרו בגמ' על פסח שיש מצוה באכילתו, שאם אכלו ביום י"ד בניסן עובר בלאו הבא מכלל עשה.

שמה תאמר דכאשר ע"י אכילתו מבטל את האפשרות לאכול בערב ג"כ עובר בלאו הבא מכלל עשה, וכמו שכתב בשאגת אריה שיש מצוה לאכול את כל הקרבן פסח ולא סגי בכזית, ומביא ראיה מהגמ' (זבחים צז:) שמקשה למה לא ידחה עשה דאכילת הפסח את הל"ת דשבירת עצם ע"מ לאכול את המוח שבו, ומתרצת הגמ' דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש. (וא"ל מצד שאינו בעידיניה, דכבר כתבו בפסקי תוס' דהיכא דליתא בענין אחר לא בעינן בעידיניה) ולכאור' אם אין מצוה לאכול אלא כזית מקרבן פסח מה"ת שכל אכילה תדחה איסור שבירת עצם, ועב"כ שיש מצוה באכילת כולו. אבל במנחת חינוך (מצוה קלד) דחה ראיה זו דאפשר דמיירי במקום שהיו מנויים הרבה ולא נשאר לכל אחד כזית אלא עם המוח שבעצם וע"ז דנה הגמ' שידחה עשה את הלא תעשה, אך אין חיוב לאכול כולו. וכן משמע ברמב"ם שכתב (פי" מהל' קרבן פסח ה"א) שצריך להשתדל שלא להשאיר מבשר הפסח עד בוקר, ואף שדין זה שייך בכל הקדשים בא הרמב"ם להדגיש שבקרבן פסח אף שאין מצוה לאכול את כולו אלא די בכזית, מ"מ צריך להשתדל שלא יבוא לידי נותר. ואם כן צ"ב מה שייך לומר שיש לאו הבא מכלל עשה למי שאוכל את הפסח מבעוד יום.

הפסח לא בא אלא לאכילה

הגמ' בברכות (ט) לומדת דהו"א שכשם ששלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד, אף הפסח יהא נאכל לשני לילות ויום אחד, אלא ילפי' מדכתיב "בלילה הזה" - בלילה הזה הוא נאכל, ואינו נאכל בלילה אחר. ומפרש רש"י וכן ברשב"ם (פסחים כ:) דלא ס"ד שהפסח יהא נאכל ביום ט"ו אלא הו"א שלא יפסל בנותר ביום ט"ו ויאכל אף בליל ט"ז. והקושיה עתיקה מנלן שהפסח נאכל רק בלילה.

הגמ' דנה בכמה מקומות (פסחים עח: זבחים ק:) אם אכילת פסחים מעכבת,

דהיינו מי ששחט והקריב את הפסח ולא אכל אם יצא ידי חובת הפסח, ופסק הרמב"ם שהאכילה מעכבת. ובהמשך הגמ' מבואר שגם למ"ד שאין האכילה מעכבת צריך שיהיה המקריב גברא דחזי לאכילה. ומלבד זאת אי"ש במשנה (עו:) שקרבן פסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחילתו אלא לאכילה. ומפרש רש"י "דכי כתיב איש לפי אכלו אגברא כתיב, דליהוי גברא בר אכילה, אבל פסח לא איכפת לן אי לא חזי", ולכך איכא למ"ד דאכילה מעכבת. ומבואר בזה ששחיטת הפסח ואכילתו אינם שני דברים נפרדים כבכל הקרבנות אלא הם דבר אחד, ואף שהם שתי מצוות מ"מ לא בא הקרבן אלא לאכילה וההקדשה היא אתחלתא דאכילה. רש"י (רי"ה כ:) כותב חידוש גדול, שתחילת הלילה עד חצות שייך ליום הקודם, ומביא ראיה מקרבן פסח שנאכל בליל ט"ו עד חצות, וה"ה מצה דבכל שבעת הימים אכילת מצה רשות ואין מצוה לאכול מצה, ואילו בליל ט"ו יש מצוה לאכול מצה עד חצות. מאחר ומצות הקרבת פסח ביום י"ד וזמן אכילתו בליל ט"ו על מצות ומרורים עד ליל ט"ו בחצות, מוכח שליל ט"ו נמשך אחר היום שלפניו. ואף אכילת המצה שהיא מצוה בפ"ע מ"מ עיקר מצותה היא עם אכילת הפסח וזמנה בי"ד עד ליל ט"ו בחצות. ונאמר כאן שזמן הקרבת הפסח בעצם הוא בי"ד אלא שזמן האכילה הוא בליל ט"ו.

ישוב הקושיות

וע"כ פירש"י ורשב"ם שמעיקר המצוה זמן הפסח בי"ד אלא שציוותה התורה שיאכל בליל ט"ו וקבעה שאינו נאכל אלא בלילה, והו"א שימשך זמנה לליל ט"ז כיון שאין זמן הקרבתו בליל ט"ו אלא זמן האכילה הוא בלילה.

ולפי"ז מבואר דמה שנאמר "ואכלו את הבשר בלילה הזה" הוא לאו הבא מכלל עשה, דהזמן הראוי לקרבן פסח הוא מיום י"ד ובתוך הזמן הראוי להקרבה ציוותה תורה בעשה לאכול בלילה, ונאסר בלאו הבא מכלל עשה לאכול קודם הלילה.

וא"ש דברי הרמב"ן דמי ששחט והקריב ולא אכל יצא ידי חובת הפסח ואף שהיא מצוה בפני עצמה, מ"מ יצא ידי חובתו מפני שהיא מצוה של הקרבה והצורה של ההקרבה שתהיה ע"מ לאכול, ואם לא אכל קיים את המצוה אך לא כהלכתה.

ומעתה מבואר מה שנאמר "על מצות ומרורים יאכלוהו", וילפי' במכילתא מכאן את הגדרת המצוה - דעיקר המצוה היא לאכול את הקרבן וצורת אכילתו שיאכל עם מצה ומרור אך הם טפלים לקרבן. ונפק"מ שהאכילה צריכה להביא לשביעה והשביעה צריכה להיות מהקרבן והמצה והמרור יבואו כטפלים ונוספים לקרבן. וממילא יש ראיה ברורה שאם אין מצוה לאכול את המצה והמרור על השובע אינם אלא נגדרים אחר הפסח ואין באכילתם מצוה בפני עצמה.

ולפי הגדרה זו - דאכילת המצה והמרור הם צורת המצוה של אכילת הפסח - עלה בידינו גדר תקנת חכמים לאכול מרור בזה"ז שהיא לקיים את צורת האכילה אף כשאין מקריבים ואוכלים את הפסח, ומיושב מה דאיצטרך קרא לחייב את הטמאים וכל הפסולים באכילת מצה ומרור, דאף שאת עצם האכילה אינם יכולים לקיים מ"מ את הדברים הנגדרים עם האכילה אפשר להם לאכול.

נמצא - לדעת הרמב"ם מצות אכילת הפסח היא חלק מהקרבת הפסח, ועיקר זמנה מי"ד בין הערביים אלא שקבעה תורה שזמן האכילה בליל ט"ו והאוכל שלא בזמן עבר בלאו הבא מכלל עשה. צורת המצוה לאכול את הפסח עם מצה ומרור, וכשאין פסח אין מחויבים אלא במצה שנשנה חיוב אכילתה. אך לדעת רש"י אכילת המרור היא מצוה בפני עצמה.

¹ ויש בזה תוספת הסבר כמה שנתבאר במצות שחיטת הפסח שאינו אלא מתיר לאכילה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמר בו במקלות על ידי

הגאון הגדול דבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

פרשת וישלח

צווי ירמיהו הנביא לברוך בן נריה נבואה על חורבן בבל

ומביא הרמב"ן כמה דוגמאות לזה, "ולכן יעשו הנביאים מעשה נבואות, כמאמר ירמיהו שציוה לברוך: 'היה ככלותך לקרוא את דברי הספר הזה תקשור עליו אבן והשלכתו אל תוך פרת, ואמרת ככה תשקע בבל' (ירמיהו נא, סג-ד)". ברוך בן נריה תלמידו של ירמיהו הנביא, קיבל מירמיהו 'פקודה' ואמר לו, בספר שבידי כתבתי את כל הרעה אשר תבוא לבל, ואני נותן לך אותך, ואחרי שאתה תקרא את הספר הזה, את המגילה הזו, תיקח ותשליך אותו לתוך 'נהר פרת', וכשישקע הספר הזה בתוך הנהר, אתה תאמר: כמו שהספר הזה שקע ב'נהר פרת' כך תשקע בבל (ירמיהו סוף פרק נא). כלומר: ירמיהו הנביא ע"ה מנבא כאן נבואה על חורבן בבל, ומבקש לעשות מעשה תמוה של זריקת המגילה ב'נהר פרת'. ונשאלת השאלה: למה צריך הנביא לעשות 'פועל סמלי' לדבר, 'פועל דמיוני' לדבר, לקחת את הספר הזה, את המגילה הזו, ולקשור אותה ולהשליך אותה לתוך נהר פרת, וכשהיא שוקעת לומר, 'כמו שהיא שוקעת המגילה הזו - כך תשקע בבל. בשביל מה? אומר הרמב"ן ע"ה: זה היסוד שלימדנו, כל נבואה שהיא יוצאת לפועל דמיוני, עושים בה הנביאים 'מעשה סמלי' שמתאר את הדבר הזה שהם ניבאו עליו, וממילא בהכרח הנבואה הזאת תתקיים. היא מוכרחת להתקיים. לא תחזור ותתבטל הנבואה הזו. ולכן אם זורק את המגילה הזו בתוך 'נהר פרת' ואומר 'כך תשקע בבל, באמת כך בבל תשקע ולא תקום. וכך היה כידוע.

נבואת אלישע על מפלת ארם

מוסיף הרמב"ן עוד דוגמא, "וכן ענין אלישע, בהניחו זרועו על הקשת", מה שמסופר בספר מלכים (ב פרק יג), ש'יואש' מלך ישראל, בא אל אלישע שיתפלל על ישראל (שם פסוק יד), ואלישע מצוהו שיקח קשת וחיצים (שם טו), ומצוהו אותו להרכיב את ידיו על הקשת, ואלישע הניח את ידיו על ידי המלך יואש (שם טז), ומצוהו אותו לכיון את החץ והקשת לכיוון ארם ולירות (שם יז), הוא ישוב בשומרון (שם יח), ואת החץ הוא העיף לכיוון ארם, כך אמר לו אלישע: 'תירהו', והוא יורה. "ויאמר אלישע ירה יור, ויאמר חץ תשוועה לה' וחץ תשוועה בארם". (שם יט). כך הוא עשה שלוש פעמים, והמלך הפסיק לירות את החיצים (שם יח). "ונאמר שם: 'זיקצוף עליו איש האלהים ויאמר להכות חמש או שש פעמים, אז הכית את ארם עד כלה, ועתה שלש פעמים תכה את ארם' (שם פסוק יט)". אלישע קצף עליו, אמר לו, חבל שעשית רק שלוש פעמים, אם היית ממשיך עוד חמש שש פעמים, היית יורה את החץ, היית 'מחסל' את 'ארם' לגמרי, אבל עכשיו רק שלש פעמים אתה תנצח את 'ארם', לא יותר. אחרי שלוש פעמים הם יחזרו להיות 'אימפריה' כמו שהיו לפני כן. חבל שלא המשכת לירות עוד. מה הביאור בזה? מדוע אלישע תופס את הקשת יחד עם המלך ויורים את החצים משומרון לכיוון 'ארם', וכי זה יגיע לארם? וכי זה יגיע לדמשק? זה לא יגיע. אם כן מה הביאור במעשה הזה? אומר הרמב"ן ע"ה, זה מה שאמרנו, כשעושים 'נבואה', לא רק 'מנבאים' אותה, אלא עושים 'פעולה דמיונית', 'פעולה סמלית' בשעת הנבואה, וממילא מוכרח הוא שהנבואה תתקיים. לכן ביקש אלישע לירות מהחץ, והתנבא אז: 'חץ תשוועה לה' חץ תשוועה לארם.

צורת ודרך ההתנהלות עם אומות העולם

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להשלים, לפרוע, את מה שהחסרנו בשיעור שעבר, להביא מדבריו הקדושים של רבינו הרמב"ן ע"ה בתחילת פרשת לך (בראשית יב ו), ודברי הרמב"ן שייכים גם לפרשה שלנו, פרשת וישלח. כבר הזכרנו הרבה פעמים, שכל המאורעות המתרחשים בספר בראשית, ללמדנו הם נכתבו, זה לא 'דיבורים' בעלמא, 'סיפורים', כולם הם 'מוסר' לכל הדורות. [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ד (פרשת ויצא השע"ט, סוף עמ"ג). ע"ש]. ובפרט בפרשה שלנו, כמו שהעידו רבותינו במדרש (בראשית רבה פ"ג ע"ג ט"ו), שהיו אותם חכמים, גדולי ישראל, כאשר היו נוסעים לרומא בשביל שליחות של כלל ישראל, כך היה מנהגם וכך היה דרכם: ללמוד 'פרשת וישלח' קודם הנסיעה. כי כאן לימדה אותנו תורה איך צריך לעשות 'שואדם צריך להפגש עם מי שאינו בן ברית.

'מעשה אבות סימן לבנים'

ואני אקריא את דברי הרמב"ן (בראשית שם), כשהוא מדבר לגבי אברהם אבינו ע"ה כשהוא בא לארץ ישראל, זה לשונו הקדושה: "אומר לך כלל, תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב", אומר הרמב"ן, תקשיב, אני מוסר לך 'מפתח', כלל גדול, להבנת כל המאורעות של אברהם יצחק ויעקב הכתובות כאן 'בספר תורת משה', 'והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה', הכלל הזה, היסוד הזה, הוא כלל גדול בדברי רבותינו חכמי התלמוד, חכמי המדרש, והם אמרו אותו בקיצור, כללו אותו בקיצור, "אמרו כל מה שאריע לאבות סימן לבנים", (תנחומא פרשת לך לך סי' ט), 'מעשה אבות סימן לבנים', "ולכן יארכו הכתובים בסיפור המסעות ובחפירת הברכות ושאר המקרים", מה שמתרחש כאן בשאר הפרשיות איך אברהם נוסע, יצחק נוסע לגור (בראשית כו ו), חוזר, כל האריכות של חפירת הברכות, מה משמיעה לנו התורה הקדושה בסיפור הזה שאברהם אבינו ע"ה חפר בארות והם סתמו אותם ואחר כך יצחק פתח אותם וכו' (בראשית פרק כו), וכן כל שאר המקרים שנתבארו בפרשיות הללו? "ויחשוב החושב בהם כאילו הם דברים מיותרים, אין בהם תועלת", אדם שלפי פשוטו מציין 'מקופיא' (בלי להתבונן), הוא חושב את כל זה לאריכות דברים בעלמא, איזה תועלת יש בזה? אומר הרמב"ן: לא! "וכלום באים ללמד על העתיד", כל המאורעות הללו באו ללמד אותנו על כל העתיד של כלל ישראל, "כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות", כל מקרה ומקרה שהתרחש לאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב ע"ה, "יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבוא לזרעו", זה היה בשבילו לימוד, לעיין ולהתבונן ולראות: מה זה מלמד אצל הבנים? מה יהיה אתנו, מה יהיה עם דורותינו הלאה? על כל מה מאורע שהתרחש לאברהם יצחק ויעקב ע"ה, בזה הם היו מתבוננים.

גזירה שנעשה בה פועל סמלי - תתקיים בהכרח

וכאן מוסיף הרמב"ן את הדברים המפורסמים: "ודע שכל גזירת עירין כאשר תצא מכת גזירה אל פועל דמיון, תהיה מתקיימת על כל פנים". פירוש הדברים: כל גזירה כשהיא לא רק 'גזירה' בעלמא, אלא היא יוצאת לפועל במעשה סמלי, אז בהכרח הגזירה הזו כשהיא יוצאת מהשמים, היא בהכרח מתקיימת. אם הנביא עושה 'כפועל סמלי' לדבר, 'דוגמא', 'פועל דמיוני', זה יתקיים.

דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. לדעת: אור שדולק בבית הכנסת ובית המדרש זה דבר גדול. אין לצמצם בזה.⁹

הוצאות מצוה חוזרות

בהוצאות מצווה יש לנו כלל: זה על כיסו של הבורא יתברך, אתה יכול להיות בטוח שאתה מכיסך לא תפסיד כלום (ע' ביצה טו רע"א ובשיטה מקובצת שם בשם הריטב"א). אדרבא בזכות זה תקבל יותר. והאדם צריך לתקוע את זה היטב לעצמו, בזה לא יצמצם.¹⁰

יוחץ את העם אשר איתו

על כל פנים למדנו מהנהגת יעקב אבינו ע"ה, שהענין הראשון זה 'דורות', והענין השני זה 'תפלה', (וכבר דיברנו על זה), ודבר נוסף לומדים לחצות את המחנה, יוחץ את העם אשר איתו (בראשית לב ח), 'אן יבוא עשיו על המחנה האחת והכה, והיה המחנה הנשאר לפליטה' (בראשית לב ט), ראיתי סיפור נפלא, שכתב אותו מורנו ורבונו ראשי ישיבת פונבז' הגאון רבי אלעזר מנחם שך (שליט"א) [זצוק"ל], הוא כותב כך (זה מכתב שנדפס מסוג: מעשה שהיה בזמן מלחמת העולם הראשונה, בשנת תרע"ד, בעיר 'פטרבורג' שב'רוסיה' הייתה אסיפה של איזה 'ועד' לטובת היהודים, שהם דאגו להציל את הספרי התורה שב'רוסיה'. הממונים על הוועד הזה לא היו כולם 'צדיקים', הרבה מהם היו 'קומוניסטים', (ואחד מהם היה 'עורך דין' שמאלני שהיה 'קומוניסט' גדול, והוא סיפר את הסיפור הזה). על כל פנים, הם הלכו לאסוף מכל העיירות שעל הגבול, של המלחמה עם גרמניה וכו', לאסוף את כל הספרי תורות ולרכוש אותם בעיר 'פטרבורג' (שהיא נמצאת במקום מרוחק מהגבול וסגרת המלחמה), ושם יעמדו כל הספרי תורה למשמרת עד שתגמר המלחמה. וכך אספו מכל עיר ועיר את הספרי תורה, אספו את הכל, לא השאירו בכל העיירות אלא ספרים בודדים בלבד. כשהגיעו לעיר 'דווינסק' שם ישב הגאון ר' מאיר שמחה ע"ה, האור שמו' - (וכמו שאמר עליו החזון איש ע"ה, שהיה באמת משכמו ולמעלה גאון אדיר. יש עליו סיפורים מופלאים. ובהמשך אספר מעשה אחד שסיפר לי עד ראייה, ושייך לנושא שלנו) - באו אצלו אמרו לו: 'כבוד הרב, כך וכך הענין, אנחנו הקמנו ועד להציל את כל הספרי תורה, יש מלחמה ויש הפצצות ונכנסים גויים וכו', וזה יכול ליפול בידיהם, יכול לגרום נזק, ואנחנו רוצים לרכוש את הכל בעיר 'פטרבורג', עד אחרי המלחמה, אמר להם ר' מאיר שמחה: 'לא, אני לא אצטרף לענין הזה, בשום פנים! כאן בעיר יישארו כל הספרי תורה. שאלו אותו: 'אבל למה? מה הטעם? אמר להם: כך כתוב בפרשה, כשיעקב

⁹ אין לצמצם בהוצאות של 'אור' לתלמוד תורה - ומעשה נורא על זה

סיפרתי כאן (לפני שנה - שנתיים) מעשה נורא, (כדאי לחזור על זה), ראיתי את זה כתוב באיזה ספר על גדול אחד מלונדון, הוא כתב בעצמו עדות שעניני ראו, שהיה שם איזה רב בשם 'ר' אפשטיין' (אני יודע מי זה, היה רב באיזה בית הכנסת בלונדון), שהיה מנהיג רחוק תפלת מנהיג וערביית בלילה, לשבת וללמד לבדו קצת, 'דף גמרא או 'פרק משניות'. והיו שם שני גבאים של בית הכנסת, וזה חרה להם מאד: 'ר' אפשטיין יושב ולמד על חשבון הל' של בית הכנסת', (הנורוה היו דולקות על ג), 'הוא יושב ונתנה מכות הכנסת שלנו חיים אין כסף, שייך לביתו'. מה עשו? סגרו את הבלונים, את השעונים, של הל' כדי שייכבה האור בבית הכנסת, והוא יצטרך ללכת לביתו. וכך היה. כמה פעמים שהיו רואים שהוא רוצה לשבת וללמד, היו עושים את התחבולות הוותיקות, והוא היה הולך לביתו. סיפר הרב שראת את המעשה הזה: נפשתי איתם אחרי שלושים שנה - והוא היה את שני הגבאים עיוורים עם 'מקל נחיה' הם היו חולמים. הם כיבו 'אור' - מדה כנגד מדה הקב"ה כיבה להם את האור. את הראיה. את העיניים. צריך לדעת: אין חכמות בדברים הללו. אדרבא: 'כי נר מצוה ותורה אור' (משלי ו ג), כל כמה שחושף 'אור', כל כמה שחושף לצורך 'תורה' עדיף יותר. לא לצמצם בזה. את החוס על הדברים הללו.

כחם על הנר כחם על השמן כחם על הפתילה

במשנה בפרק 'במה מדליקין' (שבת פ"ב מ"ה): 'כחם על הנר, כחם על השמן, כחם על הפתילה חייב'. וביאר רבינו הגדול החפץ חיים ע"ה, לא כתוב במשנה 'חם', שהוא חוסך לעצמו, הוא מפחד לאבד את השמן, אלא כתוב 'כחם, ובכך הדמיון'. לומר לך: זה רק נדמה לך שאתה חוסך, נדמה לך שאתה מרוויח לעצמך, זה רק 'דמיון' זה לא אמת. אדם חושב שאם יצמצם כאן, ויחזיק לעצמו משנה. זה רק נדמה לו. כ-חם. כאלו חם על 'שמן', על 'פתילה' לצורך תלמוד תורה - אל תחוס. אדרבא שידלק השמן ותלמד יותר.

הכרתו ראשי ישיבת פטרבורג שאלה היה מרשה בלילה שיכבו את כל האורות בבית המדרש, היה תמיד משאיר 'נור' אחד של האורות דולק. שאלו אותו פעם: 'כבוד הרב, למה באמת אתה משאיר נור אחד של אורות דולק?' ר' אן אף אחד, סאחור בלילה, כל התלמידים הלכו לישון, אספ לו: 'אני אנד לך מה החשבון שלי: לפעמים יש תלמידים שהלכו לישון מוקדם, ובחצי הלילה כבר מתעוררים, וכשהוא מתעורר הוא רוצה לקום ללמוד, אבל הוא אמר: 'מה אני אלק בחושך לבית המדרש, והוא צריך לחפש איך להדליק את האורות, קצת פחד, קצת חושש, לכן הוא חוזר ומשך לישון. אבל אם הוא יודע שיש אור דולק, הוא יבוא ללמוד'. זה החשבון. לא צריך לצמצם בזה.

לחרות בצדקה

אומרת הגמרא במסכת גיטין (ו): 'אם אדם רואה שמונותיו מצומצמות (וכל שכן כשרון סדובין), מה יעשה? תפארה? לא. יציעציע? לא. מה יעשה? יעמד ויעשה מהם לצדקה. יתן עד צדקה. 'ורעו לכם לצדקה (הושע י"ב). אצלנו זה נראה לחיפה: אדם היה אומר 'מה? צדיקים לחזון בכשר הח', להתי את רגלם שצריך? שיידע: זה לא 'בשר החי' זה 'בשר המת', האדם צריך לדעת על מצוה אין מה להפסיד. אדם צריך להתחנך בזה, ובהו הוא נבחן אם הוא באמת יהודי מאמין או לא. (אבל זה לא הנושא שלנו כעת, לא נאריך יותר).

אבינו ע"ה יצא למלחמה עם עשיו מה הוא עשה? חצה את העם איתו לשתי מחנות, מה הטעם? 'והיה המחנה הנשאר לפליטה', זה כלל גדול בידינו. זה מה שאמר לו הגאון 'אור שמו'. ומסיים אותו עורך דין: 'בסוף ראינו כמה שהוא צדק, את כל מה שאספו מכל המקומות את כל הספרי תורות, ולקחו אותם לפטרבורג - והעיר הזאת נפלה בידם של הקומוניסטים, והם לקחו את כל הספרי תורות. רק באותם מקומות שנשארו הספרים, כל אחד בעירו, ניצלו!'

פיזור ישראל בין אומות העולם - חסד גדול

הקב"ה חסד עשה איתנו שלא ריכז אותנו במדינה אחת, אלא פיזר אותנו בכמה 'גלויות', בכמה 'מדינות', כך אומרת הגמרא (פסחים פ"ג סע"ג), הגמרא (שם) מספרת מעשה שהיה עם רבי חנינא שבא אצלו גוי אחד, ואמר לו: 'כבוד הרב, בא תראה כמה אנחנו בני עשיו טובים וצדיקים, ואתם כמה אתם לא בסדר, הנה בפסוק (מלכים א י"א טז) כתוב שדוד המלך ישב ב'אדום', והרג שם כמה אלפים, ואילו אתם מפורזים בין כמה אומות, בין שבעים אומות, ואנחנו לא עושים לכם שום דבר, תמיד אתם מתקיימים. אמר לו אותו תלמיד (רבי אושעיא): 'אני אשיב לך תשובה, אני אנד לך מה הסיבה שאתם לא עושים צרות ולא הורגים את כולם, אתה יודע למה? לא מחמת אהבתכם אותנו, אלא מחמת שאתם לא יכולים, תמה הגוי: 'מה הפירוש לא יכולים? אמר לו: 'אם תנסו להרוג את כל היהודים שיש בעיר שלכם, ב'מדינה' שלכם, או יאמרו 'מלכותא קטימא', הרגו רק ב'מדינה' שלכם, במקומות אחרים לא יכלו להרוג, ייצא לכם שם לא טוב ב'היסטוריה', שמלכות 'דומא' הרשעה רצחה לאבד את כל היהודים ולא עלה בידה, לא הצלחתם במלאכה שלכם, לא עשיתם את 'הפתרון הסופי', לכן אתם נמנעים מלהרוג. אמר לו אותו גוי: 'נצא דרומאי, (הוא נשבע באלהות שלו), תאמין לי, בהא סלקינן ובהא נחתינן, כל היום כולו רק על זה אנחנו חושבים, איך לעשות לכם את 'הפתרון הסופי' ולא עולה בידינו!'. זה עדות של 'גוי'. אפשר לסמוך עליו.. הפיזור שלנו זה טוב לנו. 'והיה המחנה הנותר לפליטה'.¹¹ האסיפה שלנו ביחד זה לא טוב.

'צאי לך בעקבי הצאן' - בדרך המסורה לנו

'צאי לך בעקבי הצאן' (שיר השירים א ח). אל תחפש דרכים אחרות. תראה מה עשה אברהם אבינו ע"ה, תראה מה עשה יצחק אבינו ע"ה, תראה מה עשה יעקב אבינו ע"ה, ומהם תלמד, מהם תבונן. ואם לא - אפשר 'לשבור' את הראש. 'החפץ חיים' הביא את המשל המפורסם (הוכיחו את זה פעם), על אותו 'עגלון' שנסע בחורף הרוסי, (ב'רוסיה' קור נורא), נסע לילה שלם, כל היום כולו נוסע, עד שבחצי הלילה הגיע לאיזה 'פונדק', אמר לעצמו, 'זכנס לכאן, ונשתה כוסית אחת, קצת לחמם את העצמות שלי שקפאו בקור, קפאו בשלג, שתה כוסית אחת, ועם השתייה בא התיאבון.. עוד כוסית ועוד כוסית, עד שגמר 'חבית' ויצא, (יותר נכון: הוציאו אותו.. הוא לא יכל ללכת. שיכור כלוט). עלה לעגלה עם 'הסוס' שלו, כולו 'שיכור כלוט', בחצי הלילה, לוקח את 'השוט' ונותן מכה על 'הסוס'. חושך, אפילה, והוא מכה את הסוס. הסוס מקבל כזו מכה - רץ כל עוד רוחו בו. הוא מצליף בו, והוא נוסע. באיזה דרך נוסע? בשום דרך, בשלג, בלי לראות כלום. עד שנפל באיזה וואדי ועמק עמוק) - והוא והחמור שלו מתו. (ה'שכרות' שלו הביאה אותו לסוף). ב'בוקר' קמו שאר העגלונים, ראו שלג גדול, אמרו: 'הגיע הזמן לצאת לעבודה שלנו, נצא לדרך'. יוצאים, ורואים שמישהו כבר 'סלל את הדרך' לפניכם.. יש כאן מסילה. 'בא נלך אחריו. כך כולם אחריו. אחרי מי הם הולכים? - אחרי שיכור.. למה? כי הם עזבו את הדרך הנכונה.

10. אצל 'טויט' (רשע) (ואתו רשע מרשע), כשהוא ניצח במלחמה שלו עם כלל ישראל, היא עשה 'מטבעון נצחון', ומה הוא כתב שם? 'הודה השביע', 'הודה האבדה'. רואים מי אבד, איפה הוא עכשיו? אופסים אותו ושורפים אותו כמו שאומרת הגמרא (גיטין ו). זה עונשו. יום יום ידונו אותו, עד שגם הוא 'יוכח' לחתיית המתים, הוא 'סנחריב' ל'נבוכדנצר', כל צורדי היהודים, כמו שאמרנו בוורד הקדוש (ח"ב דף נח ע"ב). גם אתם יעמידו. מתי זה יהיה? מתי שכלל ישראל יהיה בקרוב? על 'הטובה', ויבוא 'מלך המשיח' ויהיה הכל מתוק? לחקן עולם במלכות שד' (תפלת 'עלינו לשבח'), ויעמידו אותם לחתייה, ויאמרו להם: 'אתם שנלחמתם כל ימיכם, אתה 'רמך' ואתה 'פרעה' ואתה 'סנחריב' ואתה 'נבוכדנצר', וכל הרמנים' שעמדת על ישראל, אתם שעמדת ומסרתם נפש לעמדת ולקעקע ביצתם של ישראל, איפה אתם? כך זה יהיה. כמובן התחיל הונו תורה בשביל לכאובים להם ולהעניש אותם, בתורת 'קמפל' זה יהיה. אחרי זה יקבל את החשבון שלהם, 'לדראון עולם, כמו שאומר הפסוק בספר דניאל (י"ב ב), 'זרבים מישיגי אדמת עפר יקיגו, אלה - לחיי עולם, ואלה - לחרפות ולדראון עולם.

12. כשהחפץ חיים היה לו את השאלה הגדולה בומר 'מלחמת העולם הראשונה' אם להעביר את הישיבה שלו ב'בדק' (שהיא הייתה שם בגבול של המלחמה) היה שאלה אם להיכנס לתוך עומק 'רוסיה' או לא (היה לו ספק ב'בדק'). ועשה את 'ערל הגמרא' (הספורים) ויצא לו הפסוק הזה 'והיה המחנה הנותר לפליטה', ולכן הוא חצה את הישיבה לשתיים, חלק נשאר בעיר 'דאדין' עם ר' אלחנן וסוקר וצ'ל, והחלק השני נכנס לתוך עומק 'רוסיה'.

למעלה - נופלת האומה כאן למטה. זה הנשק, וכך הוא פועל. כח תורה משנה את כל המצאויות.

מעשה נורא עם הגאון 'אור שמה'

ואני אסיים (כמו שאמרתי מקודם) במעשה על הגאון רבי מאיר שמחה, (נפטר לפני פחות מ-70 שנה, בשנת תרפ"ו). אחד מרבתיי סיפר לי, שהוא שמע לעד ראייה, (לפני שהתחיל לספר את הסיפור, הקדים ואמר לי: 'סיפור זה שמעתי מדודי, שהוא גר בחל אביב' ברחוב פלוגי מספר זה וזה, רק היה חסר מספר הטלפון... וכי כך מספרים 'סיפור' אדם בא לחבירו אומר: 'השמע סיפור, שמעתי מדודי שהוא גר ברחוב זה וזה וכו') מה צריך את כל הפרטים האלה, את כל ההקדמות הללו. אבל אחר כך הבנתי, אמר לי: שתדע, אם תאמר 'אולי זה עוברא פרה', 'אולי זה סיפור שלא היה ולא נברא', תוכל לשאול אותו, את אותו עד ראייה שהיה שם וראה. הוא ישוב בעיר 'דווינסק' ב'רוסיה' (ובליטא), והיה שם 'נר' שקוראים לו 'דווינא', וכשהוא היה עולה על גדותיו, זה היה מביא לשטפון גדול בעיר. בדרך כלל (במשך כל השנים) היהודים לא סבלו מהשטפונות הללו (לא היה בעינת, לא היה כאב ראש מכל זה), כיון שהשכונות של היהודים הייתה במעלה הנהר ושם הם היו מתגוררים), אבל באותה שנה ירדו גשמים ושלגים יותר מדאי, והיה שטפון נורא, והנהר עלה על גדותיו והתפשט ועלה עד השכונות היהודית שבמעלה הנהר, והתחיל להחריב את כל הבתים אחד אחר השני. רצו אל הגאון ר' מאיר שמחה, (הם לא רצו למכבי אש' שיבואו 'לשאוב' את המים...), אמרו לו: 'כבוד הרב, אנחנו אבודים, הנהר עלה על גדותיו והשטפון נוראי, והמים נכנסים לרחובות שלנו, ובית אחר בית נופל וטובע במים האלה', ר' מאיר שמחה סגר את הספר שלמד בו, לבש את הכובע שלו, והלך אל ה'נהר', וכשהוא יצא - הלכו אחרו כל האנשים, עד שהוא הגיע אל שפת הנהר (עד המקום שאליו עלו המים), עמד ואמר קר: 'אזרני עליך בכח התורה שתחזור למקומי'. וכך היה. הוא הולך צעד - והנהר חוזר צעד. זה 'הקול קול יעקב והידים יד עשיו'. כח התורה משנה את הכל.

כל אחד מחייב בהשתדלות כפי כוחו למען התורה

זה מה שצריכים כל אחד להחזיר לעצמו, לבוא לשיעורי תורה לא 'פעם בשבוע', לא רק הוא לבדו, לדאוג לבניו, לדאוג לשכנים. היום הדור צמא. הלעיטו אותנו זמן רב בכל מיני 'הבל הבלים', הציבור צמא לדבר אמת, לדבר תורה. וכל אחד שייכול לתרום - יכול לקרב, יכול להאיר, מחוייב. אין פוטור. יש אנשים שלא יודעים א' ב' ביהדות. הכרתי יהודי שבא מ'רוסיה' לפני כמה שנים, הוא לא יודע מה זה המושג הזה 'שבת'. עד כדי כך הבורות והבערות. מה שאתה יכול - תיתן. 'שלח לחמך על פני המים' (קהלת י"א א), אתה לא יודע מה יכול לצמוח מזה. ה'סבא מנובהרדוק' היה אומר: 'בכל מקום שאתה יכול לזרוע - תזרע. תפקח עין על היכן שצומח משהו, ותמשיך הלאה לגדל ולגדל'. יש הרבה דיבורים שאדם מדבר - וזה עושה את הפעולה שלו: אם לא היום, מחר, ואם לא מחר - עוד עשר שנים. אבל זה פועל לטובה. לכל אחד יש לו את הכח הזה.

הכל מגיע על ידי עסק התורה

לא לשבת ולדחות אותם, אלא אדרבא למשכם בעבודות אהבה ולהעמידם בקרן אורה, כלשון 'החזון איש' (חז"א י"ד ס"ב ב' ס"ק טו). וזה בא הרבה מכח תורה. תדעו לכם: כל כמה שאדם ילמד יותר - יביא יותר. זה כלל גדול בתורה. 'שתולים בבית ה' בחצרות בית אלהינו יפריחו' (ההילים צ"ב ד), (יש בזה כמה פירושים), אותם אלה שהם 'שתולים בבית ה', כל כמה שהוא יותר בבית ה', יותר תורה, יותר מצוות, יותר מעשים טובים, הוא גורם לאותם כלל ישראל שעדיין לא זכו להיות שתולים בבית ה', הם רק מסתובבים 'בחצרות בית אלהינו', הוא גורם להם שורם 'פריחו', הם מתחילים לפרוח, הם מקבלים קצת חיות. כך זה. כל כח תורה שאדם מוסיף כאן גורם לכלל ישראל תורה וחיים. מרבה תורה מרבה חיים (אבות פ"ב משנה ז). ה' יהיה בעזרונו, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

אומר 'החפץ חיים' זצ"ל: אל תלך בדרכים חדשות שאתה לא יודע מה הסוף שלהם. איזה תהום פעורה מחכה בסוף הדרך... 'צאי לך בעקבי הצאן', תלך אחרי אבותינו, מה אבותינו אברהם יצחק ויעקב ע"ה עשו - תעשה. אנחנו לא יותר חכמים מהם. די לנו שנוכל לקיים ולעשות את מעשיהם, (ובלי חכמות). יעקב אבינו ע"ה משתמש ב'דורון' - תשתמש ב'דורון' כנגד אויביך. יעקב אבינו ע"ה משתמש ב'נשק' של 'הפלה' - תשמש ב'נשק' של 'הפלה'. יעקב אבינו ע"ה הוציא את המחנות מפני הסכנה - תחצה את המחנות. כך תלך. כך תעשה. אבל לא תחפש דרכים חדשות. אף פעם לא ראינו ישועה מזה.

'עשיו שונא ליעקב'

'אמר רבי שמעון בן יוחאי: הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב' (ספרי בהעלותך פסקא סט, רש"י בפרשה לג, ד'¹³). תדעו לכם, זה לא רק היום, זה מדורי דורות, וזה יהיה עד הסוף. תתבוננו ותרואו את הנכדים שלו, 'עמלק', זה הנכדים של עשיו. עם ישראל, שהיה משועבד 210 שנים, יושבים ורצוצים במצרים, עבדים נרצעים: מי שלא עובד כמו שצריך מקבל מכות, חבטות אימות. ואם אין לו מספיק לבנים (של ה'מסכה' שקצבו לו לאותו יום), לוקחים את הבנים שלו ומניחים אותם בכותל. שאדם יבין איזה אכזריות. באיזה מצב נורא יישבו שם במצרים. והנה ברוך ה', גאלנו ה' יתברך ממצרים, זכו לגאולה, והוא - הצר הצורר הזה - 'עמלק', בא למלחמה כנגדם. מה יש לך? באים לקחת את ה'מדינה' שלך? הם 'אנשי חיל'? הם יודעים להילחם? סוף סוף הם 'משפחה' שלך, תחוס ותרחם עליהם. אבל לא. 'ויבוא עמלק' (שמות י"ז ה). עם ישראל מה עשו לך? רוצים 'לכבוש' את ה'מדינה' שלך? הרי ב'מדבר' הם יושבים. גנבו ממך משהו? לקחו לך משהו? הכריזו מלחמה נגדך? אלה לא 'אנשי חיל', אלה העם שהיו עבדים 210 שנה. מה אתה רוצה מהם? בא להילחם כנגדם ולאדם מן העולם. כי 'עשיו שונא לישראל'. אל תשאל שאלות. הוא 'שונא את ישראל', עמלק: 'אני מוכרח לבער אותם מן העולם'. ולא רק זה, אלא היה כורת מילותיהם של ישראל, וזורק כלפי מעלה ואומר: 'טול מה שבחרת, אתה עשית 'ברית' עם ישראל - תקח בחזרה' (מדרש תנחומא סוף פרשת כי תצא). השנאה היא לא רק שנאה כנגד כלל ישראל, אם 'עשו', אם 'עמלק' היה יכול לעשות 'מלחמה' עם הבורא יתברך, היה עושה 'סולמות' והיה עולה לשמים להילחם עם ה' יתברך. אבל הוא לא יכול, מה הוא עושה? מלחמה עם ישראל כאן. כי ישראל הם ה'נציגים' של הבורא יתברך בעולם הזה. לכן הוא עושה 'מלחמה' כנגדם¹⁴. עשיו שונא לישראל. אל תחפש רחמים אצלו¹⁵.

המלחמה כנגד עשיו - 'הקול קול יעקב'

ה'נשק' שלנו זה התורה. זה הנצחון כנגדו. 'הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו' (בראשית כ"ז כב), ודרשו חז"ל (בראשית רבה פ"ה ס"ה כ"ג): בזמן ש'הקול קול יעקב' - אין הידיים ידי עשיו. קול יעקב משפיע בכל העולמות כולם. גם בעולם הגשמי, ואין צריך לומר בעולם הרוחני. זה ברור. וברגע שמנצחים את השר

עשיו שונא ליעקב - ללא סיבה וללא טעם

13. שמעתי מגדול אחי: רבי שמעון בן יוחאי הנמרא אומר ב'מלחמה' (קידושין סח: ט"ז) כי רבי שמעון 'רדיש טעמא דר'קא, תמיד הוא אומר את הטעם של המצוה הכתובה בתורה: מפני מה אמרה תורה כך וכך. אבל כאן הוא אומר אל תחפש טעמים, זה לא שנאה שאתה רוצה להבין אותה, זה 'הלכה עשיו שונא ליעקב' בלי טעם עשיו שונא לישראל.

14. כמו שכתב רש"י ז"ל שמוה (ג'ו ז') 'היודים קמו', המיד את היום קמין הקמים נגדך, ומי הם הקמים נגדך - אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר בתהילים (פג ו') 'כי רנה אויבך יהמין', ומה הוא ההמין, 'על עמך יערימו סוד'. ועל זה קראו אותם אויבי של מוסים. וכן הוא ברש"י במדבר (ו' לה) 'עש'.

15. כאשר ישיבת מיר עזבה בסוף 'מלחמת העולם השנייה' (כאשר ברחו ממיר עד שהגיעו ליפן), ישבו איזה זמן ביפן, כמה חודשים, עד שנישבו איתם לשנאה. וסיפר אחד מתלמידי משיבת מיר: ברנע הראשון שבאנו ליפן קיבלו אותנו בסדר פנים יפות, כל אחד מחייך ומראה לו סדר פנים יפות, באהבה וברצון. אבל מיום ליום ראינו בחוש איך שהשנאה שלהם אלינו להחזת, עד שבסוף הם רצו לעשות להם 'מחנה השמדה'. עד כדי כך. הוא שאל מה הביאור בזה: אם ישבו ב'ברנע' 'אירופה' ושנאו אותנו, זה אני סבין, את הגויים באירופה הלעיטו בשנאה ליהודים מרגע שהתעורר 'ינג' משדי אמו, סמילא וזאת התחנך לשנא יהודים, אבל כאן ה'יפנים' לא ראו יהודי מימיהם. ישבו ב'שיבה', למדנו, כלום לא עשינו, מה השנאה הזו? 'עשיו שונא לישראל'. אל תחפש אצלו שידחה על ישראל. [על נס ההצלה של ישיבת מיר, ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס 'מוד דבריו ליעקב' ח"ד (פרשת ויצא תשל"ט עמוד כה בהערה), ראה עוד בספר 'נס ההצלה של ישיבת מיר' (להג'ר אלתון הרבנים זצ"ל, ירושלים תשל"ז) בארובת].

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

מעשי אבות - לימוד לדורות

בהקדמתו לפרשת וישלח כותב הרמב"ן: "נכתבה הפרשה הזאת, להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, ושלח מלאך ויצילהו. וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו, והשתדל בהצלה בכל יכולתו. ויש בה עוד רמז לדורות. כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו, יארע לנו תמיד עם בני עשו. וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלושת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפילה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה, לברוח ולהינצל. וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר".

לאור דברי הרמב"ן יתכן ליישב, אמר ראש ישיבת לוצערן הגר"י קופלמן זצ"ל, בספר שיחותיו "ניצוצי אור", מדוע שלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו, הרי היה באפשרותו ללכת מיד אל יצחק אביו, ולשכון שם בלא פחד? להנ"ל יש לומר שיעקב ביקש להנחות אותנו לדורות עולם, כיצד עלינו להכין את עצמנו לקראת פגישה עם עשו והדומים לו. שכן מעשה אבות סימן לבנים.

בענין זה עלינו לזכור שעיקר ההכנה שעשה יעקב עבורנו, לא היה פגישתו עם עשו עצמו. אלא פגישתו עם שרו של עשו, בלילה שקדם לפגיש עם עשו עצמו. הפגישה ההיא, היתה למעשה מלחמה רוחנית. כי לפני כל מלחמה גשמית, ישנה מלחמה רוחנית, ומי שמפסיד במערכה הרוחנית, ממילא הוא גם יפסיד בקרב הגשמי. וכן להפך, נצחון במלחמה הגשמית, שואב את כוחו מכח הנצחון במלחמה הרוחנית. לכן כל מה שעשו נכנע ליעקב ונשקו, היה מכח נצחון יעקב במלחמה הרוחנית שקדמה לפגישתו עם עשו.

[כך ביאר גם מרן הרב מבריסק זצ"ל את הפסוק "כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל". כאשר רצה להפיג את חשש בניו מפני חיילים שהורשו להחרים לעצמם דירות שיצאו חן בעיניהם, בעת שהות בוולינא. אמר להם אביהם הגדול: הדבר אינו תלוי בדעתם וברצונם של החיילים אלא בדרגה הרוחנית שאנו נימצא בה באותה שעה. וכמקור לדבריו, הביא להם את הפסוק הנ"ל, והיסב את תצומת ליבם לדברי רש"י שם: "עם אנשים- עשו ולבן". אע"פ שעדיין לא נפגש עם עשו, כיון שניצח את השר שלו, גם עשו עצמו נחשב למנוצח. ונראה להוסיף, שהדבר נרמז בשם "ישראל" אשר העניק לו אז המלאך. שרית עם א-ל, וממילא נכלל בזה שרית גם עם אלוקים, וגם עם אנשים- ותוכל.]

כך רואים אנו במשך כל הדורות, שזוהי הנהגת הבורא יתברך. ניקח לדוגמא את התקופה שקדמה למלחמת העולם השנייה, אשר בה נספו מיליוני יהודים. ההשכלה הארורה עשתה שמות בקרב העם היהודי, בהביאה ירידה גדולה ברוחניות, וזה נתן כח לאויב לעלות ולנצח במלחמה הגשמית. לאור זה מן הראוי הוא שנברר לעצמנו את סוגיית ההכנה של יעקב אבינו למלחמתו עם עשו. עוד יש לַלְבֵּן האיך היתה עצם המלחמה, ומה נכלל ב"ויאבק איש עמו".

הדברים יתבארו על פי המדרש (בראשית רבה עז, א) על הפסוק (לב, כח): "ויותר יעקב לבדו", אומר המדרש: "ר' ברכיה בשם רבי סימון אמר: אין כא-ל ומי כא-ל ישראל סבא, מה הקב"ה כתיב בו 'ונשגב ה' לבדו', אף יעקב - 'ויותר יעקב לבדו'". ביאורם של דברים: מה שאמר הכתוב "ויותר יעקב לבדו", לא בא לתאר בפנינו היכן היה ומי נלוה אליו. אלא "לבדו" זוהי מידה חשובה, הואיל ובכך מתדמים להקב"ה. כך מצינו גם אצל כלל ישראל (במדבר כב, ט) "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב". מפרש שם רש"י: "הוא אשר זכו לו אבותיו, לשכון בדד".

על מידה זו היתה המערכה בין יעקב לבין המלאך. המלאך רצה לשבור את מעלת "לבדו" המיוחסת ליעקב ולעם ישראל העתיד לצאת ממנו. מגמתו היתה לבטל לחלוטין את הַבְּדֻלּוּת ישראל מכל העמים, בכל ארחות חייהם. זה מה שמביא הרמב"ן מהמדרש "ויגע בכף ירך יעקב - זה דורו של שמד". דהיינו בדורות שהגויים אינם חפצים להשמיד את היהודים בגשמיות, אלא חלילה לפגוע במצבם הרוחני, שיתנהגו כגויים כל בית ישראל, שזה הפכו הגמור של "עם לבדד ישכון".

על זה נלחם יעקב אבינו, ומלחמה זו חייבת להימשך "עד עלות השחר", דהיינו עד סוף הגלות, ולכן צריכים אנו להתחזק במידה הזו של "עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב". לא ללכת אחרי מנהגי הגוים, הרדופים אחרי כל ההנאות שבעולם הזה. אלא ללכת בדרכי האבות, כיעקב אבינו שנאמר לו "אתה סימן לבניך - ויותר יעקב לבדו". לברוח כמו מפני אש מכל סממן גוי, וזה כולל פרטים רבים אשר לצערנו אנו מוקפים בהם, וחלקם "מסתננים" לתוך מחננו.

בין הדברים שעלינו להשמר מפניהם, החדרה לביתנו דברים הפוגעים בצביון קדושת ישראל, וזה כולל הערכה וסגידה לדברים שאינם לרוח התורה, מכשירים שנאסרו ע"י גדולי ישראל, לבוש והופעה שאינם הולמים את בת ישראל, נופש וטיולים במקומות לא רצויים, מנגינות שמקורן אינו טהור, ועוד כהנה וכהנה.

ידוע בשם המהרי"ל דיסקין זצ"ל שאמר שבמלחמה האחרונה קודם ביאת המשיח כל העָהָרְלָקָא אֵינְן יינצלו. המשגיח דליקווד הגרנ"מ ווכטפויגל זצ"ל ביאר את דברי המהרי"ל דיסקין ואמר: ומה זה עָהָרְלָקָא אֵיד? מובדל מן העמים. לא מדובר להיות אחד מל"ו צדיקים, אלא אם הוא מובדל מחוקות העמים, ואין לו שייכות עם התרבות שלהם, עם העיתונים שלהם והמוזיקה והספרים שלהם, ומנותק מהם. אז אומר הקב"ה "אתם שליו!" ונמצאים ברשות אחרת, ואין לאף אחד שליטה עליכם! זו היתה מלחמתו הרוחנית של יעקב עם המלאך, וזו היא הוראתו לזרעו אחריו עד עולם.

יעקב אבינו - בכל דרכיך דעהו

עדת יעקב בנג בכורך

רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל

א) התורה מספרת בהרחבה אודות המלחמות הרבות שיעקב אבינו צריך להיאבק על חייו, על הקמת משפחתו וקיומה, על רכושו ועל רוחניותו, שלא כדרך הנהגת אברהם ויצחק שקדמו לו. על אברהם אבינו מסופר שאחר מלחמת המלכים נתכבד ע"י האומות מאד וקראוהו "נשיא אלוקים אתה בתוכינו" וכן "עמק המלך" נקרא ע"ש אברהם ("שהשוו הכל ונטלו עצה וקצצו ארזים ועשו כסא והושיבוהו מלך עליהם" במדב"ר פר' טו). וכן אצל יצחק אבינו אף שבתחילת דרכו התנכלו לו במריבה על סתימת הבארות - "ואתם שנאתם אותי", "מ"מ אח"כ הודו לו ואמרו "אתה עתה ברוך ה'", ועוד מספרת התורה על מה שזכה יצחק למאה שערים "ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרניו בארץ", ובכל תהלוכות חייו הן בנשיאת האישה והן ברכישת קנייניו זכה לברכת ה'.

אולם אצל יעקב אבינו המהלך שונה מתחילה ועד סוף - "רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל". יעקב נרדף כבר מבטן אימו ע"י עשיו - "ויתרוצצו הבנים בקרבה", עוד קודם שנולד היו יעקב ועשיו מריבין בנחלת שני עולמות וביציאתם ידו של יעקב אוחזת בעקב עשיו. השם "יעקב" נקרא על שם אותה מלחמה ראשונית שמלוה אותו כל ימי חייו. כך ממשיך הויכוח עם עשיו עד שיעקב בורח מפני עשיו ובדרכו משיג אותו אליפז ומותירו בחוסר כל. אחר כך, בבית לבן נצרך לעבוד שבע שנים בשביל לשאת את אשתו ובשל הרמאות שרימו אותו נאלץ להמשיך ולעבוד שבע שנים נוספות כדי לקבל את רחל. עוד ממשיך יעקב לעבוד שש שנים נוספות של "מתי אעשה גם אנוכי לבית", ובסה"כ עשרים שנה משקיע יעקב את כל כוחו בעבודה כמו שאמר - "בכל כוחי עבדתי את אביכן... הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותידד שנתי מעיני", ולבן מחליף את משכורתו עשרת מונים, עד שלבסוף רוצה לבן להרגו כשאמר "יש לאל ידי לעשות עמכם רע" (וכדכתיב "ארמי אובד אבי").

ולא זו בלבד אלא "רבים לוחמים לי מרום" - בתחילת פרשת וישלח מגיע מלאך מיוחד שנאבק עם יעקב עד עלות השחר (איננו יודעים אל נכון מהי אותה מלחמה אך אמרו חז"ל שהעלו אבק עד כסא הכבוד (חולין צא)), ואח"כ נאלץ לערוך הכנות רבות לקראת הפגישה עם עשיו - דורון, תפילה ומלחמה, עד שניצל ממנו.

כל תהלוכותיו של יעקב במריבה ואף בארץ ישראל נתקל בקשיים. אחר צרת עשיו נתרגשה עליו צרת דינה, וכדאי

אומרים בברכת קידוש השם (לפני תפילת שחרית) "אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה, זרע יצחק יחידו שנעקד על גבי המזבח, עדת יעקב בנג בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת את שמו ישראל וישורון". אנו מתייחסים אל האבות כבני אברהם וכזרע יצחק, אולם כלפי יעקב אבינו יש התייחסות שונה ומיוחדת. שלושת השמות של יעקב אבינו הם השמות שעם ישראל נקראים בהם בתורה, איננו רק "בני ישראל" אלא מכונים 'יעקב' 'ישראל' - "שמע ישראל", "ישראל אשר בך אתפאר", וכן 'ישורון'. ויש לנו להתבונן הן בדמותו של אבינו יעקב עצמו והן בהתהלכות שלנו בעולם ומציאותינו שממשיכה את מציאותו של יעקב אבינו. כך נרמז בגמ' (תענית ה:) "הכי אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת... מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", ומפרש הרשב"א דכיון שמיטתו של יעקב שלמה, כל זרעו איתו, כולו זרע אמת ואין בהם פסול, הוכח שאין בו הפסד, ומציאותינו מעידה על השורש שאין בו חיסרון בהיותנו עדת יעקב.

התיאור של אבינו יעקב בתורה מתפרס על פני כמה פרשיות והוא סוגיא בעלת פרטים רבים אך הציר המרכזי - לב הסוגיא קצת סתום ועמום.

עיקר מידתו של יעקב לא נכתבה בתורה בפירוש

מידתו של יעקב אבינו ידועה כמידת האמת כמאמר הנביא (מיכה ט ז) "תתן אמת ליעקב", ולמול שלושת עמודי העולם שקול יעקב כנגד עמוד התורה. מקטנותו יעקב הוא "איש תם יושב אוהלים" ושייך למהלך של עסק התורה, אך במאורעות שהתורה בחרה לספר בכל קורותיו של יעקב אבינו לא מודגש חלק זה, ואף על י"ד שנים שנטמן יעקב בבית שם ועבר איננו יודעים אלא מתוך חשבון שנותיו של ישמעאל (מגילה יז). ולכא' אלו השנים שעליהם ניתן לומר על יעקב "שם קנית הודך והדרך", כמו שדרשו על הפסוק "וישכב במקום ההוא - באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה". והדבר אומר דרשני מפני מה לא מרחיב הכתוב בתיאור גידולו של יעקב בחלק זה ולעומת זאת הכתוב מאריך ומספר הרבה פרטים אחרים במהלך חייו של יעקב כמו שיבואר.

נבוא להתבונן בחמש נקודות בעניינו של יעקב אבינו.

בכל מאורך - כיעקב

ג) מצינו התייחסות מיוחדת של יעקב אבינו אל הממון בכמה מקומות. אי' בספרי - "תניא ר"מ אומר ואהבת את ה' אלוקיך. אהבהו כאברהם. שני' זרע אברהם אהובי. ובכל לבבך כיצחק שעקד את עצמו על גבי המזבח לפני. ובכל מאורך. כיעקב שאמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (והוא מקביל למה שדרשו בכל מאורך - בכל ממונך) (פסיקתא והובא בבעה"ט), חלקו של יעקב באהבת השם נמצא בממון. יעקב מתאמץ בהשקעה גדולה בקניני הממון ועבד שש שנים בצאן עד שהגיע ל"ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה", וכן מצאנו שהודה יעקב בפרט על הצלת הממון, כמו שדרשו חז"ל (הובא לעיל) על מה שאמר יעקב "לולי אלוקי אבי, אלוקי אברהם ופחד יצחק היה לי, כי עתה ריקם שילחתני" - שזכות אבות הצילה ממון. מיעקב למדנו שהצדיקים חביב עליהם ממונם יותר מגופם, כאשר הוא חוזר ועובר את הנהר בשביל פכים קטנים (חולין צא), ואף מצינו אצלו את הדאגה לממון כמשנ"א "ולמקנהו עשה סוכות". הרי שהממון יקר וחשוב בעיני יעקב וצריך להבין את שייכותו היתרה של יעקב לענין הממון.

כי מלאכיו יצוה לך לשמורך בכל דרכיך

ד) תופעה נוספת שמצינו במיוחד אצל יעקב היא היחס שלו אל המלאכים, אצל אברהם הוזכרו המלאכים בגילוי להגר ובישרו לשרה על עקידת יצחק אך אצל יעקב גילוי ההנהגה האלוקית במראה המלאכים נמצא בתוך המציאות עצמה ולא רק במראה הנבואה. ביעקב התקיים "כי מלאכיו יצוה לך לשמורך בכל דרכיך", הוא רואה את המלאכים הן בתחילת פרשת ויצא במראה החלום "והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו", והן בסוף הפרשה - "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלוקים. ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלוקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים", יעקב רואה בדרך הילוכו מלאכים בתוך העולם המציאותי שלו, וי"א דאף משנ"א "וישלח יעקב מלאכים אל עשיו אחיו" מיירי במלאכים ממש. לבסוף מסכם יעקב בפרשת ויחי ואומר "האלוקים אשר התהלכו אבותי לפניו אברהם ויצחק האלוקים הרועה אותי מעודי עד היום הזה. המלאך הגואל אתי מכל רע יברך את הנערים וגו'", ומפרש הרמב"ן שכוונתו לשכינה ומ"מ נראה לו כמלאך.

גילוי נוסף שנתגלה ליעקב אבינו היה בפדן ארם ושם נאמר "ויאמר אלי מלאך האלוקים בחלום יעקב ואומר הנני. ויאמר שא נא עיניך וראה כל העתודים העולים על הצאן עקודים נקודים וברודים כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך. אנוכי הא-ל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך". בולטת כאן העובדה שהישועה של יעקב כרוכה עם הצלת הממון - שהיו המלאכים מעבירים את העתודים מצאן לבן אל צאן יעקב, וכן שיש ליעקב קשר טבעי ופשוט עם המלאכים שהולכים איתו ומלווים אותו.

בפרקי דר"א (פרק לז-לח) - "כאשר ינוס איש מפני הארי ופגעו הדוב (עמוס ה יט), הארי זה לבן, שרדף אחרי יעקב לחטף את נפשו. הדוב זה עשו שעמד על הדרך כדב שכול בא להמית אם על בנים. והארי יש לו בושת פנים והדוב אין לו בושת פנים" ... "כתיב (שם) ובא הבית וסמך ידו על הקיר ונשכו הנחש. וכשבא יעקב לביתו בארץ אחוזתו שבארץ כנען נשכו הנחש. ואיזה נחש, זה שכם בן חמור". לא שקט ולא נח יעקב מהקמים עליו כמו שאמר על עצמו - "וישב יעקב - לא שלותי ולא שקטתי, לא שלותי מעשו ולא שקטתי מלבן ולא נחתי מדינה, ויבוא רוגז, בא עלי רגזו של יוסף" (ב"ר פר' פד ג).

על מריבות אלו נקבעו שמותיו של יעקב. מתחילה נקרא יעקב על ידו שאוחזת בעקב עשיו, ואחר שניצח את המלאך נקרא 'ישראל' על שם "כי שרית עם אלוהים ועם אנשים ותוכל". וכמו שאומר הנביא "בבטן עקב את אחיו ובאנו שרה את אלוהים. וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו בית א-ל-ימצאנו ושם ידבר עמנו" (הושע יב-ה). יעקב נולד אל המריבה ואל ההתמודדות התמידית והוא נקרא ישראל ע"ש שהוא מנצח ומצליח בהתמודדות הללו. ודבר זה טעון ביאור מפני מה דווקא יעקב שאינו רוצה במלחמה כמו שרואים במעשה של שכם שאמר לשמעון ולוי "עכרתם אותי... להבאישי ביושב הארץ", הוא שנמצא תדיר במצב של מלחמה עם האויבים והשונאים הסובבים אותו.

ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש

ב) דבר נוסף שלא היה אצל האבות, מצאנו אצל יעקב, שהוא נצרך להיאבק על הקיום הבסיסי שלו. בשעה שנדר כשיצא מבית אביו, ביקש אך ורק - "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש". הנביא מתחיל את עניינו של יעקב ואומר "ויברח יעקב שדה ארם ויעבוד ישראל באישה ובאישה שמר" (הושע יב ג) - השידוך של יצחק אבינו הגיע בהשגחה פרטית כמתואר בשיחתן של עבדי אבות, בהסרת ההתנגדות של בתואל ולבן באורח ניסי, עד שהביא אליעזר את רבקה מחרן בכבוד גדול. ואילו יעקב צריך לטרוח הרבה ולהתנסות בקשיים בדרכו לישא את הנשים המבוקשות, במשך י"ד שנה של יגיעה קשה ואחריהם עוד שש שנים בצאן. לבסוף מסכם יעקב ואומר - "לולי אלוקי אבי, אלוקי אברהם ופחד יצחק היה לי, כי עתה ריקם שילחתני, את עניי ואת יגיע כפי ראה אלוקים ויוכח אמשי", ודרשו חז"ל ע"ז (ב"ר פר' עד יב) "ר' ירמיה אמר חביבה היא המלאכה מזכות אבות, שזכות אבות הצילה ממון ומלאכה הצילה נפשות, זכות אבות הצילה ממון שנאמר לולי אלוקי אבי וגו', ומלאכה הצילה נפשות את עניי ואת יגיע כפי ראה אלוקים וגו'". בזכות המלאכה זכה יעקב לשמירה המיוחדת של הקב"ה שנגלה ללבן ומזהיר אותו "הישמר לך מידבר עם יעקב מטוב עד רע", והצילה את הנפשות. ויש להבין מה גדולת המלאכה של יעקב ומה הפרי של יגיעה זו שטרח יעקב רבות.

שלהם יכולים להיות מכוונים לרצונו. זהו חידוש נפלא שאין כדוגמתו, מאחר וראינו בדורו של אברהם שאנשים יכולים לדעת שהם נבראים של הקב"ה ויכולים להבין שהקב"ה משגיח ומנהיג, הוא אלוקי השמים וגם אלוקי הארץ, ואף עושים מלחמות בשם השם. וגם בדורו של יצחק מצאנו את היכולת להגיע להתבטלות גמורה לרצונו של הקב"ה בהבנה שורשית של מהות היראה. אולם התורה עוסקת בעיקר בהנהגה של חיבור הדרכים שיכולים לקבל את ההכוונה מהתורה, באופן שתיכנס לכל פרטי חיי העולם הזה ותאיר את כל סדרי החיים כאן.

מתחילת חומש בראשית התורה מגלה את חטאי בני האדם ואת ירידתו והתרחקותו מהקב"ה, ומציאותו של יעקב אבינו הביאה לזעזוע לכל העולם ולהתנגדות אליו. האומות ובראשם עשיו טוענים ואומרים שההבנה הנכונה של העולם הזה היא שאם נותנים לכוחות שלו להתפשט, מתרחקים ויוצאים מרשותו של הקב"ה, ולפי דעתם נראה להם שכך מוכרח להיות. עשיו אומר "הנה אנוכי הולך למות ולמה זה לי בכורה" - הוא לא מסוגל לתפוס שאנשים יחיו חיים עילאיים בתוך החיים השפלים, (וכמו שלמדנו שאברהם תמה ואומר "במה אדע כי אירשנה" - האיך ניתן לחיות חיים עילאיים בתוך סדרי העולם הזה) ועל זה הוא חוזר ובא לקטרג בכל שנה בראש השנה כמש"כ בזוה"ק.

יעקב אבינו מייצג את החיים הנכונים בתוך חיי העולם הזה, הוא מגלה שהעולם הזה הוא אחר ממחשבות בני אדם. על גילוי זה נטושה המלחמה של יעקב עם עשיו על הברכות, מכיון שאם יעקב מקבל את הברכות, פירושו שיש פרשנות אחרת לעוה"ז, מעתה גלוי וברור שניתן לחבר את מציאות חיי העוה"ז לעולם הרוחני. וכן המלחמה עם לבן היא על אותו ענין, וכמו שאמרו בניו של לבן על יעקב "לקח יעקב את כל אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה". יעקב הצליח ובנה מציאות חיים אחרת עם נשותיו וכל משפחתו, עם הצאן וכל הרכוש, לא ביושבו בבית שם ועבר אלא בבית לבן ואעפ"כ נשאר בשלימותו.

פרשת "והנה באר בשדה"

על פרשת "וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם", אמרו חז"ל שטמונים בה היסודות של כלל ישראל, "ר' יוחנן פתר לה בסיני, וירא והנה באר זה סיני, והנה שם שלשה, כהנים לויים וישראלים, כי מן הבאר ההיא, שמשם שמעו עשרת הדברות, והאבן גדולה זו שכינה וכו'" (ב"ר פר' ע"ט). מה מונח בפרשת זו. ונראה פשוט הפרשה, יעקב מגיע "וירא והנה באר בשדה והנה שם שלושה עדרי צאן רובצים עליה כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים והאבן גדולה על פי הבאר". יעקב מגיע למקום שבכדי שלא יגנבו האנשים את המים זה מזה, יש הסכמה

ה נקודה נוספת בה נתייחד יעקב, שהתורה מתייחסת אליו בהרחבה ומתארת את קורותיו בפרטות. בתחילת פרשת ויצא התורה חוזרת על הנאמר בסוף תולדות אודות יציאתו של יעקב לפדן ארם, ומתארת את פעולותיו של יעקב ומפרטת כל תזוזה שלו - "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא. ויחלום וגו'". ומצאנו בחז"ל את פיתרון הפרשה, שהכל סובב סביב הצדיק. ויצא יעקב - פירש רש"י "מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה". ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש - "בתר דצלי בעי למיהדר, אמר הקדוש ברוך הוא צדיק זה בא לבית מלוני, יפטר בלא לינה, מיד בא השמש וכו'" (סנהדרין צה). "ויקח מאבני המקום... אמר רבי יצחק מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו" (שם צא). ועוד אל' שם "תנא עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה, ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה". ההדגשה והתיאור המפורט של החסידות של יעקב אומרת דרשני, מסתבר שהיה ניתן לומר גם על אברהם ויצחק כדברים האלו בצידקותם אך לא מצאנו שהתורה מפרשת כך אצל שאר האבות.

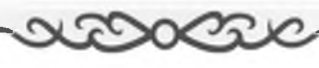
לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוקי יעקב

ולהבין את דמותו של יעקב, יש להתבונן מהי הפעולה של יעקב והיכן מופיע הענין האמור ביעקב "תתן אמת ליעקב" שהוא עמוד התורה. היכן שייכים כל הסיפורים שהתורה מספרת עליו באורך בענייני הממון וביגיעה על החיים הפשוטים להיותו עמוד התורה. ויש לפרש את מאמר חז"ל שמגדיר את יחודו של יעקב אבינו - "ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוקי יעקב וגו', אלוקי יעקב ולא אלוקי אברהם ויצחק, אלא לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה, ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה. אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא בית אל" (פסחים פח), ומבואר בזה שהתיקון של כל הבריאה יבוא לעתיד לבוא ע"י שיבנה 'בית אלוקי יעקב'.

פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה

יש יסוד שאמרו חז"ל שהוא ענין כל התורה כולה, והוא החידוש העיקרי והיסודי של התורה¹ - "דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה - בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך" (ברכות סג). כאשר חז"ל מלמדים על האבות שחיו קודם מתן תורה, מדברים על המידה שהיא יסוד התורה. הקב"ה מציע לפני בני אדם ומראה להם שהחיים

¹ וזהו דבר שלא ניתן לעשותו לבד, כמו שידוע שסיפר ר"ב אפשטיין שכאשר המשכילים הוציאו חומשים וכו"ב קרא להם סבו 'מבואות האפלים', עצם

החיים בסדרי התורה. הרווח של יעקב בכל השנים הללו שבהם ביטל את הרמאות של לבן, והוא ניצח את לבן שאינו יכול לעשות לו מאומה.

יסוד המידה של "בכל דרכיך דעהו" היא ההנהגה שבכל מקום האדם שייך לחיבור האלוקי, ועל ידה יש הארה של כח התורה שהיא "נר לרגלי ואור לנתיבת" שמנחה ומוליכה את האדם באישון לילה ואפילה בכל המקומות הפחותים שבעולם הזה.

ביאור המש הנקודות ביעקב אבינו

לפי זה נתבאר שכל הנקודות שהעלינו ענין אחד הן. יעקב אבינו צריך להעמיד את החיים הרגילים בקיום חדש בעולם. לכן, הוא צריך להילחם כנגד המתנגדים לו, להעמיד את הקיום הבסיסי שלו מתחילה, שיתנהל לפי מידה זו של "בכל דרכיך דעהו", ולכן עליו לתקן את ענייני 'בכל ממונך' החסרים. אצל יעקב מצאנו את השייכות אל המלאכים, מאחר והחיים מתוך התבוננות בכל פרט על השייכות שלו לענין האלוקי, וראיית החיבור שיש בין ענייני השמים כיצד הם חלים על הארץ, הם בעצם ענין המלאך. יעקב מתהלך עם המלאכים כי הוא מתהלך עם הקב"ה בכל עת, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות מזוזה ה"ג) "אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שהרי יש לו מזכירין רבים והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם". הצדיקות המיוחדת של יעקב שהוא הודה זיוה והדרה וכו' מתגלה בסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, בהליכה בתוך חושך העולם הזה לאור דרכיו של הקב"ה, ולכאן מגיעים כל האויבים שמרגישים שלקחו מהם את העולם הזה ומתנגדים ליעקב. המציאות של יעקב מזעזעת את עשיו, את לבן, את שכם בן חמור, כיון שהיא שומטת מתחתם את כל המוסכמות שלהם על העולם הזה. אין זה מישהו שמתנשא מעליהם כמו אברהם או יצחק, אלא מישהו שחי כאן בעולם כמותם ובכל אופן הוא חי אחרת.

זהו יסוד התורה שפירטה והרחיבה שבכל מצב ובכל מציאות, האדם יכול לחיות עם ההכוונה האלוקית בכל הכוחות ובכל המקומות. רק כך נקשרים כל כוחות החיים אל הקב"ה, ולא בקשר של הקומות העליונות בלבד. המציאות של כלל ישראל עומדת על היסוד הזה, וכך רואים שאמרה נעמי לרות טענות רבות שלא כדאי לה לבוא עימה, ורות התאמצה ללכת עימה, ועל הטענה "מפקדין שש מאות וי"ג מצוות" אמרה רות "עמך עמי" (במות מז), המציאות של העם היא בקיום תרי"ג מצוות. זהו אופי החיים שמעמידים יעקב ובניו, ועל האופי הזה מתמסר יעקב להעמיד את הבית והוא מתוקן לעתיד לבוא שיתקיים "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלוקי יעקב, ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

להניח אבן גדולה על פי הבאר עד אשר "נאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר וגו'". יעקב אבינו בא ומעביר את האבן ממקומה, זה לא חוקי שאנשים יחיו בעולם בסדר חיים רגיל שעליהם להתגונן מפני גניבות. הוא אורח חדש ובא ומוכיח אותם "הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו", הוא לא מסוגל לראות מציאות של עוולה.

יעקב מעמיד את יסודות החיים הרגילים באמת של תורה

יעקב חי עם לבן הרמאי עשרים שני ובמשך כל השנים ברח וקבע שהמציאות של העולם וסדרי הממון יעמדו ביושר, זהו קיום שלם של 'בכל מאודך - בכל ממונך'. דאף אחר שאדם מוכן למסור נפשו וכל לבבו, יש תוספת במסירת כל ממונו. לא מצד מסירות נפש אלא שמהמקום המרוחק ביותר מהקב"ה שבו החיים הכי אפלים, המקום של האדם שעסוק בחיי העולם הזה, במקח ובממכר, ורואה הרבה צדדים איך לסדר את החיים שלו, הוא מעמיד את מידת 'אמת ליעקב'. כשצריך למסור את הנפש, אדם מבין שהוא חי בשביל מטרה נעלית, אבל כשצריך לחיות את חיי היום יום בבית לבן שהוא מקום של רמאות, ובכל אופן הוא מקיים את שכירותו בנאמנות - "אנוכי אחטנה מידי תבקשנה" זאת מסירות אחרת. לכן יעקב אומר "את עניי ואת יגיע כפי ראה אלוקים ויוכח אמש" - על הקנין של מידת אמת ליעקב שבוקעת את כל המחשכים של החיים. עבודת המלאכה של יעקב אינה מול לבן הארמי, אם באים לדון כפי סדרי היושר העולמי אין הצדקה לישרות ונאמנות מול רמאי שכזה, אלא עבודת יעקב באה להעמיד סדרי פעולה בעולמו של הבעל הבית האמיתי, וכפי חיובי האמת של התורה שבכל הפעולות והמלאכות.

הרמב"ם סידר את ספר המצוות לפי סדר הקורבה להקב"ה. מתחילה מצות אמונה, ומצוות העבודה הישירה להקב"ה, לאחר מכן כל המצוות של הקרבת הקרבנות והטהרה וכן מצוות היחס לקודש ומקדש, המצוות האחרונות הם דיני טוען ונטען ומלוה ולוה ונחלות וכל דיני חו"מ. במעגלים סביב הקשר עם הקב"ה ענייני הממונות הם המעגלים הרחוקים ביותר מנקודת המרכז שהיא הקשר להקב"ה. ועל זה אמרו חז"ל (ב"ק ל:) "האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין", החסידות האמיתית נקנית ע"י התנהלות ישרה ואמיתית במילי דנזיקין ולא דווקא בפעולות הרוחניות הגבוהות.

מידה זו היא שמכניסה את השכינה ל'בית'. יש מידה של הר שמתייחסת אל העליה של האדם, ויש את המידה של השדה שהיא חלק חשוב להיות מאמין וזורע בהתבטלות המציאות כלפי הקב"ה. אבל הבית הוא מקום רכישת הקנינים של האדם. בלשון חכמים הבית נקרא 'רשותו של אדם', ויעקב מעמיד את העולם לפי התנהלות ישרה ומקנה לעולם את יסודות החיים. לכן, הוא חייב לעבור את כל ההתנסות בקנייני העולם ולהשתעבד כל השנים הללו שדרכם מתגלה העמדת

תוספת שבת לקטן פחות ממופלא סמוך לאיש אי מהני קבלתו

כי אם לתת לו את הכלים לקבל השבת ונתחדש לו בזה אף אופן הקבלה וכ"ז בכלל מצות חינוך לתוספת שבת, ויש בזה חידוש כמובן.

ויסוד הדבר יש ללמוד מדברי התוס' נזיר דף כ"ח ע"ב במשנה האב מדיר את בנו בנזיה, ונשנה בגמ' מחלוקת בטעמא דמילתא אי משום הלמ"מ או מדין מצות חינוך [ברא"ש שם ביאר היינו חינוך לקדושה ופרישות]

וכתבו התוס' שם ב' פירושים או שהאב מדיר את בנו היינו שהאב מקבל הנזירות עבור בנו או שהאב מצוה לבנו לקבל והבן הוא הוא מקבל הנזירות. ובפשוטו היה נראה שזהו גופא דין התוס' האם שייך מדין חינוך לדון שיתחדש כח לבן להחיל חלות נזירות או דילמא אף דיש חינוך הבן לקדושה ופרישות מ"מ אין לו ההיכי תמצוי לקבל חלות נזירות, ולזאת כתבו דע"כ נתחדש דהאב מקבל הנזירות לבנו וכלשון המשנה האב מדיר את בנו, באופן שפלוגתת גדולי הזמן לכאורה היא הפלוגא בב' תירוצי התוס' הנ"ל.

אמנם בברכת ראש שם כתב לדבר פשוט בדעת התוס' דאי אתינן עלה ממצות חינוך לזה פשוט לתוס' דהבן הוא המקבל נזירות בעצמו, וכל מש"כ התוס' דהאב מדיר את בנו זהו למ"ד דכל הך דינא זהו מהלמ"מ בזה נתחדש דבכח האב להחיל חלות נזירות על בנו ובזה חלוק מנדרי איסור של קטן מנזירות של קטן, והיינו דבנזירות מכח מצות חינוך נתחדש לו גם האופן לקבל, וכ"ז בכלל מצות חינוך לנזירות, ואילו לענין נדר דהוי רשות, בזה הדרינן לכה"ת דאין לו דעת להפלאה, ולפ"ז נמצא כיסוד הגר"נ דבדין חינוך אף נתחדש לקטן גם את האופן לקבל הנזירות והוא הדין והטעם לענין תוספת שבת, ודעת הגרא"ל, צ"ע.

יעוין עוד ביאור הלכה ה' ציצית סי' י"ד דנראה דאף דקטן אינו עושה ציצית לאחרים משום דאינו בר קשירה ועוד מצד חסרון לשמה מ"מ לעצמו עושה והיינו למצות חינוך דיד' יעו"ש במ"ב הוצאת דרשו בשם הגרש"ז שדייק כן דהקטן עושה ציצית לעצמו אף בלא גדול עומד ע"ג, ולכאורה תמוה היאך פוטר בעשית ציצית לעצמו מצות חינוך דיד' והרי נהי דלענין 'בר קשירה' י"ל דדי בזה שנדון כבר קשירה מדרבנן, מ"מ לענין לשמה מאי אהני, וע"כ כ"ז בכלל מצות חינוך דיד' שרשאי להכשיר הציצית לדידי'

יש לדון בדין תוספת שבת בקטן שהגיע לגיל חינוך ועדיין למופלא סמוך לאיש לא בא, וקיבל על עצמו קדושת שבת האם חלה קבלתו ומחויב לשבות מדין חינוך או דילמא כיון דאין לו דעת לא מיבעי' אם קבלת שבת מדין נדר הרי דיבורו כמאן דליתא וכמו אם נדר נדרי איסור דלא חל, אלא אף אם הוי חלות שבת מכח קבלתו מ"מ אין לו דעת לקבל וא"כ אכתי הוי בכלל יום חול ולא שייך אצלו לחנכו משום שאינו שבת גב' וכמו בנודר ואוסר ככר על עצמו אין דין חינוך לנדרו משום דלא חל ולא מידי יעוין רשב"א נדה מ"ו.

מצינו בזה פלוגתת גדולי הזמן, דעת מרן הגרא"ל שטינמן זצוק"ל באילת השחר שבת דף קכ"ב שקבלת קטן כמאן דליתא ומותר בעשיית מלאכה אף לאחר דקיבל שבת, ואין קבלת אביו מהני ל', אמנם מובא בשם מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל שמדין חינוך חלה קבלתו ואוסרו מדין חינוך בדין תוספת שבת.

קושי' עצומה מקידוש מבעו"י היאך יוצא הקטן

והנה כתבו הראשונים ברכות דף כז ע"ב בהמבואר בגמ' דאפשר לקדש מבעו"י זה משום תוספת שבת דאורייתא, ולדעת הרמב"ם שאין דין תוספת שבת כי אם לענין יוה"כ כתב שם התוס' רא"ש משום דקסבר דקידוש תל' בכניסתו ואינו מוכרח להיאמר ביום השבת ובקוב"ש ח"ב סי' ל כיון לזה מדעתו, והמג"א בס' רס"ז הכריע כהנך ראשונים דמהני הקידוש מבעו"י מדין תוספת שבת.

ומעתה יקשה טובא לדעת הגרא"ל דקבלת שבת של קטן כמאן דליתא, לא מצינו דינו ורגלינו במקדש בעה"ב מבעו"י מפלג המנחה ומוציא בני ביתו ידי קידוש, ונמצא דאהני הקידוש לכל ב"ב הגדולים אכן לענין הקטנים מגיל חינוך ופחותים ממופלא סמוך לאיש לא יצאו ידי קידוש ויצטרכו לקדש לעצמם מצאת הכוכבים, וזו לא שמענו, וצע"ג.

חינוך לנזירות נתחדש כח לקטן להזיר

והנה בעיקר הנדון בקטן שהגיע לגיל חינוך ואין לו את הכלים לקבל שבת מ"מ כפה"נ סברת הגר"נ דמדין חינוך אף חידשו לו את האופן לקבל שבת והיינו כ"ז בכלל דין חינוך לתוספת שבת לא רק להזהירו על השביתה בזמן תוספת,

זוהי קבלת עצם היום ולכן רב צלי של שבת מערב שבת ולא סמך גאולה לתפילה כדי לקיים מצוה זו של תוספת כלשון הרא"ש ותר"י והיא הידור בקבלה.

והעולה לפ"ז, דמצד מצות חינוך לתוספת שבת לאיסור מלאכה הרי מחויב לשבות בשב"א וא"ת זמן מה קודם שבת, ואי יקבל בפיו קבלתו כמאן דליתא דקבלה זו היא רק רשות 'אם רצה' כלשון השו"ע סי' רס"א, וא"כ בזה לא נתחדש כח קבלה לקטן, ואמנם כ"ז היכא דמקבל בדיבור גרידא, ואכן הרי נאמר עוד מצוה לקבל ע"י מעריב או קידוש וזהו הידור באופן הקבלה כמש"כ הראשונים, וא"כ י"ל דזה בכלל מצות חינוך דקטן לקבל קדושת השבת ע"י מעריב ובזה בעי קבלה לכל עיקר מצוה זו וממילא נתחדש לו כח לקבל ע"י מעריב.

קבלת שבת דקטן רק ע"י מעריב ולא בדיבור לבד

ודאתינן להכי לאחר ב' יסודות אלו א. דנכלל במצות חינוך גם האופן להכשיר המצוה. ב. ב' מצות תוספת שבת חדא בשוא"ת לשבות ממלאכה קודם השבת וקבלה בפיו היא רק רשות ועוד מצוה לקבל שבת ע"י מעריב, מיושב היטב דברי בעל האילת השחר, דמחד גיסא בקיבל הקטן תוספת שבת מפלג המנחה אינה קבלה ורשאי לעשות מלאכה עד זמן מה קודם השקיעה מדין לשבות ממלאכה בשוא"ת בלא שיאטות לקבלה, ומ"מ כשמתפלל מעריב או מקדש או יוצא בקידוש, דבזה הרי מקיים מצות קבלה ע"י תפילה ושוב נתחדש להקטן גם את כח לקבל דזהו כבר נכלל במצות החינוך לתוספת, וכהיא דנזיר דמדין חינוך לנזירות נתחדש לו גם האופן לקבל, וכמש"נ.

לצורך מצות חינוך, ואף דמ"מ הרי בציצית יכול ליקח ציצית שנעשו ע"י גדול וא"כ אינו מוכרח בעיקר התקנת חינוך לחדש לו האופן בגוף העשיה, מ"מ כפה"נ צ"ל בדעת הח"ח שלא תמיד יש בידו ליקח מאחר ואף בנמצא לבדו מחויב מדין חינוך ושוב בכלל דין 'חינוך לציצית' דיכול לעשות ציצית לעצמו, זהו דומי' להמתבאר מהתוס' בנזיר הנ"ל שנכלל במצות חינוך לנזיר אף ההיכי תמצי לקבל הנזירות.

פלוגת הגרע"א והחלק"י אי מצות תוספת בקו"ע או שוא"ת

אשר יראה בזה לדעת בעל האילת השחר דהנה נתבאר בשיעורים הקודמים פלוגת הגרע"א והחלקת יואב אי המצוה דתוספת שבת היא ביסודו מצוה דשב ואל תעשה והיינו אין מצוה לקבל שבת כי אם לשבות בשוא"ת זמן מה קודם השבת, זהו שיטת הגרע"א קידושין דף ל"ד ואילו דעת החלקת יואב ח"א סי' ל' דמצות תוספת יסודו לקבל בקו"ע, [יעו"ש שנחלקו אם צריך לרבות נשים לתוספת שבת ליסוד הפנ"י בקידושין דמצות עשה בשב"א נשים לא נתמעטו בזמן גרמא] ואמנם אף להגרע"א יכול לקבל מפלג תוספת שבת ומה"ט מקדש בזמן זה דתוספת, אכן קבלה זו היא רשות ואינה גופא דמצוה.

ומעתה הרי לשיטת הגרע"א הרי כשנדון בקטן שהגיע לחינוך מצות תוספת הרי מצותו בשב"א וא"ת לשבות ממלאכה זמן מה קודם שבת ולא נצרך לעיקר המצוה לקבל השבת וממילא לא חידשו לו כח לקבל, ושאיני מנזיר שיש מצוה בעיקר הקבלה לפרישות, וכל יסוד הגר"נ רק אם נימא שנצרך לכל עיקר המצוה דתוספת שבת לקבל השבת וכדעת החלקת יואב ולזה ע"כ חידשו הכח לקבל כדמצינו לענין נזיר.

ב' מצות תוספת א. בשוא"ת בבתפילת מעריב

ומעתה יראה לפמש"נ בשיעור הקודם מדברי הראשונים בברכות דיש מצוה מיוחדת לקבל שבת ע"י מעריב והובא בבית יוסף סי' רס"א, וביארנו שקבלה גרידא בפיו מהני רק לאיסור מלאכה, אבל יתר ע"כ קבלה ע"י מעריב או קידוש

- א. ואף דקבלת שבת בדיבור או במחשבה לבד כמש"כ הב"ח רס"ז והעתיקו במג"א שם, ואמנם דעת הריטב"א בר"ה דף ט דכל קבלת שבת חלה רק ע"י דברים שבקדושה כמעריב וקידוש, ואף דלא קי"ל כן מ"מ אף לדידן יש מעלה והידור בתוספת שבת ע"י מעריב, וכמש"נ בשיעור הקודם בארוכה.
- ב. ואמנם יש לדון אי מצות ההידור לקבל במעריב האם זה בכלל מצות חינוך, דהרי נחלקו המג"א והשלטי גיבורים אם יש מצות מהדרין דנר חנוכה לקטן או דילמא מחויב מדין חינוך רק עיקר המצוה ולא בההידור מצוה, ויש לחלק.

ענינים בפרשה

וַיִּשָּׂם אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת יְלֵדֵיהֶן רֵאשֶׁנָּה וּגְו' וְאֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם (ל"ג ב')

בדין 'אין דוחין נפש מפני נפש'

האמורה בכאן לכאורה לא היתה אלא אמירה לרחל ויוסף שילכו באחרונה, וצ"ע.

בהנהגת מרן רי"ז הלוי בזה

ושמעתי שמועה, שבשנות הזעם נוצרה הזדמנות להציל כמה נפשות ע"י השגת אשרות עליה, ובקשו ממרן הגרי"ז שיחתום על מכתב להציל כמה רבנים, ואמר שחושש שעל ידי זה מונע הצלה מן השאר.

ואמרו בפניו שהרי מצינו ביעקב אבינו שעשה כן, ששם את רחל ויוסף אחרונים, וחשב זמן רב, ולא ענה, אך נשאר בדעתו שלא לחתום.

והנה בספרי קורות ימי מרנא הגרי"ז לא נמצא זה המעשה, ואדרבה מבואר שם שטרח רבות להשיג אישור עליה לרבנית הי"ד.

ואמנם הגאון הגדול רבי זאב ברלין שליט"א העיר והעיד לן שמעשה היה בכע"ז, אך בשינוי פרטים.

והוא שהרה"ח ר' אלימלך אשכנזי ביקש מאביו (רבי חיים ברלין) להצטרף אליו ולבקש מהגרי"ז שיסייע בעדם בהצלת האדמו"ר מוהר"א מבעלז, ע"י שיבקש אצל המזרחי ליתן לו סרטיפיקט, והשיבם הגרי"ז כי 'אין דוחין נפש מפני נפש', וטענו לו מיעקב אבינו וכנ"ל, והסכים, ופעל וסייע למען העניין.

והגר"ז ברלין שליט"א אמר, שמה שבאשתו לא נסתפק [שכאמור טרח רבות להשגת אשרת עליה עבורה, והמעשה באשתו הרי היה קודם לכן] הוא משום שפשוט שאשתו שאני שהיא כגופו וכדו', ועיין.

מבואר בקרא, שיעקב חשש שמא עשיו יהרוג אותו ואת בניו, ולכן שם את רחל ויוסף אחרונים, וכדברי רש"י 'אחרון אחרון חביב'.

אם מותר להציל עצמו כשיגרם עי"ז מיתה לחבירו

ויש לעיין בזה, דהנה מי שהולך ברחוב ורואה חץ שנשלח לעברו, ואם יזוז בכדי להינצל ממכת החץ יפגע החץ בחבירו שעומד מאחוריו, לכאורה נראה פשוט שאף על פי כן מותר לו לזוז, וכן שמעתי מהגר"י זילברשטיין שליט"א [אמנם עיי' בס' פיקוח נפש סי' מ"ח שהאריך לדון בזה ולא פשיטא ליה דכן הוא].

להציל אחרים

ואמנם כל זה כשבא להציל עצמו, אך אדם אחר, נראה ברור שאסור לו להזיז את האחד, אם על ידי זה יפגע החץ בעומד מאחוריו.

היאך הותר ליעקב לסדר השבטים לפי סדר חביבותם

ואם כנים הדברים, יש לעיין היאך הותר ליעקב לשלוח את השפחות וילדיהן וכן את לאה וילדיה ראשונים, ואחריהם את רחל ויוסף.

ואפשר שיש לומר בזה, דכל זה בחץ שכבר קיים, אבל ברחל ולא, הרי עשיו עדיין לא היה לפנינו, ובודאי לא נזרק עדיין החץ, ובזה יש לומר דשרי.

ועוד יש לומר, דאף שאסור לו להזיז אותם, אך באמירה ודאי שמותר לומר לאחד שיוזז, אף אם על ידי זה יפגע החץ ברעהו, וכאן לכאורה לא היה זה במעשה וה'שימה'

בדברי הרמב"ן שרחל מתה משום איסור 'אשה אל אחותה'

ומבואר בדבריו, שהטעם שמתה דווקא רחל, משום שהיא היתה האחרונה, ובעת נישואיה כבר היתה לאה נשואה ליעקב, ומה שאין כן לאה, שבעת נישואיה לא היה בזה פגם.

והנה לכאורה ברור, שבהיותם בחוצה לארץ, כיון שלא היה שום חסרון בנישואי האחיות, תפסו קידושין בשניהם, ומכל מקום כתב הרמב"ן שבבואם לארץ נאסרה רחל

ברמב"ן (ויקרא י"ח כ"ה) כתב, שהטעם שמתה רחל בבואם לארץ, הוא, משום שיעקב הרי נשא שתי אחיות, ואמנם בחו"ל לא שמר את התורה העתידה להינתן ולכן נשא, אך בבואם לארץ כבר היה צריך לקיים את המצוות [ועיין ברמב"ן (בראשית כ"ו ה')] דמשמע שהיה זה כעין חיוב על האבות לנהוג במנהג אביהם אברהם], ולכן מתה רחל בבואם לארץ.

דווקא, ומשום שהיא היתה האחרונה.

ולכאורה יש לעיין בזה, דאחר שבהיותם בחוצה לארץ כבר חלו קידושי שניהם מה טעם יפקעו דווקא קידושי רחל הא עתה שתיהן ערווה עליו בשווה.

עוד יש להעיר בזה, שהרי דעת הרמב"ן (יבמות מט:): שאשה שנעשית ערוה פוקעין הקידושין בה ממילא, ולפי זה לכאורה היה צריך להיות הדין שאף קידושי לאה יפקעו מיד [אלא שעדיין תקדם לאה לקדשה עתה] ויהא צריך לקדשה שוב, ולא מצינו שקידשה שוב.

ואמנם יש לבאר בזה כמו ששמעתי מבארים, דכיון שאחר שיפקע קידושי האחת שוב אין השניה ערוה עליו, אף מעיקרא די בהפקעת האחת ויש לעיין בזה.

ויש להעיר בזה עוד לפי מה שכתב בקובץ הערות (סי' י"ב) שכל מקום דפקעי קידושין, מותר מעתה בקרובותיה [ודלא כהאבני מלואים (סי' מ"ד ס"ק ד')], ואם כן, לשיטת הרמב"ן הנ"ל דקידושי שניהם פקעו, היה צריך להיות מותר בשניהם, ויהא עדיין צ"ב מה טעם דווקא רחל מתה.

ג' ע ושפיכות דמים הי מינייהו חמיר

ואם כן שייך לדון בזה כשיהא אנוס לעשות אחת משניהם, הי מינייהו עדיף.

ב. באשה, לדעת התוס' (סנהדרין עד: ד"ה והא אסתר) שביין בקרקע עולם ובין אם משליכים אותה על גבי תינוק להמיתו, אין בזה יהרג ואל יעבור, ומעתה יש לדון באופן שאונסים אותה לעשות בה אחת מן השנים, איזה מהם תעדיף.

אחר כתבי כ"ז העירני הר"מ שטיבל שליט"א שהסתירה בדברי הרמב"ן כבר עמד בה בספר תכלת מרדכי.

חילוק בזה בהעונשים

וכתב שם ליישב בזה, דהרמב"ן בפרשת יתרו הא מיירי באשת איש, ובוה קיל מרציחה, משום שרוצה מיתתו בסייף ובא על א"א מיתתו בחנק.

והיינו כמו שנראה מדברי הרמב"ן בפ' יתרו דסדרם הוא כפי חומרן ועונשן.

ואם כן בפרשת אחרי דאיירי בכל העריות שיש מהם שמיתתן בסקילה ודאי יש להקדים עריות לשפיכות דמים שאינה אלא בסייף, ופשוט.

ולפי"ז רצה הרה"ג הנ"ל לבאר אף שאר הדברים דלעיל, והיינו דבעלי התוס' הא מיירו בעכו"ם ובוה שפיר דינם דגילוי עריות ושפיכות דמים שווה, והיינו, דכיון שכבבני נח כל מיתה האמורה בהם היא בסייף אם כן אין לנו לחלק בחומר האיסורים לדידהו.

וכמו כן המבואר בדברי הגר"א בברכות דרציחה קילא מגילוי עריות, אין זה משום דבעלמא רציחה חמירא מגילוי עריות, אלא דהגר"א הא מיירי באופן שרוצה את עצמו [אחורי ארי] וברציחה כהאי גוונא ודאי דגילוי עריות חמירא טפי, ודפח"ח.

[כמה מהדברים המובאים בגליון זה כבר הובא בעבר בגליונות קודמים והובאו להתוספות שנוספו בהם וכמאמרם ז"ל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא לדבר שנתחדש בה]

בבעלי התוס' מבואר דשויים הם

הנה בבעלי התוס' על התורה הקשו מה היה מועיל לאבימלך הריגת יצחק להתיר את אשתו, הרי תחת לעבור על גילוי עריות עבר על שפיכות דמים.

ותירצו שם דשפיכות דמים עוברים פעם אחת, ואילו גילוי עריות הוא בכל ביאה וביאה.

ומקושייתו נראה דשפיכות דמים מצד עצמה לא קילא מגילוי עריות אלא חמורה ממנה או על כל פנים שווין הם.

ברמב"ן פ' יתרו מבואר דגילוי עריות קיל

וכן מבואר ברמב"ן על התורה, פרשת יתרו (פרק כ' פסוק י"ג) שכל שם ז"ל - וכן סדר המצות בחומרן ועונשן כך הוא, אחר ע"ז שפיכות דמים, ואחרי כן גילוי עריות וכו' עיי"ש.

ברמב"ן פרשת אחרי נראה דגילוי עריות חמור טפי

ואמנם ברמב"ן גופיה בסוף פרשת אחרי נראה דאינו כן, עיי"ש שכתב - "והכמים מזכירין לעולם (סנהדרין עד ועוד) עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, יזכירו אותה אחר עבודה זרה וקודם שפיכות דמים" ועיין.

והנה הגר"א בהל' למס' ברכות (סא.) עמד בהא דאמרו שם "א"ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה אחורי אשה ולא אחורי עכו"ם אחורי עכו"ם ולא אחורי בהכ"נ בשעה שהצבור מתפללין".

וביאר בזה דנקט להו כסדר חומרתן, דאחורי ארי היינו שפיכות דמים - שמירת הנפש, וחמור ממנו אחורי אשה דהיינו עריות, ואחוריו אחורי עכו"ם דהיינו ע"ז, ואח"כ אחורי בית הכנסת שהוא ככפירה ממש, ומבואר על כל פנים בדבריו דגילוי עריות חמיר משפיכ"ד.

ושמעתי לומר נפק"מ בזה.

א. לשיטת רבי ישמעאל (סנהדרין עד.) שאף בעבודה זרה יעבור ואל יהרג, ומבואר בתוס' בכתובות (יט. ד"ה ואמר) שהוא בכל הג' עבירות.

-ו"ל מכתבי תלמידים-

להערות, תרומות וכן לקבלת הגליון - טל' 0548598294 או בכתובות 859309@GMAIL.COM

תמצית הש"ס

גליון 124

מ"ז. קטנות נערות ובגרות באשה-

קטנה ונערה אביה זכאי ובמציאתה ובמעשי ידיה, ובבגרות אין לאביה רשות בה.

הכמים המשילו את הזמנים באשה, קטנות דומה לפגה – סמדה, והיינו שאין כשאין לה סימן לא בדדים ולא בשערות, נערות דומה לבוחל כשהפרי גדל קצת וכן באשה הדדים גדלו קצת זה מראה שהביאה ב' שערות, ובגרות דומה לצמל שיש לה סימן מובהק בדדיה, והסימן הוא לרש"י היינו סימני בגרות ולתוס' סימני נערות, לריה"ג משיעלה הקמט תחת הדד, ואמר שמואל שאין הכונה שיעלה הקמט ממש, אלא כדי שתחזיר ידיה לאחוריה ונראה כמי שיעלה הקמט תחת הדד, (ושמואל בדק בשפחתו, ונתן לה דמי בושת, דס"ל "לעולם בהם תעבודו" לעבודה נתתים ולא לבושה, והיה מיוחד לכל שפחה עבד מסיים, אבל רב נחמן היה מחליף, ורב ששת היה מפקיר אותם לערבי והזהירם שלא יכשילו ישראל), ולר"ע משיטו הדדים, לכן עזאי משיחיר ראש הדד, לרבי יוסי מזמן שכשנותן ידו על העוקץ של הדד הוא שוקע ושוהה מלחזור.

ובברייתא איתא שסימני בגרות לר"א ברבי צדוק הם משייתקשקשו הדדים, ולרבי יוחנן בן ברוקה משיפציל ראש החוטם, ולרבי יוסי משתקף העטרה את העוקץ, ולר"ש משייתקשקש המוקם התפוח שעל בית הרחם.

מ"ז: אמור רבי הלכה כדברי כולם להחמיר, ו"א שאמר זאת על סימני בגרות, ו"א שאמר זאת על חצר צורית שחייבת במעשר כשהכלים נשמרים בתוכה, דלרבה בר בר חנה זה חצר עם שומר, ולר"ע אפי' אם יש שני שותפים שכל אחד פותח ונועל אינה נחשבת משתמרת, ולר' נחמיה נקראת משתמרת אם אין מתביישים לאכול בה, ולרבי יוסי אם אנשים נכנסים והבעלים לא שואלים מה אתה מבקש אינה משתמרת, ולרבי יהודה ב' חצרות זו לפניו מזו הפנימית חייבת והחיצונה פטורה, ובזה הלכה כדברי כולם להחמיר.

ממתי נעשים סריס ואיילוניתי- בני כ' לב"ה או בני י"ח לב"ה או לר"א איש בן כ' ואשה בת י"ח, שלא הביאו ב' שערות, אלא הביאו סימני סריס ואיילוניתי, הנקיבה איילוניתי והזכר סריס, וביאו ראייה שהם בני כ' והביאו סימנים אלו ופטורים מיבום. ואם לא הביאו סימני סריס, עדיין קטן הוא עד שיגיע לגיל ל"ו.

מנין השנים אם מעת לעת או שמקצת השנה ככולה, לרב להלכה כל השיעורים בפירוקן הם מעת לעת, ולעולא היכא שכתוב ויום אחד היינו מעל"ע, ואם לא מספיק מקצת מהשנה האחרונה, לענין קדשים בתי ערי חומה שדה אחוזה ושש שנים דעבד עברי וערכין כולם מעת לעת.

בא סימן

סימני גדלות

מ"ח. איזה סימן עיקרי באשה- אשה שהגיע סימן התחתון – שתי שערות, לפני העליון – מוחל, הרי חולצת או מתייבמת, דכתיב "איש או אשה וכו'" מה איש בסימן אחד והיינו תחתון, אף אשה בסימן אחד והיינו תחתון. ואם בא רק סימן העליון, לר"מ לא חולצת ולא מתייבמת, ולחכמים א"א שיבוא העליון ולא יבוא התחתון, והיינו שאין אפי' מיעוט כזה, ולכן אע"פ שבדקו ולא הגיע סימן התחתון או חולצת או מתייבמת. ולרשב"ג אצל בנות הכפרים סימן העליון מגיע לפני התחתון מפני שהן טוחנות בריחים, ואצל בנות כרכים תחתון ממהר לבוא מפני שרגילות במרחצאות. לרשב"א אצל בנות עניים צד שמאל ממהר לבוא, ואצל בנות עשירים צד ימין ממהר לבוא. ו"א שצד שמאל קודם לימין, ולרבי חנינא בן אחי רבי יהושע מעולם לא קדם צד שמאל לימין חוץ מפעם אחת שקדם וחזר לאיתנו.

מ"ח: מי נאמן לבדוק סימנים באשה- לחכמים ר"א ורבי ישמעאל נשים נאמנות לבדוק אם הגיעו סימנים. ולרבי יהודה בגיל לפני גיל י"א נשים נאמנות לבדיקה, ונ"מ שאם ימצאו לה שערות נדע שהם שומא וגם לאחר הפרק לא יסמכו עליהם, ולאחר גיל י"ב, אף שחזקה שהביאה סימנים, הני מילי לענין מיאון, אבל לענין חליצה לא סומכים על החזקה, ונשים נאמנות לומר שהביאה סימנים, ובשנה הי"ב אין נשים נאמנות, דאין משיאין ספיקות על פי נשים. ולר"ש אם הביאה שערות בשנה הי"ב אינה גדולה, ולכן נשים נאמנות ונ"מ שאם ימצאו לה שערות בזמן זה נדע שהם שומא, כמו לפי ר"י קודם י"א שנים.

הברייתא מסיימת שנאמנת אשה להחמיר שהיא גדולה ואינה יכולה למואן, או שהיא קטנה ואינה יכולה לחלוץ, אבל להקל לא. לל"ק היינו רבי יהודה בשנה הי"ב, ולל"ב היינו לר"ש ואיירי אחר י"ב שנה, ולא ס"ל לחזקה דרבא.

מה נחשב נקב בכלי חרס

מ"ט. כלי חרס שיש בו נקב, אם נכנס מהנקב מים ודאי גם יוצא ממנו, ויש נקב שיוצא ואינו מכניס. ונ"מ שכלי חרס שיש בו נקב מכניס הוא פסול למי הטאת, אבל אם הנקב מוציא ואינו מכניס כשר למי הטאת, אך בשניהם הוא בטל מתורת גיסטרא והיינו ששבר כלי חרס הראוי למלאכה שניקב כך אינו מקבל טומאה.

מ"ט: האופן לבדיקת הנקב שמוציא ואינו מכניס – לת"ק מכניסים את הכלי לתוך מים ובודקים אם נכנסים מים מהנקב. ולרבי יהודה באופן זה המים נדחקים להכנס אף בנקב קטן מהשיעור, אלא הבדיקה היא ע"י שהופך את הכלי ומניחו בתוך המים, ורואה אם נכנסים מים מהחור לכלי, או שמניח הכלי מלא מים ע"ג האור ובודק אם יוצא מים מהחור, שהאש מעכב את יציאת המים, ואם יוצאים מים בידוע שהנקב גם מכניס. ולרבי יוסי באופן זה יתכן שהנקב מכניס מים, אבל כשהוא על האש ממש אינו מוציא כי האש מעכבת, אלא בודקו ע"ג גחלים וכו"ל. ובברייתא איתא שאם המים יוצאים טיפה אחר טיפה בלי הפסק, בידוע שהנקב גם מכניס.

טומאה באצבע יתירה- אם יש בה צפורן ודאי יש עצם, וחשיב אבר לענין טומאה באוהל אף בפחות מכזית, אבל יש עצם בלי צפורן, ובכהאי גוונא אם אין האצבע נספרת עם שאר האצבעות, מטמאה משום העצם בנגוע ובמשא אבל לא באוהל עד שיהיה בה כזית או שיהיה בה צפורן.

כלי שנטמא במדרס- כל הכלים שיש להם איזה שימוש נטמאים בטומאת מות, אבל לענין טומאת מדרס בזב, דווקא כשהשימוש הוא לשכיבה או לשיבה טמא, אבל כלי שעשוי למדידה אע"פ שישב עליו הזב אינו טמא במדרס.

מי כשר להיות דיין- הראוי לדון דיני נפשות ראוי לדון דיני ממונות, ויש שראוי רק לממונות ולא לנפשות, והיינו גר או ממזר.

ג. מי כשר להעיד- מי שכשר להיות דיין כשר להיות עד, ויש שכשר לעדות ופסול לדון, והיינו סומא באחת מעיניו, ואליבא דר"מ שמקיש דיני ממונות לנגעים, (לענין סומא, וכן לענין שאינם כשרים אלא ביום, ולענין שקרובים פסולים, אמנם בנגעים אחד כשר דכתיב "והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים"), ורי"ח מכשיר בסומא דס"ל שאין מקישים דינים לנגעים, כמו שמצינו שדיני ממונות גומרים בלילה.

במה יש חיוב מעשרות וטומאת אוכלין- כל אוכל שחייב במעשרות מטמא טומאת אוכלים, ויש שטמא טומאת אוכלים ואינו חייב במעשרות, והיינו בשר דגים וביצים.

מה חייב בפאה ובמעשרות- כל מה שחייב בפאה חייב במעשרות, ויש שחייב במעשרות ופטור מפאה, והיינו ירקות ותאנה. אלו חייבים בפאה ובמעשר, דבר שהוא אוכל – למעוטי מיני צביעה, ונשמר – למעוטי הפקר, וגידולו מן הארץ – למעוטי כמהין ופטירות, ובפאה בעיני נמי שתהא לקיטתו כאחד – למעוטי תאנה, ומכניסו לקיום – למעוטי ירקות, חוץ משומים ובצלים.

המפקיר את כרמו והשכים בבוקר ובצור, חייב בפרט ובעוללות בשכחה ובפאה, ופטור מן המעשר. (נ"א).

שוורות בצלים שנזרעו בין ערוגות הירק – לרבי יוסי צריך להניח בכל שורה פאה, ולחכמים די בשורה אחת לכלם.

דיני מחשבה לענין קבלת טומאה

ג. מחשבת חיבור לא שמה מחשבה- עולשין שראויים לאכילה לאדם ולבהמה, אם זרעם לבהמה אינם מקבלים טומאת אוכלים, ואם נמלך שיהיה לאכילת אדם, בעיני מחשבה דווקא אחרי שנתלשו, אבל מחשבת חיבור לא שמה מחשבה, וכן מצינו שנבלת עוף טהור צריכה מחשבה לאכילה לאחר מיתה, זו שיטת רבי יוחנן, אבל לרבי זירא אפשר להעמיד את נבלת עוף טהור בתרנגולת שברחה והולידה אפרוחים שלא חשב עליהם מחיים, או בתרנגולת דאגמא וכרב פפא שאוסר תרנגול ומתיר בתרנגולת, אבל למורימר שניהם אסורים.

טומאה בנבילה שלא חשב עליה לאכילה- בעוף טהור בכרכים א"צ מחשבה ובכפרים צריך מחשבה. בבהמה טהורה אף בכפרים א"צ מחשבה. בבהמה טמאה צריכה מחשבה בכרכים ובכפרים. וכולם א"צ הכשר מים לקבלת טומאה. ואם נפל עוף טהור בכרך לתוך

הגת ומת ונמאס לאכילה, לת"ק טהורה דצריך מחשבה, ולרבי יוחנן בן נורי טמאה דא"צ מחשבה. ולטומאת בית הבליעה לכ"ע א"צ מחשבה.

נ"א. מחשבה במחשבה לחייב במעשר - אף לר"ח שאין מועילה מחשבה מחיים לנבלת עוף טהור, וה"ה שאינה מועילה מחשבה בזרעים מחוברים לענין קבלת טומאה, מ"מ לענין מעשר מועילה מחשבה, ומה שכתוב במשנה שכל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלים, הכונה לכל המינים ולא לכל המקרים. ורב אשי זוחה את ראתי רבא, וסובר ש"ל שרק כשהם עומדים בסתמא לאדם חייבים, אבל בעומדים לבהמה לא מועילה מחשבה לחייבם.

נ"א. טומאת אוכלין ומעשר שני בתבלינים - השבת פעמים משתמשים בה לתבלין, ופעמים משתמשים בה לכותח, השבת העומדת לכותח חשובה כאוכל, אבל העומדת לתבלין כיון שאינה נאכלת בפני עצמה אינה חשובה אוכל, ונ"מ לענין טומאת אוכלין ולקנותה בכסף מעשר שני. ושבט סתמא עומדת לכותח ולא לתבלין. תבלין אין נקנה ממועות מעשר שני, ולר"ע נקנה ממועות מעשר שני. השבת שבישלה ונתנה טעם בקדירה, אינה נותנת טעם בקדירה אחרת, ונ"מ שאם היא תרומה לא נאסרת הקדירה השניה לזרים, ואינה מטמאה טומאת אוכלין. הזורע שבת לתבלין או חרדל בכמה מקומות ויש ביניהם הפסק כל שהוא נתן פאה לכל אחד, דתבלין אין דרך לזרוע ממנו הרבה, וכן חייבת במעשר.

מה חייב בראשית הגז ומתנות - כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות, ויש שחייב במתנות ופטר מראשית הגז. (וטריפה חייבת בראשית הגז ואינה חייבת בזרוע לחיים וקיבה, ולר"ש פטורה אף מראשית הגז. נ"א.).

קדושת שביעית וביעור - כל שיש לו דין ביעור יש לו דיני שביעית, ויש שיש לו דיני שביעית ואין לו דיני ביעור, והיינו מינים שאינם כלים בשדה שאין דין לבערם.

סימני טהרה בדגים - כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת. קשקשת היינו כמין לבוש, וסומכים עליה וא"צ לבדוק הסנפיר, והתורה כתבה גם סנפיר להגדיל תורה ולהאדירה.

סימני טהרה בבהמה - כל בהמה וזיה שיש לה קרניים יש לה סלפיים - פרסות סדוקות, והיא טהורה, ויש שיש לו סלפיים ואין לו קרניים כגון חזיר.

ברכה לפני ולאחריה - כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו, ויש שטעון ברכה לפניו ולא לאחריו, ו"א דהיינו ירק, ולסבורים שמברכים על ירק לאחריו בורא נפשות, הכונה למים, ולסבורים שמברכים על מים בורא נפשות, הכונה למוצות, ולסבורים לברך על מוצות לאחריהם אשר קדשנו במצותיו וציוונו לשמור חוקיו, הכונה לריח.

סימני גדלות

נ"ב. הבאת ב' שערות הוא סימן גדלות בתינוק ותינוקת. בן סורר ומורה זמנו משיבא ב' שערות עד שיקיף זקן התחתון. שיטת רבי יוסי שקטנה הולצת, אבל קטן אינו חולץ.

עד מתי יכולה למאן - לת"ק תינוקת יכולה למאן עד שתביא ב' שערות, ולרבי יהודה עד שירבה השחור. למר עוקבא היינו שיהיה ב' שערות שזכבות שיהיה נראה שרבה השחור, ולרבא היינו ב' שערות שאורכם כשיעור משפה לשפה. ואם נבעלה אחר שהביאה ב' שערות קודם שרבה השחור, ו"א שבזה מודה רבי יהודה שאינה יכולה למאן, ו"א שיכולה למאן. לרבי יוסי שמן המיאון הוא עד שיקיף השיער את העטרה, ולבן שלקות אומר עד שתכלכל שמה מלובשת בהרבה שיער.

אם צריך שערות עם גומות - לר' חלבו צריך שב' השערות יהיה בעיקרן גומות, ואפי' ב' שערות בגומא אחת, שרק בשיער הראש לא שייך שיהיה ב' שערות בגומא אחת, כדאמר הקב"ה לאיוב, ר' מלכיו אמר שאם יש גומות אע"פ שאין שערות היא גדולה, שודאי היו שערות ונשרו.

נ"ב. לרב חסדא צריך שיהיה ב' השערות במקום אחד, ולרב יהודה אמר שמואל אפי' בשני מקומות.

שיעור ב' השערות שנאמרו בפרה אדומה בנגעים ולענין גדלות הוא - לרבי ישמעאל כדי לקוף ראשם לעיקרם, לר"א כדי שיוכל לאוחזם מעט בציפורן, ר"ע אומר כדי שיוכל לחזותכם בזוג. והלכה כדברי כולם להחמיר.

דיני כתמים

קלקול במנין ימי נדה - אשה שמוצאת כתם על חלוקה ואינה יודעת מתי יצא הדם נתקלקלה בספירת ימי נדותה.

חשש זיבה - ראתה כתם כשיעור ג' גריסים ועוד, או ג' כתמים בג' מקומות בחלוקה אחת, לר"מ חוששת בו לזיבה גדולה ולחכמים אין חוששים. אם ראתה ג' כתמים בג' ימים בג' גגדים או שראתה דם ב' ימים וביום השלישי מצאה כתם הרי היא זבה גדולה, ומביאה קרבן ואינו נאכל.

נ"ג. מצאה כתם כשני גריסים - לת"ק אינה חוששת לזיבה, ולרבי יהודה בן אגרא בשם רבי יוסי חוששת לזיבה שמא ראתה בבין השמשות שעולה לב' ימים. ואמר רבי שנראים דברי רבי יהודה בן אגרא כשלא בדקה בבית השמשות, לא בבין השמשות דרבי

יהודה ולא בבין השמשות דרבי יוסי, ואף לחכמים כבהאי גוונא חוששת לזיבה, אבל אם בדקה בבית השמשות דרבי יהודה, ובדקה בכל זמן בין השמשות, נראין דברי חכמים שאינה חוששת, ואף שלא בדקה בבין השמשות דרבי יוסי ס"ל דלילה הוא, ור"י בן אגרא חולק באופן זה שלא בדקה בבין השמשות דרבי יוסי וס"ל דחוששת לזיבה, יש ברייתא נוספת ששם מבואר שאליבא דר"י בן אגרא אף אם בדקה בבין השמשות דר"י אינה חוששת, וס"ל לאותו תנא שבין השמשות דרבי יוסי הוא בזמן בין השמשות דרבי יהודה.

נ"ג. טומאת כתם למפרע - אשה הרואה כתם לרבי טמאה למפרע משעת כיבוס, ולרשב"א אינה טמאה למפרע. ואם ראתה כתם ואח"כ בתוך מעל"ע ראתה דם לרבי תולה הכתם בראיה וחוששת מעל"ע מראית הדם, לרשב"א אינה תולה הכתם בדם אלא באותו היום, לרבינא לרבי ליומו ולרשב"א מעל"ע. והא דלרבי תולה הכתם בראיה לריש לקיש הוא דזוקא שהפסיקה בטהרה ביום השביעי למציאת הכתם, שגילתה דעתה שהראיה התחילה בכתם, ור"ח סובר דבכל גוונא תולה הכתם בראיה.

הרואה כתם צריכה הפסק טהרה ביום השביעי כדי לטבול בערב.

הרואה דם בין השמשות בין יום שהיא נדה ליום שהיא זבה, או בין ימי טהרה לימי טומאה, הרי אינה יודעת מתי היא נדה ומתי זבה.

דין הרואה ומפסקת לסירווגין

נ"ד. אשה הרואה יום אחד ומפסקת יום אחד - הרי ז' ימים הראשונים הם ימי נדותה ואסורה לשמש, בליל ח' טובלת ומשמשת בלילה וביום, ומאז י"א יום הם ימי זיבה, וכיון שהיא רואה יום אחד הרי ביום שאחריו היא שומרת יום כנגד יום, ואסורה כל הימים מלבד היום השמיני. ואם תחילת ראייתה ביום, הרי מותרת בלילה שלפניו, שכבר שמרה יום כנגד יום.

שני ימים טמאים ושנים טהורים - ז' ימים הראשונים היא נדה, ביום השמיני מותרת לשמש, בתשיעי ובעשירי ראתה, ביום י"א היא שומרת יום כנגד יום שהרי אינה זבה גדולה, ביום י"ב מותרת, וכן ביום ט"ז וביום כ'. ויום י"ח הוא סוף ימי זיבה, ואם ראתה בו אינה צריכה לשמור יום כנגדו, ומ"מ ב"ה אומרים שאם שמש ב"ט וראתה בו ביום הרי זה גרגון, ומ"מ במקרה דידן אסורה לשמש ביום י"ט לכ"ע כיון שראתה גם ביום י"ז.

שלשה טמאים ושלשה טהורים - משמשת ביום השמיני והתשיעי, ושוב אינה מותרת לעולם כיון שהיא זבה גדולה וצריכה ז' נקיים.

ד' טמאים וד' טהורים - משמשת רק ביום השמיני, ושוב אינה משמשת לעולם.

ה' טמאים וה' טהורים - משמשת רק בימים ח' ט' וי', ושוב אינה משמשת לעולם.

ו' טמאים וו' טהורים - משמשת ח' ט' י' י"א י"ב, ושוב אינה משמשת לעולם.

ז' טמאים וז' טהורים - משמשת בז' ימים השניים, ואח"כ רואה זיבה ז' ימים, ואח"כ הם ז' נקיים, ואח"כ רואה ז' ימים והם ימי נדה, ואח"כ משמשת ז' ימים, וכן הלאה שהראיה חדשה היא בימי נדה, נמצאת משמשת רביע ימיה.

ח' טמאים וח' טהורים - בשמיני רואה זיבה ובתשיעי שומרת יום כנגדו, ב"י י"א י"ב י"ג י"ד ט"ו ט"ז מותרת לשמש, ב"ז וי"ח היא רואה והרי היא זבה קטנה, ואח"כ רואה עוד ו' ימים שהם בימי נדה, ביום השביעי לנדתה שהוא היום הכ"ה הרי היא חשבה לנדתה, וכן עולה לשמירת יום כנגד יום לזיבתה שראתה ב"ז וי"ח, ואח"כ מותרת ז' ימים, ואח"כ רואה ח' ימים ונעשית זבה גדולה, ושומרת ז' נקיים, ואף שחל מודו' הם בימי נדה, מ"מ ימי נדה שאין רואה בהם עולים לספירת זיבתה, וביום השמיני שהוא היום המ"ח מותרת, וכשרואה ביום המ"ט הרי זו ראתה נדה, נמצאת משמשת י"ד ימים מתוך מ"ח.

נ"ד. ט' טמאים וט' טהורים - השמיני והתשיעי זו ראתה זיבה, בעשירי שומרת יום כנגד יום, ומותרת עד יום י"ח שהיא רואה בו, וביום י"ח הרי זו ראתה נדה וחוזרת לחשבון הראשון, נמצאת משמשת ח' ימים מתוך י"ח.

י' טמאים וי' טהורים - ז' ימים הראשונים הם ימי נדה, ואח"כ נעשית זבה גדולה וצריכה ז' נקיים, ומותרת ג' ימים, נמצאת משמשת כמנין הימים שראתה בימי זיבתה, וכן הוא הכלל ליותר מכך כשראתה ופסקה לסירווגין.

ימי טומאת לידה או ימי נידה שאינה רואה בהם עולים לימי ספירת זיבה.

דם הנדה

דיני טומאה

נ"ד. מה מטמא בעודו לח ומה מטמא כשהוא יבש - דם הנדה ובשר המת מטמאים לחים ויבשים. אבל הזוב ליחת הפה ורוק הזב, השרץ הנבילה ושכבת זרע, אין מטמאים יבשים. יבש שיוכל לחזור ללחותו ע"י שריה מעל"ע במים פושרים חשיב לח. לרבי יוסי בשר המת שיבש עד כדי שאינו חוזר ללחותו ע"י שריה, טהור.

טומאת דם הנדה - דם נדה מטמא דכתיב "והזדה בנדתה" מה היא מטמאה אף דמה מטמא. ומטמא אף יבש דכתיב "יהיה" וזה רבוי שהוא מטמא אף יבש וגם במפלת כמין קליפה וכדו' (כשנימוחו במים). ואין דם עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים (וכן אבן המנוגעת), ומשא דם הנדה אינו מטמא באבן מסומא.

לפרטים והערות נא להתקשר ל-052-7692282.

ניתן לקבל במייל- BO527692282@gmail.com

מ"פכים קטנים" ל"עלות השחר"...

א. דבר נפלא נראה לחדש במאבקו של יעקב אבינו עם שרו של עשיו, דהנה חז"ל דרשו שיעקב חזר בשביל פכים קטנים, וכתב בש"ך הקדמון עה"ת מגורי הארז"ל דהשמן שיצק יעקב על האבן שלמראשותיו, היה שמן שמוצא בדרך נס והבין בו שאינו תם לעולם ולקחו עימו, וזהו הפכים קטנים שחזר עבורם בנחל יבוק, והוא השמן של הצרפית ואשת עובדיה, וממנו משחו את המלכים. ובברכת שמואל הקדמון כתב דברירא ליה דהוא אותו שמן שמצאו החשמונאים חתום בחותמו של הכה"ג, ועיי בהגהות על הקב הישר מה שדן בהשגת החיד"א (בזה), וכן מובא בשם המהרש"ל דהפכים קטנים שחזר עליהם היו הפך שמן של החשמונאים. (ועיי חזון למועד שהביא המקורות בזה).

מאיידך בפסוק נאמר "ויהי עשיו עמו עד עלות השחר" וזה רומז לאילת ה"שחר" של אסתר, כי מאבקו של יעקב אבינו המשיך אחר"כ במאבקו של מרדכי והמן.

והאר"ך בזה התורת חיים בפירושו לחולין (צבא) וז"ל: "...נראה משום דהמן נתקנא במרדכי על דבר הבכורה והברכה שלקח יעקב מעשיו, כדאיתא בתרגום מגילת אסתר גבי "ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו" וז"ל "ארום מוואו ליה דמרדכי אתי מיעקב דשקל מן עשו אבא דאבוי דהמן ית בכורתא וית ברכתא" וכן יסד הפייט: "המן הודיע איבת אבותיו וכו'" ואולי מרדכי ניצוץ וכן גילו דיעקב הוה, ולהכי איתא במדרש רבה (תולדות ואסתר) "כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה" אמר רבי חנינא: כל האומר רחמנא ותן הוא יוותרו בני מעיו אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, זעקה אחת הזעיק יעקב לעשו דכתיב ויצעק צעקה גדולה ומרה והיכן נפרע לו בשושן הבירה דכתיב "ויזעק זעקה גדולה ומרה". והענין תמוה מה ענין צעקת מרדכי לצעקת עשיו.

לכך נראה דהכי קאמר דכיון דגרם יעקב לעשו לצעוק צעקה גדולה ומרה בשביל הבכורה והברכה, אף דלבסוף הסכים הקב"ה על ידו, מ"מ מעיקרא אבק מרמה מיהא הוי לכך נענש מרדכי שהיה מבני בניו וכן גילו שהוצרך ג"כ לצעוק צעקה גדולה ומרה על דבר הבכורה והברכה מדה במדה, דשנאת המן על מרדכי בשביל הבכורה וברכה הוה, והיינו דנקט במדרש 'וגבי דיליה' דיליה ממש אותנו הדבר עצמו גבה, והמן נמי נראה דבן גילו דעשו הרשע הוה, והיינו דאי' במדרש רבה "ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו" בזוי בן בזוי, להלן כתיב - "ויבז עשו את

הבכורה" וכאן כתיב "ויבז בעיניו". כי היכי דיעקב קנה מעשו את הבכורה דהיינו השררה בלחם ונזיד, ככה מרדכי נמי שקנה את המן לעבדא בטולמא דלחם, ולהכי קשר מרדכי את שטר המכירה על יריכו מקום השבועה אשר נשבע לו עשו ליעקב על מכירת הבכורה, וכאשר זחה דעתו של המן על מרדכי פשט את יריכו בשטר מכירתו אשר עליו, להראות לו שגם הוא, גם אבותיו, וכל אומתו כולם המה עבדיו מימים קדמונים ע"י הבכורה שקנה יעקב מעשיו, ונשבע לו בשימת יד תחת יריכו, ולהכי קשרו על ירך ימינו דנראה לומר כי גם עשו שם ידו תחת ירך ימינו של יעקב בשבועתו שהרי המלאך לא נגע בכף יריכו של יעקב אלא כדי לבטל השבועה, והמלאך בכף ירך ימינו נגע כדאמר לעיל הירך המיומן שבירך..."

ב. לאור הדברים הנפלאים הללו נראה, דהמאבק הזה של יעקב היה על שני הרגלים של חנוכה ופורים, דכידוע שתי הרגלים נקראים בחז"ל "נצח והוד תרי ירכי דקשומ" דחנוכה עניינו הוד והודאה דלכן הוא נתקן בהלל והודאה, ופורים עניינו נצח וכמו שנא' שם "תשועתם היית לנצח". וכך כאן שנא' ותקע כף ירך יעקב, היינו משום שראשיתו של המאבק היה אכן על הפך הקטן של החשמונאים, אך המשכו היה עד עלות השחר - אילת השחר דאסתר.

ולפ"ז יובן סדר עבודתינו מחנוכה עד פורים, שבחנוכה אנו מאירים אור קטנטן של נר מתחת לעשרה טפחים, שהוא אור הבא מצידנו, אבל בפורים זוכים אנו לאורה גדולה הבא משמים כמש"כ שם "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", דקאי על אור התורה כדאי' דהדר קיבלוה בימי אחשוורוש וזה הארת אילת השחר דאסתר, וזה בדומה למהלך שמצינו במלחמתה של תורה - העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, כך כאן ע"י המאבק של יעקב בעשיו, הוא מצליח ללבות מהנר הקטן - אור גדול.

וכבר נודעו דברי הגר"א שכל אירועי התורה עוברים עלינו בכל דור, ומעתה נקווה שגם המאבק הנוכחי שיש לכנסת ישראל עם שרו של עשיו, אשר מנסה בכל כוחו לטמא את הפכים קטנים של הישיבות הקדו, יבא לידי הכרעה בנצחון של צאצאי יעקב, מיוחד כסלו עד פורים דהאי שתא, אשר בהם הפילו פור להעמיד שוב בחירות, ומה שאיתרמויי איתרמי ליום פורים וכן לז' אדר, יהיה זה אות וסימן משמים שנוכה כבר להכריע את זרע עמלק צאצאי המן הרשע אשר לוחם בכל דור כנגד עם מרדכי.

המאבק על העולם הזה המתחדש

א. "ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עימו עד עלות השחר" איתא בקדמונים שהכוונה הפשוטה של התיאור הזה, שאותו מאבק נורא ואיום שבין יעקב לשרו של עשיו, עודנו בשיאו, והינו מאבק שלא נפסק רק מתגבר והולך, מתארך ונמשך, עד שיעלה ויפציע שחר הגאולה.

והנה לפי דברי חז"ל שעיקר המאבק שנאבק כאן יעקב היה להוציא הסכמה מלאה משרו של עשיו לאשר את הברכות שקיבל יעקב מיצחק, נוכל לשמוע שאותו מאבק גופא הוא זה שהולך ומתמשך עד שיאיר שחר הגאולה.

ברם, צריכים להבין מה שייך להאריך מאבק כזה על פני משך הסטוריה שלימה עקובה מדם, והרי כבר יעקב עצמו ניצח, כי על כן נקרא שמו ישראל "כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל" ואיזו נקודה הנוגעת להסכמה על הברכות הולכת ונמשכת בדרך מאבק, עד ימינו אנו.

ב. ואשר נראה בזה, ע"פ יסוד עצום של הגר"א קוטלר זצוק"ל שמציאות הברכות שבירך יצחק ליעקב היתה להעמיד לו את כל שפע העוה"ז כהיכי תימצי להוציא מזה עולם הבא, ולכן כשעשיו הגיע אחרי יעקב, אמר לו יצחק שכבר נתן את הכל ליעקב, וקשה מה הועילה לו אח"כ אותה צעקה גדולה ומרה, שלפתע מצא יצחק כל מיני ברכות מרובות של עוה"ז, ואיך קרה ברגע אחד כזה מהפך גדול, ותירץ, דיצחק מלכתחילה רצה לתת לעשיו את שפע העוה"ז המיוחד להוציא ממנו עוה"ב, כי רצה שעשיו יהיה הזבולון של יעקב, אבל רבקה ידעה שמרוב הקלקול של עשיו הוא אינו ראוי לשמש אפילו כזבולון ליעקב, כי יהיה זה פגיעה בפך השמן, ולכן אחרי שבירך יצחק את יעקב ונתן לו את כל השפע העוה"ז הראוי לעוה"ב באמת לא נותר לו מה להעביר לעשיו, אבל אחרי שעשיו צווח שמבקש סתם עוה"ז לשם עוה"ז, אז בוודאי יכל לתת לו הרבה ברכות, ולפ"ז המאבק כאן על אותם פכים קטנים, היתה ביטוי לכך שהברכות שקיבל יעקב מיצחק, היו להעביר לידיו את העוה"ז של הפך שמן הזה שממנו ניתן להפיק את כל טוב העוה"ב, וע"ז המאבק.

מעתה נפתח לנו פתח להבין על מה ניטש המאבק עד ימינו אנו, כי בכל דור ודור מתחדשים כל מיני רובדים חדשים של עוה"ז, והרי יש בכל עוה"ז בחינות מסוימות שנצרכות לאותו דור בשביל לזכות לעוה"ב, וממילא בכל דור קם עשיו על יעקב ומבקש לגזול ממנו את כל שפע העוה"ז, ואז יעקב קם כנגדו ומבקש שיודה לו על הברכות שישאר בידו אותו חלק עוה"ז מחודש, הנצרך לו לעוה"ב.

אם ניקח למושל את חידושי המדיה וכל אמצעי פיתוח הטכנולוגיה השונים, מצגות ושאר מיני המחשות, ללא ספק יש בהם כלי עזר רב עוצמה בכדי להנגיש חלקים

רבים בתורה לדורינו החלוש, וא"כ יש כאן אשטיקל'ע עולמו'יה שיכול לשמש לכל התועבות שבעולם, ומגיע יעקב אבינו ומבקש להאבק על כך עד מוות, שכל אותם חידושי עוה"ז יעמדו לו בדרך של 'ברכות' להפיק מהם את העוה"ב המקווה, ועל זה אנו נאבקים עדיין בכל כוחנו.

ג. והנה יש אנשים שחושבים לפסול מעיקרא כל מיני חידושי עוה"ז שכאלו, מעדיפים הם לחיות כמו פעם עם כיבוס הכביסה בנהר, לכלי תחבורה יבחרו סוס ועגלה, ובמקום קומקום חשמלי, יש להם את הסבלנות לחמם מים בפנינג'אן עד לשמע שריקת אידי הביעבוע... סבורים הם שתועיל להם שמרנותם להינצל במידה זו או אחרת מהסכנות שישנם בכל החידושים שמנינו לעיל ודומיהם.

אחרים טוענים ששימוש בכלים הנ"ל ממכר, ואף גורם למוח להתחלד ולאבד את יכולתו לפעול במלא עוצמתו, מעדיפים הם לחשב תרגילים סבוכים בעזרת עפרון ונייר, ולקרוא בספרים עבים עמוסי שורות צפופות ונטולי ציורי קומיקס, המשביטים לחלוטין את שרירי המוח... סבורים הם, שהנוער של היום רדוד, ומחפש לקבל הכל עם כפית לפה, וממילא נעשים לקלי ראש חסרי אחריות.

אבל מאידך - סבורים יבואני החידושים - שאדרבה מתוך שימוש נכון באמצעי הטכנולוגיה השונים, ניתן להגיע לתוצאות כבירות שמעולם לא חלמו עליהם, ניתן לההדיר ספרים עמוסי הערות מחכימות, במפיתוח רב פרטים, ניתן להמחיש סוגיות קשות בש"ס, שייך להנגיש חלקים סתומים וחתומים במרחבי התלמוד, וזה העיקר.

כמו כן, המדיה שומרת על עירנות גם בשעות בהם אין למוח כוח סטנדרטי, בשעות שבעבר הלא רחוק היו הבריות מתמוטטות מעמל היום, כעת ניתן לחסוך בכל המאמצים הטכניים ולרכז את מלוא הכוחות לגוף הענין.

טיעון שלישי לא פחות חשוב מקודמיו - מציגים הם - שיש בכך משום "ויגזול את החנית מיד המצרי", לא יתכן שהמשחקים שלנו יהיו כה צבעוניים ומתרצדים באורות מפתים, ולא נעמיד נגד זה כוח נגדי ברוחניות כמו מצגות מחזקות, ופירושים חיים על ענייני הלכה ופסקי דינים...

את הויכוח הזה אי אפשר להכריע ע"פ 'אמות' אחת, רק זאת נוכל, לעמוד בכל התוקף, שמה שכבר החלטנו ליטול מתוך העולם הזה המתחדש ללא הרף, אם בתחום התקשורת כפלאפונים או מכשירי ניווט, אם בכלי הבית במכשירי נוחות שונים, ואם למען הלימוד - במחשבים, יהיה הכל חתום בחותם כשרות מהודר של ישראל סבא, ועל כך בוודאי עלינו לעמוד במאבק-על חסר פשרות, אף אם יעלה אבק ההתנצחות עד כסא הכבוד, כי הרי זהו הקו הדק המפריד בין חלקו של יעקב אבינו הקדוש, לבין חלק עשיו הטמא, ומי השוטה שיהיין לזלזל במאבק האחרון...

מאה שמונים שנה

א. בפרשתנו נזכר סילוקו של יצחק בגיל מאה שמונים, והנה בחז"ל מבואר שגם שאר האבות אברהם ויעקב היו צריכים לחיות ק"פ שנה, אלא שלאברהם הורידו חמש שנים כדי שלא יראה את נכדו עשיו יוצא לתרבות רעה, וליעקב הורידו ל"ג שנה כקנס על ל"ג תיבות שהתאונן לפני פרעה כשאמר "מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי מגוריהם" ומשמע שכמו שאמר לפרעה "ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי" כך בדיוק נגזר עליו שלא יגיע למנין שנות חיי יצחק אביו. וצריכים אנו למודעי מה הענין הגדול הזה שיהיה ראוי שכל אחד מהאבות יגיע לגיל ק"פ שנה, הרי במקור"א מצינו ששנות האדם המושלמות הם ק"כ שנה, שנא' "לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה" ואכן כך חי משה רבינו, ומה נשתנו האבות הקדושים שהיה ראוי להם דווקא מנין ק"פ שנה. וצ"ע.

ושמעתי לבאר בזה, דהנה בגלל חטא אדם הראשון ירדה מיתה לעולם, ומצינו שהאבות הקדו' תיקנו את חטא אדה"ר, בג' פרטים שהיו בו כנגד ג' עבירות חמורות, עד שיעקב אבינו השלים הכל והיתה דמות דיוקנו כשל אדם הראשון, ולכן הוא האב הנבחר שדמותו חקוקה על כסא הכבוד, דמכיון ששורש החיות של כלל ישראל הוא מכסא הכבוד, כדאי' בבבב"מ בהקדמת הש"ס שמשם יורדת הנשמה לעולם, וכדרמזו חז"ל על תשובת החוטא שנהפך ממצב של המיתה שבחטא אל החיים הנצחיים כרמיזתם גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד כי משם שורש החיות של הנשמות בעולם, ולשם שבים.

וזהו שהאבות היו צריכים לחיות כולם מאה שמונים שנה, שזה עשר פעמים ח"י, שמראה על שלימות החיים היותר גבוהה שתתכן בזה העולם, ואמנם יצחק לבדו זכה בפועל ממש להגיע לתשלום החיים הללו, שחי באמת ק"פ שנה, ונרמז הדבר בשמו 'יצחק' נוטריקון קץ-ח"י שהיה אחוז כבר בתיקון של הקץ אחר שישלימו לגמרי את חטא אדה"ר, וכמבוי בשבת פט"ב שבזכותו של יצחק דייקא יהיה תחיית המתים לעתיד לבא, כי הוא הגיע אל שלימות החיים, וממנו יכולה להמשך תחיה אל המתים.

ב. והזינן מאמר הגמ' בברכות (יח.א): "כי החיים יודעים שימותו - אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים, שנאמר "ובניהו בן יהודע בן איש חי וגו'..." בן איש חי, אטו כולי עלמא בני מתי נינהו, אלא, בן איש חי, שאפילו במיתתו קרוי חי", ומי לנו יותר מהאבות הקדושים שנתקיים זאת בהם בפועל ממש, שהם חיים עדיין במערת המכפילה כדברי הגמ' בב"ב (נח.א) דרבי בנאה הוה מציין מערתא, וירד למערת המכפילה ופגש שם את אליעזר וראה את

אברהם ושרה חיים וקיימים עיי"ש כל הענין, וכתב שם במהרש"א: "...דהצדיקים במיתתן קרויין חיים והמיתה אינה אלא כשינה לגביהו כמ"ש ומקיים אמונתו לישני עפר", עכ"ל. ולכן היה צריך להיות ששלשת האבות יחיו כמנין עשר פעמים ח"י, להראות שזכו לתשלום החיים.

והנה מצד מה שחיו בפועל יוצא שאברהם חי קע"ה שנה, יצחק ק"פ שנה, ויעקב קמ"ז שנה, וביחד שנות כולם עולים למנין בש"ר שנים, ונראה דשנותיהם נרמזו בפסוק הנ"ל "לא ידון רוחי באדם לעולם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה עשרים שנה", דכאן רמז הכתוב שאע"פ ששנות חיי האדם בדרך כלל במנין מאה ועשרים, מ"מ עתידים שיהיו בעולם את האבות הקדושים שיגיעו למנין בש"ר, להורות שתיקנו לגמרי את בשרם לזככו ולטהרו שיאיר לגמרי את אור הנשמה, וממילא שוב אינם שייכים לרקבון בש"ר בקבר אלא נשארים חיים וקיימים לעולם.

ג. והזינן דברית מילה נקראת 'ברית בשר' והיינו דזה נמשך לנו מהאבות הקדו', כנוסח ברכת המילה "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", ואמנם יצחק הוסיף בתיקון המילה שהיה הראשון בעולם שנימול לשמונה, ויעקב הוסיף בתיקון המילה בענין ראשית אוני שנתחדש בו כדרשת חז"ל בזה, ויוסף הוסיף בתיקון המילה שעמד בכל הנסיונות עם אשת פוטיפר ונעשה לעמוד מידת היסוד, ופלא והפלא שמנין שנותיהם של האבות (ג' אבות במנין בש"ר שנים, ויוסף ק"י שנה) עולה יחד ברי"ת שנים! וזהו שאומרים בברכת המילה "אל חי חלקינו צורינו" דשבח זה של אל-חי הוא מפני שע"י המילה זוכים לתיקון הבשר, שמפקיע מן המיתה, ומעלה לתחום חיי האבות.

[עוד שמעתי בזה מהגרד"ק שליט"א, דהרי האבות הקדו' תיקנו שחרית מנחה מעריב, ובכל תפילה יש מעלה של ציבור, ונמצא שיש בכל אחת מן התפילות 180 ברכות וזהו הענין שהיו צריכים לחיות 180 שנה, כדברי הגמ' דתפילה היא חיי שעה היינו חיי עוה"ז. ואמנם נוספה ברכה ה-19 בשמו"ע, אך עדיין נקרא שמו 'שמונה עשרה'.

אמנם יחד עם ברכה זו עולה לק"ץ ברכות, וזהו הרמז יצחק ק"ץ-חי.]

ד. בעת נרמז כאן רמז פלא לשנת תש"פ כקיווי ותפילה שתהא שנה זו שנת הגאולה, דהנה ידועים דברי הזוה"ק בפר' וירא (קיו.א) "בשית מאה שנין לשתיתנאה, יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא, ומבועי דחכמתא לתתא, ויתתקון עלמא לאעלה בשביעאה כבר נש דמתתקון ביומא שתיתאה מכי ערב שמשא לאעלא בשבתא, אוף הכי נמי, וסימניך "בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה" וידוע שבשנת ת"ר אכן היו המצאות רבות גם בתחומים הטכנולוגיים, והנה תש"פ הוא בדיוק 180 שנה אח"כ, והיינו דאחרי שנות נח יש לחשב את שני האבות שזה תשלום החיים, ואז נזכה ל"קץ-חי" בב"א.

מלחמת יעקב על שררת מנהיגי הדורות

א. על הפסוק: "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל" איתא בגמ' בחולין (צב,א): אמר רבה, רמז רמז לו שעתידים שני שרים לצאת ממנו, ראש גולה שבבבל, ונשיא שבארץ ישראל, מכאן רמז לו גלות, ע"כ. וברש"י שם פירש: "שרית עם אלהים" - נשיא שבארץ ישראל שסמוכים הם ונקראים אלהים עד האלהים יבא דבר שניהם (שמות כב) "ועם אנשים" ראש הגולה. עכ"ל.

וצריך להבין איך משמעות הפסוק לפ"ז, דאם "שרית" הכוונה שיצאו מחלצ'ך שרים הן בארץ ישראל והן בגולה, א"כ איך יתפרש המשך הפס', הרי א"א כמובן לפרש שיעקב אבינו ילחם נגד אלהים ואנשים ויוכל להם, (כדפי"רש"י בחומש "ועם אנשים" עשיו ולבן, "ותוכל" להם) דאיך יעלה על הדעת שיעקב ילחם נגד נשיאי-אר"י וראשי-הגולה?

ועל כרחינו צריך לפרש עומק הכוונה, עפ"מ שמביאים מהזוה"ק דיעקב מלבר ומשה מלגאון, דיעקב אבינו הוא עמוד התורה, והשיג התורה בחיצוניותה, אבל משה הוא פנימי לו, שמושה רבינו השיג את התורה בפנימיותה ולכן זכה להורידה לארץ, ומעתה כמו שלגבי משה רבינו איתא שנשמתו נכללת בכל נשמות חכמי הדורות, וכמו שמצינו בגמ' מליצה שאמרו האמוראים איש לרעהו "משה שפיר קאמרת", כך יעקב אבינו נכלל בנשמת כל חכמי הדורות. וזהו כי "שרית" שאתה עתיד להשתרר דרך ועל ידי ראשי גלויות ונשיאים שבאר"י, וזהו "עם" אלהים ו"עם" אנשים הכוונה עמהם ממש, ולפ"ז התיבה "ותוכל" תתפרש שאכן תצליח להנהיג שררה ונשיאות גם בעת הגלויות.

ב. ויש להתבונן בזה, שהנה מצינו עוד שכל אותו עסק מלחמה של יעקב עם שרו של עשיו, היה הכנה לכל יוצאי חלציו עד ביאת משיח, וכדאי' בשה"ש רבה (גה) עהפ"ס "מכל אבקת רוכל": ר' יודן אמר, כל הרוכלות שישיראל עושין ומצליחין בעוה"ז בזכות אותו האבק של יעקב אבינו. ר' יודן אמר חורי, כל פרגמטיא שישיראל עושין ומצליחין בעוה"ז בזכות אותו האבק של יעקב אבינו. ר' עזריה אמר תרתי, כל מלחמות שישיראל עושין ומצליחין בזכות האבק של יעקב אבינו. ר' עזריה אמר חורי, כל תורה שישיראל עושין בעוה"ז בזכות יעקב אבינו, רבי ברכיה ור' סימון בשם ר' אבהו אותו האבק נטלו הקב"ה ונתנו תחת כסא הכבוד שלו, הה"ד (נחום א') "ה' בסופה ובשערה דרכו וענן אבק רגליו". עכ"ל. הרי מתבאר שכל אותה המלחמה היתה הכנה לכל יוצאי חלציו עד סוף כל הדורות, דכולל כאן את כל הרוכלות, וכל הפרגמטיא, וכל המלחמות, וכל התורה, שעתידין ישראל לעשות עד סוף שית אלפי שנין. וכך אותו כוח של "כי שרית... ותוכל" ניתן לו נמי לדורי דורות, שיוכל להיות עם כל נשיאי ארץ

ישראל וראשי-גולה בכל הדורות, ולהצליח להנהיג עמם. וזהו "ותוכל" שאכן תצליח בכך לעמוד כצור החלמיש נגד כל המאבקים שמנסים גורמים שונים להלחם עם ראשי הגולה ונשיאי ארץ ישראל שבכל הדורות עד ביאת משיח צדקינו. "ותוכל", שתזכה לנצח את כל המתנגדים.

וברור שאין כאן סתם הבטחה שלא ממין הענין, אלא הכל ממין המאבק, שהרי יעקב נאבק כאן על הברכות, שרצה להכריח את שרו של עשיו שיודה על הברכות, והרי בכלל הברכות נאמר לו: "הוה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך", וחזינן שזה עיקר הענין שהרי כשעשיו בכה על לקיחת הברכות ע"י יעקב והתחנן לאביו שיאציל עליו ברכה, השיב לו: "הו גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים!" הרי שזה היה כעין ה'מכה בפטיש' של שפע הברכה, ואשר על כן הנצחון של יעקב חייב להתבטא בכך שהוא אכן נהיה ל"גביר" המתנהג בשררה, ומכיון שגדר המאבק כאן, היה לא רק הסכמה זמנית, אלא 'גורפת' עד סוף הדורות, לכן מוכרח שיהיה כלול כאן המשך הנהגת שררתו של יעקב, ע"י נשיאי אר"י ורישי דגלותא לדורות.

ג. והנה במהרש"א (סנהדרין הא), עמד על סדר הפסוק שהקדים אלהים לאנשים, ומשמע שהקדים בקרא נשיא לריש גלותא, וביאר בזה: "דלפי חכמתם חשיב להו התם דנשיא קודם לריש גלותא בחכמה כמ"ש בתוס' דבני אר"י חכימי טפי, ומוזה הטעם שמסיים שם "מכאן שרמזו לו גלות" דהיינו ע"י שיהיה גלות ויהיה ריש גלותא בבבל ונשיא בא", הקדים הנשיא שבא"י בחכמה לריש גלותא שבבבל משום דאזירא דאר"י מחכים, ולזה שקרא לנשיא שבאר"י שם אלהים ע"ש חכמתן דמוחזין הם בחכמה... (עיי"ש שמיישב בזה סתירה מהגמ' בסנהדרין שאומרת שבני בבל היו גבורים במלחמתה של תורה יותר מבני אר"י).

אבל א"כ יש להקשות מדוע בגמ' שהבאנו בתחילת המאמר, רבה הפך את הסדר, שכתב שעתידים לצאת ממנו ב' שרים, ראש גולה שבבבל ונשיא שבארץ ישראל, ונראה שרבה דיבר על התקופה שלנו, שכבר אנו דרים בארץ אחרי הגלות בחו"ל, וזוכים לאזירא דאר"י מחכים, וממילא נעשה הנשיא שבדורינו במעלה עליונה מעל ריש גלותא, שהוא בבחינת אלהים, שמזמחין בחכמה, והוא גופא מה שבא רבה לאשמועינן, שגם אחרי הגלות, תהיה עוד גלות באר"י, אלא שימצא בה עדיין נצחון ה"ותוכל" של יעקב בדמות אלהים' שהן הנשיאים שבדור האחרון.

ואמנם כתוב כאן גם דבר נורא, שתתרחש מלחמה על מציאותן של ה'נשיאים' הללו, ושרו של עשיו שנדמה גם לעכו"ם וגם לת"ח (עיי' חולין צא), ילחם בכל דור בהעמדת נשיאים כאלו, כי יודע שבזה מפסיד את כל הברכות, אבל באותה מידה גם מובטח לנו הנצחון של "שרית... ותוכל"!

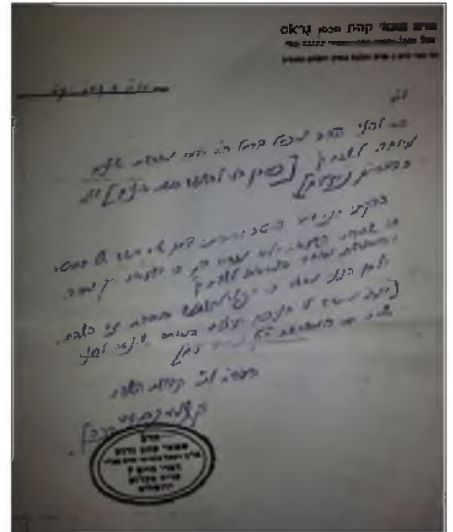
HighDent
מברשות דנטלים מתקדמים

ואים להיב

מברשת השיניים עם ראש הסיליקון המהפכני היחידה המותרת בשבת!

להנחה על החניכים
לדנטוריה באייליים
לדנטוריה לחניכים
דנטוריה עדין וקל

ללא חשש חניכיה • ללא חשש מוציאת דם ניכנת • לנציל חניכיים ונישוח • חומלץ לדנטוריה ביום חול • ללא חשש שניצית גומיית את אינה גלי המיוחד ליום חול • בשימוש עם מסוזה נוצלית

לא לצחצח בשבת: כתב בחוט שני (שבת חלק א עמוד סב) אין להשתמש במברשת שיניים כל השערות קרובים זה לזה ומחזיקים את המים, אבל אם השערות רחוקים זה מזה שאין המים נתפסים שם מותר. וכן כתב בספר **ארחות שבת** (פרק יז סעיף כט והערה מב), אין לצחצח שיניים בשבת, בין על ידי מברשת, ובין שלא על ידי מברשת, משום שחיטה ממרח וחובל.

המנהג להמנע: בספר **שמירת שבת כהלכתה** (פרק יד סעיף ט ובהערה קב) ציין לספרים רבים שדגו בזה, והסיק שנוהגים שלא לצחצח את השיניים בשבת אפילו בלי משחה. **ובמנחת שלמה** (חלק ב סימן לה אות ג) כתב שהוא מהדברים המותרים שנהגו בהם איסור, ורבים מהיראים רואים בו איסור חמור עד מאד, ואני לא ידעתי איסור, ומכמה סברות כתב לאיסור, ומסיק שמכל מקום מסתבר להיתר מחמת הטעמים האחרים שהזכיר. וכן במכתבו לבעל **השרידי אש** (חלק א סימן ל) מסכים עמו שמצד הדין מותר מכמה פנים, וכתב שהוא מהדברים המותרים שנהגו בהם איסור.

רק בלי משחה: לדעת הג"ר **משה פיינשטיין זצ"ל** (שו"ת אגרות משה חלק א תשובה קיב) אין להשתמש במברשת שיניים עם משחה בשבת משום איסור ממחק, אך בלי משחה מותר במים קרים. וטוב שלא להרטיב את המברשת במים מחשש שחיטה כמו שמצינו איסור שחיטה בשיער מדרבגן, ואחרי השימוש אסור לשטוף את המברשת אף שלא בשפשוף משום 'מכין משבת לחול'.

לדעת הג"ר **שמואל הלוי ואזנר זצ"ל** (שו"ת שבט הלוי חלק ה סימן מה, שיעורי שבט הלוי עמוד סחח) מברשת עם שערות או חוטי ניילון, אסור לצחצח בה את השיניים עם משחת שיניים משום ממרח, ומותר במברשת לבד בלי משחה, אך לא ישים עליו מים מחשש סוחט, וצריך לעשות שינוי באופן דלהלן, ימלא את פיו מים ויפלוט את רוב המים באופן שישאר בפיו רק לחלוחית מים בשיעור טופח על מנת להטפיח, ואחר כך ישפוף במברשת יבשה. ואם אפשר טוב שיהיה מברשת מיוחדת לשבת, כמבואר בסימן שכז, וכל ההיתר הוא בתנאי שאינו 'פסיק רישא' שיוצא דם מהחניכים.

ובשו"ת אור לציון (חלק ב פרק לה אות ו) כתב שאין להשתמש במשחת שיניים בשבת משום ממרח, אבל מותר לצחצח שיניים במברשת או במי-פה, ובתנאי שבדרך כלל כשמצחצח שיניים לא יוצא לו דם מהחניכים. אבל אם בכל פעם שמצחצח שינוי יוצא דם, אסור לצחצח שינוי בשבת. ויזהר לא ללחוץ בידיו על המברשת משום שחיטה. והוסף שאין לחוש במשחה משום רפואה, שהרי אין המשחה מרפאה, אלא מונעת נזק מהשיניים.

ולדעת הג"ר **מנשה קליין זצ"ל** (שו"ת משנה הלכות חלק ה סימן נב) אינו פסיק רישא משום חבלה, כיון שהרבה פעמים אינו מוציא דם, וכן אפשר להיזהר שלא יצא דם.

בלי מברשת: לדעת הגרא"ח **נאה זצ"ל** (קצות השלחן חלק ז סימן קלח בדי השולחן ס"ק ל עמוד צט, חלק ח סימן קמו בדי השלחן סוף ס"ק לב), מותר לנקות את השיניים בשבת במשחה בלי מברשת שאין זה רפואה, ואף אין בזה חשש שמא ימרח, ואינו דומה לבורית שאסור משום גולד אבל במשחה שהיא רכה מאוד ונשארת רכה לא גולד בה כלום, אבל אסור להניח את המשחה על המברשת משום 'עובדין דחול'.

ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק ז סימן ל אות ב ס"ק ט) חלק על הקצות השולחן, ומוכיח שגם ביד בלי מברשת אסור מדרבגן לשפוף את השיניים במשחה, ובמברשת יש לאסור גם משום סוחט כאשר מנקה את המברשת אחרי השימוש, ולפעמים על ידי השפשוף יצא דם. (הקצות השולחן לשיטתו, שגם בסבון התיר לרחוץ כלים ולא חשש לממרח, שלא כדעת המשנ"ב, ויבואר אי"ה בגיליון הבא). והביא מה שכתב בספר **אהל משה** (חלק ב סימן צח) לאסור גם משום רפואה, ונחלק עליו שהיום כל הבריאים משתמשים בזה, ומה שכתב לאסור משום פסיק רישא שיצא דם, אינו פסיק רישא, ומסכים עמו לאסור משום ממרח, ושמה גם משום גולד שהמשחה נהפכת לנוזל.

צד ההיתר: **בשו"ת שרידי אש** (חלק א סימן ל) מפריך את כל חששות האיסור, ומסיק להיתר אפילו על ידי מברשת, שאין חשש שחיטה כמבואר בראב"ד (שבת פרק כב הלכה טו) לגבי ספוג שיש לו בית אחיזה אין בו שחיטה משום שדומה לכלי מלא מים.

והביאו **בשו"ת יביע אומר** (חלק ד אורח חיים סימנים כז-ל, וראה עוד בילקוט יוסף שבת ד ג), ומסכים עימו להיתר אך לא מאותו הטעם, אלא מטעמים אחרים הוא מסיק שמותר לאדם שמצטער, להשתמש במברשת שיניים רגילה עם משחת שיניים, ואין בזה ממרח כי אין רצונו כלל בקיום המשחה אלא בנקיון השיניים, וההיתר נאמר רק באדם שרגיל בצחצוח, שאז אינו פסיק רישא שיצא דם, ומי שאינו רגיל

בס"ד

כסלו תש"ס

'בית ההוראה - הילכתא'
מענה טלפוני לשאלות הלכתיות

חדש!

ניתן לקבל מענה גם באמצעות שליחת השאלה בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', בחיפוש 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'

בפקס מספר 1532-6507823
במייל 5047867@gmail.com

02-535-0-535

נמנלך לרשום את המספר בזכרון הפלאפון לעת הצורך

מוציא דם.

3. דעת גדולי הפוסקים

מברשת מיוחדת לשבת: כתב הג"ר דוד אריה מורגנשטרן שליט"א (בספרו פתחי דעת פרק יט אות ד הערה נו) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, לגבי טבילה דאורייתא בשבת, שאסור להשתמש בשבת עם המברשת של יום חול, כמבואר בביאור הלכה (סימן שלז סעיף ב' ד"ה הקלים) שאסר שימוש במטאטא שמשתמש בו בחול, משום 'זילותא דשבתא ועובדין דחול'. אבל מותר להשתמש במברשת שינים המיוחדת לשבת לניקיון השיניים לצורך טבילה דאורייתא, ואף עם מים מותר, אך עם משחה אסור משום ממרח, וכן אם פסיק רישא שיצא דם אסור.

[א.ה. צריך להבין, שאדרבה משם ראייה להקל, שהרי למעשה במטאטא מקילים ומשתמשים במטאטא הרגיל של ימות החול, ומדוע במברשת שינים נחמיר? ויש לבאר כוונתו, שכיום במטאטא רגיל בבית לא מצוי כלל אופן של איסור, אבל במברשת שינים מצוי כמה אופנים של איסור כגון עם משחה וכו', ולכן הוא בכלל 'עובדין דחול'].

והטעם שאין במברשת פלסטיק איסור סוחט, כי השערות אינם סופגות מים, אך עדיין יש לאסור משום 'מיחזי כסוחט', אך בזה יש להתיר משום שיש למברשת ידית, וכשיטת הראב"ד שהובא במשנ"ב (סימן שכ ס"ק מז), ספוג שיש לו בית אחיזה אין בו איסור סחיטה שכן נדון כצלוחית מלאה מים.

אי אפשר להכשיר: מאידך מעיד הג"ר יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א (היכלא חלק ה עמוד קצג), שנכנס אל הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשליחות אחד שרצה להמציא מברשת שינים לשימוש בשבת בלי חשש סחיטה, ותמה הגרי"ש איך שייך לתת הכשר על המברשת, הרי מצוי הרבה אנשים שיצא להם דם, ואצלם הוא 'פסיק רישא' של חובל בשבת, ועוד חשש שהדבר יגרום למכשול, כי אם יהיה מברשת עם הכשר, כל אחד יחליט לבד איזה מברשת יש בה חשש סחיטה ובאיזה אין סחיטה, ולכן סירב לתת הכשר גם למברשת שאין בה שום חשש סחיטה.

וכן שמענו מאחד מגדולי ההוראה שליט"א לאחר שבדק מברשת זו, לעומת המברשת הרגילה של ימות החול, השיב שאינו רואה הבדל בין סוגי המברשות, וכולם אסורים אסורים לשימוש בשבת מחשש סוחט.

לצחצח אסור משום 'פסיק רישא' שיצא דם, ואף למחמירים בשימוש בסבון בשבת מותר במשחת שיניים, אך נכון להחמיר להשתמש רק במי פה ולייחד מברשת לשבת משום חשש עובדין דחול. והוסיף שמכל מקום אסור לשטוף את המברשת במים אחרי השימוש, ומסיים שמי שיכול להימנע מזה בשבת ולא יגרום לו צער כלל, טוב לו שיחמיר בדבר, ועליו תבוא ברכת טוב.

בצירוף כמה תנאים: בשו"ת מנחת יצחק (חלק ג סימן מח וסימן נ) נטה לאסור צחצוח שינים לגמרי, כי אי אפשר לזהר בכמה איסורים הכרוכים בכך, והתיר רק כאשר מתקיימים מספר תנאים, בלי מים, בלי משחה, ורק באופן שאין חשש עקירת שערות במברשת, שאם יש חשש תלישה כבר כתב לאסור בספר **מנחת שבת** לגבי פאה נכרית. ורק כאשר חשש של עשיית חבורה, ורק במברשת המיוחדת לשבת. דעות הפוסקים מובאים בטוב טעם **במשנ"ב מהדורת דרשו** חלק ג ביאורים ומוספים סימן ש"כ הערה 46 ובסימן שכז הערה 9.

2. מברשת כשרה לשבת

בארה"ב: בשוק המהדרין ניתן להשיג שני דגמי מברשות שיניים כשרות לשבת. מברשות שיניים לשבת המצויות בארה"ב, הומצאו על ידי ר' שמואל וועפער הי"ו. תמצית ההמצאה במברשת החדשה, שאין במברשת שערות רגילות אלא רק גומי רך, ובכך אין איסורי סחיטה, חבלה, ממרח, עובדין דחול. המברשת משוות על ידי חברת Koshers Innovations (כשר אינאוויישנס) שכבר ידועים ומפורסמים בשיווק כמה מוצרים למהדרין, כמו 'שאבעס לאמפ', 'שולחן אור' לבדיקת תולעים, 'פלטה לשבת', 'פתחן שבת' לבקבוקי שתיה מפלסטיק, 'ספל מתקפל' לנטילת ידיים במטוס, 'טישו חתוך' לשבת, ועוד.

במקום שערות יש במברשת מקלוגי גומי, ולכן אינם בולעים מים, והם גם רכים בכדי לוודא שלא יהא חשש הוצאת דם, וגם אינם צפופים, אלא כל מקלון הוא במקום 30 שערות של מברשת שינים רגילה, ועל ידי כך אינם מחזיקים ביניהם מים, כמו בשערות שיש בהם סחיטה דרבנן.

דגם זה, אושר על ידי הג"ר יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל (במכתבו) והג"ר ישראל הלוי בעלסקי זצ"ל (במכתב מתאריך ב' ניסן תשס"ז), שאישרו להשתמש במברשת הזו בשבת. וההיתר הוא רק במברשת בלי משחה, ואפשר עם מי-פה. (החברה מייצרת מי פה כשרים בהשגחת OU וממליצה להשתמש בו).

תנאי ההיתר: והוסיף הרב בעלסקי, שמצד הדין המברשת מותרת לשימוש בשבת, אך התנה את השימוש בכמה תנאים וכדלהלן. יש למעט בשימושו עד לא יותר מב' או ג' פעמים בשבת, כדי שלא יבוא לעשות כעין מה שעושים בחול, וגם שיש לחוש שאחרים ידמו דבר לדבר ויתירו יותר ויותר, ולכן ההיתר נאמר רק למי שאין לו ברירה אחרת, ומי שיכול, עדיף להימנע מצחצוח שינים. מסיים הרב בעלסקי 'ואחרי ככלות הכל, יש לזהר מאוד לקיים רוח שבת קודש, בלי הכנסת שיניים שעלולים ח"ו לגרע ממנוחתה השלמה, אך במה שיש להגן על הבריאות במקום שאין עצה אחרת יש לחזק המצאות כהנ"ל'.

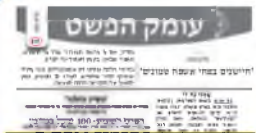
ארץ הקודש: בארץ הקודש קיים סוג נוסף של מברשות שהומצאו על ידי ר' מיכאל הראל הי"ו, והם משווקות על ידי חברת highdent (היי-דנט). תמצית ההמצאה, שהמברשת מיוצרת במיוחד לשבת משערות העשויות סיליקון - ובכך אין חששות של סחיטה, וכן לא מוציא דם מהחניכיים כי השערות רכות מאוד, ואין חשש שבירת שערות המברשת כי הם גמישות, ואין חשש עובדין דחול כי המברשת מיוחדת רק לשבת.

המברשת מאושרת לשימוש בהסכמת הרבנים הג"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א מו"ץ דקהל מחזיקי הדת בא"י ובעל שו"ת שבת הקהתי, והג"ר דוד שלמה זולדן שליט"א דומ"ץ קהילת סערט וידניץ, והג"ר אשר חנוך ינקלביץ שליט"א מו"ץ בית ההוראה המרכזי חיפה. תנאי ההיתר: לא להשתמש עם משחת שיניים כי אם במשחה נוזלית בלבד, מחשש ממרח. והוסיף הרב ינקלביץ, מי שיש לו חניכיים רגישות, ינסה את השימוש במברשת לפני שבת, לוודא שאינו

עדכוני הלכה

עדכון חשוב לתושבי ירושלים
בנושא השימוש בשבת בפחי אשפה טמונים
בעקבות גיליון 'עומק הפשט' מספר 203

בירושלים, כמו בהרבה ערים בארץ, הותקנו מאות פחי אשפה טמונים עם חיישנים חכמים, המדווחים 'און ליין', על התכולה למוקד העיריה. בעקבות הפולמוס העז שהתעורר לפני קרוב לשנה, בגיליון 'עומק הפשט' (מספר 203), בנושא 'האם מותר להשליך אשפה לפח חכם בשבת? נכנסו אישי ציבור חשובים לעובי הקורה, ביחוד **הרב ישראל קלרמן הי"ו**, חבר מועצת העיר, עם **הרב דב זילברברג שליט"א** ממושמרת השבת, ובסיעתא דשמיא בוצע פתרון על הצד הטוב ביותר, בהכוננת **הגאון הגדול רבי צבי וובר שליט"א** רב שכונת נווה יעקב וחבר בד"ץ שארית ישראל. חברת 'נקסקטום' המפעילה את המערכת עבור עיריית ירושלים, הגיעו להסכם עם 'משמרת השבת', שהחיישנים מושבתים לגמרי בשבתות ובחגים, מערב שבת וחג בשעה 4 אחה"צ, עד מוצאי שבת וחג בשעה 10, וזאת על ידי 'לוח שנה עברי ממוחשב' לעשר שנים קדימה, שבו מופיעים כל השבתות ומועדי השנה, משמרת השבת מפקחת ובודקת על קיום התנאים האמורים, מצו"ב האישור העדכני.

בתמונה:
הגאון הגדול רבי צבי וובר שליט"א מברך בברכת השבת את נציגי עיריית ירושלים ומנהלי חברת 'נקסקטום' לרגל תיקון החיישנים על הצד הטוב ביותר

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. מברשת רגילה: לדעת רוב הפוסקים אסור להשתמש בשבת עם מברשת שיניים רגילה ומשחת שיניים, משום איסור סוחט ממרח וחובל, וטעמים נוספים, ובמנחת שלמה כתב שנהגו בו איסור. ויש שהתירו רק בתנאים ואופנים מסוימים.
- ב. לדעת רבי משה פיינשטיין אסור עם משחה אך מותר בלי משחה במים צוננים ועדיף בלי מים, ואסור לשטוף את המברשת אחרי השימוש.
- ג. לדעת הרב ואזנר מותר לצחצח במים כשמלחלח את הפה במעט מים, בלי להרטיב את המברשת, ועדיף במברשת מיוחדת לשבת, ובתנאי שאינו פסיק רישא שיצא דם. לדעת המנחת יצחק אסור ולדעת האור לציון מותר בלי משחה, ולדעת היביע אומר מותר עם משחה.
- ד. מברשת כשרה לשבת: הדגם של Kosher Innovations (כשר אינאוויישנס), מיוסד על מקלוני גומי דקים, באישור הרב נויבירט והרב בעלסקי, ההיתר הוא בלי משחה כי אם ב'מי פה', והרב בעלסקי הוסיף שמוותר רק ב'וג' פעמים בשבת, ורק למי שמרגיש שיש לו צורך בכך.
- ה. הדגם של חברת highdent (היי-דנט), מבוסס על כך שהשערות מסיליקון לא צפופות, ורוכות מאוד שלא יצא דם, באישור הרב גרוס והרב זולדן והרב ינקלביץ. תנאי ההיתר, לא להשתמש עם משחה כי אם במי פה וכדומה, ומי שיש לו חניכים רגישות יבדוק לפני שבת לוודא שאינו מוציא דם.
- ו. כתב הרב מורגנשטרן בשם הגרי"ש אלישיב שהתיר לצורך טבילה דאורייתא לנקות במברשת מיוחדת לשבת. והעיד הרב רובין בשם הגרי"ש אלישיב שאין לתת הכשר על מברשת לשבת.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גליון שבועי
- שיעורים וימי עיון
- מוקד למענה הלכתי
- ביורוי הלכה אקטואליים
- קו הילכתא
- חוברות הדרכה

נושא הגליון הבא: 'חומר לניקוי כלים בשבת'

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות אפשרות להנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה. ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'גדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

מוקד הילכתא

02-535-0-535

מענה אנושי

קו הילכתא

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לקבלת הגליון במייל

5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 90

פרשת וישלח

תש"פ

הרב לוי יצחק רפפורט

◆ בגדר בית לענין נר חנוכה

אמר אתה חונן במוסף ונזכר לאחר בא"י האם יאמר למדני חוקיך ◆ הרב אברהם זנגר

הרב לוי יצחק רפפורט

בגדר בית לענין נר חנוכה

א] בתוס' סוכה מ"ו א' ד"ה הרואה נר חנוכה צריך לברך וז"ל; "בשאר מצוות כגון אלולב וסוכה לא תיקנו לברך לרואה, אלא גבי נ"ח משום חביבות הנס, ומשום שיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים המצוה. וטעם ראשון ניחא דלא תיקשי ל' ממזוזה" עכ"ל (וע"ש), ומפורש בתוס' דלא הטילו מצות נ"ח אלא למי שיש בית, וכמו מזוזה דרק מי שיש לו בית נצטוה במזוזה.

ולכאוף נראה דהרמב"ם פליג בזה על תוס' דכתב בפ"א מהל' ברכות ה"ב וג' וז"ל; "יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין כו' ויש מצוות שאינן חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה כו', וכל מצות עשה שבין אדם להקב"ה בין מצוה שהיא חובה בין מצוה שאינה חובה מברך עליה עובר לעשייתו. וכן כל המצוות שהן מד"ס בין מצוות שהן חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נ"ש והדלקת נ"ח בין מצוות שאינן חובה כגון עירוב ונט"י מברך על הכל קודם לעשייתן" כו' עכ"ל. הנה מפורש בדברי הרמב"ם דנ"ח אינו כמזוזה שאם אין לו בית פטור, ולכאוף נראה מזה דהרמב"ם ס"ל דא"צ בית בשביל נ"ח.

אכן י"ל דגם הרמב"ם מודה דיש תנאי דבית במצות נ"ח, אלא דס"ל דחייב אדם להשתדל שיהיה לו בית כדי לקיים שם נ"ח, כמו דגבי סוכה חייב לבנות סוכה כדי שיוכל לישב בסוכה, ובאמת בל' הרמב"ם גופי' פ"ד חנוכה ה"א "מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר א' בין שהיו אנשי הבית מרובין כו', משמע דבעינן דוקא בית, וע"כ כנ"ל דס"ל דחובת גברא הוא אלא שתנאי יש בדבר שידליק בבית דוקא. ותוס' פליגי בזה על הרמב"ם וס"ל דאינו חייב להשיג בית כדי לקיים מצות הדלקה, [דאם חייב להשיג בית אטו תיקנו ברכת הרואה לעבריינים].

ונראה הביאור דתוס' ס"ל דמצות הדלקת נ"ח אינו אלא על הבית ולא על הגברא כלל, ממש כמו מזוזה, שהוא מדיני הבית שיקבע בה מזוזה, וכן הוא מדיני הבית שיתפרסם בה הנס ע"י הדלקה, וכשאין לו בית אינו מצווה כלל, משא"כ הרמב"ם ס"ל דהחייב אגברא לפרסם הנס, אלא דתנאי איכא במצוה זו דהפרסום צריך שיעשה בבית דוקא, והיינו דמזוזה ומעקה אינם אלא חובת בית לחוד, ואין שום דין שחייב להשיג בית כדי לקיים, משא"כ נ"ח מצוה אגברא לפרסם הנס, וכיון שתנאי הוא במצוה דבעינן שידליק בבית, ולא ברחוב, לכן חייב להשתדל שיהיה לו בית לקיים בו מצות נ"ח.

ושו"ר להגר"ח קנייבסקי שליט"א בספר טעמא דקרא [חנוכה] שהביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל דמי שאין לו בית חייב לקנות בית כדי לקיים מצות נ"ח, והגר"ח שליט"א מסיק דתליא במחלוקת תוס' ורמב"ם, דלהרמב"ם אכן חייב לקנות בית, אבל בתוס' מוכח דאינו חייב דהוי רק חובת בית דומיא דמזוזה, וכמש"נ בס"ד. [ועי' בספר פניני חנוכה עמ' י"ב שהביא דהגר"ש אלישיב זצ"ל נדחק לדחות הראיה מתוס' ע"ש וצ"ע].

והנה עי' באג"מ יו"ד ח"ג סי' י"ד אות ה' דג"כ נקט דמי ששוהה במדבר או שהוא בדרך כל הלילה ל"ש שיקיים מצות הדלקת נ"ח, והוכיח שם כן מרש"י שבת כ"ג א' שכ' לענין ברכת הרואה "ומצאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב דלא הוזקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינה", וכתב האג"מ דאם כונת רש"י דבספינה אין לו נרות הול"ל סתמא שתיקנו ברכת הרואה למי שאין לו נרות, וע"כ דגם מי שיש לו נרות אינו מדליק בספינה שאינה בית ע"ש [ולא הביא האג"מ להתוס' בסוכה ה"ל], ועי' אג"מ או"ח ח"ה סי' מ"ג. וגם במהרש"ם ח"ד סי' קמ"ו מבואר שפי' כן ברש"י, ודן להוכיח מרש"י דה"ה הנוסע ברכבת אינו מדליק, ומסיק דרש"י איירי בספינה שאינה מקורה שאינה בית כלל, אבל רכת מקורה כיון דשילם בעד הנסיעה הוי כשכר בית לאותו לילה, ומה דנד ממקום למקום אינו מגרע ע"ש, ועכ"פ מבואר דפשיט"ל דבעינן בית. ועי' ג"כ בכל בו סי' מ"ד

"והרואה שלא הדליק בביתו או שאינו עתיד להדליק כגון שאין לו בית או אינו בעירו", ועי' נמי בתור"ד שבת שם.

וכבר מבואר כן בפ"י שבת כ"א ב' ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו וז"ל; "נראה דמה שנשתנה מצוה זו משאר מצוות שהן חובת הגוף על כל יחיד ויחיד דקיי"ל נמי מצוה בו יותר מבשלוחו. אלא דשאני הכא שאין עיקר המצוה אלא בסמוך לרשוה"ר שהוא משום פרסומא ניסא משום כך הטילו מצוה זו כאילו היא חובת הבית ועדיין צ"ע" עכ"ל הפ"י, ועי' ערוה"ש סי' תרע"א סי"ז.

ועי' נמי בט"ז סי' תרע"ז ס"ק ב' לענין ההולך לאכול באקראי בבית חבירו דלא מצי להדליק שם וכתב שם בתור"ד "דזה הוי כאילו עומד בשעת ההדלקה ברחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה", הרי דג"כ פשיט"ל דלא שייך הדלקה ברחוב העיר. ועי' נמי בתשו' חכם צבי החדשות סי' י"ג יעו"ש. וכן נקטו הפוסקים להלכה דמי שנמצא בשדה ואין לו בית פטור מהדלקת נ"ח, [מהרש"ם ואג"מ הנ"ל, הליכות שלמה חנוכה פ"ג ס"א, חוט שני חנוכה עמ' ש"ה, פניני חנוכה עמ' צ"ב].

ובנוגע להדליק ברכבת, מסיק המהרש"ם שם דרכבת שפיר נחשב בית [דעי' דשילם על הכרטיס ה"ל כשכר מקום ברכבת לכל הלילה והוי זה ביתו, דגם אוהל זרוק שמיה אוהל ע"ש], ולענין מטוס עי' בפניני חנוכה עמ' צ"ב דהגר"ש אלישיב זצ"ל ס"ל דגרע מרכבת כיון דהוי כעוף הפורח דאינו אוהל כלל, ובהליכות שלמה פ"ג ס"ג כתב דידיק בלי ברכה ע"ש.

[ב] כתב במשנ"ב סי' תרע"ה ס"ק ט' דמי שבא להדליק נ"ח אצל אשה [בשליחותה] אינו יכול לברך א"כ האשה עומדת שם ושומעת הברכות ומוציאה יד"ח, אבל כשאין האשה עומדת שם לא מצי לברך ע"ש [ומקורו ממג"א בשם הב"ח], ועי' ביד אפרים סי' תל"ב דהקשה מ"ש מבדיקת חמץ ע"י שליח דמסיק המג"א שם דהשליח מברך גם כשאין בעה"ב עומד שם, וכן השולח שליח לתרום, וכן המל ע"י שליח, דבכל אלו שליח מברך גם כשאין המשלח שם, [וכן מפורש ברמב"ם פ"א מהל' ברכות ה"ג דהמל בן חבירו והמפריש לו תרומה והקובע לו מזוזה או מעקה הרי השליח מברך].

וכתב שם היד אפרים "ונראה שהחילוק הוא כו' ולפ"ז גם בהדלקת נ"ח מה שמדליק לו חבירו אין זה בתורת שליחות שעיקר המצוה המוטלת על האדם כך היא שיודלק בביתו נ"ח ואין חילוק בין ע"י עצמו או ע"י אחר והרי"ז כאומר לחבירו הנח לי תפילין על ידי וא"כ כיון שהמדליק אין שם שליח עליו שוב אין לו לברך" כו' ועע"ש, וכונתו דנ"ח הוי לענין זה כתפילין דל"ש שהשליח יניח תפילין במקום המשלח, אלא שייך שהשליח יניח התפילין על יד המשלח ובזה ודאי רק המשלח מברך או השליח מברך להוציא את המשלח מדין שומע כעונה, והשליח מעשה קוף בעלמא קעביד, וכן נ"ח ל"ש שהשליח ידליק אצלו בביתו, אלא בעינן שידליק בבית המשלח דוקא והוי כמניח תפילין על יד המשלח דאין השליח מברך, ועי' נמי במנח"ש ח"ב סי' נ"ו אות ב' שהאריך בזה וציין שם ליד אפרים הנ"ל ולמהר"ח אר"ז סי' קכ"ח. [ועי' נמי בתשו' עולת שמואל סי' ק"ה דהשווא

דן להוכיח דנ"ח הוא חובת בית מהא דמצי להדליק ע"י שליח, והעו"ש השיב לו דלעולם י"ל דהוי חובת גברא ומ"מ מצי לעשותו ע"י שליח כבדיקת חמץ ומילה, ומשום דאינו חובת הגוף וכדברי התור"ד פ"ב דקדושין ע"ש]. ויש לציין דדעת הגר"ש ז' במנח"ש שם דשליח המדליק בבית האשה יכולה האשה לברך, מיהו דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל דכיון דאין היא עושה מעשה ההדלקה לא שייך שהיא תברך, ונהי דגם לא שייך שהשליח יברך כשאינה שומעת, מ"מ בעי' דוקא שיברך השליח והיא תשמע ואכ"מ.

ולמדנו מדברי היד אפרים דס"ל דמצות נ"ח אינה אלא חובת בית לחוד, ולכן אין ההדלקה ע"י שליח מתייחסת לשליח ובעינן דוקא שבעה"ב יברך או שהשליח יוציאנו מדין שומע כעונה. מיהו לפמ"ש"נ לעיל הרי דברי היד אפרים לא אתיין אלא אליבא דתוס' סוכה דנ"ח אינו אלא חובת בית, אבל לפמ"ש"נ בדעת הרמב"ם דאיכא עכ"פ נמי חובת גברא, אכתי הקושיא במקומה עומדת למה לא מצי שליח לברך. ועוד צע"ט בעיקר סברת היד אפרים, דאכתי מ"ש ממזוזה דג"כ אינה אלא חובת בית, והמצוה אינה מעשה הקביעות אלא שתהא מזוזה בפתחו [ומפורש בתשו' רעק"א סוס"י ט' דהנכנס לדור בבית שכבר קבוע שם מזוזה בפתח חייב לברך על קביעות מזוזה דהוא קיום מצוה חדשה ע"ש, ולדבריו ה"ה בא' שקבע מזוזה בבית חבירו שלא מדעתו [בלי ברכה] מצי בעה"ב לברך], ואעפ"כ מפורש ברמב"ם דהשליח מברך וצ"ע.

ועי' ברבינו דוד פסחים ז' ב' דג"כ כתב כהב"ח דגבי נ"ח ל"מ שליח לברך א"כ בעה"ב עומד שם, וביאר שם הטעם דבאמת גבי נ"ח לא מצי כלל להדליק ע"י שליח דהרי הקונה שמנים ופתילות ומדליקם בבית חבירו לא יצא, ובעינן דוקא שידליק משל בעה"ב, והוי כאילו מעשה ההדלקה נעשה ע"י בעה"ב ע"ש, הרי שלא ביאר כהיד אפרים, דמצד חובת בית אתינן עלה, אלא מצד דבעינן שהבעלים יהיו מעורים במעשה ההדלקה, ולכאו' זוהי נמי כונת הפמ"ג סי' תרע"ט א"א ס"ק א' שכתב לענין קיבל שבת דמצי להדליק נ"ח ע"י שליח ולא אמרי' בזה כל מאי דאיהו לא מצי עביד גם שליח לא מצי משוי, כיון דא"צ בזה תורת שליחות ממש, דכיון דממונו הוא הרי השליח מעשה קוף בעלמא קעביד ע"ש, ולכאו' כונתו כרבינו דוד הנ"ל, ונהי דקיי"ל הדלקה עושה מצוה ובעינן שידליקנו בר חיובא, אבל א"צ תורת שליחות לייחס מעשה ההדלקה לבעלים. ועי' במהר"ח אר"ז סי' קכ"ח שכ' עוד באר"א ע"ש ואכ"מ, ועי' אג"מ ח"א סי' ק"ץ מה שהאריך בזה בדברים מחודשים.

[ג] הנה הרבה פוסקי זמנינו נקטו דרך כשהבעל מדליק בביתו הוא דאשתו יוצאה יד"ח בהדלקתו דנר איש וביתו תיקנו, משא"כ כשמדליק שלא בביתו אין האשה יוצאה בהדלקתו, דבביתתה לא הודלק נ"ח, וחייבת להדליק בעצמה במקומה, [שבו"י דיני נר שבת עמ' קס"ז בשם הגריש"א זצ"ל, וס' שלמי תודה עמ' קפ"ג בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל וס' שלמי מועד עמ' רל"ח בשם הגר"ש אויערבאך זצ"ל].

והנה עי' ביאור הלכה סי' תרע"ה ס"ג דכ' דמי שהוא בביתו ואשתו מדלקת הוי בכלל מה שאמרו חכמים תבא מארה למי שאשתו מברכת לו, והא דר' זירא אמר שבת כ"ג א'

השתא לא צריכנא דמדליקין עלי גו ביתאי, ולכאו' למה יצא בהדלקת אשתו ולא הדליק בעצמו, וביאר בזה"ל; "מפני שלא היה אז בביתו ועיקר החיוב מונח על הבית", והיינו דאע"ג דגם אכסנייתו הוי מקום הראוי להדלקה באין לו בית, אבל ביש לו בית הוי עיקר החיוב להדליק בבית דוקא.

וצ"ע לפי הפוסקים הנ"ל מאי קשיא לי' להביה"ל, והרי לדבריהם אין אשתו דר' זירא מצי לצאת יד"ח בהדלקת ר"ז באכסנייתו, והיתה מוכרחת להדליק בבית, ושוב ממילא נפטר ר"ז יד"ח בהדלקתה, ואדרבה לב"י מהרש"ל ופ"ח [סי' תרע"ז] אסור היה לר"ז להדליק בברכה במקומו וחייב לצאת דוקא בהדלקת אשתו דלאו כל כמיני' שלא לצאת בהדלקתה וא"כ ל"ל לביה"ל להמציא סברא דעיקר החיוב על הבית.

ולכאו' היה נראה מדברי הביה"ל דמדן אשתו כגופו שפיר יוצאה האשה יד"ח בהדלקה שהדליק הבעל באכסנייתו [כן דעת השבט הלוי בקובץ מבית לוי ח"י עמ' כ"ב וכן הביא בס' שלמי תודה עמ' קכ"ג בשם בעל אילת השחר זצ"ל ע"ש].

אך מאידך גיסא עי' במשנ"ב סי' תרע"ז ס"ק ט"ז שכ' עצה לאכסנאי שאשתו מדלקת עליו בביתו שיוכל להדליק במקומו בברכה, שישער להדליק לפני הדלקת אשתו, ואז יוכל להדליק בברכה ע"ש, וצ"ב דא"כ אדרבה ברכת אשתו בביתו תהיה לבטלה דהא יצאה יד"ח בהדלקת בעלה באכסניא, והרי לא התכוונה שלא לצאת בהדלקתו דהרי לא ידעה כלל שמדליק, ועוד דגם אם תכוין שלא לצאת בהדלקתו לא יועיל, דהא קאי המשנ"ב שם אליבא דהב"י ומהרש"ל ופ"ח דס"ל דלא תיקנו מהדרין באיש ואשתו, גם כשהם בב' מקומות, וא"כ כמו דכשהוא מדליק אחרי אשתו אין לו לברך, כמו"כ כשאשתו מדלקת אחריו אין לה לברך, ומה הועיל המשנ"ב בתקנתו, וע"כ דרק הבעל יוצא בהדלקת אשתו בביתו, אבל אשתו אינה יוצאה יד"ח בהדלקת בעלה באכסניא, וצ"ע הסתירה בין המשנ"ב לביה"ל, וצ"ע.

הרב אברהם זנגר

אמר אתה חונן במוסף ונזכר לאחר בא"י האם יאמר למדני חוקיק

הוי עובדא בר"ח כסלו בתפילת מוסף טעה אחד והתחיל ברכת אתה חונן ונזכר לאחר שאמר בא"י של חתימת הברכה, ונסתפק מה עליו לעשות, האם לעבור לאלתר לברכת 'ראשי חדשים לעמך נתת' או לסיים 'חונן הדעת' ואח"כ להתחיל 'ראשי חדשים' וכו' או לסיים למדני חוקיק, ושורש הספק לפי שנחלקו הראשונים לגבי מוסף בשבת אם מי שהתחיל בברכה של חול עליו לגמור הברכה או לא, ובפשוטו גם בר"ח הדין תלוי באותה פלוגתא. [בש"ת חקרי לב או"ח סי' נ"ד כתב שבר"ח כו"ע מודו דגומר הברכה, וכן הסתפק בא"א מבוטשאטש סי' תכ"ג ס"ב, אבל בא"ר סי' רס"ח

סק"ג הביא מהכל בו דגם בר"ח אינו גומר כמו בשבת ויו"ט, וכן נראה מדברי הרא"ש שהביא הב"י סי' רס"ח דמוסף של ר"ח שווה למוסף של שבת לענין זה ע"ש].

והנה בשו"ע סי' רס"ח ס"ב הביא ב' הדעות, וכתב המשנ"ב בשם הב"ח וא"ר דלדינא יש לפסוק באמצע הברכה משום ספק ברכה לבטלה, וביותר כתב הפמ"ג סי' רע"א מ"ז סק"ד דהעיקר לדינא דגומר ורק משום חומר איסור ברכה לבטלה פוסק (ודימה זאת להא דחידש שם דאף כשיש רוב לברך אין לסמוך על הרוב משום חומר איסור ברכה לבטלה).

ומעתה בעובדא הנ"ל שאמר בא"י הלא אם יפסיק לאלתר הוי ודאי ברכה לבטלה ואם יסיים 'חונן הדעת' לא הוי ברכה לבטלה להרבה שיטות (וזהו העיקר לדינא כמש"כ הפמ"ג), וא"כ לכאו' י"ל דיסיים. אך שמא חשבינן ליה כנכנס לחשש ברכה לבטלה בקום ועשה ולכן אין לו לחתום, וצ"ע. וקצת נראה כן מסתימת הפוסקים בס' רס"ח שלא כתבו דאם נזכר לאחר שאמר בא"י יסיים הברכה.

אך עדיין יש לדון עצה אחרת שיאמר למדני חוקיק כדי שלא תהא ברכתו לבטלה כדן מי שטעה בדבר המעכב ונזכר לאחר שאמר בא"י דינו לומר למדני חוקיק כדי שלא יצטרך לחזור לראש הברכה או התפלה (כמבואר בחיי אדם כלל כ"ד ס"ח בשם הריטב"א בתענית ג: והובא בשעה"צ סי' קפ"ח סק"ח, וכ"ה במשנ"ב סי' ק"ד סק"כ, ק"ז סק"ט, תכ"ב סק"ה), וכתב בספר שלמי חגיגה (המובא בשע"ת סי' תכ"ב סק"ד) דאף דאסור לומר פסוקים באמצע שמו"ע משום הפסק, מ"מ עדיף לעשות הפסק זה מלהכנס לחשש ברכה לבטלה, וא"כ ה"ה בניד"ד.

אולם נראה דאין דבריו מוכרעים דהטעם דמותר לומר למדני חוקיק באמצע שמו"ע כשטעה בדבר המעכב הוא כדי להנצל מברכה לבטלה, דהרי הוא עומד לפני המלך והוי איסור גמור של הפסק באמצע שמו"ע, ומהיכ"ת דמותר לעבור איסור אחד כדי להנצל מאיסור אחר, ועי' אג"מ ח"ד סי' צ"ג שתמה מאד על דין הריטב"א הנ"ל דברור ופשוט שאסור ללמוד פסוקי תורה באמצע שמו"ע והלומד באמצע הוא הפסק גמור, ומכח קושיא זו הכריע למעשה שלא לנהוג כדברי הריטב"א, ובדעת הריטב"א י"ל דטעם ההיתר הוא משום דהוי לצורך התפלה כדי שלא יצטרך לחזור לראש הברכה או לראש התפלה ודמי לשח לאחר ברכת המוציא קודם האכילה בדברים שהם לצורך האכילה (כגון שאמר הבא מלח או תנו לפלוני לאכול או תנו מאכל לבהמה) דלא הוי הפסק כמבואר בס' קס"ז ס"ו, והגר"מ וקנין שליט"א הראה שהדברים מבוארים להדיא בנשמת אדם, דהנה בח"א כלל כ"ה ס"ט חידש דמי שמסתפק באמצע שמו"ע בדיני התפלה מותר לו להפסיק בדיבור כדי לברר את הדין (הובא במשנ"ב סי' ק"ד סק"ב), ובנשמת אדם דן בזה דלכאו' אין היתר לעבור על איסור הפסק בדיבור באמצע שמו"ע כדי להנצל מאיסור ברכה לבטלה, דשניהם איסורים דרבנן (למאי דקיי"ל דאיסור ברכה לבטלה הוא מדרבנן), אולם הסיק דלא חשיב הפסק כלל כיון שהוא לצורך התפלה ודמי לשח לאחר ברכת המוציא בדבר שהוא

תנן סנהדרין יח. המלך לא חולץ ולא חולצין לאשתו,
ופרש"י יט: דאינו חולץ משום דגנאי הוא לו לבא לבי"ד
ותהא רוקקת בפניו, וכן מבואר ברמב"ם פ"ב ממלכים
ה"ג דהיריקה בזיון היא ואסור לעשות כן למלך. ונראה
דזה ודאי א"א להקשות דא"כ כל אדם יפטר מחליצה

דבורה מינקת רבקה ומשיח בן יוסף

ותמת דברה מינקת רבקה... וברש": "מה ענין דבורה בבית יעקב? אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב ושלחתי ולקחתיך משם שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם ומתה בדרך" (בראשית לה ח').

אם רבקה שלחה לקרוא ליעקב משמע שידעה שסכנת עשיו חלפה, שהרי בטרם צאת יעקב את הרן אמרה לו אמו: "וישבת עמו ימים אחדים, עד אשר תשוב חמת אחיך ממך, ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם" (בראשית כז מד-מה). והרי אנו רואים שעשיו מתכוון למלחמה. ויעקב מתכוון לדורון לתפילה וגם למלחמה... כנראה שרבקה ידעה שלמרות הכל עשיו אינו מסוכן יותר, מה ראתה שכך הבינה? ומה ראתה רבקה שהחליטה שיש לשלוח את דבורה המינקת? ובכלל, מה פשר האיזכור המוזר הזה של דבורה ועובדת היותה המינקת דווקא כאן?

אשה נוספת בשם דבורה מופיעה במקרא.

"ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא שופטה את ישראל בעת ההיא והיא יושבת תחת תומר דבורה" (שופטים ד' ד'), והיא מובילה מהלך שבסופו נכנס סיסרא לאוהל יעל, חו משקה אותו חלב והורגת אותו. אמרו חז"ל: מבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים (גיטין נז ע"ב) ואמרו רבותינו כי הכוונה לרבי עקיבא שהיה בן גרים והיה צאצא של יעל וסיסרא (רמ"ע פאנו, ר"צ הכהן ועוד). ואמר רבי חיים פאלאג'י כי "יעל" ראשי תבות: יוציא עקיבא לאור. רבי עקיבא היה יסוד ושורש התורה שבעל פה שעליה נאמר "דבש וחלב תחת לשונך".

דבורה יושבת תחת תומר והם, הדבורה והתומר, שני המקורות לדבש. יש דבש דבורים, ויש דבש תמרים. דבש דבורים הוא טהור היוצא מן הטמא, ואף כי כל היוצא מן הטמא - טמא, לא כן דבש דבורים². דבש תמרים הוא מתוק היוצא מן המר, שכן אחד מסוגי הירק הכשרים למרור הוא חרחבינא והגמרא בפסחים אומרת: "חרחבינא - אצוותא דדיקלא" ופירש"י - סיב הדקל (פסחים ל"ט ע"א). כלומר, סיב הדקל הוא מר, ודבש התמרים היוצא מן הדקל הוא אפוא מתוק היוצא מן המר. על חלב נאמר כי "דם נעכר ונעשה חלב"³ חלב הוא אפוא מותר היוצא מן האסור.

דבורה, המסמלת טהור היוצא מן הטמא, יושבת תחת תומר - מתוק היוצא מן המר, ומובילה את סיסרא לאוהל יעל המשקה אותו חלב - מותר היוצא מן האסור, ויוצא רבי עקיבא שהוא יסוד התורה שבעל פה. עליו, על רבי עקיבא, ניתן לומר, יותר מעל כל אחד אחר, "אם תוציא יקר מזולל כפי תהיה" (ירמיהו ט"ו י"ט), מי כמו רבי עקיבא שמקורו ביעל וסיסרא הוא יקר היוצא מזולל, ומי כמוהו נחשב כמו פיו של הקב"ה על ידי היותו שורש תורה שבעל פה.

לדבורה יש גם עוקץ, על עוקץ זה של הדבורה מדברת התורה בדברה על עמלק שנאמר אודותיו במלחמתו כנגד המעפילים (פרשת שלח) "ויכו את אתכם כאשר תעשינה הדבורים" (דברים א מד) ואומר רש"י - מה דבורה מכה ומתה אף העמלקים האלה כשהכה מי מהם יהודי - מת. כלומר, העמלקים התנהגו כעוקץ הדבורים.

1. וזהו שמוזכר שהראה הקב"ה למשה בהר סיני דוקא את רבי עקיבא שכמו שמושה היה שורש תורה שבכתב כך רבי עקיבא שורש תורה שבעל פה ומשלימים זה את זה. וכן - "סתם משנה ר"מ סתם ספרא רבי יהודה וכו' וכולהו אליבא דרבי עקיבא" והוא מרא דפרד"ס שנכנס לתוכו בשלום ויצא בשלום, ותמיד הלכה כר"ע אם לא שכח הרבים עומד מולו - מחברו ולא מחבריו.

2. לפי דעה אחת בגמרא בבכורות ו' ע"א

3. בכורות שם.

המנחת שי (על תהילים קי"ח) אומר ששלש פעמים במסורה נכתבת המילה "דבורים" בכתב חסר - "דברים" פעם אחת כנאמר לעיל "ויכו אתכם כאשר תעשינה הדברים" - וכדברי רש"י הנ"ל - מתאבדים. פעם שניה אצל שמשון שמצא דבש דבורים בגווית האריה וסופו שמת באמרו "תמות נפשי עם פלשתים" - כדבורים. והפעם השלישית בתהילים קי"ח שם נאמר "סבוני כדברים דועכו כאשר קוצים בשם ה' כי אמילם" ואמר הגר"א כי פרק זה עוסק במלחמת גוג ומגוג. כלומר, במלחמה האחרונה כנגד מלכות רביעית ובתוכה עמלק יחזור הדבורים - המתאבדים... שזוהי תכונתו של עמלק, שכבר במלחמתו הראשונה (בפרשת בשלח - "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים") אמרו חז"ל כי קפץ לאמבטיה ונשרף אך קלקל את האמבטיה...⁴

כנגד העוקץ של הדבורה, שיופיע במלחמה נגד עשיו ועמלק ויהווה איום חמור, יש לנו את הדבש של הדבורה - את רבי עקיבא ותורתו, היא התורה שבעל פה שבזכותה, ובזכות לומדנו אותה, תבוא הגאולה האחרונה.

וכן כתב החיד"א: "למען תהיה תורת ה' בפיק" למען גימטריא קץ, אם אתם רוצים קץ גאולה - "תהיה תורת ה' בפיק" ("נחל קדומים" שמות י"ג ט) וכן כתב הזהר שבזכות לימוד סודות התורה שבספר הזהר נצא מהגלות הזו האחרונה (זוה"ק ח"ג קכד) וסודות התורה הם יסוד התורה שבעל פה.

ידוע שרבי עקיבא זה, שיצא מיעל וסיסרא היה ניצוץ משיח בן יוסף, שתפקידו לבער את הרע ואת זרע עמלק בדרך אל הגאולה השלמה (עי' חתם סופר על יבמות ט"ז ע"א ועוד מקורות רבים).

והנה, מצד אחד כשנולד ליעקב יוסף יודע הוא שעתה יעמוד מול עשיו ויוכל לו, שנאמר: "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ואל ארצי" ואומר רש"י - שנולד שטנו של עשיו שנאמר "והיה בית יעקב לאש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש". ומצד שני בארץ ישראל באותה שעה עצמה שנולד יוסף מרגישה רבקה במקומה, שעשיו אינו מסוכן עוד, ושולחת את דבורה המינקת המרמזת על דבש וחלב ללמד שיכול הוא לחזור. ואנו הרי יודעים שדבורה וחלב מסמלים את התורה שבעל פה שעליה נאמר "דבש וחלב תחת לשונך", ולימים הם הם שיביאו לעולם את השורש של רבי עקיבא עמוד התורה שבעל פה שהיה בעצמו ניצוץ של משיח בן יוסף ויוכל לעקור את עשיו ועמלק. רמזה רבקה אפוא שאפשר לעמוד מול עשיו ולנצחו בלי להסתכן.

וכך נאמר: "ותמת דבורה מינקת רבקה ותיקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות"

ודבורה זו נקברה מתחת לבית אל, הוא המקום ממנו החלו עשרת השבטים את דרך החתחתים שלהם שהרי שם הניח ירבעם בן נבט (משבט יוסף) את העגל, ושם עשה את החג שבדה מלבו. ובסופו של תהליך הגיע אשור, שגם הוא נמשל לדבורה, והגלה אותם. ועל אשור נאמר "והיה ביום ההוא ישרק ה'... ולדבורה אשר בארץ אשור. ובאו ונחו כלם בנחלי הבתות ובנקיקי הסלעים ובכל הנעצוצים ובכל הנהללים" (ישעיהו פרק ז) אשור נמשלו גם הם לדבורים עת באו להגלות את עשרת השבטים⁵ והגולים לאשור לא שבו מאז, שהרי לא חזרו עם גולי בבל השבים מן הגולה. וישו בו בעז"ה⁶ בגאולה האחרונה כמו שנאמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור..." אותה דבורה המינקת המלמדת על לידת משיח בן יוסף המנצח את עשיו בגלות רביעית, נקברת בבית אל! שם השורש ליציאה של עשרת השבטים לגלות על ידי ה"דבורה" הלוא היא אשור...

4. והדברים מבוארים באריכות בספרנו "גלות ישמעאל - שרשי המאבק ודרכי תגובה".

5. אגב, גם צבא אשור כיהא למי שנמשל לדבורה, מת בסופו של דבר בשערי ירושלים... אמנם היה זה אחרי שהיגלה את עשרת השבטים.

6. לחד מ"ד.

{ אז נדברו }

פרשת וישלח תש"פ | גליון מספר: 444 | לסדר: "הקל העונה אותי ביום צרתי"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

ברכות ואיחולים

לידידנו הותיק שמשור בכל לב ונפש
 לטובת גיליון זה הרה"ג
אורי שרגל שליט"א שבנה בית
 חדש וזכה ב"ה לחנכו עם החלוצים
 הראשונים בעיר התורה "אחיסמך"
 נכמול תודתנו שנדבה אותו רוחו
 להמשיך ביוכי הרבים, ולשמש
 כמוקד הפצת גיליון זה גם בעיר
 אחיסמך החדשה, יתן ה' ובזכות זיכוי
 הרבים יזכה שהמעבר יהיה בנקל
 והיו עיניו יתברך מתוחות אל הבית
 הזה לילה ויום.
ניתן להתקשר: 0527171721

להשתתפות

בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

מה הקשר בין חנוכה להסרת עין הרע...???

עין הרע!!! שמעת פעם על עין הרע? יש כאלו שנורא מפחדים מעין הרע... הם כל הזמן מאחלים לעצמם "בלי עין הרע..." הם בורחים מאנשים שעלולים לעשות להם עין הרע... לעומת זאת יש אנשים שמזלזלים בזה... הכל מסטיקה... אין עין הרע... אין כזה דבר... ושניהם טועים!!! כי יש!!! יש דבר כזה שקוראים לו עין הרע!!! הוא קיים!!! השאלה מה זה??? אתה יודע לשמוע הגדרה מדויקת מה זה עין הרע??? ההגדרה הזו היא שייכת לחנוכה:

ואין לך רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד!!! זה... זה הנקודה!!!

רצית להוציא לי את העיניים... קנית רכב מאוד יוקרתי... בשביל מה??? בשביל שאני אראה את הרכב שלך!!! שאני אברך "ברכת הרואה..." אבל אין לך רשות להשתמש בהם... אין לך רשות להתקרב אלא לראותם בלבד... יש לך רשות רק לראות מרחוק שזה שייך לי ולהתבשל מבפנים!!!

זה עין הרע!!! עין הרע זה דבר מאוד טכני... זה עין שעושה רע!!!

כשאני מסתכל על דבר נחשק... ואין לי רשות להשתמש בו אלא לראותו בלבד... מה זה עושה לי? רע!!! זה עושה לי רע!!! אני רואה את זה... חושק בזה... אבל סטופ!!! לא להתקרב... רק לראות... נו... מה זה עושה לי? דבר אחד ויחיד: **זה עושה לי רע!!!** עין שמכניסה רע ללב של הרואה יש בה כח גם להוציא רע בחזרה לנראה! (כידוע: כל המנגנון של ראייה זה אור חוזר... העין פוגשת את העצמים ומחזירה אותם בתור תמונה ואכמ"ל) וממילא יש דבר כזה שקוראים לו עין הרע... בטח שיש... אנחנו עובדים על זה קשה... אנחנו חורשים את כל רחוב רבי עקיבא או את כל רחוב מלכי ישראל... משלמים ממיטב כספנו בשביל שכולם יראו ולא יהיה להם רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד!!! עין כזו שעושה רע לאחרים... שאתה משלם עליה ממיטב כספך... קח בחשבון שהיא עלולה לעולה לעשות לא רק לאחרים רע אלא גם לך רע... זה כבר לא מסטיקה... זה משהו שאין אחד שלא מבין אותו!!! יש רבנית ממאה שערים שהיא עושה הסרת עין הרע בעופרת... נכון!!! יש כזו סגולה... אבל צריך לדעת שזה כבר הסרת עין הרע!!! כי עין הרע האמיתית היא דווקא לא ברחוב מאה שערים... אלא ברחוב אחד לפני כן... ברחוב מלכי ישראל... בן אדם הולך לרחוב מלכי ישראל ומשלם ממיטב כספו בשביל להזמין עין שעושה רע לאחרים... ואח"כ הוא ממשיך למאה שערים כדי להסיר את העין הרע הזו... אפשר לקצר הליכים!!! ולהחליט אני מהיום לא רוצה לעשות רע לאנשים בעיניים!!! וככה גם יהיה לך טוב עין יבורך..

והנה מגיע חנוכה... ואנחנו שוב פוגשים את אותו סגנון של עין... "אין לך רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד!!! מה קורה פה??? מה... זה שוב עין שעושה רע...?? די... מספיק הסתובבתי ברחוב ויצאו לי העיניים... מספיק עשה לי רע לראות את הילדים המטופחים של השכן ואת החתונת נשף שעשה השכן... ולא היה רשות אלא לראותם בלבד... אז עכשיו אני צריך לעמוד גם מול נרות החנוכה על אותו תקן... שאין לך רשות להתקרב אלא לראותם בלבד...?? לא!!! חס ושלום!!! בחנוכה זה בדיוק ההיפך! חנוכה זה לא עין שעושה רע... בדיוק ההיפך... חנוכה זה עין שעושה רק טוב... בחנוכה אתה לא צריך להתקרב!!! אתה יכול לעמוד מרחוק ולראות וזה כבר משפיע עליך שפע שכולו טוב... למה? כי ככה זה נו!!! נו לאחד נו למאה!!! בשביל לקבל אור מהנר... אתה לא צריך להתקרב אליו... אדרבה... תעמוד מרחוק ותקבל את כל האור... **זה האור של חנוכה!!!** בחנוכה אנחנו מזכירים לעין שלנו... שההכלל מגיע מאבא שבשמים... לא!!! אתה לא צריך לפזול לבית של השני... אין צורך!!! אם יש לך משאלת הלב... אתה רק צריך לבא לבית הכנסת ולהסתכל לקב"ה בעיניים ולהגיד לו... אבא שבשמים אתה כל יכול!!! תן לי... תן לי מאוצר האינוסופי שלך... לא!!! אני לא רוצה לקושש נדבות ממך שיש לחבר שלי... יש לי אבא בשמים מספיק גדול ואוהב שיכול לתת לי משלו... אז אנא ה' תביא לי!!! זה מה שמלמד אותנו האור של חנוכה... קח את אותה עין שעושה לך תמיד רע!!! אותה עין שתמיד אתה פוזל לראות מה יש לשני ואין לך וזה עושה לך רע... חבל!!! קח את אותה עין ותסתכל עמוק עמוק בתוך נרות החנוכה שגם להם אין לך רשות להתקרב אלא לראותם בלבד!!! רק לזכור שיש השגחה פרטית והכל מגיע ממנו יתברך... והוא כבר ישפיע עליך מלא חופניים...

מה הפלא שהראיה של נרות החנוכה משפיעה רוב שפע...?? זה אותו מנגנון של עין הרע!!! לעמוד מרחוק... לראות ולא להתקרב... אבל אל דאגה!!! זה לא עושה רע!!! רק טוב!!! אתה תעמוד מרחוק ותקבל... "מי אמר אני ולא קיבל..." מי הסתכל לקב"ה בעיניים והקב"ה לא הסתכל אליו בחזרה... בא... במקום להוציא את העיניים על דברים שעושים לך עצוב... בא לבית הכנסת ותסתכל לקב"ה בעיניים!!! כן... יש מדרש נורא בפרקי היכולת: **תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קדיש קדיש קדיש, ולמדו אתם ואמרו להם שאו עיניכם לרקיע כנגד בית תפילתכם.. כי אין לי הגאון כאותה עתה עיניכם זשואות בעיני ועיני זשואות בעיניכם, כן!! תתפלא לשמוע... יש כזה דבר כביכול להסתכל לקב"ה בעיניים... מה תשאל... איך?? איך אפשר להסתכל לקב"ה בעיניים?? אתה יודע איך?? בדיוק כמו שאתה מסתכל על מה שיש לחבר שלך ואין לך רשות להתקרב אלא לראותם בלבד!!! וזה מספיק בשביל לעשות לך רע... אז בדיוק אותו דבר כאן... אתה מסתכל מרחוק על הקב"ה... אתה לא מתקרב ח"ו... רק מרחוק... אבל זה כבר מספיק לקב"ה בשביל לעשות לך טוב ולהשפיע עליך טובה וברכה..**

ניתן לקנות את הקונטרס
מי בול -

יום קטנות

ובו מאמרים בענייני ימי החנוכה והמסתעף.

בפלא': 0548446691

**כמו כן ניתן להשיג חוברת זו אצל הנציגים הממונים
שבישיבות**

ניתן להשיג במוקדי המכירה כדלהלן:

ירושלים:

מרכז העיר: רחוב נחמה 10.

בית וגן רח' הרב מרנק 29 קומה ב'

נוה יעקב/אחיסמך - 0527171721

רמות - רובין 47 קומה ב'

רוממה: המ'ג 31. 0527682281

גבעת שאול: בן עזיאל - 0548491554

ביתר עילית גבעה ב' אזור רמי לוי 0548450998

בני ברק: קבוץ גלויות 9

משפחת בויס רחוב השלושה 11.

חזון איש 34 (פינת דסלר - דייטש) 0527117271 (ניתן לקבל גליונות

יחידים מידי שבוע בכתובת זו)

בית שמש: נהר הירדן 9 רמה ב', מיש צויבל.

אשדוד - 0504120311

אלעד - 0548418684

קרית ספר: מרומי שדה 3 052-7174781

ברכפלד - 0533109169 (כולל עטרת שלמה)

גרין פארק - 0527644795

אופקים: שמירא 0534112035

נתיבות - 0548473542

צפון: חיפה: הדר, שכמולית רחוב ביתר.

נוה שאנן: חניטה 81 משפחת זלושינסקי

רכסים: הורדים 4 א' משפ' קריצ'לר לתאם 0548413410

כרמיאל - 0527136165 משפחת שטיימן.

צפת - 0548449816 משפחת יעקובוביץ.

נוף הגליל: הר יונה - וייזר 054-8431731

באותם מוקדים ניתן לקנות גם את הספר

**"אהבת'", העוסק בענייני תקווה ותפילה, יצירת קשר,
פתיחות רגשית ותלותיות מול אבינו שבשמים.**

כמו כן את הספר "וימאן",

**העצמה אישית וכח למתמודד בניסיונות דורנו, והדרך חזרה
ברגעים של נפילה והיום שאחרי.**

ניתן להשיג במוקדי ההפצה שלעיל

מה בחוברת???

א. מה פשר השם המודר של החוברת "יום קטנות" ומה זה קשור לחנוכה??

ב. בכל חג אומרים שכל ההשפעות תלויים בחג הזה. תכל'ס... לפני חודשיים אמרו לנו שכל השנה תלויה בראש השנה... אז איך קרה פתאום שכל השנה תלויה בחנוכה?

ג. בדורות הקודמים כמעט ולא עשו עסק מחנוכה... אז מה קרה בדורות האחרונים שיותר ויותר עושים מזה עסק??

ד. אני אוהב כדורגל... מהי תורת המשחק?? האם היהדות מכירה בצורך הזה ששמו משחק??

ה. מה הקשר בין הפכים קטנים שיעקב אבינו העביר במעבר יבוק... לבין יציאת נשמה??

על כך בחוברת

החוברת תישלח למנויים במייל בהמשך...

האם יש לך חלום להיות רשום פעם בספר השיאים...??

האם יש לך חלום להיות כתוב פעם בספר השיאים??? אני מאוד מאוד רציתי!!! תמיד חלמתי שאני אעשה איזה שיא ואז אני אהיה רשום וחרות בספר השיאים לדורי דורות שאני רשמתי שיא... ככה תמיד חלמתי עד שמשמשה הראה לי כמה דפים מספר השיאים... באותו רגע כל ההתלהבות שלי ירדה!!! לא!!! אני חוזר ביי... אני כבר לא רוצה להיות כתוב בספר השיאים... מה הכי הלחיץ אותי?? היה שם תמונה של אדם שזכה להיכנס לספר השיאים כי יש לו את השפם הכי רחב בעולם!!! זכור אותו שפם לטוב שהכניס אותו לספר השיאים...

הסתכלתי על אותו אחד עם השפם ורחמתי עליו... הרי אני ממשיך הלאה... מדפדף לדף הבא... ואילו הוא נשאר תקוע עם השפם הזה... ורק!!! רק עם השפם הזה... כי תחשוב... למה אף אחד לא גידל כזה שפם?? כי... כי לחיות עם כזה שפם אדיר זה לא פשוט... זה צריך תחזוקה וזה לוקח לך את כל האוכל... בקיצור: אתה נשאר רק עם שפם!!!

ואז קלטתי שהרעיון של ספר השיאים הוא בדיוק הקנייטש של עשיו! יש לי רב!!! מה זה יש לי רב??? יש לי הרבה!!! אני מתמקד במשהו מסוים ויש לי אותו הרבה הרבה הרבה... אבל חוץ מזה?? חוץ מזה אין לי כלום!!! הבן אדם הזה עם השפם... יש לו רב!!! יש לו הרבה הרבה הרבה שפם... המון שפם... רגע... ושיניים?? נעלים? נחת? זה לא... אין לו תקציב לזה... הכל הלך לשפם... זה היוכוח של עשיו מול יעקב!! עשיו טוען: אני רוצה להיות יחודי!! אני רוצה להירשם בספר השיאים... אני תופס נקודה מסוימת ומכין עליה את כל האקדחים ויש לי הרבה הרבה הרבה... הרבה... יעקב עונה לעשיו... אז מה... אז יש לך הרבה שפם... יש לך הרבה כסף... נו... מה יש לך חוץ מזה?? כלום!! ואילו אני?? יש לי כלל!!! יש לי הכל!!! יש לי שפם כמה שצריך... כסף כמה שצריך... נשק כמה שצריך... כל דבר במידה הנכונה... ואז יש לי הכל!! הרבה והכל זה סתירה מיניה וביה!!! או הכל או הרבה!!! אם אתה רוצה שיהיה לך הרבה זה רק בתנאי שלא יהיה לך הכל...

לדוגמא עוגת שמרים... כתוב במתכון שצריך לשים רק כוס אחת של סוכר!!! עשיו מגיע למטבח... מה?? כוס אחת של סוכר? יש לי רב!!! יש לי הרבה סוכר... אני רוצה לשים חמש כוסות של סוכר... בכיף... תשים... נו... מה יצא מהעוגה??? הרסת את כל העוגה... זרקו הכל לפח!!! למה?? כי תחליט... או הרבה או הכל!! בשביל ליצור "כל" צריך הרמוניה מדודה ומאוזנת בין הרבה דברים... מכל דבר צריך לקחת כמה שצריך ואז יש את הכל... אבל אם אתה מתעקש לקחת הרבה ממשוה אחד... הרוחת **הרבה!!!** הפסדת הכל!!!

זה יסוד שחובה לדעת אותו!! וזה היוכוח האידיאולוגי בין יעקב לעשיו... ואם רק נבין את יעקב אבינו נקבל דרך חיים אמיתית ונכונה איך לגשת לחיים... וגם לעבודת ה'...

לנושא הזה קוראים במילה אחת "מצוינות"!!!! מצוינות זו אחת מהתכונות של הנפש שלנו... (לכל אחד יש את הדחף הזה בימיה אחרת... ויש כאלו שזה מכסה החזית שלהם בחיים...)

יש בחור שהוא מתמיד עצום!!! מה שנקרא "אין כאלה דברים"!!!! אלוף העולם בהתמדה... אין שזה נראה כעת... הוא בחור הכי מתמיד בכל עולם התורה והיישובות... אה... ככה?? אז אני מקנא בו... מנסה להתחרות איתו... ואני לא מצליח... ואז מגיע המשבר...

בחור ינק: למה אתה כ"כ מתחרה באותו בחור?? כי הוא מצוין!! יש לו מצוינות!! יש לו הרבה הרבה הרבה התמדה!!! איפה כתוב שצריך הרבה התמדה?? יהודי לא צריך לעשות הרבה... יהודי צריך לעשות הכל!!! כשאתה מתחרה מול בחור מתמיד... כשאתה עומד מולו וקשה לך עם זה... הרי לא מפריע לך שהוא יהודי טוב שעושה כל מה שצריך... הנקודה שמפריעה לך זה "הרבה"!!!! הרבה התמדה... אז אני רוצה לגלות לך שעד כמה שזה **הרבה!!!** זה על חשבון הכל!!! בחור שהוא מצוין בהתמדה... אז יש לו מצוינות!! הוא אלוף העולם בהתמדה... אבל זה לא עושה אותו עבד ה' יותר טוב ממך... זה עושה אותו רשום בספר השיאים שהוא הכי הרבה מתמיד... אבל היהדות לא מתפעלת מספר השיאים... היהדות לא מתפעלת מאנשים שעושים הרבה!! היהדות מתפעלת מאנשים שעושים הכל!! שמבררים מה רצון ה' ועושים כל מה שהוא מצוה אותם...

אמרתני את זה פעם לבחור... והוא אמר לי... נכון... אז מה... תכל'ס... הבחור הזה הוא שטייגן **שיא**... והוא בעל כשרון **בשיא**... מוצלח **בשיא**... מפגז בשיעור **בשיא**... ואני לא??? אמרתני לו: למה אתה לא?? בא... בא תגדל שפם הכי ארוך בהיסטוריה וגם אתה תכנס לספר השיאים... כמובן להבדיל!!! אי אפשר להשוות!! ס"ס זו התורה הקדושה...

אבל המסר הוא ברור: בעבודת ה' אין התפעלות ממצוינות!!! יעקב אבינו לא מתפעל מה**הרבה** של עשיו... מנהיג צפון קוריאה מנפנף בהמון המון נשק גרעיני שיש לו... מישוה מקנא בו?? אף אחד!! למה לא?? לא מקנא בו... כי הרוחן הזה... חוץ מנשק גרעיני אין לו כלום!! האזרחים שלו רעבים לחם... מדינה מבודדת... העיקר שיש לה נשק גרעיני...

זו התשובה לכל הבחורים שסובלים בקנאה ותחרות וזה סבל לא יתואר...

תבין בחור יקר: גם אם יש פה בחור שמאריך בשמונה עשרה הרבה... וזה באמת מעלה... אבל אתה!!! נבונות התחרות שמפריעה לך... אתה לא מתחרה בעבודת ה' שלו... כי עד כמה שהוא עובד ה' אתה גם עובד ה'... אז מהי נבונות התחרות?? **באלימות שלו!!** במצוינות שלו!! בהרבה הרבה שלו... אם זה הנושא... אם מפריע לך שהוא רשום בספר השיאים בהתמדה... או בתפילה... או בהבנה... אז קדימה... תגדל שפם... אני פעם החלטתי לצורך העניין שאני רוצה להיות אלוף העולם במקלות אזניים... אני קונה ארבע מאות חבילות של מקלות אזניים בקניה אחת!!! תחשוב... בכל בית נורמלי בישראל יש חבילה אחת של מקלות אזניים... מקסימום שתיים... אז הו! שאצלי יהיה ארבע מאות... אני בטוח שאם אני עושה את הביצוע הזה... אני רושם שיא ואני נכתב לאלתר בספר השיאים... שמזמן נפליאון לא היה אדם שקנה מקלות אזניים בבת אחת כמוני... נו... אם אני אעשה את זה... אתה תכשל חלילה במידת הקנאה והתחרות?? לא כל כך!! למה לא?? כי שתהיה בריא... אתה והמקלות אזניים שלך... מה תעשה איתם?? עלית על עץ של מקלות אזניים... ועכשיו אתה תקוע שם למעלה... תרד מהעץ... **נכון???** על אותו משפל: תדע כלל: כל פעם שאתה סובל מקנאה ותחרות... גם אם זה בנושאים רוחניים באמת שיש פה באמת מה להעריך... אבל לא!! אתה אף פעם לא מתחרה במעלה האמיתית שלו... אבל במצוינות שלו?? אם מצוינות... עזב אותם... המצוינות של יהודי זה יש לי כלל!! אני עושה הכל!! ולעשות הכל זה מורכב מהרבה הרבה דברים... שכל דבר צריך לעשות אותה במידה הנכונה...

בינה זאת...

אנטי ממסדי!!!

הסיכונים והמעלות...

בשנתיים האחרונות נכתבו בגיליון זה סדרת מאמרים אודות כל אחד מ"ב השבטים... מהי המשבצת היחודית שלו בדרך ישראל סבא... כבר נכתבו הרבה מאמרים בנקודת ההבדל בין יהודה ויוסף... אבל!!! עדיין יש מאמר אחד שמחכה כבר כמה שנים... נושא קצת עדין... אבל חשוב...

ובכן: עבודת ה' של יוסף זה הממסד!!! ואילו יהודה הוא אנטי ממסדי!!!

העבודת ה' של יוסף זה עבודת הכלל!!! "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצון בלבב שלם." כולם מתבטלים לצדיק... והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לו... כל כלל ישראל מתבטלים לצדיק יסוד העולם וככה בכוחות משותפים מקבלים עול מלכות שמים וממליכים את הקב"ה בעולם... בקיצור: העבודת ה' של יוסף זה מה שנקרא כיום **הממסד החרדי!!!** הקהילה... הבית כנסת... המוסדות החרדיים... וכמובן המערכת האכיפה של עול מלכות שמים **בתוך** המערכת החרדית... זו גם הסיבה שתמיד כשיש מערכות ציבוריות. אז תמיד משתמשים עם המושג לקדש שם שמים!!! כן... יוסף מקדש שם שמים בעבודת הכלל!!! כשכולם מתאחדים סביב גדולי ישראל ועושים רצון ה' זה נקרא קידוש ה'!!! דברים שבקדושה נעשית בעשרה אנשים ויותר... עד כאן יוסף!!!

לעומת זאת יהודה??? הויכוח הגמור!!! יהודה הוא אנטי ממסדי!!! עבודת ה' של יהודה נעשית דווקא לבד!!! דווקא איפה שאף אחד לא נמצא!!! העבודת ה' של יהודה היא עבודת יחיד... הקב"ה מזמין לו כל מיני התמודדויות דווקא כשהוא לבד לבד... יהודה מייצג את ה"כלה" של הקב"ה... הוא נמצא בחדר יחוד עם הקב"ה!!! הוא נפגש עם הקב"ה בכל מיני סיטואציות שרק אני והקב"ה לבד לבד... ורק ה' ניצב עליו מביט עליו ובוחן כליות ולב אם עבדו כראוי... (היום כמעט כל ישיבוחר פוגש את עצמו בסיטואציות האלו... שאף אחד לא יודע איפה הוא נמצא ומה הוא יכול כעת לעשות ורק הקב"ה יחד איתו... והקב"ה מזמין חדר יחוד... יהודה לא צריך צענצער בשביל להגיד קדושה... אדרבה... עיקר ההתמודדויות שלו בקדושה זה דווקא לבד... דווקא במערות צורים של מערת עדולם... לאחר שהוא משכל את אשתו ושני ילדיו... שם הוא (וגם נכדו דוד) קונה הודו והדרו ושם הוא נמשח למלך... על מיי??? על עצמו!!! יוסף בשביל להיות מלך... הוא צריך שהשמש והירח ואחד עשר כוכבים ישתחוו לו... כל זמן שזה לא קורה הוא לא יהיה מלך... כי כח המלכות שלו מגיעה מהכלל ותלוי בכלל... אבל יהודה... המלכות שלו לא תלויה באף אחד... הוא מלך מצד עצמו!!! הוא מלך בזה שיש לו התמודדויות לבד לבד מול עצמו והוא שולט על עצמו כמו מלך... הוא יודע להודות על האמת כמו מלך ולהגיד צדקה ממני!!! יהודה הוא מלך בזה שהוא יודע ליזום תשובה!!! הוא מלך בעצם!!!! היחיד שיעקב אבינו סומך עליו בעיניים עצומות... אם יהודה אומר אנוכי אערבנו... זה ערבון חזק שאין עליו הערת אזהרה... כי הוא לא תלוי ולא צריך אף אחד... הוא הבן היחיד שעזב את החממה של בית יעקב ויצא לעולם הגדול... כי העבודה שלו (לבד...)

שלי... מגיע ממשפחה חשובה... הלך ללמוד בישיבת חברון... בישיבת חברון אתה מכוסה... אתה לומד בישיבה טובה... כל מי ששואל אותך מי אתה?? אתה עונה: אני חברונר!!! אמרת את זה... אתה מסודר... כבר יש לך דירה בק. ספר... יש לך שידוך טוב... אתה רק צריך לחייך למצלמה... **אבל אני??? מה אני אגיד...** שאני מגיע מק. אתא... ליד בתי זיקוק... ולמדתי בישיבת ברכת משה וביתר עליית...??? זה נשמע מצלצל?? לא!!! אז אין לי ברירה... אני חייב לעבוד... אני חייב להוכיח את עצמי... אני חייב להיות מוביל ופטריוט של הדרך שאני בעצמי מעצב אותה ולדהור עם זה קדימה... ואז אני וחבר שלי החברונר היינו נפגשים מידי פעם וההבדל בינינו כל הזמן הלך והתחדד:

אני הגעתי עם עוצמה של כח יחיד!!!

והוא הגיע עם עוצמה ממסדית!!!

מי תכל'ס היה יותר חזק??? **תלוי!!!** מאוד מאוד תלוי במצב... כשאני הייתי במטבי... הייתי מלך החיות!!! הייתי משפירץ עליו כמו ממטרה את כל ההגיגים שלי ואת כל הסימני קריאה וסימני שאלה שאתה מקבל גם עכשיו... אבל ברגע שיום אחד קמתי על רגל שמאל ופתאום נראה לי שאני לא שווה גרוש... אני בבת אחת מפורק לגמרי... אני מרגיש אפס אפסים... ואם מישוה עוד זרק לי איזה מילה שאני לא שווה... הוא שיכנע אותי סופית באותו רגע!!! כי אין לי מי שיפריך אותי (כי היחיד שיכל להפריך אותי... זה אני בעצמי... ואני היום לא... לא בכושר...) ואילו חבר שלי... גם אם הוא יקום על רגל שמאל וירגיש לא שווה... הוא חברונר!!! הוא תמיד ימשיך להיות חברונר... גם בחדר אוכל וגם במיטה ואפילו בטרמפים שם חברונר עליו.

אני רוצה שתביני: לשבור אותי מאוד קל... כי אני יחיד!!! אתה רק צריך לסמן אותי... רק מתחיל לרדת עלי... תוך כמה משפטים הר הבית בידך... אני מרים דגל לבן... אבל בשביל לשבור את חבר שלי החברונר?? בשביל זה צריך פרעות תרפ"ט... אתה צריך לקחת מקל ולשבור את כככלל ישיבת חברון ואת כל עויילם הישיבות ואת כל מפלגת יהדות התורה בשביל לשבור לו את הגב... יש לו חוסן!!! יש לו גב!!! יש לו מערכת ממסדית מאוד חזקה שהוא שט בתוכה כדג!!! **נו... מה יותר טוב??**

מאוד קשה להכריע מה יותר טוב!!! מאוד קשה לענות מה יותר מומלץ!

מה שבטוח שזה שני תפקידים בעבודת ה'... (אתה מבין לבד שבשורות האחרונות הגעתי מההיבט הכי שטחי... אבל יש לזה רובד בנקודות הכי עמוקות בעבודת ה') **יש את ההנהגה של יוסף!!! ויש את ההנהגה של יהודה!!!**

וכל אחד מאיתנו מבחינה מסוימת שייך יותר או פחות לאחד משתי ההנהגות... ומצד שני ברור גם שכל אחד שייך וצריך את שניהם... השאלה מה המינון... **יש את עבודת ה' הממסדית!!!** שזה משיח בן יוסף!!! כל המערכת החרדית... המוסדות... הקהילות... החסידויות... החידו... הישיבה קטנה... ישיבה גדולה... כולל... בית יעקב... סמינר... וכן

לא נכנס לנושא הזה יותר מידי... כי הוא כבר נכתב עשרות פעמים בגיליון זה... **ברשותך... אני רוצה להתעכב על נקודה די מסוימת...**

יהודה הוא אנטי ממסדי!!! וזה המעלה שלנו! זה המלך שבנו!!!

לאנטי ממסדיות יש מעלות עצומות!!! אבל באותה מידה יש לה גם סיכונים אדירים... כן... לכל שבט יש את היחודיות שלו... ובמקביל יש גם את קבוצת הסיכון היחודית שלו... אז אותו דבר אצל יהודה... היחודיות שלו זה האנטי ממסדיות... **אבל יש לזה גם סיכון גדול!!!** מה הסיכון??

אווה... אין צורך להרחיב... להיות אנטי ממסדי זה לא פשוט בכלל... אדם שהוא אנטי ממסדי הוא בודד... הוא עצמאי... הוא עובד לבד לבד... אין לו שום גב ממסדי ויציב שעומד מאחוריו. אין לו את המסגרת ששומרת עליו ומעניקה לו חממה... ממילא אדם שמתבער הוא אנטי ממסדי... מצד אחד הוא עוצמה אדירה!!! הוא בולדוזר!!! נלחם לבד ומנצח לבד!!! מה שהממסד עושה בכוחות משותפים הוא עושה לבד... בכוחות עצמו!!! ממילא כשהוא במיטבו אף אחד לא יכול לעמוד במחיצתו... הוא גור אריה יהודה!!! הוא מלך!!! מלך בלי צורך בתמיכה מבחוץ... כלביא מי קיימנו... מי יכול עליו... **אבל יש צד שני למטבע!!!** אותו אנטי ממסדי... באותה מידה הוא גם מאוד מאוד שברירי... כי היות והוא עובד לבד... אז אם יום אחד הוא קם על רגל שמאל... ואין לו מצב רוח... ובדיוק היום לא הולך לו בשום דבר... והדימוי העצמי שלו קצת ירוד... אז בבת אחת הוא מרגיש שהוא מתרסק ומתפרק לגמרי!!! כי אין לו שום גב שעומד מאחוריו... הוא לבד!!! הוא בודד!!! כל הכח שלו מתחיל ונגמר אצלו... וזה באמת כח אדיר!!! אז ברגע שהוא מרגיש קצת קטן ומסכן... אז הוא מרגיש אבוד ומפורק לגמרי... **לעומת זאת מי שמחובר לממסד!!!** אז מצד עצמו אין לו כ"כ הרבה כח ועוצמה... כי הוא לא עצמאי... הוא בורג ממערכת... ממילא אין לו את העוצמות ואת היכולות של האנטי ממסדי... **אבל מאידך גיסא!!!** כשמגיעים רגעים קשים והוא מרגיש לא שווה... הרבה יותר קל לו... כי תמיד יש לו גב... תמיד יש לו את הממסד שהוא יכול לשוט בתוכו והממסד תומך בו ועומד מאחוריו... הוא אף פעם לא ירגיש אבוד לגמרי בעולם... הבנת את שני צדדי המטבע???

אני באופן אישי מאוד הרגשתי את זה... אני אף פעם לא זכיתי להיות מחובר לממסד... נולדתי אי שם בק. אתא... גדלתי בישיבות לא מוכרות... שם משפחה לא מוכר במיוחד... אף אחד במשפחה שלי לא קשור לאיזה מישוה בחלונות הגבוהים... (חוץ מהרשב"ע... שדווקא אצלו זכינו לקריבה ממש מיוחדת)... כלום!!! משפחה אנונימית מהקריית... ובאופן טבעי גדלתי עם המון נחיתיות... כי מי אני... אין לי שום זהות מיוחדת... (מי שמכיר את ההרגשות האלו מקובל אני לא צריך להוסיף לו... ומי שגדל בבית מיוחס לא יעזור שאני אסביר לו... הוא אף פעם לא יצליח להבין תחושות של בן אדם שמרגיש נמלה מול הממסד... וז לא יבין זאת) לא הייתה לי הרבה ברירה... הייתי מוכרח להיות עצמאי!!! הייתי מוכרח לעשות משהו עם עצמי בשביל להרגיש שווה משהו... לעומת זאת חבר

בעיות בממסד החרדי... עד כמה הוא רקוב מבפנים וכמה שהמצב ברחוב החרדי הוא קטסטרופה. העיקר שכולם על הפנים ואז אתה מרגיש שאתה בעניינים. כי כולם על הפנים כמון... חבל!!! תמות נפשי עם פלשתים... לבחירתך.

אברך צעיר יקר: מחוסר ברירה... כתוצאה ממצוקת הדיוור... נאלצת לעזוב את החממה החרדית השמורה שבה גדלת... ונאלצת ללכת להתגורר אי שם בפריפריה או בכל מיני חורים נידחים בארץ שיש בהם קהילה חרדית קטנה ולא כ"כ יציבה... ו... זה לא פשוט!!! אף אחד לא אומר שזה קל!!! ברור שזו התמודדות!!! השאלה היא: מה עושים עם זה??? אני יודע דבר אחד: שהעובדה היא שהנתונים שלך כעת הם שאתה מנותק מהממסד!!! רחוק מהאווירה החרדית העיסית והשמורה של ירושלים בני ברק... זו עובדה! אין על זה ויכוח! כעת הבחירה בידיך.

או שאתה כל היום מתבכיין ומתמרמר שאין פה כלום... אין פה מספיק שווקים של ארבעת המינים ואין פה מספיק יהודים שמדליקים נרות חנוכה בשקיעה בפתח החצר... ואין פה אוירה של לימוד ויש פה חילולי שבת ואין פה משנת יוסף ולא שטיבלאך... ואני מבטיח לך שתמיד יהיה לך מה למצא עוד בעיות... אפשרות שניה: הקב"ה מציע לך להיות מלך!!! לגדול מעצמך!! לצמוח מעצמך!!! ודווקא פה לעשות עבודה פנימית ולצמוח מבפנים!! אין לך מושג איזה קרש מקפצה זה יכול להיות בשבילך!! מה שבטוח... גם אם אתה לא מתלהב מהאופציה הזו... הרי האופציה השניה היא בודאי לא סימפטית... ובינינו... אם עד עכשיו הבאתי לך שתי אופציות... אבל יש עוד אופציה אחת נוספת!!! שאם אתה לא מוכן לתפוס את עצמך לידיים. ואתה מתעקש לשבת ולהתבכיין כל היום אז יש גם אופציה שלישית!!! שתעשה טובה לכולם ובעיקר לעצמך ותתפוס את הרגלים שלך ותחזור בחזרה לירושלים בני ברק ותפסיק להעכיר את האווירה ולעשות תחושה של נחיתות... להיות ממורמר ונעבעך זה לא בריא... חוץ ממה שזה תקלה ברה"ר... זה גם זיבולא בתרייתא בשבילך... אתה הורס את עצמך ואת הילדים שלך בזה... (יש המון אנשים שפשוט מתמכרים להתמסכות ה"מתוקה" הזו ומה הפלא שזה מפרנס מדורים שלמים בעיתון וגם קבוצות שלומות בוואצפ ה"חרדי"... אתה מכיר את אלו שלא יכולים להירדם בלילה עד שהם לא משכנעים אותך ואת עצמך עד כמה המערכת החרדית רקובה עד היסוד??? למה? מה האינטרס??? אני יודע מה האינטרס!!! כי הייתי שם!!! הייתי במקום הזה!!! היות ואני מרגיש מחוץ לממסד ואני נחיתי בזה... הרי הדרך איך לא להרגיש לבד... לשבור את כל הממסד... כדי לא להרגיש בחוץ... ודו"ק היטב...)

תן לחכם ויחכם עוד... הדוגמאות הן רבות... מה שבטוח... יש מעלות גדולות לממסד!!! רוב האנשים שקוראים שורות אלו צריכים להישאר בממסד ומבינים את זה... אבל אם נפלטת מהממסד... דע לך שהקב"ה מזמין אותך להיות מלך!!! הקטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה.

עכשיו: אני שואל אותך!!! בינינו... נוצר פה לכאורה שידוך לא כ"כ מוצלח. אבל סו"ס זה שידוך!!! יש לנו פה מצד אחד את דוד המלך!!! על כל המשתמע מכך!! ומצד שני יש פה אוסף של כל המסכנים והממורמרים ביחד... ואיכשהו נוצר ביניהם איזה שידוך... הם הולכים איתו יחד...

נו... עכשיו יש לי חידה: תגידי לי מה המכנה המשותף בין הילגער דוד המלך לבין כל האוסף מסכנים האלו???. נו... מה אתה אומר???

אתה יודע מה המכנה המשותף ביניהם???

שגם הילגער דוד המלך וגם אותם מתמסכנים... הם אנטי ממסדיים!!!

רק מה???. דוד המלך לקח את האנטי ממסדיות שלו... ומזה!!! מזה הוא צמח לדוד המלך... האנטי ממסדיות שלו דחקה אותו לפינה והכריחה אותו בעל כרחו להתרומם ולגדול ולהיות מלך על עצמו!!! (ויש על זה עשרות פסוקים בתהילים... הוציאה ממסגר נפשי... בי יתיירו צדיקים... וכו' וכו') ואילו אותם אנשים לקחו את אותה תכונה בדיק... את אותה אנטי ממסדיות ומזה!!! הם נהיו מתמסכנים וממורמרים ומרגישים עשוקים שכולם לוקחים להם וכולם אשמים בבעיות שלהם...

ואין משהו באמצע!!! אין!!!

אתה יודע למה???. כי אם אתה אנטי ממסדי... אתה לבד!!! וכשאתה לבד אתה באמת מאוד מאוד שברירי... ויש לך את כל הסיבות שבעולם להישבר... אז תקבל החלטה: או שאתה לוקח את עצמך לידיים ואתה נהיה מזה מלך על עצמך!!! או שאתה נהפך להיות הנעבעך של כל הנעבעכים... כן... דוד המלך וכל הממורמרים והנעבעכים נפגשים בהרבה צמתים בחיים!!! זה מאוד מטעה!!! יש הרבה שמתבלבלים ביניהם... כי באמת שניהם אנטי ממסדיים... לשניהם יש את אותה תכונה ואת אותה נקודת התחלה... רק דוד לקח את זה לאמונה בכח היחיד והאמין שהוא לבד יכול להביא את התיקון השלם והוא עשה את זה... ומי שלא יודע לקחת את זה למקום היחיד... הוא ישאר תמיד המסכן והמקופח והממורמר והדפוק... פרשת דרכים שצריך לחדד אותה

כלפי מה הדברים אמורים??? כמה דוגמאות מוכרות:

אתה לומד בישיבה לא כ"כ מפורסמת... באופן טבעי אתה מרגיש כזה קטן מחוץ לעוויילם הישיב'ת (כאילו שיש כזה עולם...) אתה מרגיש בצד כזה... אז ככה: שתי אופציות לפניך!!! או שזכית בפיס... ודווקא בגלל שאתה נמצא מחוץ לעניינים אז יש לך פוטנציאל של יחיד!!! ברגע שאתה יחיד אז יש לך שדה תעופה עם מעוף בלתי מוגבל של מטוס פרטי!!! ואתה מסוגל לעלות ולהתעלות בלי מוסכמות חברתיות וכו' וכו'... אתה יכול לצאת מפה מלך!!! זו אופציה אחת!!! אבל האופציה השניה היא הקצה השני: תמשיך להסתובב עם אף למטה... תמשיך להתבכיין שבישיבה שלנו אין כלום... ואין אוירה של לימוד... והבחורים פה עעעעל ההפנים... ולהשאר באדמה. ולחפש כל היום וכל הלילה

הלאה וכן הלאה... כל זה הנהגה של יוסף במלכות שמים!!! כולם מתאחדים ומתבטלים תחת קורת גג אחת או יותר נכון תחת קדקוד אחד... אם זה הצדיק או התלמיד חכם או אפילו מלך ישראל ומתבטלים להנהגתו וככה ביחד ממליכים את הקב"ה בעולם...

לעומת זאת יש את יהודה!!! יהודה הוא אנטי ממסדי!!! ליהודה יש את העבודת ה' האישית שלו... יש לו את המלחמות האישיות שלו... ואת המפגשים האישיים שלו מול הרבש"ע... וכמובן שכל אחד מאיתנו שייך בשני הדברים... ושוב: אם תשאל אותי: מה דרך יותר נכונה???

אתה רוצה שאני באמת אענה לך תשובה קולעת על השאלה הזו???

התשובה היא: השאלה הזו בכלל לא רלוונטית!!! כי אתה בכלל לא קובע!! אף אחד לא שאל אותך... הרבש"ע קובע... והרבש"ע שתל כל אחד מאיתנו במשבצת מסוימת... לכל אחד יש נתונים מסוימים ותכונות מסוימות שהוא נולד אותם או שהחיים הביאו אותו למקום הזה... והקב"ה מזמין את הנתונים האלו... כי זה מה שהקב"ה מזמין ממך! ממילא אין פה שאלה מה יותר טוב... אלא יש פה שאלה איך לקרא את המפה נכון ולזהות מה הקב"ה רוצה ממך... וכאן----

כאן אני רוצה לפתוח נושא רגיש ועדין... קח את זה בצורה נכונה...

סיכמנו שהמאפיין של יהודה זה אנטי ממסדיות!!!

השאלה היא: מה הוא עושה עם זה??? וכאן מתעורר הסיכון הגדול...

אני רוצה להקריא לך כעת פסוק מאוד מעניין בנביא שמואל שמחדד את ההתמודדות של שבט יהודה לטוב ו-למוטב... אז רק אתן לך רקע קצר... הסיפור שם הוא ככה: מאותו יום ששמואל הגיע ומשח את דוד למלך בהחבא... מאותו יום שאול התחיל לרדוף את דוד... ודוד ברח לנחלתו... נחלת

יהודה... וכעת שים לב מה כתוב: "ויילך דוד בשם יומל"ט אל מערת עזרלם... ויתקבצו אליו כל איש מצוק וכל איש אשר לו נשה וכל איש מר נפש ויהי עליהם לש"ר"!!! מה כתוב בפסוק הזה???. באותה תקופה דוד הוכרז רשמית כמורד במלכות!!! במילים אחרות: דוד הוכרז באופן רשמי כאדם אנטי ממסדי!!! (אדם שלא מקבל את המערכת ולא נאמן אליה...) ממילא... באופן טבעי... מי הגיע אליו???. מי התאסף סביבו???. כל הממורמרים... כל הנעבעכים... כל אלו שיש להם בטן מלאה נגד הממסד... כל השבורי לב ומרי נפש שיש להם טענות כרימון על כל העולם... שכככולם תמיד אשמים בבעיות שלהם... כל אלו התקבצו סביב דוד... בקיצור: נהיה פה אוסף של כל המסכנים ביחד... כולם מצאו את עצמם כאיש אחד סביב דוד... (כמובן שזה היה רק בשלב הראשון... כי אח"כ... בחודשים שלאח"כ נהיה מהפך... התחילו להגיע אצלו כל הצדיקים והגיבורים הגדולים ביותר וזה נהיה מחנה אלוקים... עיין דברי הימים באריכות...)

ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך...

ר' אחיה הלוי שועט כעת על סוס בדחיפות גדולה מירושלים לכיוון הצפון... הוא וכמה חבריו כעת במסע בזק וקדחתי לכיוון תקוע שבנחלת אשר... כן... בשורות טובות בפינו... אתמול בבוקר הוכרז רשמית שאחינו הכהנים ניצחו במלחמה נגד היוונים... היוונים יצאו בבושת פנים מהמקדש... תוך פחות משעה כבר הופיע כאן מתתיהו הכהן הגדול עם שמונה בגדים להתחיל מיד בעבודה!!! (זה אחד מהניסים הגדולים ביותר שלמרות שמתתיהו היה שותף פעיל במלחמה והרג עשרות אלפים הוא הצליח להיזהר שלא להיטמא בכלל בטומאת מת... איך?? אכמ"ל...) כך שמיד ברגע שהיוונים פינו את המקום... מתתיהו מיד נכנס ועוד הספיק מהר להשגיח שיקריבו קרבן התמיד לפני חצות... ואפילו מנחת חביתין הוא הספיק להקדיש מסמונו ולחצות ולהקטיר חציה... בקיצור: תוך שעה בית המקדש כבר חזר לתקן מלא... הכהנים בעבודתם כאילו לא היה כלום...

כל זה מצד הכהנים... אבל!!! סו"ס י קוראים אחיה **הלוי**... וכעת העבודה העיקרית של תיקון הנוקים מוטלת עלינו... אנחנו הלויים... אנחנו מופקדים על כל המסביב... על כל מה שסביב העבודה עצמה... אנחנו אחראים על טהרת העזרה והלשכות ולדאוג לעצים וסולת ויין ושמן ולבונה ובשמים וחביתים ולחם הפנים (עייני דה"י א' ט' פסוק כ"ח כ"ט) וכו' וכו'... ותכלס כעת בית המקדש כולו מלא בגילולים!!! כל הקירות מצופות בעבודה זרה שמטמאה כנידה... ולכן ברגעים אלו כוחות גדולים של לויים הוזעקו לירושלים... והם כבר התחילו במלאכת "ופינו את היכלך" זה לא פשוט... מדובר בגירוד כל הכתלים והורדת שכבות שלישות מהקיר... ולא סתם... מדובר בשכבות של זהב!!! שצריך כעת לגרד ולהשחית עד היסוד ש"לא ידבק בך **טאומה** מן החרם" ואת הכל משליכים לנחל קדרון... זו מלאכה שיכולה לארוך יותר משבועיים... בגדול המלאכה הזו נעשית כעת רק ע"י הלויים... חוץ מההיכל!!! שבהיכל הכהנים הם אלו שמגרדים מבפנים (סו"ס לא מתאים שהלויים יכנסו בפנים) ואילו הלויים מקבלים מהם ומוציאים החוצה (כל התיאור הזה שכתבתי זה פסוקים **מפרשים** בדברי הימים ב' כ"ט אודות טהרת העזרה שנעשתה בתחילת מלכות חזקיהו... וצ"ע ששם משמע שלא התחילו את העבודה עד שלא סיימו לפנות את הע"ז... ואולי ההבדל הוא ששם זה היה ע"ז של ישראל וזה ע"ז של נכרי וזה יותר קל וצ"ע)

אבל עדיין... כל זה לא קשור אלי!!! כי אל תשכח... אני לוי!!! ואצלנו הלויים זה לא כמו אצל כהנים... שכל הן יכול לעשות את כל הכ"ד העבודות מכל הבא ליד... אבל אצלנו לא!!! אצל הלויים יש סדר שקוראים לו **שעריס**!!! עבודת הלויים זה צבא לכל דבר!! כל לוי מקבל שער משלו!! תחום משלו!! שזה התפקיד שלו... אין לי רשות לערוק פתאום לתחום אחרת ללא סיכום מראש... ובשנתיים האחרונות השער שלי זה לשכת בית שמוני... שם אני אחראי יחד עם הקבוצה שלי... ולכן גם כשראיתי שיש עבודה קדחתנית סביב טהרת העזרה ומאוד רציתי להושיט יד... אבל אין לי רשות להתקרב לשם!!! זה לא השער שלי!! ואתמול בבוקר דווקא היה נראה שהכל רגוע בשער שלי... כי לפני כמה חודשים... כשהיה מתח גדול מול היוונים והתעורר חשש שהם יכולים להופיע כאן... והרי ברגע שהם מקבלים פה שליטה בבת אחת כל הטהרות נטמאות (כמו גבג או סוכס שנכנס לבית וכל מקום שיש לו אפשרות להסתובב הרי זה בחזקת שהוא נגוע בו ולכ"פ הסיט אותו וטמא עיני חיגה כ"ו) ולכן לייתר בטחון פתחנו אגף חירום ולקחנו כמה עשרות כדי שמן וקביענו אותם בריצפה וחברנו אותם בגבס ובטיט לאדמה... כדי לוודא שאם זה נשאר במקום זה אומר שאף אחד אפילו לא הסיט את זה... וברוך ה'... מתברר למפרע שזה היה מאוד נצרך... וכעת יש לנו מרווח נשימה של חודש ימים... שיש לנו שמן טהור... כך שבשער שלנו עניינים מסודרים... ואין סיבה לדאגה מיוחדת... **אבל פתאום!!! לקראת הצהריים התעוררה פאניקה**... פתאום משהו נזכר... רגע רגע... מה קורה עם שמן למנורה???... יש לנו שמן... אבל שכתנו לדאוג לשמן של המנורה!!!... אה... איזה מחדל!!! תפסתי את הרגש... איך קרה כזה שמדל??? (אבל מדין והיייתם נקיים... אני מוכרח להסביר איך קרה כזה מחדל... תבין אותנו... עיקר ההתעסקות שלנו פה בלשכת שמוני ביום יום... זה סביב הכמויות האדירות של השמן למנחות שזו התחלופה העיקרית שנעשית כאן... מגיעים רבבות אנשים שכל אחד צריך כמויות של שמן למנחת נסכים או למנחות ומסילא צריך להזמן לרענן את הציוד וזה עבודה יומיומית אבל שמן למנורה??? מדובר בשמן מאוד יוקרתי ומסוים כחית מהסוג של הראשון שבראשון ויש לו כמות מאוד ברוכה וקבועה... ומסילא השמן הזה מיובא למקדש פעם אחת לתמיד ושוכב בכספת משלו ולכן... שכתנו לחשוב על השמן הזה ומסילא הוא נטמא כמו כל השמנים שלא דאגו להם... איזה אבסורד... דווקא שמן למנחות שהוא הרבה פחות דחוף ולא מעכב... את זה יש לנו בשפע... ואילו שמן למנורה שיש בו דין של תמיד... **בדיוק את זה אין לנו!!! איזה מחדל!!! איזה בייזנות**... אל תשאל איזה פאניקה... השעה כעת אחד וחצי בצהריים... ועוד פחות משעה מתחיל תמיד של בין הערביים... ומתתיהו כהן גדול כבר אמר שמכל עבודות היום הוא רוצה דווקא להטיב את הנרות שזה עיקר הבחינה של נצחון החשמונאים!!! ומה יהיה??? כעת בשלב הזה מסתמן שאין שמן... אי אפשר!!! אי אפשר שזה יקרה!!! התחילו חיפושים קדחתניים... כל בני השער של לשכת שמוני התחלנו בחיפושים קדחתניים סביב שמן למנורה... הפכנו כל פינה בבית המקדש... ניסיתי לחפש אולי בלשכת הנסכים יש משהו... אולי בלשכת עושי חביתין... והדקות נוקפות... והנה... כבר זרק אחד את המגרפה להודיע שהגיע עת לקטורת של בין הערביים... אי אוי... אוי לנו כי פנה יום... עוד שניה צריך להדליק את המנורה ואין לנו חצי לוג אחד לרפואה... אי אפשר לתאר את המתח ששרר בינינו באותם רגעים... וזה... הנה כבר יצא זה שהקטיר את הקטורת... וכעת... הגיע הזמן להדליק את הנרות!!! ואין!!! העסק תקוע!!! כבר לא היה לנו מה להפסיד... עד עכשיו לא רצינו לצער את מתתיהו כהן גדול... אבל עכשיו שכלתה אלינו הרעה... דפקנו בחשש גדול על לשכת כה"ג גדול... מתתיהו פתח את הדלת... ונבהל לראות את העניינים שלנו האדומות מבכי... מה קרה? הוא שאל... הכל בסדר??? רבה... אישי כהן גדול... צר לנו... מה לא עשינו... אבל אנחנו לא מוצאים שמן למנורה!!! הפכנו כל אבן במקדש... ואין שמן אחד כתיב טהור בשביל המנורה... יש לנו שמנים טהורים בשפע בשביל נסכים וחביתין... אבל לא בשביל המנורה... מתתיהו הכה"ג שקע בהרהורים... ולפתע אורו עיניו!!! תלכו לחדר שלי... שמה מתחת המיטה... תבדקו אם יש שם משהו... כן... יש שם כד אחד של שמן שאני חתום עליו... זה שמן מיוחד שהכתינו לעצמי בשביל המנחת חביתין שאני צריך להקטיר כל יום... אבל רבינו הכהן גדול... מצטערים מאוד... אבל השמן הזה הוא לא טוב למנורה... הוא טוב רק לחביתין... ואת זה יש לנו כבר בשפע... **מתתיהו הכהן גדול חיך כמסתניק סוד ואמר לנו בשקט**: אני יודע... אבל אני נהגתי בעצמי הידור משלי... והחלטתי ביני לבין עצמי שלמרות שבשביל מנחת חביתין מספיק אפילו שמן ברמת טיב מספר 9... אבל אני רוצה להדר שהמנחת חביתין שלי תבא משמן שהוא הכי מובחר... השפיץ שבשפיץ... הראשון שבראשון (בשבע הבא אולי נפתח נושא זה) שהוא טוב גם למנורה... ואם ככה... אתם יכולים לקחת אותו להדליק את המנורה... ואל תפרסמו את הידור שלי... כי זה הידור אישי שלי... אי אפשר לתאר את השמחה העצומה... אבל לנו אין הרבה זמן לשמוח!!! כי השמן הזה מספיק רק ללילה אחד... **אבל מה יהיה מחר???** איש אינו יודע... התכנסה ישיבת חירום בלשכה... והוחלט לשלוח במהירות הבזק משלחת לויים לתקוע שבנחלת אשר ולהתחיל במלאכת הגרור והכתישה לשמן של המנורה... **רגע... אבל לא הבנתי... אבל זה אורך כמה ימים???** עד שהולכים וחוזרים זה שבוע ימים... ותכלס... מה יהיה מחר? הרי השמן מספיק רק ללילה אחד... לא יודע... ענה ראש הלשכה... קודם תלכו... אתם תצאו לדרך!! מה יהיה? ה' יעזור... יצאנו לדרך... והנה אנו כעת שנועטים על סוסים להגיע כמה שיותר מהר בשביל לחזור כמה שיותר מהר עם השמן... הגיע שעת בין הערביים... אני רוכב על הסוס והשמש שלפני הולכת ושוקעת ובלבי תעוקה כנידה... מה קורה בשעות אלו במקדש?? יש שמן או אין? לכאורה אין... אבל אגא ה'... שהיה... תגלה לי מה קורה בחצרות בית ה'... יש או אין??

המשך בשבוע הבא

"למען לא נבוש..." מושגים בסיסיים בהלכה

האם להצטרף למהזור החדש של דף היומי או לא?

סיום הש"ס הולך ומתקרב... והשאלה המוכרת מתעוררת: אני בחור/אברך בן עליתי... אני יושב ולומד בעיני ובהתמדה, האם כדאי ללמוד דף היומי או לא כדאי? אולי ממש לא!! כי דף היומי מיועד עבור בעלי בתים... ואילו בשביל בני תורה זה ממש ביטול תורה באיכות... בקיצור: כן או לא??

ישנה טענה מוכרת שצריך ללמוד גמי בעיני... ודף היומי באיזשהו מקום הוא "אנטי תורה" של עיני... לא רק בגלל ההספק המהיר... אלא בעיקר בגלל הקצב האחד!! הרי כולנו מבינים שיש דפי גמי שאפילו תינוקות של בית רבן מבינים... ויש דפי גמי שהחזון איש התעכב על ההבנה שלהם ארבעים יום... ממילא התכנית האחדה הזו של דף היומי לא מותאמת בשביל מי שלומד באמת ברצינות...

הטענה הזו היא אמיתית ונכונה!!! אבל!!!

יש דבר אחד שצריך לקחת אותו בחשבון: יום אחד אתה חייב לדעת את כל התורה!!! אתה לא כמו הבעלכת... דווקא הבעלכת הזה שכן יושב ולומד דף היומי... דווקא הוא... לא בטוח שהוא חייב לעבור על כל הש"ס... כי לפי הכישורים והאפשרויות שלו יתכן שהוא באמת לא מסוגל... (או לשו"ע הרב יש לו את המסלול של ת"ת שהוא בונה בשבילו) אבל אתה כן בן תורה... ואתה כן מחויב לדעת את כל הש"ס כולו... **ומעתה: שאלה לי אליך**: האם יש לך תכנית מסודרת שיום אחד אתה בודאי תעבור על כל הש"ס?? האם אתה מתוכנן ואתה יודע בודאות שיום אחד אתה תגיע למסכת הוריות וגם למסכת ערכין ותמורה ועבודה זרה? כן?? יש לך כוונתנית??

אני מדבר עכשיו כמו מנהל גמ"ח הלוואות אדיב שמוכן לתת לך את הפריסה הכי רחבה להחזירי החוב... העיקר תביא תכנית מסודרת איך אתה מחזיר!! **על אותו משקל: אני שואל אותך**: אתה כעת עומד מול ש"ס שלם שאתה מחויב לקחת אחריות מתי אתה עובר על הטקסט הזה ומכניס אותו לתוך הראשי? האם יש לך כוונתנית או לא?? **ומעתה**: אם אתה באמת מתוכנן... ויש לך תכנית ארוכת טווח שמשתרעת אפילו על עשרות שנים... ואתה יודע בודאות שבגיל 64 אתה בטוח תגיע למסכת תמורה אין בעיה... נניח שאין בעיה... **דא עקא שלא!! בדרך כלל לא!!** אצל הרבה מאיתנו אין שום תכנית מסודרת לעבור על כל הש"ס... יש לנו את כל הזמן שבעולם... אם ככה!!! אז אין לנו את הלוקוסוס לפסול את לימוד דף היומי... אדרבה יש עניין ללמוד דף היומי... מסיבה מאוד טכנית ופשוטה:

בתכנית לימוד דף היומי יש תכנית מסודרת איך לעבור על הש"ס!!! ולך אין!! וזו כבר סיבה טובה להצטרף ללימוד דף היומי...

אני רוצה שתבינו: יש עניין שלא ללמוד מקרא בלילה!! אצל מי שייך העניין הזה? מי שמתכנן בלאו הכי ללמוד מקרא... רק הוא צריך לבחור מתי... כאן אומרים לו שיעשה את זה ביום ולא בלילה... אבל אדם שיש לפניו מצוות תלמוד תורה של מקרא ואם הוא לא ילמד בלילה הוא לא ילמד בכלל... אז ברור שהוא חייב ללמוד בלילה... אין לו את הלוקוסוס לבחור באיזה שעות ללמוד...

אותו דבר כאן: כל הלומדים האם זה ביטול תורה באיכות או בכמות זה נפי"מ לכן אדם שברור לו שיום אחד הוא ידע את כל הש"ס... אבל אם אין לך את התכנית הזו בכיס... אז אין לך רשות לעשות את החשבונות ה"אמדיים" האלו... אתה צריך לתפוס את המסלול ההגיוני הראשון שוקרה בדרך ופשוט להתחיל ללמוד... כי אתה חייב לדעת את ה"חומר" הזה...

מה אני בא לומר?? לפעמים מרוב עצים אנהנו שוכחים את היער... צריך לדעת שיש תביעה עליו לדעת את כל הש"ס!!! ויום אחד זה חייב לקרות!!! וממילא התקופה הזו של סיום דף היומי הוא חשבון נפש גם ללומדים הותיקים... כן... המסקנה לא הייבת בהכרח להיות שצריך להתחיל דף היומי... אבל היא כן צריכה להיות שאני חייב יום אחד להגיד הדרן על כל הש"ס... מדור זה נקרא "למען לא נבוש" - מושגים בסיסיים בהלכה... ניתן לומר שלדעת את כל הש"ס זה אחד המושגים הבסיסיים שכל אחד מאיתנו צריך לדעת שיום אחד זה צריך לקרות... למען לא נבוש...

האוטו הסגוני והמהבהב של ההכנסת ס"ת

החכמה היוונית כידוע הייתה מאוד סנובית ושחצנית... כי היא באמת הייתה חכמה שלא כל אחד היה מסוגל להבין אותה... היה צריך להיות בשביל זה אינטלגנט במיוחד... היה צריך להשקיע הרבה שנים של לימוד והשקעה בשביל לרכוש את החכמה היוונית... ולכן היוונים לא היו מוכנים לגלות את החכמה שלהם להמון העם... (כידוע מהמעשה של ריב"ח וסבא דבי אתונא בכורות ח) **אבל עדיין** ליוונים היו כמה מסרים מאוד יסודיים "מבחינתם" שהיה להם קריטי להחזיר אותם בכל מחיר גם למי שעדיין לא למד חכמה יוונית... ומה הם המסרים שהיו קריטיים בשבילם??

כתבו לכם על קרו השור אין לנו חלק באלוקי ישראל!!!!

עפרא לפומיה... שחיק טמיא... כן... היוונים הבינו שלא כל אחד מסוגל להתחיל ללמוד חכמה יוונית... אבל את המסר הזה ש"אין לנו חלק באלוקי ישראל" הוא מסר כ"כ "חשוב" שאי אפשר לחכות שהילד יגדל ויתחיל להתעניין בתרבות יוון... לכן חייבים כבר עכשיו!!! כשהוא עדיין תינוק ושותה בבקבוק... שכבר עכשיו יחרטו לו על הבקבוק שאין לנו חלק באלוקי ישראל... (פעם קרן השור הייתה משמשת בבקבוק שתיה לתינוקים)

מכל מלמדי השכלתי!!! גם אנחנו צריכים ללמוד מהיוונים... יש יסודות חשובים ביהדות שאפשר... אפשר לחכות איתם... בעז"ש אתה תגדל ותעשה שטייגן ואז תדע אותם ותשיג אותם... מה שנקרא כשתגדל תבין... אבל!!! ישנם מסרים כ"כ מהותיים ויסודיים ביהדות שאי אפשר לחכות איתם... אי אפשר לחכות לך שתגדל... צריך להתחכם ולכתוב לך את זה על "**סרו השור**"!!! להכניס לך את זה בשטיפת מוח... שזה יכנס לך בעצמות בכל מחיר... אי אפשר לחכות להתעניינות שלך... עכשיו! איך בדיוק כותבים על "קרן השור"? איך בדיוק עושים את זה? פרטים אצל יוון... כשהם רצו להחזיר לנו ש"אין לנו חלק באלוקי ישראל" רח"ל... הם כבר מצאו את הדרכים היצירתיות איך להחזיר לנו את זה והם הצליחו בזה... אז גם אנחנו מוכרחים להיות לא פחות יצירתיים ולמצא **דרכים משלנו** איך להחזיר שלא רק **ישש** לנו חלק באלוקי ישראל... אלא "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו"!!! אנחנו החלק של ה'! אנחנו עם הנבחר... ולא רק ש-לנו יש חלק בה' יתברך... אלא ה' לקח ונבחר בנו לחלקו!!!! אין ברירה!! אנחנו לא יכולים להישאר שאננים...

זו הנסודה היחידה שאנחנו גם לא יכולים להישאר ש מ ר נ י ס ! ! ! ! יהודי יכול וצריך להיות שמרן רק בייחס לרצון ה' ולקיום רצונו... אבל בטקטיקה **איך להעביר את הדברים??** איך **להחזיר** אותם?? כאן אי אפשר להישאר שמרן! אתה לא יכול להישאר עם חיצים ובלסטראות... בו בזמן שהאויב כבר משתמש עם טילים וגד טנקים... אתה לא יכול להישאר שמרן וצוענע בו בזמן שיוון כותבים לך על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל... הם כבר מגיעים לכל פינה וכל צומת... הם כבר מחזירים את הכפירה שלהם בכל בקבוק של תינוק... ואתה עדיין תשב ותחכה בסבלנות שהתינוק יגדל ויכנס לבית המדרש ואז הוא ישמע שהם טועים...

אי אפשר!!! לכן שמרנות יהודית שייכת בייחס לרצון ה' עצמו!!!! אבל בייחס לטקטיקות איך להחזיר דברים... כאן אנו נאלצים להיגרר אחרי המציאות בשטח... כאן האויב מכתוב את סדר היום... עשוי יוצר את החזית ויעקב נאלצים להיגרר אחריה למתקפת דורון תפילה ומלחמה...

זו הסיבה שבשנים האחרונות אנחנו נאלצים ליישר קו עם כל מיני גישות רודנות שקיימות בציבור שלנו... **אני אתו לך דוגמא ממש נסודתית**: כשיואצ לי ללכת להכנסת ספר תורה כמקובל היום... הלב שלי נצבט... הלב רואה את הסטנדרט המקושר והמהבהב והמסתובב והזרחני והסהרורי של ההכנסת ספר תורה עם הרמקולים האלו... ואז אני אומר לעצמי כמו זקן... רבש"כ כשאני הייתי ילד האוטו הזה לא היה!!! כיבדנו את התורה מספיק גם בלי הסקנדל המהבהב הזה... אז בשביל מה צריך את החיצוניות הצעקנית הזו? למה צריך את האורות הכ"כ מהבהבים והכ"כ לא מתאימים לס"ת? בשביל מה זה טוב?? **ואז אני פתאום נזכר!!!** האורות האלו שיש על האוטו של הספר תורה זה בדיוק אותם אורות מהבהבים שיש היום בכל ההופעות של הזמרים באירועים... והילד שלי הרי יום אחד ילך לאיזה ערב שירה וקומיזיץ עם אורות מסנוורים כאלו ששם כולם ימחאו כפיים ללהטוטן שמתחיל את הלהיט החדש... אם ככה... **אז אין ברירה!!!** אם זה מה שיש באירועים של תרבות יוון... אז חייבים לעשות את זה גם סביב הספר תורה... (אמנם הסברתי לילד שלי... שכל האורות האלו לוקחים הרבה דלק ל"אוטו של התורה" ואם הם ושלום יגמר לו הדלק אז כל האורות יכבו... אבל הספר תורה ימשיך להאיר תמיד... לכן הסברתי לו שמומלץ לנו ללכת לנשק את הספר תורה ולא להיתקע עם האוטו המרשים שלו... שעוד שניה איזה תקלה בהגברה נהיה פתאום שקט גמור... אבל התורה תשאר תמיד נצחית) אין ברירה!!! אתה לא יכול להשאיר לזדקורים לככב אצל יוון... ואתה תמשיך להישאר צנוע ועמוק ופנימי... אתה מוכרח ליישר קו... אל דאגה!!! אם ירצו לשנות אות אחת בתורה... אני אשכב לאורך ורוחב ולא אתן לשנות קוצו של יו"ד... כל זה בייחס לתורה עצמה... אבל בכל מה שנוגע להחזיר תורה!!! כאן אנחנו צריכים להשתמש בטקטיקות העדכניות... כאן לדאבונו הרב יוון ממשיכים להכתוב את סדר היום...

---הבני יששכר אומר שחנוכה זה החג של **שבת יששכר!!!!** (אגב: בעל ה"בני יששכר" בעצמו... בכלל לא קראו לו יששכר אלא ר' צבי אלימלך מדינוב זיע"א... והסיבה שהוא קרא לספר שלו על שם יששכר... כי הוא הרגיש בעצמו שהוא מפורש יששכר... ולכן מי שידע... הספר בני יששכר... אפילו שהוא נכתב על סדר כל חודשי השנה... הרי חנוכה זה ההנהגה!!! האריכות הכי גדולה היא סביב חנוכה... בינונו... מי שרוצה להרגיש חנוכה... הכתובת היא בני יששכר...)

מה הספר בני חנוכה לשבת יששכר??? העניין הוא ככה:

(כבר נכתב שנה שעברה בגיליון זה) כולם יודעים להגיד שיששכר מסמל את התורה! **זה ממש לא מדויק** כי השבת שבאמת שמסמל את התורה זה דווקא לוי!!! המושג אברך שתורתו אומנותו מגיע משבת הלוי ובכלל לא משבת יששכר... (כי שבת לוי הם אלו שלא נטלו חלק בארץ בשביל שיהיו פנינים לתורה)... **אז למה בכל זאת כולנו יודעים אחרת???** למה כולנו יודעים שיששכר הוא זה שמסמל את התורה?? **כא נשאל את זה ככה**: למה אף אחד מאיתנו כמעט לא זוכר ששבת לוי היא מסמל את התורה... ואילו מצד שני כולנו כן זוכרים ויודעים ששבת יששכר היא מסמלים את התורה??

התשובה היא פשוטה מאוד: לוי הוא **ההתורה!!!!** לוי הוא האברך שלומד תורה!! לוי הוא הספר תורה!! אבל יששכר הוא **המרבץ** תורה... הוא **מניש** את התורה... הוא מביא את התורה עד אלינו... אנחנו לא כ"כ פוגשים את לוי... כי לוי ספון לו בתוך הבית המדרש

ועוסק בתורה... לוי לא נושא פנים לאף אחד... לא מחפש לדת לעם בכל מחיר... הוא הוגה בתורת ה'... ואם אתה מאוד רוצה לזכות להיות שותף בתורה של לוי... בא לבית המדרש... תפתח את הארון קודש... ושם תמצא את הלוי מחובק עם התורה יומם ולילה... שם תמצא את אותו אברך שמסתפק במועט ויושב ועוסק בתורה... את אותו אברך-לוי לא פוגשים ברחובות... אתה לא תראה אותו עם האוטו הסגוני והמואר של ההכנסת ספר תורה... הוא לא מתאמץ למשוך לך את העין... אדרבה... אצלו תורה זה "הצנע לכת עם אלוהים" אף פעם לא תראה אותו מצולם לא ב"עולם החדרי" ולא ב"ציבור החדרי"... והוא גם אף פעם לא יקבל איזה כתבה אוהדת בשבועונים החדריים... כי הוא לא משתף פעולה עם כל הקאצ'קראי הזה... והוא הוא זה שמחזיק את העולם בתורתו...

אבל תכלס!!!! כלל ישראל צריכים מישור **שינוש** להם את התורה... לכלל ישראל לא מספיק שיש להם תורה בארון קודש ששומרת עליהם!!! הם צריכים גם מישור שיוויד להם את התורה וילמד אותם תורה ויתרגם את זה לרמה שלהם... **פה מגיע יששכר!!!** יששכר הוא **הפרסומי ניסא** על התורה!!! יששכר הוא המנחה והמתווך והמגיש את התורה לעם... יששכר מופקד על הטקטיקה איך מנגישים החדריים... כי הוא לא משתף פעולה עם כל

הקאצ'קראי הזה... והוא הוא זה שעומד מול "קרן השור" של היוונים שדרכה הם הצליחו להעביה מסר ארוך ש"אין לנו חלק באלוקי ישראל"... התפקיד של יששכר זה לטכס עצות איך אני מייצר פרסומות וקמפיין מקביל שיש!!! ויש לנו חלק באלוקי ישראל... לכן ביום יום אנחנו פוגשים את יששכר... כי הוא זה שעומד מולנו... כשאנחנו מדברים על תורה אנחנו רואים את יששכר מול העיניים שלנו... כי הוא זה שעומד מולנו עם התורה של לוי!!!!

כן... יששכר לפעמים נאלץ לשכור אוטו של הכנסת ספר תורה סגוני... כי... הוא יודע שזה מה שעובד אצל יוון... הוא יודע שזה מה שהילדים שלנו יראו בתרבות יוון החיצונית והשטחית של דורנו... והוא חייב לספק נשק מקביל... כשלו רואה את האוטו הסגוני של התורה הוא כמעט מקיא... מה הקשר?? הסקנדל הזה והאור החיצוני והצעקני הזה לא מתאים לתורת אמת שלנו... היא מספיק אמיתית בשביל שלא נצטרך כ"כ הרבה רעש בשביל לשכנע אותנו שהיא אמת... ואז מגיע יששכר ומסביר ללוי... אדוני הלוי... מה אפשר לעשות... אני מבין אתכם... בבית המדרש לא צריך את זה... בבית המדרש התורה משכנעת מספיק גם בלי הרעש הזה... אבל מה לעשה שאני צריך להוריד את התורה לחוץ לבית המדרש... אני מופקד על הפרסומי ניסא ולכן אני נאלץ להשתמש עם הטקטיקות המקובלות!!! **לכו חנוכה זה החג של יששכר!!!** זה החג של פרסומי ניסא! חנוכה זה מלשון חינוך!!! תרגום והנגשה וחינוך למי שעדיין צריך להתחנך ולגדול... ימי החנוכה זה הזמן לעשות חשבון נפש נוקב... משני כיוונים!!! **כיוון אחד**: עד כמה אנחנו עושים את תפקידנו כיששכר... עד כמה אנחנו באמת מנגישים ומורידים את התורה לחיים שלנו ושל צאצאינו... עד כמה התורה עדיין נמצאת אצלנו בתוך הארון קודש... ואנחנו צריכים להוריד אותם לחיים...

אבל יש עוד כיוון של חשבון נפש שצריך לחשוב עליו!!! ברוך ה'... היה לי יששכר טוב... היו לי הורים ורעבס וטובים שהנגישו לי את התורה... אני ברוך ה' קונה כל השבוע את העיתון "העולם החדרי" ורואה איזה חתונה מפוארת הייתה בחצ' ז... ואיזה קבלת פנים גדולה הייתה לרב פלוני... ואיזה ממצב היה בהילולא הזו... וכמה משטרות כרכרו סביב מרן שליט"א כשהוא הגיע לאירוע זה וזה... בקיצור: יששכר עשה את העבודה כמו שצריך... הוא הצליח למקד את תשומת הלב של הדור הרדוד שלנו סביב התורה והחסידות!!! **הוא הצליח בגדול!!!** כי במקום שיהיה לי עיתון ספורט שבו אני אראה איך כולם מריעים ומעריצים של חשקון והמאמן... אז יששכר דאג בין היתר שיהיה גם עיתון תמונות שרואים איך שכלל ישראל מריעים ומכבדים ועושים את כל הקאצ'קראי סביב גדולי ישראל!!! **זה הישג גדול מאוד לכשעצמו!!!**

אבל הלאה!!!!!! הלאה!!!!!! לא להיתקע שם... יששכר לא רוצה שתישאר שם... סו"ס יששכר בעצמו הוא תלמיד מובהק של לוי... יששכר עצמו שואב את כל הידישקייט שלו ממקום מאוד צנוע... עכשיו... אחרי כל הדחיפות ואת כל ההגברה והמודעות והבלגן... עכשיו הגיע הזמן להתקדם צעד אחד קדימה... ולעלות כיתה ולהתחיל להעריך את התורה ממקום קצת יותר בוגר... להעריך את מרן ר' איתן קנייבסקי לא בגלל שהיה מעמד של הקבלת פני רבו... וסגרו את כל הכבישים... ומקהלת מלכות שרו כי אורך ימים וזמר פלוני ליהוה את המעמד לכבודה של תורה... לא!!! הגיע הזמן לזרוק את המוצץ... ולהתחיל להבין שמרן ר' חיים קנייבסקי מוערך אצלנו... אתה יודע למה? **בגלל שהוא אברר!!!** כן... אברך אמיתי שלומד כל היום בהתמדה!!! (כמובן שמדבר באברך בן תשעים... שבאמת עמל בתורה כל חייו... וזה כבר חשבון נפש אישי של כל אברך עד כמה הוא כזה)... ואם זו הסיבה שהוא מוערך אצל... אז הגיע הזמן להעריך אברך מתמיד... והכי הכי: הגיע הזמן להעריך את עצמי כשאני לומד כמו שצריך... **לא להישאר ילד!!! לא להישאר פרסומות של חנוכה!!!!** כן... בחנוכה אנחנו צריכים לעשות פרסומי ניסא... נו... ומה יקרה? אנשים יראו את הנרות שלי... ומה יקרה להם? הם יגידו... אוה... היה נס... נו... ומה הלאה... מה הם יעשו עם זה??? מה הלאה???

פה אנחנו נמצאים!!! חנוכה הוא אמנם החג של הפרסומות!!! אבל היום הגדול ביותר של חנוכה זה זאת חנוכה... למה?? כי סוף סוף נגמרה הפרסומות... סוף סוף הופנמה הפרסומות... סו"ס זה כבר נכנס פנימה וכבר אפשר להתחיל לעבוד מבפנים בלי הפרסומות!!! המטרה של חנוכה זה החורף הגשירתי שבא אחריו ואני כבר מסוגל לעשות רצון ה' בלי פרסומות ועקשען ואורות מהבהבים... במוצאי הבחירות הצד המנצח שמח מאוד שסו"ס אפשר להפסיק עם התעלומה... זהו... נצטנו... כבר לא צריך תעמולה... זה השמחה הגדולה של זאת חנוכה!!!!

די... להפשיל שרוולים ולהתחיל לעבוד מבפנים...

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א
במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

מוכתבי מורנן ורבנן שליט"א מהשבועים האחרונים לחיזוק שמירת שבת ולימוד הלכותיה
כנגד חילולי השבת הציבוריים.

מוכתב ראשון מיום ג' פר' תולדות וז"ל

מוכתב שני מערש"ק ויצא וז"ל

כאשר בזמן האחרון ר"ל נתגברו חילולי שבת בפרהסיא כאן בארה"ק ויש בזה חילול השם, מוטל עלינו להתחזק בשמירת שבת קודש ולימוד הלכותיה, ולקדש את השבת בעסק התורה, ובודאי החיזוק ולימוד הלכות שבת ישפיע גם על הרחוקים, לחיזוק שמירת השבת כהלכתה.

יום ג' תולדות תש"פ

גרשון אדלשטיין חיים קניבסקי

ז' כסלו תש"פ

לכב' רבני הקהילות בארה"ק כאשר לדאבונינו נמשכים חילולי השבת בפרהסיא כאן בארץ הקודש רח"ל עלינו לדעת כי אשמים אנחנו ועלינו להוסיף חיזוק בשמירת שבת קודש לכן הננו בקריאה לכל הרבנים אשר בכח השפעתם יעוררו את הציבור כאו"א במקומו, בשבת זו פר' ויצא לפני ערבית או במשך השבת להתחזק בלימוד הלכות שבת, שהוא דבר נחוץ מאד, ועי"ז נזכה לשמור את השבת כהלכתה בכל פרטיה ודקדוקיה ולב יודע מרת נפשו לתקן את הדברים הצריכים תיקון אצלו בשמירת השבת ובקדושתה, ויה"ר שיקויים בנו עם מקדשי שביעי כולם ישבעו ויתענגו מטובך.

חיים קניבסקי גרשון אדלשטיין

דברי מורנן רשכבה"ג הגראי"ל שטיינמן זיע"א במעלת לימוד הלכות שבת
והזהירות שנהרר בשמירת השבת (מהספר כאייל תערוג)

אמר רבנו: רציתי לחדש שכמו שאומר הח"ח (שם עולם ספ"ד) שמי שמכין את המפה לשלחן שבת כבר ביום ו' בבוקר, כבר מהזמן הזה יוצא מהגיהנום כל ערב שבת, אז יתכן שמי שלומד הלכות שבת מוקדם, בזמן הזה יצא מהגיהנום. (א.ה. ובמקום אחר פורסם שאמר שזה אפי' כשלומד הלכות שבת בשאר ימי השבוע שלא גרע הכנה גשמית מהכנה רוחנית.)

יל"ע האם יש דבר מיוחד בהלכות שבת טפי משאר הלכות? ואולי להמבואר במנחות (קי, א) דכל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת ה"נ הלומד הלכות שבת כאילו קיימם בפועל, ואז חוץ מעצם מצות ת"ת הוי כמו שמירת שבת דשקולה ככל המצוות. והראוני דבהקדמת אגלי טל כתב שכשם ששמירת שבת שקולה ככל המצוות, כן ללמוד וללמד בהלכות שבת שקול כללמוד וללמד בכל המצוות (אילת השחר, זמירות שב"ק עמ' 82).

שח רבנו: העולם רגיל לומר על יהודי שומר שבת, שומר שבת, אבל האמת שלהיות שומר שבת אינו דבר קל כלל, ובשביל לזכות לתואר זה צריך זהירות רבה מאד, שאינו דבר קל לביצוע למעשה (צדיק כתמר יפרח עמ' קסא).

פעם שאל רבנו (כמדומה בשם החזו"א) לתלמיד צעיר בישיבת כפר סבא, שהיה רגיל לכסוס ציפורניו: אמור נא לי היכי תמצי' שיחלל אדם שבת ביום רביעי? - כשמתרגל לכסוס הציפורניים ביום חול..

חייב אדם למושמש בגדיו ער"ש עם חשיכה (גמ' שבת ושו"ע וביאה"ל סי' רנ"ב)

פעם אחת היה רבנו שבור מאוד, ושאלו נכדו על מה ולמה, ואמר שעבר עבירה והוא צריך תשובה. ושאלו מה העבירה? ואמר שהנה יש הלכה שצריך למשמש בכיסו בערב שבת, אמנם הוא יש לו בגדים נפרדים לשבת לכן אינו צריך לבדוק, אבל השבוע לבש פעם אחת את הבגדים באמצע השבוע ונמצא שנתחייב לבדוק ולא בדק [ואפי' שלא היה כלום בכיס, אבל את הבדיקה לא עשה].

וכן בשנה האחרונה הגיע פעם נכדו ואמר שצריך להדליק נרות שבת. רבנו רק שמע את המלה שבת ונבהל עד מאוד וכמעט התעלף, עד שרבע שעה לא היה מסוגל לזוז ולדבר מרוב פחד שהגיעה שבת והוא לא היה מוכן לכך. (יצויין

שמרן הדליק כ-40 דק' לפני השקיעה וגם בערב שבת הנוכה הקדים וזירזו להקדים)

סיפר רבנו ששמע ששאל החידושי הרי"ם את המשרתת שעבדה בביתו של בעל הנועם אלימלך, איך הי' נראה אצלם ערב שב"ק? וענתה כמו ערב יום כפור... (א.ה. ואכן ידוע דברי הבריסקר רב שאמר שהסיבה שאצל הרחוקים שמירת יו"כ חשוב מהשבת כי כך זה אצלינו... אבל באמת הרי שבת חילולה בסקילה ויו"כ רק בכרת)

כשפרצה שריפה גדולה בכרמל, התבטא רבנו שזהו מקום יחיד שיש בו תחבורה ציבורית בשבת רח"ל, וכבר איתא בגמ' (שבת קיט, ב) א"ר יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת וכו' (שם)

סיפר הרה"ג ר' משה לשינסקי שלפני עשרות שנים בעת שלמד חברותא עם הגרב"צ פלמן בכולל פוניבז', סיפר לו הגרב"צ על הנהגות רבנו בהלכה בחומרות נוראות ומפליגות, ובפרט בכמה ענינים בהלכות שבת שחושש אף לשיטות יחידות ממש [וכן נהג הגר"ח מבריסק, להחמיר בהלכות שבת אפי' כשיטות יחידאיות], והסתיר רבנו זאת אפילו מבני ביתו, ולא רצה שידעו מזה. [והוסיף ר' משה, שכנראה אמר רבנו ד"ז להגר"ב"צ כי סבר שבדרגתו של הגרב"צ יכול להחמיר חלק מהחומרות הללו].

שמעתי מרבנו כמה פעמים שהתפלל בע"ש שבשבת לא יהיה לו איזה ענין שכרוך בחשש הלכתו, ושיוכל להיזהר בדבר

הקשור לשמירת ההלכה, ויש לו מזה ממש מתח (צדיק כתמר יפרח עמ' יג).

רבינו זירזו להקפיד לאפות לבד חלות לשבת ולהפריש חלה, וכדאיתא בסי' רמ"ב כתב הרמ"א "ללוש בבית כדי שיעור חלה והוא מכבוד שבת ואין לשנות!!" וכתב הביאור הלכה שם ..ובעוה"ר התחילו נשים להשבית המנהג ולוקחים מהאופה ולא שפיר עבדי דמקטינים בזה כבוד שבת...

ואכן במכתב חיזוק מיום י' כסלו תשס"ז, עקב אסונות גדולים שאירעו בקהילה אחת ר"ל, הורה להם רבנו לקבל עליהם כמה ענינים, וביניהם: גם ראוי שהנשים שבאפשרותם לאפות, יאפו חלות לכבוד שבת להפריש חלה בשיעור, שלשיטת החזו"א זה 2250 גרם לחייב ברכה. ואפילו אם קשה לכל שבת, יאפו פעם בחודש'.

נשאל רבנו האם לאפות חלות פעם אחת בחודש עם הפרשת חלה או כל שבוע בלי הפרשת חלה? ואמר שעדיף כל שבוע.

אמר רבנו: אומרים שהחזו"א לא היה מחזיר ספרים לארון בשבת. היה מוציא ספרים מהארון, אך כשגמר ללמוד לא החזיר אותם, ואפילו ספר אחד לא היה מחזיר, ומה הטעם לא יודעים בבירור, ויש אומרים משום טרחא דלא צריך ויש אומרים משום בורר, אבל עכ"פ ידוע שלא היה מחזיר את הספרים.

סיפור מסירות נפשה של הרבנית שטינמן לשמירת שבת

כמפורט מהעבודה! הנשים היהודיות שידעו היטב את משמעותה של עזיבת העבודה, כמעשה התאבדות, באופן טבעי העדיפו לשתוק ולשוב לעבודה, אך להפתעת כולן נערה אחת לא שבה לעבודתה אלא החזיקה בידה מזוודה, וצעדה בביטחון לכיוון פתח היציאה.

לשאלת המנהל: לאן פניך מועדות, ומדוע? השיבה אינני רוצה לחלל את השבת, וע"כ אני עוזבת את מקום העבודה הזה. המנהל הנכרי, שהתרגש מאומץ ליבה של הנערה, לא יכל להסתיר רגשותיו, ופנה לעבר הפועלות: אתן כולכן תמשכנה לעבוד בשבת מלבד נערה זו שהוכיחה את דביקותה לדתה באומץ בלתי יאומן. אני משחרר אותה מכל עבודה בשבת! אותה נערה, הרבנית שטינמן, נתפרסמה אחר כך באהבת ה' הגדולה שהיתה לה, וסיפורים של מסירות נפש נכרכו בחייה (בנאות דשא עמ' קצב. קו' צדיק כתמר יפרח בשם רבנו).

כשהנאצים ימ"ש פלשו לצרפת ושליטתם היתה מלאה, כל איש או אשה יהודים אשר נמצאו ברחובות צרפת שלא במסגרת עבודה מורשית ע"י הנאצים, אחת דינו היה להישלח ברכבות המוות לאחד ממחנות ההשמדה. אחת המתפרות הגדולות בפריז קיבלה את אישורה של הממשלה להעסיק במסגרתה נשים יהודיות, וכך נשים רבות מצאו מקלט מפני הנוגשים הגרמנים. אחת מבין אותן הנשים היתה הרבנית שטינמן בצעירותה, בטרם נישאה לרבנו.

והנה קרה דבר, הוכרז ע"י המנהל הראשי כי העבודה תימשך בכל ימות השבוע, כולל שבת. מנהל העבודה שם לב כי ישנה איזושהי תסיסה בין הנשים היהודיות, לאחר בירור קצר התברר לו כי הנשים מסרבות לעבוד בשבת. מיד קם והכריז בקול תקיף: אשה שאינה מעונינת לעבוד בשבת, שתקום עתה עם מזוודתה בידה, ותצא מהמפעל

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדירים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gmail.com לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

אין לו שמן הרבה

מי שאין לו שמן הרבה יתן באחד שמן כשיעור והמותר יחלק לכולם, שאם יעשה לכולם בשהו לא ידליק אפילו אחד כשיעור. (מ"ב (שם ס"ט ב)). ואם יש לו שמן בצמצום על כל החי ימים ולחבירו אין לו כלום, מוטב שידליק בכל לילה אי יותן גם לחבירו, כי מהדן אי"צ אלא אחד. דדוקא שחבירו אינו מבני ביתו ואו שאינו סמוך על שולחנו, אבל אם הוא מב"ב מוטב שיהיה הוא מהמדירין. (מ"ב (שם ס"ט ב)).

שני בני"א להדליק במנורה אחת

מנורות שיש להן חי פיות, מותר להדליק שני בני"א זה בקצה זה וזה בקצה זה, שהרי ואין שהדליקו שנים, שאלי"כ היה מדליק כסדר אי אצל חבירו. וכן מנהג העולם. (מ"ב (ס"ט ב)).

להדליק כמה פתילות תוך קצרה אחת

מיאל קערה שמן והקצפה פתילות, אם כפה עליה כלי (לפני הדלקתם) כל פתילה עולה בשביל נר אחד. ואם לא כפה עליה כלי, אפי' לנר אחד אינה עולה לפי שהוא כמדורה שמתחברות כל הלהבות ביחד. (שו"ע (ס"י תרע"א סעי' ד) ומ"ב (ס"י יג-יד)). ולכן יש לזהר להעמיד הנרות בשורה בשוה, ולא בעגול דהוי כמדורה. (דמ"א (ס"י תרע"א סעי' ד)). ומ"מ אם יש הפסק מחיצה בין נר לנר וכרחב אצבע ביניהן, מותר אפילו לא כפה עליה כלי. (מ"ב (ס"י ט)).

להדליק כפמטות

מותר להדליק כפמטות העשויין קנים, קנים יוצאין סביבות בעיגול שהקנים חלולין ומחיצת כל קנה מפסיקה בינו לבין קנים, ואינו נחשב כמדורה, מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו. (דמ"א (ס"י תרע"א סעי' ד) ומ"ב (ס"י יז)). וצריכים שיהיו מובדלים הקנים אחד מתבירו ורחב אצבע, לבד מה שיש לכל קנה מחיצה כפי עצמה. (מ"ב (ס"י יח)). וכל זה אם מדליק נרות שעה, אבל אם מדליק בשמן, כיון שכל כלי עומד בפני עצמו אי"צ להרחיק ביניהם. (הגר"ש ואורו זצ"ל (בבית לוי ח"י ע"מ ט)).

מקום ההדלקה

פתח הסמוך לרה"ר / תוך הבית

פתחו פתוח לרה"ר

נר חנוכה מניחו על פתח הסמוך לרה"ר מנחוץ משום פרסומי ניסא. אם הבית פתוח לרשות הרבים, מניחו על פתחו. ואם יש חצר לפני הבית, מניחו על פתח החצר. (שו"ע (ס"י תרע"א סעי' ה) ומ"ב (ס"י כא)). ויש סוברים שאם יש חצר לפני הבית מניחו על פתח הבית הפתוח לחצר. (ב"יאר הלכה (ס"י תרע"א על סעי' ה ד"ה פתח החצר) בשם רש"י, הר"ן והאר"ו ד"ע. ומשמע מדבריו דכוונתו דיש לצרף ע"פ שיטת אלו). (העיקר כדעה ראשונה. (שו"ע (שם) ומ"ב (שם)).

הנר כעלייה

היה דר בעלייה, שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים, מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים. (שו"ע (ס"י תרע"א סעי' ה)). אולם הד"רס בבנין רב קומות שהדירות פתוחות לחדר המדרגות, אין דינם כד"רס בעלייה. (הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד אות ד)). ולענין מקום הדלקה יעויין להלן.

להדליק בפנים

בשעת הסכנה שאינו ראשי לקיים המצוה, מניחו על שלחנו ודיו. (שו"ע (ס"י תרע"א סעי' ה)). ואף בזמנינו לא שכ"ח חשב סכנה שמדליק בחוץ, יש להדליק בפנים. (דמ"א (שם סעי' י), ערה"ש (אות כד) והגר"ש זצ"ל (שבת יצחק פי"ב אות ד)). ומ"מ אם יש לו חלון סמוך לרה"ר נכון שידליק שם, אם לא דשכ"ח ויהיה על ידי זה. (מ"ב (ס"י תרע"א ס"י לח)).

וכל זה כשדרן על הענינים, אבל בארץ הקודש שדרים בין יהודים יש אומרים שמי שיכול להדליק בחוץ יש לו להדליק בחוץ כתקנת חז"ל. (הגר"ש זצ"ל (ס"בן השבת ח"א סעי' טז)). ואם יש חשב שכונת הנרות יתנם בזוכות. (נא"מ (ח"י ע"מ יז)). ויש נוהגים להדליק בפנים אף באר"י. (עי' ערה"ש (שם), בדבר ירוש"ל (ח"א ס"י מ"ח סי' ק"א), בארחת רבנו (ח"י ע"מ יב) ובש"ט הלוי (ח"י ס"י פ"ז).

להדליק בתוך הבית (הלעף המהמירים העל)

אפילו לדעת הסוברים שא"צ בזמנינו יש להדליק בפתח החצר הפונה לרה"ר, מ"מ אם הדליק בתוך הבית יצא בדיעבד. (נא"מ (ח"ד ס"י ק"ה), הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד אות טז) והגר"ש זצ"ל (ארחות שבת ח"י ע"מ י). ועי' בש"פ אמת (שבת כב - על תוס' ד"ה תוס' דאי ודיה שם בב"מ ת"ש)).

חצר ופתח הבנין

דין חצר בזמננו

יש אומרים דדוקא החצרות של זמננו דינם כחצר כי עמדו בעיקר לתשמש הבית, לטחינה, אפייה, שטיחת פירות ושאר צרכים, ופומים שהיו אוכלים וישנים שם, אבל בזמננו שאין החצרות עשויות אלא לאויה, אין דינן כחצר לענין נ"ח (וכן לענין עירובין ומזוזה), ועל כן אין להדליק בפתח החצר, אלא בחלון הפונה לרה"ר. (חוו"א (או"ח ס"ה ס"ה ב"ב ו"ב ס"ב כ"ג ו"ד) ס"י קס"ט ס"י א) וארחות רבנו (ח"י ע"מ יז). ונ"א שאין דין תשמישי דירה בחצר לענין חנוכה, וע"כ אפי' חצרות של זמננו שאין משתמשים בהן תשמישי דירה, דינן כחצר לענין נ"ח.

(הגר"ש זצ"ל (שבת יצחק חנוכה ע"מ יז-י), הגר"ש זצ"ל (מעדני שלמה ע"מ קח) והגר"ש זצ"ל (שבת יצחק חנוכה ע"מ יז)).

הצר שאין לה מחיצות

חצר שאין מחיצותיה גבוהות עשרה טפחים, או שהן תלויות באויר וגבוהות מקרקע החצר שלשה טפחים, י"א שאין דינה כחצר. (הגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה ע"מ י ס"ט)). ואם היא מוקפת מחיצות אפילו רק בג' רוחותיה דינה כחצר, ויש להדליק בפתח הנמצא בא' מג' רוחותיה. (הגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה ע"מ ט)).

הנר מדרגות (מקום ההדלקה בבנין מדרגות)

י"א שדלתות הסוברים שחצרות שלנו אין דינן כחצר של זמננו, ה"ה שחדרי מדרגות אין דינם כחצר, ועל כן אין להדליק בפנתם נ"ח, אלא יש להניחם בחלון שבבית הפונה לרה"ר. אלא שאם הוא מעל כ' אמה מרה"ר, ידליק בפתח ביתו הפתוח לחדר המדרגות (ועי' עוד להלן בדיני הדלקה בחלון). (הגר"ש שלי"ט (ארחות רבנו ח"י ע"מ ט) והגר"ש זצ"ל (חוס שני חנוכה ע"מ י)). וי"א שחדר מדרגות דינו כחנייה לבית, וע"כ הדר בבנין מגורים (פרטי או משותף) ידליק בפתח הבנין הפונה לרה"ר. (הגר"ש זצ"ל (ארחות רבנו ח"י ע"מ ט) וי"א וז"ל כח). וכן דעת הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד אות ד הגה' ה) והגר"ש זצ"ל (שבת יצחק חנוכה פי"א ע"מ י) משום שדינן כחצר.

שביל שליפני הכניסה

אם יש שביל המוליך מרה"ר עד פתח הבית, ידליק בראש השביל, אע"פ שאין שם צורת הפתח. (הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד אות ד)). מיהו אם אין הבדל כ"כ בפרסום בין פתח הבית לפתח השביל ידליק בפתח הבית, דלא אמרו דפתח החצר אלא ככה"ג דהיה פרסומי ניסא ט"פ. (הגר"ש זצ"ל (חוס פ"ד ח"ה הגה' ה)). וי"א דבלל אופן יש להדליק בפתח עצמו (אפי"כ עושים שימושם בשביל, כגון העמדת עולות וכדו'). (הגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה ע"מ פ"א)).

כניסה משותפת לכמה כניסות של הבנין

בנינים המחוברים יחד ויש להם כניסה משותפת מרה"ר לרחבה שלפני הבנינים, ושם יש לכל בנין כניסה נפרדת, יש להדליק בפתח הכניסה הנפרדת של כל בנין, כיון שהוא נראה עיקריו ומיוחד לבנין זה. (הגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה ע"מ ט"א)).

מגרש חניה

מגרש חניה השייך רק לאנשי הבית, י"א שאינו נחשב לחצר, כיון שאין עיקר שימוש לכניסה ויצאה. (הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד הגה' טז)). וי"א שדינו כחצר וצריך להדליק בפתחו. (הגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה ע"מ ט"ט)).

מרתפת הפונה לרה"ר

מרתפת הפונה לרה"ר (ואין לה פתח לחוץ), יש אומרים שרשאי להניח הנרות על המעקה ואינו צריך להניח סמוך לפתח המרתפת. (הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד אות ט)). וי"א שעדיף להדליק בפתח הבית הפתוח למרתפת מבחוץ בצד שמאל כדי שיהא מוקף במצות, אפי"כ יש פרסום יותר כשמדליק על המעקה. (הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד ח"ה הגה' ה) וי"א שיש ע"מ שח). ושו"ר שדעת הגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה) שאין הדלקה במרתפת מועילה כי אין המרתפת בכלל מקום הדלקה.

גדר פתח

לענין הפתח שמדליקין בו נ"ח, אי"צ שיהיה בו צורת הפתח, אלא די בזה שניכר שנכנסים דרכו לחצר. (הגר"ש זצ"ל (מעדני שלמה מועדים ע"מ קט) והגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה ע"מ פ)). ויש מי שאומר שבענין צורת הפתח (כמו לענין מזוזה). (הגר"ש זצ"ל (תשובות והנהגות ח"ב סי' שכ"ב אות א)).

הדלקה בחלון

במקום שנהגים להדליק בפנים

הנהוג להדליק בפנים ידליק בחלון. ואם הוא גבוה למעלה מכ' אמה מרה"ר (לגר"ח נאה כ- 9.60 מטר, ולחזו"א כ- 11.52 מטר), י"א שעדיף להדליק בפתח דירתו (ח"י א) (כלל קנ"ד אות ט) (מ"ב (ס"י תרע"א שעה"צ אות ט)), וי"א שעדיף להדליק בחלון, משום שע"פ יש היכר קצת

לבני רה"ר. (מ"ב (שם מ"י ס"ס"ה ה)). וכן עיקר. (הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד אות ה)).

במקום שנהגים להדליק בחוץ

י"א דכיון דעיקר תקנת חז"ל להדליק בפתח הבית, אין להדליק אלא בפתח ביתו, אף באופן שאם ידליק בחלון או במרתפת יהיה יותר פרסומי ניסא. אמנם אם מפתח ביתו לא יראה בכלל הנרות לבני רה"ר, יש להדליק בחלון ביתו במקום שיראו בני רה"ר. (הגר"ש זצ"ל (חוס שני חנוכה ע"מ י-ש)). וי"א שבאופן שיש יותר פרסומי ניסא בחלון יש להדליק שם.

(החזו"ן (ארחות רבנו (ח"י ע"מ יב) ובש"ט הלוי (ח"י ס"י פ"ד)).

ההלון הוא מעל כ' אמה ויש בנינים מותר
מי שגר בקומה גבוהה והחלון הוא למעלה מכ' אמה, אם יש בנינים גבוהים ממול והשכנים רואים הנרות דרך החלון, י"א שאפשר להדליק שם אם יש שכנים מסביב בבתיים הגבוהים. (שב"ט הלוי (ח"ד ס"י טה)). ויש משתפקים בזה כיון שסוף סוף אין זה בגדר רה"ר. (הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד הגה' ה)). וי"א שבאופן זה עדיף להדליק בפתח הדירה לחדר

המדרגות. (הגר"ש זצ"ל (ס"בן יב"ע ח"ב סי' לז)). וכן דעת הגר"ש זצ"ל (חוס שני ע"מ יז) דבכה"ג עדיף

להדליק בפתח הדירה. ועי' בארחת רבנו (ח"י אותיות כו - כח) בשם החזו"ן א'.

להדליק על הסורגים שבהלון

סורגים שיש להם בטן שהם משופעים כלפי חוץ, יש אומרים שאין להדליק עליהם כי אינם חלק מהבית אפילו כשמשתמשים בהם. ומכל מקום אם מדליק על הסורג בתוך טפח לחלון שפיר דמי. (ועי' להלן לענין דין "טפח הסמוך" בחלון). (הגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה ע"מ טז) ואשרי הא"ש פליה אות יז). וי"א דסורגים הם כחלק מן הבית אם משתמשים בהם. (הגר"ש זצ"ל (שם פ"ד הגה' ה) והגר"ש זצ"ל (חוס שני ח"י ע"מ ש"ח אות ז)).

גובה מקום הנחת הנרות

מעל שלשה טפחים

מניח הנרות למעלה מג' טפחים (לגר"ח נאה כ- 24 ס"מ, ולחזו"א כ- 28.8 ס"מ). (שו"ע (ס"י תרע"א סעי' ז)), דכל למטה מג' כאלו הניח בברקע ואין ניכר שבעה"ב הניחו שם, ומ"מ בדיעבד יצא. (מ"ב (ס"י תרע"א ס"י"כ כ"ז)).

למטה מעשרה טפחים

מצוה להניח נ"ח למטה מ" טפחים (לגר"ח נאה כ- 80 ס"מ, ולחזו"א כ- 96 ס"מ). (שו"ע (ס"י תרע"א סעי' ז)). כי יש יותר פרסום הנס כשהוא למטה, ודבר העשוי לאור אין דרך להניחו במקום כ"כ נמוך. (מ"ב (ס"י כ"ז)). ודיעבד אם הניח למעלה מ" טפחים (פניני חנוכה ע"מ יז) דאין העולם נזהרין בזה, משום שיש סוברים שעושים שהורגלו להניח בפנים (עי' הפרטים בזה לעיל), אין קפידא בזה, אכן המדקדקין נוהגים להקפיד בזה. (מ"ב (ס"י כ"ז)).

מדידת הגובה, מהמנורה או מהשלהבת

אף נרות שעה ארוכים, כל שמקום הלהב הוא למעלה מכ' אמה, פסולה. (שעה"צ (אות ל"ט). וה"ה לענין למעלה מעשרה ולמטה מעשרה טפחים. כ"ה"ח (ס"י תרע"א אות ט)). והגר"ש זצ"ל (שם פ"ד הגה' ג). ומ"מ עדיף שלא יניח המנורה על הארץ ממש אף אם היא גבוהה ג"ט, דנראה כמדליק להאיר את רה"ר, אלא יניח דבר מה תחתיה שיהא ניכר שהוא למצות נ"ח.

(הגר"ש זצ"ל (שם הגה' ג)).

הלון למעלה מעשרה טפחים

אם דר בעליה מניחה בחלון שהוא לצד רה"ר, אפילו אם החלון גבוה יותר מ" טפחים מקרקעית העליה. (מ"ב (ס"י כ"ז)). ואם יש לו שני חלונות אחד למעלה מ" טפחים ואחד למטה מ" טפחים ודאי יניחנה בחלון שהוא למטה מ" טפחים. (מ"ב (ס"י כ"ז)).

להדליק למעלה מעשרים אמה

אם מניחה למעלה מכ' אמה לא יצא. (שו"ע (שם סעי' ז)). אפילו לקחה כך דלוקה והניחה למטה מכ', לא יצא, דהדלקה עושה מצוה. (רמ"ב (שם)). וחזרו להדליק בברכה. (מ"ב (ס"י כ"ט)).

ביתו כשיפוע ההר

אם ביתו נמצא בשיפוע ההר, וביתו למעלה מעשרים אמה, אך במרחק מביתו עדיין הנרות ניכרים היטב ומשם הם בתוך כ' אמה, שפיר דמי דנחשב תוך כ' אמה. (הגר"ש זצ"ל (חוס שני חנוכה ע"מ יז)).

הכביש גבוה מדרהוב

אם עד הקרקע מביתו לגינה יש יותר מכ' אמה, ומהכביש (שהוא יותר גבוה) יש פחות מכ' אמה, נחשב כהדליק תוך כ' אמה. (הגר"ש זצ"ל (חוס שני חנוכה ע"מ יז)).

טפח הסמוך לפתח

טפח הסמוך לפתח

מצוה להניח נ"ח בטפח הסמוך לפתח (לגר"ח נאה כ- 8 ס"מ, ולחזו"א כ- 9.6 ס"מ). (שו"ע (ס"י תרע"א סעי' ז)), שאם ירחיקנה רחוק מהפתח אינו ניכר שבעל הבית הניחו שם. (מ"ב (ס"י לא)).

למנורה או לשיכוכא

יש אומרים שטפח סמוך לפתח מעלב אפילו בדיעבד, וצריך לחזור ולהדליק (ואע"פ שכתוב בדמצה היא, מצוה לעיכובא היא). (הגר"ש זצ"ל (פניני חנוכה ע"מ פ"ט)). ויש אומרים שבכל אופן אין הדבר מעלב. (ערה"ש (ס"י תרע"א סוף אות יא) והגר"ש זצ"ל (שלמה מועד ע"מ קצ"א)). ולמעשה כל שניכר שהנר שייך לאותו פתח יצא. (הגר"ש שלי"ט (א"ר חנוכה פ"ד הגה' ל"ט)).

מדליק בפנים

במקומות שמדליקין בפנים ואין היכר לבני ר"ה כלל, אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח, ומ"מ יש נוהגים להדליק בטפח הסמוך לפתח (הדירה) כמו בימימה, ואין לשנות, אפי"כ רבים בני הבית שעדיף יותר להדליק כל אחד במקום מיוחד מלערב הנרות ביחד ואין היכר כמה נרות מדליקין. ומ"מ יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה, כי אז לא יהיה היכר כלל, ואף כי אין היכר רק לבני הבית, מ"מ היכר קצת מיהא בעל. (דמ"א (ס"י תרע"א סעי' ז)). ומ"מ אם יש לו חלון (שהוא נמוך מכ' אמה מקרקע) הסמוך לרה"ר נכון יותר שניחננו שם, כדי שיהיה היכר לבני ר"ה ויתפרסם הנס, אם לא במקום דשכיחא הזיקא על ידי זה. (מ"ב (ס"י לח) ושעה"צ (אות ט)).

רבים מדליקים כאותו פתח

רבים המדליקים בפתח אחד, רשאים להניח הנרות זה בצד זה (בהפסק הראוי) אף שרק נרותיו של הראשון הם בטפח הסמוך לפתח. והואיל וניכר הדבר שכולם שייכים לפתח זה. (הגר"ש זצ"ל (הלכות פ"ד אות א)).

מקום ההדלקה בחלון (אם בעינין טפח סמוך לו)

יש אומרים דאף בחלון שייך דין של "טפח סמוך לפתח", ועל כן מיהו להניח הנרות חנוכה בטפח הסמוך לחלון מבחוץ. (הגר"ש זצ"ל (שבת יצחק חנוכה)). ויש אומרים דדין טפח הסמוך נאמר רק בפתח הבית שהוא מקום מערב הבית, ולכן כולל גם את הסמוך לפתח, מה שאין כן חלון ואף רק משום שנראה לרשות הרבים, ולכן אין להדליק בטפח הסמוך לחלון מבחוץ. (הגר"ש זצ"ל (חוס שני ח"ד ע"מ ש"ה)). והכי מסתבר.

באיזה צד מניחים החנוכה

פתח ישיב בו מזוזה

מצוה להניח נר חנוכה בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ז)]. מיהו בדיעבד אם הניח מימין יצא. [מ"ב (סי' ט"ז)]. ואף אם הדליק כבר חנוכה שם ידליק גם הוא בצד שמאל. [הגר"ש ז"ל (הליכ"ש פ"ד אות ג)].

פתח שאין בו מזוזה

אם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין, דכל מידי דמצוה ימין עדיף, ועוד כי יש יותר פרסומי ניסא כי הכל פונים לצד ימין. [ש"ע (שם) ומ"ב (שם)]. ויעשה כן גם אם כבר דולקים שם נרות של אחרים. [הגר"ש ז"ל (הליכ"ש פ"ד אות ג)].

רבים מדליקים באותו פתח

רבים המדליקים בפתח אחד, ואין צד שמאל של הפתח מספיק לכל הנרות (כגון בפתח בנין של ישיבה וכדו') רשאי להניחם גם בצד ימין, כי הדין שני"ח יש להניחם בצד שמאל אינו אלא הידור, אבל מעיקר הדין כל שנר"ל לשייכו לפתח מועיל. [הגר"ש ז"ל (הליכ"ש פ"ד אות ג)].

המדליק במרפסת

יש סתפקים אם המדליק במרפסת (ע"י בזה לעיל) יניח הנרות בימין המעקה, או שיכול להדליק בכל מקום שירצה. [הגר"ש ז"ל (שם הר"ג)].

מקום הנחת הנרות בשבת

מקום ישיב בו רוח

בליל שבת צריך ליתן שום דבר, לחוץ בין הנרות לפתח, בשביל הרוח שלא תכבה הנרות כשפותח את הדלת. [ש"ע (סי' תרפ"א סעי' א)]. ואף שגם בחול יש להזהר בזה כדי שלא יכבו הנרות, מ"מ בשבת צריך זהירות יתירה. [מ"ב (שם) סעי' א)].

אין משום פס"י שישבו

זוקא במקום שמדליקין הנרות נגד פתח הבית מבפנים יש לחוש שיכבו הנרות, כי הוא פסיק רישא, אבל כשבפתיחת הדלת אין משום פסיק רישא שיכבו הנרות, כגון שאינו מכוון כנגד החצר או ר"ה, אין חשש. [מ"ב (שם) סעי' ג)].

קביעת הנרות בר"ח

בערב שבת אסור לקבוע הנרות בדלת עצמה אחורי הדלת. [ש"ע (סי' תרפ"א סעי' ג)]. ומ"ב (סי' ה'). שבפתיחתו ונעילתו מקרב השמן לנר או מרחיקו ויש בזה משום מכבה או מבעיר, ואף על גב דאינו מכוין לזה הוא פסיק רישא. [מ"ב (סי' ה')].

סדר הדלקת הנרות

הדלקת נר הימני

יתחיל להדליק בליל ראשון בנר הימני, ובליל ב' כשיוסיף נר א' סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף, שהוא יותר משמאל, כדי להפנות לימין, וכן בכל לילה. נמצא שתמיד מברך על הנוסף שהוא מורה על הנס, שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ה)]. ואין חילוק בין שמניח מימין הפתח ובין שמניח משמאל הפתח תמיד יתחיל הברכה בנר הנוסף [מ"ב (סי' ט)]. ו"י"א שאם מונה בימין הפתח איז צריך להתחיל תמיד בנר הימני שהוא סמוך לפתח והולך לשמאל, ואם פתח הנרות בשמאל הפתח צריך להדליק ג"כ תמיד תחילה הנר הסמוך לפתח והולך ומדליק משמאל לימין. ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. ונכון לסדר כולם בתוך חלל הפתח שיהיו כולם שוין בטפח הסמוך לפתח. [מ"ב (סי' ט)]. ולמעשה אין נ"מ בכל זה בעצם המצוה, כי בכל אופן יוצא יד"ח לכל הדעות, כי כל זה הוא רק לענין הכתלה באיזה מקום נכון יותר להתחיל להדליק ממנו. וכל א' יעשה כמנהגו. [בה"ל (שם ד"ה) כ"ד לפנות].

שמדליק בחלון

כשמדליק בחלון או בחלל הפתח או בבהכ"נ וכדו', בליל ראשון ידליק בתחלה בנר הימני ימני ובליל שני ביותר משמאל וכן בליל ג' וד' עד יום שמיני הכל ידליק בנר הנוסף ואח"כ מונה והולך לצד ימין, ובכל זה ירחיק א"ע לצד שמאל בעת ההדלקה כדי שיפגע בו תחלה ולא יצטרך להעביר על המצות. ולדעת הי"א המ"ל גם בזה יברך תמיד על הנר הראשון שהוא יצדק המצוה. ונראה דזהו יעמיד הנר הראשון לצד שמאל ואח"כ בכל יום מוסיף והולך לקד ימין וההדלקה יהיה תמיד בנר שומאל בצד שמאל כמו שכתבנו ופונה והולך לצד ימין. [מ"ב (סי' תרע"א סעי' ג)].

הלזן עם זכוכית שאינה שקופה

חלון שאין הזכוכית בו שקופה, אם ניכר מבחוץ שיש שם נרות, אפילו אם אינו ניכר מספר הנרות, בדיעבד יוצאים ידיו חובת המצוה. [הגר"ש ז"ל (אשרי האיש פ"ה הגה' על) והגר"ש ז"ל (נר חנוכה פ"ג אות ט)].

הדלקה מפני החשך

הצר או בית שיש להם שני פתחים

הצר או בית שיש להם שני פתחים משתי רוחות, צריך להדליק בשניהן מפני החשך (שיאמר בני עירי כמו שלא הדליק בפתח זה באחר נמי לא הדליק). [מ"ב (סי' תרע"א סעי' ח)]. ומ"ב (סי' תרע"א סעי' ז)]. ואם שני הפתחים ברוח א' (והם בבית א' די לו בא' מהם). [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ח)]. ומ"ב (סי' תרע"א סעי' ז)]. וע"י בשעה"צ (אות ו)]. אבל אם הם בבי' בתים או שבת א' חלוק מתוכו והם של אדם א', ו"י"א שצריך להדליק בשניהן משום חשך שיחשדו ששני בני' דרים שם, ויש מקילין בשניהם שייכין לאדם א'. [מ"ב (סי' ט)].

ברכה על הדלקה מפני החשך

כשמדליק בשני פתחים אינו מברך רק באחד מהם ובשני מדליק בלא ברכה. [רמ"א (שם)].
הדלקה מפני החשך בזמננו
בזמן הזה שרבים מדליקין בפנים ממש, ואין היכר לבני ר"ה כלל, אפילו יש לחצר או לבית הרבה פתחים להרבה רוחות אין מדליקים אלא פעם אחת בפנים. [רמ"א (שם) סעי' ו)]. ומ"ב (אות ו)]. והדין כן אף לנוהגים בזמננו להדליק בפתח הבית. [הגר"ש ז"ל (הליכ"ש פ"ג אות א)].

הברכות על נרות חנוכה

כמה ברכות מברכים

המדליק בליל ראשון מברך שלש ברכות: להדליק נר חנוכה, שעשה ניסים ושהחיינו. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' א)]. ומליל שני ואילך מברך שתיים: להדליק ושעשה ניסים. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ב)]. ויברך כל הברכות קודם שיתחיל להדליק דבעינן שיהיו הברכות עובר לעשייתן. [רמ"א (סי' תרע"א סעי' ג)].

נומה הברכות

דעת הש"ע [סי' תרע"א סעי' א)] שמברכים "להדליק נר חנוכה". ודעת שאר הפוסקים שמברכים "נר של חנוכה". ויאמר "שלחנוכה" במילה אחת ולא "של חנוכה" שתי מילות. ומ"מ העולם אין נוהגין להקדימין בזה. [מ"ב (שם) סעי' א)]. כמו כן יש לומר "בזמן הזה" ולא "בזמננו". [מ"ב (שם)]. והגיענו "לזמן הזה" הלמ"ד בחיר"ק ולא בפת"ח. [מ"ב (שם)].

אבל בברכת שהחיינו

אבל מברך בביתו ברכת שהחיינו (אבל לא בבית הכנסת). [מ"ב (סי' תרע"א סעי' מד)].
שכה לברך על הדלקה

הדליק נר חנוכה ושכה לברך על ההדלקה, ואף קודם שהדליק שאר הנרות נזכר עדיין לא יברך, יש לו לברך כל הנרות, ואם נזכר לאחד שהדליק כל הנרות אין לו לברך ברכת להדליק רק ברכת שעשה ניסים. [מ"ב (סי' תרע"א סעי' ז)]. ע"פ הי"א. אולם אם קודם שהדליק הנרות הנוספים כבו הראשונים לא יברך להדליק נר של חנוכה אלא שעשה הניסים ושהחיינו. [שע"ש (סי' תרע"א סעי' ז)].

שכה לברך שהחיינו

אם לא יברך זמן בליל ראשון, מברך בליל שני או בשאר הלילות. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ג)]. בשעת ההדלקה. אם נזכר אחר ההדלקה אינו מברך בלילה זו עוד. [מ"ב (סי' ט)]. אמנם אם אירע זה בליל שמיני וממילא יתבטל לגמרי ברכת שהחיינו, צ"ע אם יברך אפילו לאחר ההדלקה. [שע"ש (אות ג)]. אלא דסותר דבריו ב"סי' ד' שסתם כהר"א שמברך אפ"י שלא בשעת הדלקה. וע"י משי"כ בשמעתא עמיקתא גליון קכ"א].

יברך ואח"כ הזמננו לו נרות להידור מצוה

יברך והדליק נר א' בלילה השני (או בשאר הלילות) ואח"כ הזמננו לו עוד נר, ידליק הנר הנוסף ולא ברכה אפ"י לא היתה דעתו מתחלה רק על נר א' ואח"כ נזמנו לו השני, כי ע"פ הדין אין חיוב רק נר א' והשאר הוא משום הידור מצוה כנ"ל. [מ"ב (סי' תרע"ב סעי' ו)]. וע"י משי"כ בשמעתא עמיקתא גליון קכ"א].

יברך על ההדלקה בבית הכנסת

מי שבירך על הדלקה בבית הכנסת, כשחוזר ומדליק בביתו אינו מברך ברכת שהחיינו, אלא מדליק להוציא אשתו ובני ביתו. [מ"ב (סי' תרע"א סעי' מה)].

אמירת הברכות בהדלקה על ידי שליח

המדליק נרות חנוכה על ידי שליח אין השליח יכול לברך, אפ"י אם המשלח נמצא שם ושומע הברכות מהשליח. [מ"ב (סי' תרע"א סעי' ט)]. ודעת האג"מ (א"ח"כ סי' קצ) דאם מדליק עבור איש יכול לברך "להדליק נר חנוכה", אבל כשמדליק עבור אשה אינו מברך כלל (אפ"י ששומע ממנו הברכות). ועיי"ש שמשמע דאף כשהמשלח נעני לביתו אינו מברך שאר הברכות. אולם במקראי קודש (חנוכה סי' כג) מ"י דשעשה ניסים ושהחיינו המשלח מברך. וע"י באור ציון (ח"ד פמ"ו אות ה)].

יברך על נרות חנוכה במרפסת וניכר שעדיין לא הבריק

יברך על נרות חנוכה במרפסת, וטרם שהתחיל להדליק נזכר שלא הבדיל לא בתפלה ולא על הכוס, ירהרר "ברוך המבדיל בין קדש לחול" וידליק כל הנרות ואח"כ יבדיל. ע"י בא"מ מבסוטאטש (פ"ר ע"ט ס"ג) דמהני להרהר "בחך המבדיל". וע"י עוד בזה בשמעתא עמיקתא גליון קס"ג].

לפטור חנוכה הדישה כברכת שהחיינו

ברכת שהחיינו על הדלקת נ"ח פוטרת ברכת שהחיינו על חנוכה חדשה. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' כה)]. ויש סוברים שלכתחלה יש להקפיד לברך עליה בנפרד. [מנח"ש (סי' כ אות ג)]. ואם בירך על הדלקה וכוון שלא לפטור חנוכה, צריך לחזור ולברך, דמהני הנבלת ברכת כמבאר בב"ש (סי' כג) וע"י בזה בשמעתא עמיקתא גליון קכ"ד].

אמירת הנרות הללו

אחר שהדליק נר ראשון שהוא העיקר, אומר: הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הניסים ועל הנפלאות וכו'. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ד) ומ"ב (סי' ח)]. ויגמור להדלות בעוד שאומר הנרות הללו וכו'. [מ"מ"ם האומר הנרות הללו לאחר שגמר להדליק נוהג כד"ן. [מ"ב (שם)].

החלק הדלקה לכמה אנשים

מי שהתחיל להדליק נ"ח, לכתחלה עליו לגמור ההדלקה. [מ"ב (סי' תרע"א סעי' מה-סו)]. ומ"מ כשהמוזמן לא איזה דבר נחוץ לאחר שהדליק אחד מהן, ויכל אחר להשלים בשבילו את שאר הנרות. [מ"ב (סי' ט)]. ולכתחלה אין לתת לקטנים אפילו בגיל חינוך להדליק שאר הנרות, חוץ מהשמש שרשאים להדליק אף לכתחלה. [נ"ן אש"ח (פ"ר וי"ש - הלי חנוכה אות יח), כ"ח"י (סי' תרע"א אות פ) ואור לציון (ח"ד פמ"ב אות ט)].

שיעור הנרות

צריך לתת שיעור שמן עד שתכלה רגל מן השוק והוא חכאי שעה (לאחר צאת הכוכבים). [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ג)]. ובזמננו כיון שזמן כלות הרגל מן השוק מאוחר מבזמן חז"ל, נכון ליתן שמן בנר שיהיה ראוי לדלוק זמן רב, ולא חצי שעה בלבד. [הגר"ש ז"ל (הליכ"ש פ"ו אות ו)]. וע"י בתש"ת והנהגות (ח"ב סי' שמ"א אות ז) במש הגר"י ז"ל: "שע"ש שיעור תלמי בכל מקום מתי כלה שם רגל מן השוק (דהיינו אנשים העוברים ושבים אחר שגמרו חנוכה שלהם). וע"י בריטבי"א (ש"ב כ"ט) שבאמת קצת כן. וע"י בספר חוט שני (חנוכה ע"מ ש"ו) בשם הגר"י ז"ל].

הדליק לפני שנתן שמן כשיעור

יש מי שאומר דכיון שהדלקה עושה מצוה צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה, אבל אם בירך והדליק ואח"כ הוסיף שמן עד כדי שיעור לא יצא ד"ח. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ג)]. וע"י צריך לכבותה וליתן בה שמן כשיעור ולחזור ולהדליק בלא ברכה. [מ"ב (סי' ח)].

אין לו נרות או שמן שיעור חצי שעה

מי שאין לו נרות או שמן כשיעור הנ"ל, ידליק בלא ברכה. [ב"י אור"ח (שם ד"ה) כזה השיעור].
מדליק באיחור

אם הדליק זמן מה אחר הזמן (צאת הכוכבים או שקיעת החמה, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, ע"י לעיל) א"צ לתת שמן כ"י רק עד שתכלה רגל מן השוק. [ש"ע (סי' תרע"א סעי' ג) ומ"ב (סי' ח)]. אכן כל זה הוא לדין התלמוד שהיה ההיכר לעוברים ושבים, אבל במקומות שהיכר הוא רק לבני ביתו לעולם צריך שיעור הידוע, ואף המדליק אחר שכלתה הרגל מהשוק צריך לתת זה השיעור. [מ"ב (סי' ח)].

לשהות אצל הנרות חצי שעה

יש מי שאומר שיעור הנרות הוא שיהיה המדליק אצל הנרות חצי שעה לראותם ולשמח בהם, ולא מספיק שידליק וילך לו למקום אחר. [מקור חיים (סי' תרע"ב סעי' ג)]. אולם סתמות הפוסקים שאין צריך לשהות במקום הנרות. [נ"ן פסק האור לציון (ח"ד פמ"ו אות ו)].

לכבות הנרות לאחר חצי שעה

אם נתן חצי שעה שיעור וכלל לכבותה לאחר שעבר הזמן, [ש"ע (סי' תרע"ב סעי' ג)]. ו"י"א שנוהגים שלא לכבותה אפילו אחר חצי שעה. [הר"ש ז"ל (מכת לוי ח"י ע"מ ו)]. ויש שלא הקפידו על זה. ע"י בארוחת רבנו (ח"ג ע"מ טו) שהו"ב שההזו"ה נהג לכבותו שלא לילמדו דיש בזה חז"ל. ויש מי שאומר שעכ"פ יש משום הידור מצוה שידליקו יותר. [מ"מ"ם (סי' תרע"ג)]. אולם דעת הדרכים (שם אות א) המ"א (סי' ג) ומ"ב (סי' ו) שאין משום הידור מצוה בכה"ג. אלא דמדה המ"א בברות שלשה שפארים ארוכים הם נאים יותר למצוה. וע"י בשבט הלוי (ח"א סי' קפ"ט אות ג) משי"כ (אות יב). וע"י בשבט הלוי מהבית וחושש להשאיר הנרות ללא פיקוח רשאי לכבותם.
להנות מהשמן אחר כיבוי הנרות

לאחר חצי שעה רשאי לכבות הנרות (ע"י בזה לעיל) מחמת שאינו מקצה השמן רק מה שצריך לשיעור חצי שעה למצות. [מ"ב (שם) סעי' ז)]. ומ"מ לכתחלה טוב להתנות שאינו מקצה השמן אלא לשיעור הדלקה, משום שיש פוסקים שסוברים שאם נתן השמן בסתם הקצה הכל למצותה. [מ"ב (שם)]. ואין לטלטל הנרות ממקומן בעודם דולקים אפילו יותר מחצי שעה, מפני הרואים שלא ידעו ויאמרו להשתמש נטלם. [שע"ש (אות יב)]. וע"י בשבט הלוי (ח"א סי' קפ"ט אות ג) משי"כ (אות יב). ולענין תנאי על נותר השמן תוך חצי שעה, ע"י בשמעתא עמיקתא גליון רפ"ט ובדין נותר השמן.

להנות מהנרות לאחר חצי שעה

י"א שיכול להשתמש לאורה לאחר חצי שעה. [ש"ע (סי' תרע"ב סעי' ג)]. ויש מחמירין שבעוד שהנרות דולקין אין להשתמש לאורן משום הרואים שלא ידעו לחלק בין תוך זמן שיעורו לאחר הזמן. [מ"ב (שם) סעי' ח)].

כבו הנרות אחר ההדלקה

כבו הנרות אחר ההדלקה

הדלקה עושה מצוה. לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה אינו זקוק לה. וכן אם לאחר שהדליקה בלא לתקנה וכיבה אותה בשוגג, אינו זקוק לה. [ש"ע (סי' תרע"ב סעי' ו)]. ואם ויתר להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה, אין לברך עליה. [רמ"א (שם)]. ומ"מ ראוי לחזור ולהדליקה. [מ"ב (סי' כז)]. ואם כיבה אותה במזיד, חייב לחזור להדליק, ומ"מ לא יברך. [שע"ש (שם) סעי' כב) במס פמ"ו].

כבו כערב שבת קבלת שבת

י"א שאפי"א אם כבתה בערב שבת קודם קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום, אינו זקוק לה. [שו"ע (שם סעי' ב)]. ויש מי שאומר שקודם קבלת שבת שיש עדיין היתר להדליק מחויב לחזור ולהדליק בלי ברכה. [מ"ב (שם ס"ב) וצ"ע שה"ח]. וראוי להחמיר כדעה השניה. [מ"ב (ס"ב) ב].

אחרי שקיבל עליו שבת

אם קיבל על עצמו שבת ואח"כ כבתה, ויש עדיין זמן עד לכניסת השבת מותר לומר לחבירו שידליק אותם עבורו. [מ"ב (שם ס"ב) ב].

הדליק במקום שיש רוח

אם הדליקה במקום הרוח וכבתה, זקוק לה לחזור ולהדליקה במקום שאין הרוח מצויה, שזה הו"ל כאלו לא נתן בה שמן כשיעור ומי"מ לא יברך עליה משום שאולי לא היה ברור שתכבה. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

נכבה א' מהנרות באמצע הדליקה

התחיל להדליק הנרות וכבה א' מהן קודם שהשלים ההדלקה צריך לחזור להדליקה כיון שעדיין לא נגמרה ההדלקה. [בבאור הלכה (שם ד"ה) א].

בית זכוכית שדלתותיו פתוחות

המדליק בחוץ בתוך בית זכוכית, רשאי לתחלה להדליק בעוד שדלתותיו פתוחות, אע"פ שיכולה הרוח מצויה לבנות הנרות, והואיל ובדעתו לסגור. [הגרשו"א זצ"ל (הלכות פסח) אות ו', הגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש פ"ד) אות כ"א] והגר"מ זצ"ל (תוכחה עמי' ש"ח) ויש מי שהחמיר בזה. [המהר"ל דסק"י (הר צבי ח"ב סי' קכ"ד)].

האור לא נאזה כפתילה

לא יסלק ידו עד אשר ידליק רוב הפתילה היוצאת מהנר. [בבאור הלכה (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. וע"י בן אש ח"ו (שם ב' פ' ח' אות ט'), בארחת רבנו (ח"י) אות ט' ונחשושת והנהגת (ח"י) סי' שבע אות ח'. א"כ הוא רואה שהאור אין נאחו כפתילה ובודאי יכבה מהרה, אינו יוצא בהדלקה זו, וחייב לחזור ולהדליקה לאחר שנכבתה. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

הדליקה ע"מ לכבות בתוך חצי שעה

יש מי שאומר שהמדליק על דעת לכבות בתוך חצי שעה, נראה שלא יצא ידי חובתו וחוזר ומדליק בברכה. ויתכן שכן הדין אף אם לבסוף לא כיבה. [הגרשו"א זצ"ל (הלכות פסח) אות ח].

הדליקה עושה מצוה

הדליקה עושה מצוה, ולא הנחה, שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה, מדליקה שם ואין צריך להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה. ואם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ, לא יצא, וכן אם מדליקה ואוחזה בידו, במקומה, לא יצא, שהרואה אומר: לצרכו הוא אוחזה. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. אלא ד"מ"א שכל זה זקא שאוחזה כל זמן מצוה, אבל שאין להדליקה עד שיהיו מונחין תחלה במקומן. [מ"ב (שם ס"ב) ב].

לשטלל הנרות במקום למקום

אפילו היתה הדלקה והנחה במקום אחד בפנים או בחוץ יש ליהור לכתחלה שלא לטלטל הנרות ממקומן עד שיושלם השיעור של הדלקה הדין חצי שעה. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ולענין נרות שבבב"נ יעויין לקמן.

להדליק מנר לנר

הדליקה מנר לנר

דעת השו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח (א) שניתן להדליק נר חנוכה מנר חנוכה (כגון מליל ראשון ואיך שיש יותר מנר אחד ומדליק זה מזה, וכן בליל ראשון ויש שני אנשים בבית אחד של אחד מדליק בפני עצמו). וזקא להדליק מזה לזה בלא אמצע, אבל להדליק מזה לזה על ידי נר של חול (השמש בכלל נר של חול), אסור. ויש מתירים גם בזה, א"כ הוא בענין שיש לחוש שיכבה הנר של חול קודם שידליק נר אחר של חנוכה. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

ודעת הרמ"א (שם) שהנהגה להחמיר בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר, דעיקר מצותו אינו אלא נר אחד והשאר אינו למצוה כל כך ולכן אין להדליק זה מזה. ואם שני בע"פ דרין בבית א' שמדינא צריך הדלקת נ"ח לכל אחד מדליקין זה מזה. [מ"ב (ס"ב) ב].

כבה אחד מהנרות

אם כבה אחד מהנרות אין להדליק מן האחרים (אפילו לדעת המקילין לעיל), אפילו בלא אמצע, ואפילו כבה בתוך שיעור הזמן, שאין בהדלקה זו מצוה מעיקר הדין, דק"מ"ל כבתה אין זקוק לה. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

אחר זמן המצוה

כל זה אינו רק בעוד שדולקים למצות, אבל אחר שעבר זמן המצוה, מותרים בהנאה וכ"ש שמוותר להדליק מהן. [רמ"א (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ואע"פ שיש סוברין דכל זמן שדולקין אסור להשתמש לאורן וה"ה דאין להדליק מהן, מ"מ אין להחמיר בזה רק לענין להדליק מהם נרות של חול, אבל נר של מצוה דמדינא מותר אפילו בתוך השיעור עכ"פ לנו להחמיר אחר שעבר השיעור. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

להדליק מנ"ח שאר נרות של מצוה

יש מי שאומר שנה של בהכ"נ, של שבת ולא חנוכה, כולם של מצוה הם ומותר להדליק זה מזה. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. וה"ה נר של ת"ת או נר לחולה הצריך נר. [רמ"א (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ויש מחמירים דאין להדליק שאר נרות מנר חנוכה. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

הנאה מנרות חנוכה

אסור להשתמש בנר חנוכה (אפילו באותן נרות שמוסיפים המהדרין בכל לילה) בין בשבת בין בחול. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה לפרסם הנס, ועוד כיון שע"י נס שנתעשה במנורה תקנוה עשאוה כמנורה שאין משתמשין בה כלל. [מ"ב (ס"ב) ב].

תשמיש עראי

אפי' לבדוק מעות או למנותן לאורה (שהוא תשמיש עראי) אסור. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ואפילו למנותן מרוחק שאין ידיו סמוכות לנר ג"כ אסור [מ"ב (ס"ב) ב]. כדי שלא יהא מצות בזווית עליו. וזקא בזה שהוא עכ"פ תשמיש עראי, אבל כל שאינו משתמש כלום רשאי לישוב בביתו בשעה שנה חנוכה דולק. [מ"ב (ס"ב) ב].

תשמיש של קדושה

אפי' תשמיש של קדושה כגון ללמוד לאורה, אסור. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ואפילו לימוד דרך עראי אסור. [מ"ב (ס"ב) ב] בשם שה"ח. ויש מי שמונח בתשמיש של קדושה ועל כן (לדעת זו) מותר ללמוד תורה אפילו בקביעות לאור הנרות. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

והעיקר כאוסרים.

נרות בית הכנסת

ע"י בגליון ת"י"א - הלכות מצויות לחנוכה חלק ב', לענין דיני נ"ח בבב"נ.

נר של קטן

נ"ח שהדליק קטן שהגיע לחנוך, אסור להשתמש לאורן. [הגרשו"א זצ"ל (שם פס"ז) אות י"א].

הדלקת שמש

מחמת שאסור להשתמש לאור הנרות נוהגים להדליק נר נוסף (שמש) להשתמש לאורו, וינתנו מרוחק קצת משאר נרות מצוה. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ויש לעשות השמש יותר ארוך משאר נרות, שאם בא להשתמש שיתמש לאור אותו נר. [רמ"א (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. וע"י בן אש ח"י [פ"ר ושב אות ג'] שיש לעשותו שונה כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נ"ח].

להדליק הנרות עם השמש

מנהג מבני ספרד להדליק הנרות בנר אחד ולהדליק (אחר הדלקת נ"ח) נר נוסף והוא השמש. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ואור לציון (ח"ד) פמ"ד אות ה'. [בני אשכנז לא נוהגים כן, אלא אף מניחים כנר נוסף השמש שבו מדליקין הנרות. [רמ"א (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

אין כדעתו להשתמש באור הנרות

אף אם אין זמנו כלל להשתמש לאורה, מ"מ צריך נר אחר שיהיה היכולת בידו להשתמש לאורה ועל ידי זה ניכר שהנר הראשון הוא לשם מצוה, ולא יאמרו שלצרכו הדליקה. וכן נוהגים. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ובבאור הלכה (ד"ה) וצ"ע שה"ח].

מדליק בפתח הבית

מעיקר הדין אי"צ להדליק "שמש" א"כ שמדליקים בפנים, דבאופן זה יש לחוש שמא ישתמשו בנרות של חנוכה. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. מ"מ"א (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ויש מי שנוהגים להניח נר נוסף בכל מקום. [בבאור הלכה (ד"ה) וצ"ע שה"ח].

רבים מדליקים

אפילו רבים המדליקים כיון שכל אחד מניח נרותיו במקום מיוחד צריך להניח שמש אצל כל אחד ואחד, ואפילו יש נר על השולחן, דשמה ישתמש אצל הנרות. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

יש אור אחר

מעיקר הדין כיון שיש לו נר על שולחנו אי"צ להדליק שמש. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ומ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. וכן הדין כשאור החשמל דולק במקום שדולקים נ"ח. [הגרשו"א זצ"ל (שם פס"ז) אות ג' והגה כ"א] וכן לפי מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

ישתמשו בנרות של חנוכה. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ומ"מ"א (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ויש מי שנוהגים להניח נר נוסף בכל מקום. [בבאור הלכה (ד"ה) וצ"ע שה"ח].

נרות ושמינים

נר של שעה או שמן

מותר להדליק בנרות שעה. [רמ"א (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ויש מי שנוהגים להדליק בנרות של שעה כי אורן צלול כמו שמן. [רמ"א (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ומ"מ"א מצוה בשל שמן טפי מנרות של שעה שעל ידי השמן נעשה הנס. [מ"ב (ס"ב) ב].

שמינים הכשרים לנ"ח

כל השמינים כשרים לנר חנוכה, ואע"פ שאין השמינים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותן הפתילות. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. ולא חוששים שמא יבוא לידו כיבוי, משום דק"מ"ל כבתה אין זקוק לה דכיון שהדליק נעשה זכר לנס ונגמרה המצוה. [מ"ב (ס"ב) ב].

מדליק בשבת

אפי' בליל שבת שבתוך ימי חנוכה מותר להדליק נר חנוכה בשמינים ופתילות שאסור להדליק בהם נר שבת. לפי שאסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול. [שו"ע (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. וכ"ז אם אינו נותן בנר כדי שיעור מצותו, שאם יתן יותר יש חשש שיטעו להשתמש בו אחר השיעור של ההדלקה שאז מותר ליהנות ממנו. [מ"ב (ס"ב) ב].

לצורך השמש

בשבת חנוכה אסור לעשות השמש משמינים ופתילות שאין מדליקין בהם בשבת, כי מותר לעשות תשמישים נגדו יש לחוש אולי יבוא להטות הנר. [מ"ב (ס"ב) ב].

שמן זית

מצוה היא המבוחר להדליק בשמן זית, ואם אין שמן זית מצוי מצוה בשמינים שאורן זך ונקי. [רמ"א (ס"ב) ב].

שמן שאינו ראוי לאכילה

שמן זית שאינו מיועד לאכילה אלא למאור כשר לכתחלה לנ"ח. [ספיקות הוסקים]. וכן פסק הגר"מ זצ"ל (חוט שני ע"ב ש"ט). וי"א שיש להזדרז ולהדליק בשמן זית הראוי לאכילה. [הגרשו"א זצ"ל (פנני) חנוכה פ"י ע"ב קל"ח קמ"א]. ודעתו שיש גם היזדרז שלא יהיה מביטל, והיזדרז זה קודם להיזדרז של שמן ראוי לאכילה.

שמן מוקשה

מותר להדליק בשמן מוקשה אפי' לכתחלה. [שם הלוי (ח"ט) סי' קמ"ג]. והגרשו"א זצ"ל (אשרי האיש ח"ג פ"ד) אות ט"ז].

שמן מאוס

אסור להדליק נ"ח בשמן מאוס (כגון שמצאו בו עכבר). [מ"ב (ס"ב) ב].

שמן הקדוש בקדושת שביעית

אסור להדליק נ"ח בשמן הקדוש בקדושת שביעית. [ריב"ז (פאת השלחן פ"ה ה"ט), אמרי יושר (ח"א) ס' ק, ההו"א (ארחות רבנו ח"ב ע"ב ע"ב) וצ"ע (חוט שני שביעית ע"ב רע"ג)]. ויש מתירין. [הגרשו"א זצ"ל (הלכות פסח) אות ו', השבט הלוי (ח"א) סי' קכ"ד]. והאור לציון (ח"ד) פמ"ד אות ז'.

להדליק נר א' בשמן או מוסיף והולך שעה

אם השמן הוא ביוקר, מוטב להדליק בנרות שעה ולחיות מוסיף והולך, ממה שידליק בשמן זית נר א' בכל לילה לבד. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח]. וע"י משע"י (אות ח) בשם הבנין עולם (ס"ב) לד] שבילה הראשון יראה על כל מים להדליק בשמן זית, אע"פ דא"כ לא יוכל לקיים להיות כמהדרין מן המהדרין בשאר לילות, ולא חיינו מצוה החביבה בשעתה מחמת שע"י לא יוכל אח"כ לקיים מצוה מן המבוחר יותר.

"לכ"מ" בנרות חנוכה

אין צריך בנרות חנוכה יהיו שייכים למדליק מדין "לכ"מ". [ש"ד"ח (ח"ט) מע' חנוכה אות טו] בשם בית יצחק, הגרשו"א זצ"ל (הלכות פ"י ע"ב ע"ב) וצ"ע שה"ח]. אולם דעת ההר צבי (מקראי קדש חנוכה סי' כ"א) והגרשו"א זצ"ל (מניין חנוכה פ"א ע"ב ע"ב) דבעינן "לכ"מ". וע"י משי"ב ב"ס"ד בשמעתא עמיקתא גליון ש"כ"ו].

נרות שמן מוכנים

כלי זכוכית אטום ובו שמן העשוי לשימוש חד פעמי כשר לכתחלה לנ"ח. [הגרשו"א זצ"ל (שם פס"ז) אות ח].

יבואו לו שמן זית בתוך חצי שעה

היה לו נר שעה או שאר משמינים בתחלת זמן ההדלקה, ועתיד להיות לו שמן זית בתוך חצי שעה, צ"ע אם ימתין כדי להדליק בו או ידליק מיד. [הגרשו"א זצ"ל (שם פס"ז) אות ח].

נרות שאינן שוות

הנוהגין להדליק ביום ראשון נר א' ומכאן ואילך מוסיף והולך, צריך שיהיה נר הנוסף זומה לנר העיקרי. אבל אותם שעושים נר לכל אחד מבני הבית, יכול האחד להדליק נר של שמן והשני של שעה. [מ"ב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

הדליקה בשמינים שונים

אם אין לו שמן זית מספיק לכל הנרות, מותר להדליק כל נר בשמן אחר. [באר היטב (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

להדליק ע"י פנס

מי שאין לו אפשרות להדליק בשמן ופתילה, רשאי להדליק פנס חשמלי (שיש בו חוט להט למעט הארתו לד שאין דינה כאש) ולברך עליו, בתנאי שניכר שהדליקו לשם מצות נ"ח. ובלבד שיש בו זרם חשמל כדי שידלק חצי שעה (כגון שדולק ע"י בטריה). [הגרשו"א זצ"ל (הלכות פסח) אות ג' והגה ט"ו]. והגרשו"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"י) סי' ק"ג]. וע"י משי"ב (ח"ט) מע' חנוכה ס"ב ט"ו] ובב"ח (ס"ב) וצ"ע שה"ח].

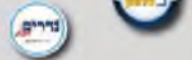
ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': 6761* יש להקיש 3-1-8 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

שמעתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגורייכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: Amikta571@gmail.com

מים זכים

דורשי רשומות אכרו 'אין מים אלא תורה'
שנאכר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת וישלח

אחד מבין שני בני"א שקולים, אזי בכה"ג יתכן דיש דין קדימה להקדים להציל את האדם החביב עליו, לפני הצלת האדם שאינו חביב עליו וכנ"ל, - (ועיי להלן באות ה, שהקשינו מדוע הם היו שקולים ע"פ דיני הקדימה שהובאו במשנה בהוריות, עיי"ש).

- ב -

אמנם לכא' אכתי צ"ע טובא בזה, דהנה זה פשוט שכל דיני הקדימה שנאמרו במשנה בהוריות הנ"ל, זהו רק בגוונא שיש בי בני"א שנמצאים כבר בסכנה, שע"ז נאמר שיש דין קדימה, את מי צריך להציל קודם.

אך זה ברור ופשוט, שאם ה'לוי' למשל נמצא בסכנה קטנה, ומאידיך ה'כהן' נמצא בסכנה גדולה, אזי אסור לעשות מעשה בידיים, ולהחליף את ה'לוי' עם ה'כהן', בכדי שהכהן יהי בסכנה קטנה, והלוי יהי בסכנה גדולה, - ואע"פ שבעצם הכהן קודם ללוי להחיות, מ"מ הדבר אסור, משום שכל דיני הקדימה נאמרו רק לעניין הצלה, אך אסור לגרום ללוי להיות בסכנה גדולה יותר, שבביל להציל את ה'כהן', וכשוט.

ומעתה צ"ע טובא בזה, דאף אי נימא בעלמא, דיש דין קדימה של 'החביב עליו קודם לשאינו חביב עליו', אך מ"מ הא ודאי שזהו רק לעניין הצלה בלבד וכנ"ל, - וא"כ צ"ע טובא בזה, דהא בתחילה כל בני משפחתו של יעקב היו מעורבים זב"ז, וא"כ צ"ע כיצד יעקב אבינו סידר את נשיו וילדיו כדאיתא בקרא: **'וַיִּשָׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רֵאשֹׁנָה וְאֶת לָאָה וְיְלָדֵיהָ אַחֲרָיִם וְאֶת רְחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם'**, והרי הוא גורם בזה שחלק מבני משפחתו יהיו בסכנה גדולה יותר, מאשר הם היו לפני שהוא סידר אותם, שהרי בתחילה כולם היו מעורבים זב"ז.

וא"כ צ"ע כיצד הותר הדבר, והרי כל דיני הקדימה נאמרו רק לעניין הצלה, ולא לעניין להחליף את הסכנה הגדולה של ה'כהן', עם הסכנה הקטנה של ה'לוי', וכנ"ל.

- ג -

והנה יש לשאול בקראי הנ"ל שאלה נוספת, דלכא' צ"ב בלשון המקרא, **'וַיִּשָׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רֵאשֹׁנָה וְאֶת לָאָה וְיְלָדֵיהָ אַחֲרָיִם'**, וְאֶת רְחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם', דלכא' צ"ב בזה, דכיון דלמעשה לאה וילדיה היו באמצע, דהיינו בין השפחות וילדיהן ובין רחל ויוסף, א"כ מדוע כתיב **'וְאֶת לָאָה וְיְלָדֵיהָ אַחֲרָיִם'** וְאֶת רְחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם', - ומדוע לא כתוב **'וַיִּשָׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רֵאשֹׁנָה, וְאֶת לָאָה וְיְלָדֵיהָ אַחֲרָיִם, וְאֶת רְחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם'**, (ועיי במש"כ בזה בתוס' יו"ט דמאי פ"ז, ג).

והנראה לומר בזה בס"ד, דבאמת לפי המבואר בכל הנ"ל, לא הי' ליעקב היתר להוציא את חלק מבניו מהקבוצה, ולהעמיד אותם בחזית המלחמה, כיון שהוא מכניס אותם בזה בידיים לסכנה גדולה יותר, וזה לא שייך כלל לדיני קדימה וכמבואר לעיל.

אמנם הייתה פעולה אחרת, שאותה הי' מותר ליעקב לעשות, והיא: להוציא את חלק מבניו מהקבוצה, ולהעמיד אותם בעורף המלחמה בסוף הקבוצה, שהפעולה הזו הרי מוגדרת כפעולת 'הצלה', כיון שהוא מציל את מי שהוא מוציא מהקבוצה ומעמיד

וַיִּשָׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָנָה עֹשׂוּ בָּא וְעַמּוּ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחֲץ אֶת הַיְלָדִים עַל לָאָה וְעַל רְחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת: וַיִּשָׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רֵאשֹׁנָה וְאֶת לָאָה וְיְלָדֵיהָ אַחֲרָיִם וְאֶת רְחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם: (והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אֲחִיו: (לג, א-ג).

הנה מבואר ברש"י, שהטעם שיעקב אבינו סידר את נשיו וילדיו בצורה כזו, הוא משום ש'אחרון אחרון חביב', - והיינו שכיון שיתכן שתהי' מלחמה עם עשיו, ויפגעו במלחמה חלק מבני משפחתו, א"כ מי שיעמוד בחזית המלחמה יהי' בסיכון גדול יותר להיפגע, מאשר מי שיעמוד בעורף בסוף הקבוצה.

ולכן יעקב אבינו סידר את הקבוצה בצורה כזו ש'אחרון אחרון חביב', והיינו שלרחל ויוסף שהם החביבים עליו ביותר, יהי' את הסיכון הקטן ביותר להיפגע במלחמה, מחמת שהם יעמדו בעורף בסוף הקבוצה, - וכן לאה וילדיה יהיו בסיכון קטן יותר מאשר השפחות וילדיהן, כיון שלאה וילדיה יהיו באמצע הקבוצה, ולא יהיו בחזית המלחמה, - וזהו הביאור במה שפירש רש"י 'אחרון אחרון חביב'.

[ואמנם יעקב אבינו בעצמו מסר נפשו להציל את משפחתו, ולכן הוא עמד בחזית המלחמה ממש לפני כולם, וכדכתיב 'וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם', ופירש רש"י: 'אמר, אם יבוא אותו רשע להילחם, ילחם בי תחילה' ע"כ, - ובב"ר (עח, ח) איתא: 'אמר, טב דיגע בי ולא בהוין'].

ולכא' צ"ע טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דלכא' יל"ע טובא בזה, דהנה המשנה בהוריות (פי"ג ז-ח) מנתה כמה וכמה דיני קדימה, לעניין הצלה ולעניין פדיון שבויים וכדו', - וכגון: כהן קודם ללוי, לוי קודם לישראל, ישראל קודם לממזר וכו', - והמשנה לא מנתה בדיני הקדימה, שהחביב עליו קודם לשאינו חביב עליו, - וא"כ לכא' צ"ע מה הביאור במה שיעקב סידר את נשיו וילדיו לקראת המלחמה האפשרית, בצורה של 'אחרון אחרון חביב' וכנ"ל.

וראיתי שמרן בעל ה'אילת השחר' זצ"ל דיבר בזה (בספרו עה"ת), וכתב בזה בזה"ל, **'צ"ב הרי לכאורה כל אלו שיהיו יותר קרובים לעשיו, נכנסים בסכנה יותר גדולה, ולמה הכניס את השפחות ובניהם לסכנה יותר גדולה מהאמהות ובניהם'**.

וי"ל דבהוריות תנו, 'כהן קודם ללוי, לוי לישראל' וכי' (לענין לפדות משבי' ועוד), ואע"פ שאין חשיבות נפש הכהן יותר מהלוי, מ"מ כשיש שנים שקולים, זה שיש לו יותר מעלה הוא קודם לחבירו, - ויתכן שגם מעלת חביב עושה דין קדימה, והרי בהכרח צריך להיות ראשונים ואחרונים, ומה יכול לעשות, וחביב זה סיבה להקדים', עכ"ל.

והנה זה ברור ופשוט, שהדיני קדימה שהובאו במשנה ובגמ' בהוריות הנ"ל, הם קודמים לדין קדימה המחודש של 'החביב עליו קודם לשאינו חביב עליו', - וא"כ לכא' הביאור בדברי מרן בעל ה'אילת השחר' זצ"ל הוא, שבעצם כל נשותיו וילדיו של יעקב אבינו היו שקולים, ע"פ דיני הקדימה שהתבארו במשנה ובגמ' בהוריות הנ"ל, - ובכזה מקום שיש אפשרות להציל אדם

הזכרים, והנקבות בקצתם, כמו שנתבאר בקידושין, והוא מקודש ממנה, ולפיכך קודם להחיות עכ"ל, וכן כתב ברע"ב (שם) ובט"ז (יו"ד סי' רנב, ו), ומעתה יש לחקור בזה, האם ביאור הדבר הוא, שהאיש קודם לאשה מצד הגברא, והיינו שהוא חשוב יותר מהאשה, מחמת שהוא מחוייב במצוות יותר ממנה, - או"ד שדין הקדימה של האיש לאשה הוא משום שע"י שיצילו את האיש הוא יקיים יותר מצוות, מאשר המצוות שהאשה תקיים אם יצילו אותה.

והנפ"מ תהי' בכה"ג שאדם רואה איש ואשה שטבעו בנהר ר"ל, בציוור שהאשה בעצם בריאה לגמרי, ומאיך האיש חולה והוא משותק בכל גופו, במצב הנקרא 'צמח' ר"ל, ואינו יכול לקיים מצוות כלל, - שאם נימא שטעם הדבר שהאיש קודם לאשה הוא מחמת שהוא חשוב ממנה בעצם, כיון שהוא מחוייב במצוות יותר ממנה, אזי יש לדון שיצטרכו להציל את האיש החולה לפני האשה, ואע"פ שאנו יודעים שהוא בין כך לא יקיים אח"כ מצוות כלל, מחמת מצבו הרפואי ר"ל.

אך אם הטעם בעלמא להקדים את האיש לפני האשה, הוא מחמת שהאיש יקיים יותר מצוות מהאשה, א"כ יש לדון שיצטרכו להציל בכה"ג את האשה הבריאה לפני האיש החולה, כיון שבגוונא הנייל האשה תקיים יותר מצוות מהאיש.

- ז -

ומעתה יש לדון דיהי' בזה נפ"מ גם לנידו"ד, דאם הטעם להקדים את האיש לפני האשה, הוא מחמת שהאיש חשוב יותר מצד הגברא, **כיון שהוא מחוייב במצוות יותר ממנה**, אזי י"ל דלפני מתן תורה הרי יעקב ובניו **אכתי לא נצטוו במצוות התורה**, וא"כ לפי"ז י"ל, דלפני מתן תורה לא ה"י דין להקדים את האיש לפני האשה, **וא"כ לפי"ז יש לבאר שפיר, מדוע יעקב לא הקדים להציל את בניו לפני נשיו וכמבואר**, (ואמנם יש לדון בזה, שהרי האנשים נצטוו עוד לפני מתן תורה על המילה, ונמצא שהיו עדיפים בזה על הנשים, וא"כ אולי ה"י דין להקדימם אפי' רק מחמת חשיבותם במצוה זו לבדה, וע"י בזה).

אך אי נימא שהטעם להקדים את האיש לפני האשה, הוא מחמת שהאיש יקיים מצוות יותר מהאשה וכנ"ל, א"כ יש לדון שגם לפני מתן תורה ה"י דין קדימה לאיש לפני האשה, **כיון שלמעשה הוא יקיים מצוות יותר מהאשה, שהרי השבטים קיימו את התורה, - ולפי הצד הזה אכתי צ"ע מה שהקשינו לעיל, דא"כ מדוע יעקב לא הקדים את האנשים לפני הנשים וכנ"ל.**

והנה לא מצאתי כעת מי שידבר בזה לגבי הנידון הנ"ל, באיש חולה 'צמח' ר"ל שטובע בנהר, ולידו אשה בריאה שטובעת ר"ל, הי מנייהו קודם לעניין הצלה, - אך מ"מ לכאוי יש להוכיח הוכחה אלימתא כהצד האי בחקירה הנ"ל, שהאיש קודם לאשה מחמת שהוא חשוב בעצם יותר ממנה, כיון שהוא מחוייב במצוות יותר ממנה, (ולא בגלל שהוא יקיים מצוות יותר ממנה).

דהנה איתא במשנה בהוריות שם, שהאיש קודם לאשה גם לעניין השבת אבידה עיי"ש, - והנה לכאוי נראה פשוט, שצריך להקדים להשיב את האבידה של האיש, גם בכה"ג שהדבר לא יועיל לו **שהוא יוכל לקיים עי"ז יותר מצוות**, - וא"כ מוכח כהצד האי הנ"ל, שיש לאיש מעלה בעצמותו, שהוא חשוב יותר מהאשה מחמת שהוא מחוייב במצוות יותר ממנה, - ומעתה לפי"ז **מבואר שפיר, שלפני מתן תורה לא ה"י לשבטים חשיבות יותר מהנשים לעניין זה**, כיון שהם אכתי לא נצטוו במצוות התורה, ולכן יעקב לא ה"י צריך להקדים להציל את הילדים לפני הנשים וכנ"ל, - ודו"ק ונפלא.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850
כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינית: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לחז"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ו ש' וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

אותו בעורף, בכך שכעת הוא יעמוד במקום עם סיכון קטן יותר להיפגע.

ואע"פ שע"י התברר, שמי שנשאר בקבוצה הראשונה, התחפץ ע"י מעשיו של יעקב להיות בחזית, והוא נהי' מחמת זה בסיכון גדול יותר להיפגע, - מ"מ אין בזה שום חיסרון, ואין זה חשיב שיעקב אבינו גרם להם להיכנס לסכנה גדולה יותר, וכדיבואר להלן.

דהנה הגע בעצמך, כאשר למשל גוי מחפש להרוג את היהודי הראשון שיפגוש בדרכו ר"ל, ומישהו רואה את הגוי רודף אחרי יהודי פלוני, האם נימא שאסור לו להכניס את היהודי הנרדף לרכבו ולברוח מהמקום, משום שע"י הגוי יחפש אחרי יהודי אחר להרוג?

והרי לכאוי נראה לומר, שודאי שהדבר מותר וחייב להצילו, כיון שלגוי יש 'בחירה' האם להרוג את היהודי האחר שיפגוש בדרכו, ולכן אין זה נחשב שהמציל את היהודי הראשון גרם למיתת היהודי השני ר"ל.

[והן אמנם שבגוונא שיש חץ שעומד לפגוע ביהודי ר"ל, ומישהו רוצה לדחוף את הנרדף, בכדי שהחץ לא יפגע בו, והוא יודע שע"י החץ ימשיך הלאה בדרכו ויפגע ביהודי אחר, אזי בכה"ג באמת יש לדון, האם מותר לו לדחוף את הנרדף בזמן שהוא יודע שע"י ימות יהודי אחר, - משום דשאני התם, שלחץ אין 'בחירה' האם להרוג את האדם השני או לא, - אך אין זה דומה כלל לנידו"ד, שלעשו ה"י 'בחירה' את מי להרוג, ודו"ק].

- ח -

ומעתה י"ל, שיעקב אבינו סידר את בני משפחתו כך: בתחילה הוא הוציא את לאה וילדיה מהקבוצה, והעמיד אותם בעורף המלחמה בסוף הקבוצה, שהפעולה הזו מותרת, כיון שהיא מוגדרת כפעולת 'הצלה' וכנ"ל, - ובאותו זמן הוא באמת העמיד את לאה וילדיה בעורף בסוף הקבוצה ממש, - ולכן כתוב ע"ז בפסוק, וַיִּשֶׁם אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רֵאשֶׁנָּה, וְאֶת לָאָה וְיַלְדֵיהָ אַחֲרָיִם, - כיון שבאמת בתחילה לאה וילדיה היו אחרונים, ועמדו בסוף הקבוצה ממש.

ואח"כ יעקב אבינו חזר והוציא את רחל ויוסף מהקבוצה, והעמיד אותם בעורף המלחמה בסוף הקבוצה ממש (אחרי לאה וילדיה), שהפעולה הזו ג"כ הייתה מותרת, כיון ששוב הפעולה הזו מוגדרת כפעולת 'הצלה' וכנ"ל, - וא"כ נמצא שיעקב עשה רק מעשים של 'הצלה', שע"ז יש דיני קדימה וכנ"ל, וכפי שביאר ב'אילת השחר' הנ"ל, שיתכן שיש גם דין קדימה של 'החביב עליו קודם לשאינו חביב עליו' וכנ"ל.

ועי"ז יבואר בזה נמי שפיר, מה שהקשינו לעיל, מדוע כתיב בקרא וַיִּשֶׁם אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רֵאשֶׁנָּה, וְאֶת לָאָה וְיַלְדֵיהָ אַחֲרָיִם, וְאֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם, - וזהו משום שבאמת בתחילה לאה וילדיה היו אחרונים, ועמדו בסוף הקבוצה ממש וכמבואר, - ונפלא.

- ט -

אמנם לכאוי אכתי צ"ע טובא בזה, דהנה איתא להדיא במשנה בהוריות הנ"ל, שהאיש קודם לאשה להחיות, וע"י במשי"כ ה'בית יוסף' (יו"ד סי' רנא) בזה, שאם איש ואשה טובעים בנהר וכיו"ב, צריך להציל קודם את האיש, וכן כתב הרמ"א (יו"ד סי' רנב, ח), עיי"ש.

וא"כ צ"ע טובא בזה, מדוע יעקב לא העמיד בחזית המלחמה את כל הנשים, ובעורף את כל הילדים, כיון שהרי האיש קודם לאשה להחיות, ומי שיעמוד בעורף יהי' לו סיכון קטן יותר להיפגע במלחמה וכנ"ל, - והו' פשוט שדיני הקדימה שהזכרו במשנה קודמים, לפני הדין קדימה המחודש של 'החביב עליו קודם לשאינו חביב עליו' וכנ"ל.

[ונב. - ולהנך דס"ל דאשה גדולה קודמת לאיש קטן, אזי יקשה להיפך, - דיעקב אבינו ה"י צריך להקדים ולהעמיד בחזית את רוב הילדים, שרובן ככולן (ואפשר שכולן, ואכמ"ל) אכתי לא היו בני י"ג, ובעורף ה"י צריך להעמיד את הנשים, לדעת הסוברים שאשה גדולה קודמת לאיש קטן, אמנם י"ל"פ בזה מתי ה"י נקבע שיעור הגדלות לפני מ"ית, ואכמ"ל בזה].

- י -

והנראה לומר בזה, דהנה בפירוש המשניות להרמב"ם ביאר, מדוע האיש קודם לאשה להחיות וז"ל, 'כבר יזעת שהמצוות כולם חייבין בהן

הפרשה המחכימה

פירודים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת וישלח תש"פ גליון 106

תלמידים לשאול את המשגיח הגר"ש וולבה: כיצד יתכן הדבר? הורה להם הרב שישאלו זאת את פי הבחור בעצמו, וכך אמר להם הבחור: שנינו נמצאים תחת שביו של היצר הרע, אני הייתי בתוך השבי שמנע ממני לעבוד את הבורא, לשמור תורתו ולקיים מצוותיו, ואילו אתם נתונים תחת שביו הרוצה שתקיימו את המצוות 'כמצות אנשים מלומדה' (ישעיה כט, יג). מסתמא נקל יותר להשתחרר מכבלי היצר המונע את האדם משמירת המצוות, מלהשתחרר מכבלי היצר של 'מלומדה'... וזאת גם עלינו לזכור, שיצר ה'מלומדה' קשה לא פחות מיצר ההתרחקות מן הרע, ואף גדול ממנו כאמור, והרבה אינם יודעים כלל שצריך להתגבר כנגדו, אבל אנחנו שזכינו לדעת זאת, אסור לנו לשכוח מזה, ועלינו לעבוד על כך כראוי.

סיפר פעם הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל (משגיח בישיבת 'כפר הסידים') בשיחה: בדורות הקודמים היתה מציאות של עלילות דם, ה' ישמור. הגויים העלילו עלילות שהיהודים שוחטים גוי, ואת דמו לוקחים לאפיית מצות. זה היה שגעון שנכנס בהם, בגזירת שמים. במקום מסויים מצאו בערב פסח פגר גוי בחצר של יהודי. מיד נעשה רעש גדול, ותהום כל העיר. הגויים צעקו: להרוג את היהודים, אמנם לב מלכים ושרים ביד השם' והאלקים הכניס בלב המושל לומר להם: מי אמר שאם מצאו גוי, היהודים הרגוהו? אולי הגויים הרגוהו כדי שיגידו שהיהודים צריכים דם? אבל כיצד נדע? – תמהו המון העם, הרי אין אפשרות לעבור על דבר זה בשתיקה, העולם אינו הפקר! – צעק ההמון המוסת. **אמר** המושל: יש לי דרך לברר האם הרוצח הוא מתוך הבית או מחוצה לו. אם נגלה שהרוצח מתוך הבית – כלומר יהודי הרגו, נגרש את כל היהודים שנמצאים בעיר (שהיו כשלושים אלף איש), ואת המשפחה נהרוג מיד. אך אם הרוצח מבחוץ – הרי שלא היהודים עשו זאת. נביא 'כלב גישוש' שיריח את הפגר. אחר כך הוא ילך לפי הפסיעות. אם הפסיעות מבפנים – הוא ילך פנימה, ואם הפסיעות מבחוץ – הוא ילך החוצה.

היהודים שמעו שהכלב עתיד להיות השופט שלהם, והתחילו תעניות, צעקות ותפילות עד לב השמים. התחננו שהקדוש ברוך הוא יתן שכל לכלב שיצא החוצה, הרי אם ישעה חלילה ויכנס בפנים – שומו שמים. הכלב הובא למקום. המושל עמד שם בשעת מעשה, עמו הגויים והכמרים, וגם הרבנים היהודים עמדו שם לראות כיצד יפול דבר. תושבי העיר היהודים התכנסו בבתי כנסיות, צעקו ובכו

לעילוי נשמת אבינו מורינו הרב דרור בן-דרוד זצ"ל הכ"מ, מחבר לוח 'ביכורי יוסף' וספר 'מפליא ליעין', שהשקיע בנו ובסובביו אהבת תורה ויראת שמים, חשיבות הדקדוק בתפילה ובמצוות ועוד. נלב"ע בב' במרחשוון תשצ"ב

עצמיות בעבודת ה'

שאלה: כיצד נמדד האדם בעבודת ה' שלו?

א. בראשית לב, כה: "ויותר יעקב לבדו". ב'לקט רשימות' (באת ל) הביא הגה"צ רבי נתן מאיר ווכטפויגל זצ"ל (המשגיח בליקוד), שפעם אחת ויחידה זכה לשמוע מה'חפץ חיים' זצ"ל דברי התעוררות, וכל השיחה דיבר על נקודה אחת בלבד: על האדם להגיע לכך, שעבודתו תנבע מעצמותו. לא מחיקוי חבריו, לא מהסחפות בזרם. לא מהסתכלות על השני, ולא מהתחשבות בזולת. החזן אומר 'אשרי', וכולם אחריו... לא כך צריך להיות! כל אחד צריך להגיע ל'אשרי' שלו. נתנו לך שכל, דעת והכרה, השתמש בהם! להתעלות בעצמך, לעמוד בעצמך, להתייגע בעצמך, ולהתפלל בעצמך.

זרה שאמרו תז"ל (תנא דבי אליהו, פרק כה) "חייב אדם לומר, אימתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב". כל מה שהם עשו, נבע מעצמותם, בלי חיקוי. ולכן לכל אחד היה מידה אחרת, חסד לאברהם, פחד יצחק, אמת ליעקב. ובזה רמז הכתוב "ויותר יעקב לבדו", בעבודה שלו, בעצמותו שלו.

וכן כתב הגר"ש וולבה (שיעורי חומש' לעיל ו, ט) במעלת אברהם שהגיע לדרגותיו מצד עצמו (כפירוש רש"י שם "אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו") וכתב: "אנחנו מורגלים לחקות אחד את השני, בני אדם עושים כפי מה שרואים אצל אחרים. המתבונן בדבר צריך לפחד פחד נורא, כשעומדים על זה שבעצם שום דבר לא רכשנו בעצמנו (ואם כן כמה מעלתנו). הרגילו אותנו כשהיינו קטנים בלבישת ציצית ובנטילת ידים, להתפלל למדנו בחיידר (בתלמוד תורה), ואבא הביאנו לשיבה. כך כשהאדם גדל אצל הורים טובים ויש לו מקום לימוד טוב, אז הוא עושה הכל – בדיוק כפי שהקודמים לו עשו. אבל שום דבר לא מעצמו! **ומעשה** היה שבחור שנולד להורים שאינם שומרי תורה ומצוות, הוא חזר בתשובה, ובא ללמוד בישיבת 'באר יעקב', לא עברו ימים מועטים ובחור זה עלה על כל חבריו עד שנהפך לעילוי מתמיד ומצליח בלימוד וביראת שמים, יותר ממצויינים אחרים בישיבה שבאו מבתי של שומרי תורה ומצוות המקפידים קלה כבחמורה. נכנסו כמה

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

אלא יש ללמוד מכאן, שעל האדם להתאבק ולהילחם עם יצרו הרע בלא להתייאש, וסופו לנצחו, ולא זו בלבד אלא אף על כרחו יודה על ברכתו, וכאומרם (שבת קט"ו): "שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושולחן ערוך ומיטתו מוצעת, מלאך טוב אומר: יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו", כי אם נוהג בצורה טובה ומתגבר על יצרו, מלאך רע מברכו בעל כרחו. **ואף** שפגע המלאך בכף ירך יעקב, לא הצליח להתגבר עליו, ואפילו שיעקב קיבל מכה קטנה, אין זה מוריד מנצחונו, וכמו שהבין המלאך בעצמו באומרו "כי שרית עם אלקים, ותוכל". ומזה נלמד שאין להיבהל מנפילות, כיון שלבסוף התגבר על יצרו, הוכיח בזה שניצח אותו. גם כל פועל ואומן שמסתכן מעט במלאכתו, ולפעמים אף נפצע קלות, בסוף הוא יוצא עם המשכורת ביד, ואינו נבהל מכמה מכות שקיבל. כל שכן כאן שלבסוף הקדוש ברוך הוא ריפא את יעקב מצליעתו (כדלהלן בפסוק לב), ונלמד מזה שגם אם נפל מעט, אבל כיון שנתגבר על יצרו, הקדוש ברוך הוא ירימו וירפא את מכתו.

תשובה: אין לאדם להתייאש מהמריבה עם היצר, אף אם יפול במעט, שכיון שסוף סוף נלחם עמו, סופו שהיצר יודה על ברכתו, ויזכה לרוב טוב.

נטילת עצה מההורים

שאלה: האם יש מעלה ליטול עצה מן ההורים יותר מאנשים אחרים בעלי נסיון?

ג. בראשית לד, כה: "ויקחו שני בני יעקב שמעון וכו"י אזוי דינה איש זרבו". פירש רש"י (ומקורו בב"ר פ"ט) "שני בני יעקב – בניו היו, ואף על פי כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם בניו, שלא נטלו עצה הימנו". ופירש המהר"ל (גור אריה אות ז) שכיון שאנו יודעים כבר שהם בני יעקב, אם כן מה הוצרך הכתוב לומר זאת, אלא שבא לדרשא, שהם רק היו בני יעקב, אך לא נהגו כן אלא נהגו כמו סתם שמעון ולוי שהם אנשים אחרים. **והטעם** ליטול עצה דוקא מן ההורים יותר מאחרים, כי לבד ממה שבדרך כלל יש להם נסיון גדול יותר ממנו, יש להם גם מעלה שהם מצד אחד לא נגועים ומשוחזרים, ומאידך דואגים ביותר וחפצים בטובתו ואוהבים אותו יותר מאחרים (כמפורש ברש"י דברים יג, ז "אשר כנפשו", ובמה שנתבאר שם). ואף שאולי לגבם היה יעקב גם אביהם וגם רבם, ולגבי חכם וזקן יש מעלה נוספת, כמאמרם (שמו"ר ג, ח ונתבאר בדרתבה להלן דברים לב, ז) 'כל הנוטל עצה מן הזקנים (כלומר מן החכמים, שזקן היינו זה קנה חכמה כמאמרם בקידושין לב:) אינו נכשל', אך כאן התביעה היתה על המעלה הפחותה שלא התנהגו אפילו כמו בניו המתיעצים אם אביהם כמשמעות דברי רש"י. ואולי יש בזה גם מעלה נוספת של מצות 'כיבוד הורים' במה שמתיעץ עמהם ומכבדם בכך.

תשובה: רצוי מאוד ליטול עצה מן ההורים אשר רוצים באמת לטובתו ואינם נגועים בדבר.

והתפללו. הכלב התחיל להריח את הפגר, הריח את מעיל הפרושה של הגוי, מריח ומריח. נו, ומה יהיה? יכנס בפנים או יצא בחוץ? הנשמה פרחת. הוא מריח עוד הפעם ולא מסתפק, עשה סיבובים פעם אחר פעם... עד שלבסוף... הלך החוצה!! וליהודים היתה אורה ושמחה. **ועתה,** אמר רבי אליהו – אשאלכם שאלה: איזה שכר מגיע לכלב? כזו זכות יש לו, הציל שלושים אלף יהודים מגזירת גירוש, ואת המשפחה ממות, כאלו זכויות. איזה שכר מגיע לו?! אולי 'עולם-הבא' או שמא 'עולם הזה'? גם לא. מדוע, הרי הוא עשה כזה מעשה מופלא? אלא משום שהוא כלום, הוא עשה מעשה טבעי בלבד! ככה לימדוהו! הוא מאולף אחרי הפסיעות, אינו יכול אחרת. על מעשה טבעי, לא מגיע שום שכר. ואם כן, כאשר יהודי קם בבוקר, נוטל ידיים, מתלבש, הולך לבית הכנסת, מניח תפילין ומתפלל וחוזר לביתו. הרי זה טבעי, שכן הוא רגיל בכך. אם מניח תפילין בלי מחשבה, אם עושה את הכל בלא שמחה, אם זה טבעי בלבד כי לכך הוא רגיל מילדות, כ'מצות אנשים מלומדה', האם מגיע לו שכר על כך? ודאי שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה, ויהיה שכר גם על כאלו מצוות, אבל כבר כתב 'רבינו בחיי' שאין דמיון כלל בין העושה מצוה בכוונה למי שעושה שלא בכוונה. ההבדל הוא שמים וארץ. אצל פלוני ברכת המזון זו 'עבודה', התפילה אצלו היא 'עבודת השם', ואילו אצל חברו – שום דבר, הכל טבעי. ואם כן השכר בהתאם. (יהי ראובן). נתחזק מכאן ולהבא להכניס פנימיות ותוכן למצוות, לחשוב על יקרות מעשינו, וממילא גם המצוות ישפיעו עלינו יותר ונתקדש במצוותיו.

ה'סבא מקלם' זצ"ל אמר: הסימן למעשה שנעשה לשם שמים הוא, כשעושים אותו לא בגלל שמישהו אחר עשה, ולא בגלל שאמרו לו לעשות. אלא אם עולה בדעתו של אדם מחשבה שצריך לעשות איזה מעשה חסד או ללמוד באיזה ספר או להתפלל כפי שצריך, מעצמו, בלי שיאמרו לו, זה סימן שמעשהו לשם שמים. על האדם מוטל לגדול בעצמו ולבנות את עצמו.

תשובה: על האדם מוטל לקיים חטאות, לא רק כפי טח שרואה אצל אחרים, אלא כפי טח שקנה מעצמו, ובזה נמדד ומקבל שכר.

התייאשות ממריבת היצר

שאלה: האם צריך להתייאש מלריב עם יצר הרע?

ב. בראשית לב, כט: "ויאמר לא יעקב יאמר עוד שימך, כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". פירש רש"י "לא יעקב – לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה ורמיה, כי אם בשררה וגילוי פנים, וסופך שהקדוש ברוך הוא נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך, ושם הוא מברכך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן... ועל כרחו הודה לו (המלאך) עליהן (על הברכות), וזהו 'ויברך אותו שם' שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה". **אך** קשה, איך אמר לו "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל", הרי סוף סוף נעשה מזה צולע ככתוב (פסוק כו) "ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו", ופירש רש"י 'שנתקעקה ממקום חברתה', נמצא שלא יכל להתגבר לגמרי על שרו של עשו.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין' (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' בורר ועניני חנופה לרשעים

גליון זה מודפס לעורך לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה גליון 243

בורר בשבת - מיון משחקים

ע' הקדמת המשנה ברורה להל' שבת "באיסור בורר מצוי מאוד להיכשל מפני חסרון ידיעה".

אחד מהדברים שצריכים זהירות שלא להיכשל בו הוא בורר משחקים מעורבים.

הרבה פעמים יש תערובת חפצים שונים, ולסדר ולהניח כל דבר במקומו הוה איסור בורר, ומי שרגיל בכך יכול להיכשל בזה ח"ו מידי שבת בשבתו בשעת 'סידור הבית'. ולצורך סידור הבית, הטוב ביותר הוא לפנות כל הצעצועים יחד. אולם מותר למינים אם רוצה להשתמש בהם לאלתר (ע' ארחות שבת (ח"א פ"ג סעי' יא)). וע' ברמ"א (ס' שיט סעי' ג) כל דבר של תערובת אפילו חפצים גדולים יש איסור בורר כשרוצה למינים (א"כ בורר חפץ לצורך מיד).

משחקים של קלפים: אסור למינים לפי סדרות [א"כ משחק בהם מיד] (איל משולש פ' יא סעי' יד).

לפזר ע"מ למיין

ע' גמ' שבת דף עד שהאמורא רב ביבי רצה להביא פירות לתלמידים, ומשם איסור בורר פיזר את כל התערובת כדי שיוכלו לקחת, ויש שלמדו משם דלפזר תערובת אין בזה חשש בורר (ע' שו"ת אגרות משה ח"ד ס' עד סעי' יא, וכן ע' הל' שבת בשבת ח"א עמ' תרכח לענין מיון כלים ובגדים).^א

וי"א דאין להביא ראיה מרב ביבי שפיזר ע"מ לאכול לאלתר, אבל בלאו הכי יש איסור בורר. וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (איל משולש פ"ט הע' פה) דאסור לעשות כן ויש לזה חשש איסור תורה.

אדם אחר: דעת הגר"ש? **אוערבך זצ"ל** (שש"כ מהדו"ח פ"ג הע' ו') **שאדם אחר** רשאי למיין את המינים לאחר פיזורם, אך **למפזר עצמו**, הסתפק הגר"ש? **אוערבך זצ"ל** (שש"כ שם) אם מותר לו למינים (ע' ארחות שבת פ"ג ס' קיט).

לוקח אחד ומפזר: אפילו למתירים זה דוקא באופן שזורק בבת אחת, אבל לוקח אחד ומפזר הרי זה מעשה בורר גמור (איל משולש פ"ט הע' פא בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל).

לפזר כדי לאכול לאלתר: לפזר את התערובת ע"מ למיין ולאכול (או להשתמש) לאלתר, לדברי הכל מותר, אף שעל ידי הפיזור מרחיק הוא את המיין שאין רוצה בו שזה נחשב הפסולת (איל משולש שם ובכה"ג ביאר את המבואר בגמ' במעשה דרב ביבי ע"ש).

הל' ועניני חנופה (מעין הפרשה)

ע' גמ' סוטה מא מותר להחניף לרשעים בעולם הזה וכו' ריש לקיש אמר מהכא "כראות פני אלקים ותוצני" (וישלח לג':) ופליגא דר' לוי - דיעקב הזכיר לו ראיית המלאך, כדי שיתיירא הימנו ויאמר ראה מלאכים וניצל, איני יכול לו עתה (ע' רש"י). וע' ברמב"ן על התורה שמפרשה זה נלמד הוראה לדורות אידך להתנהג עם הרשעים וכן ע' בשל"ה (תורה אור).^ב

^א ע' ריטב"א, ר"ן ומהר"א חולקין על תוס' דאסור לעבור על איסור בורר אפילו לצורך מיד ולכן יש לימוד מגמ' הנ"ל שמותר בורר ע"י פיזור (ע' תוס' שבת עד). ע' חוט שני ח"ב עמ' עו שכתב שדבר זה צ"ע למעשה (ע' איל משולש פ"ט הע' פא בשם הגר"ש וואזנר והגר"נ קרליץ זצ"ל דעצה זו אינה מעשית כ"כ דקשה לפזר ע"י זריקה באופן שיתפזרו היטב).

^ב וז"ל הרמב"ן פ' לג' פי טו "רבותינו ראו עוד בזה עצה, אמרו (ב"ר עח טו) רבינו [ש' גוסיס רבי ינאי] כד הוה סליק למלכותא הוה מסתכל בהדא

נביא מראה מקומות על הנושא של איסור חנופה והיתרים להחניף רשעים לצורך השעה. ואף לאלו שלכאורה שאלות הללו לא נוגעים להם, יש לזה נפקא מינא כשרואה חברו שעשה מעשה חנופה לדונו לכף זכות, וכ"ש תלמיד חכם וירא אלקים שנתחייבנו לדונום לכף זכות אפילו כי קרוב ונוטה הדבר לכף חובה מלכף זכות (ראה ח"ח פתיחה עשין ג'), וזה גם ממעט החשש חילול ד' במעשה חברו (ע' גמ' יומא פו), כשרואה שיש ללמדו לכף זכות ושעשה ע"פ דין.

איסור חנופה

ע' בחפץ חיים (פתיחה לאוין טז) המדבר לשון הרע לפעמים עובר על איסור חנופה, שהוא להרבה גאונים (הרא"ם בעל התוספות וגאון ורבי שלמה בן גבירול) לאו גמור, והוא לאו ד"לא תחניפו את הארץ", כגון, אם מתכוין בסיפורו הלשון הרע והרכילות כדי להחניף להשומע, שהוא יודע שיש לו על אותו פלוני שטאה מכבר, ועל ידי זה ימצא חן בעיניו, והוא עוון פלילי, כי המעט ממנו, אשר אינו מקיים מצות הוכחה (שהוא מצות עשה דאורייתא) להוכיחו על השטאה אשר בינו ובין חברו, אבל גם יחזיק בסיפוריו את השטאה אשר בנייהם מכבר, ועל ידו ישנה באולתו יותר ויותר, ויולד מזה מחלוקת חדשה ועוד כמה קלקולים, ד' ישמרנו.

חנופה - להוסיף על דברי הלשון הרע

כתב עוד החפץ חיים (שם) "ודע דעון זה, מצוי כשאחד מספר בגנות חברו, והשומע אף שמכיר שדבר זה שדיבר על חברו שלא מן הדין, אעפ"כ הוא גם כן מנענע ראשו לדבר זה, ומחליק גם הוא את הדבר בלשונו, שמוסיף איזה תיבות לפגם, מפני שהמספר, לפעמים הוא בעל הבית חשוב, שיש לו טובות או שירא, שיחזיקו אותו לאינו חכם וכדומה. ועל כן יסיתנו היצר מפני הדחק, שיסכים גם הוא לזה. אבל תדע אחי שזה הוא בעצם לאו דחנופה, אפילו אם רק יוסיף איזה תיבות. וכו' מוטב שיקרא אדם שוטה כל ימיו וכו' ע"ש.

דוגמה לדבר: אם אדם אמיד אומר לו "המנגן בחתונה הוא לא ברמה טובה" יש איסור חנופה לנענע את הראש [וצריכים או לשתוק או להשיב "כל אחד לפי הטעם שלו...". וכדו' ועכ"פ להתחזק מאד שלא לסייעו אפילו בתנועה אחת, שיראה ממנה שהוא מסכים לסיפורו [ולמעשה דבר זה יתכן להיות מהדברים הקשים, ולפום צערא אגרא].

כת החנפים של רבינו יונה

ע' רבינו יונה בשערי תשובה (שער שלישי אות קפז) בענין כת החנפים הנחלק לתשעה חלקים:

החלק הראשון: המשבח 'מעשה' עבירה - כשאחד דיבר לשון הרע או עבר על אונאת דברים, ובמקום להוכיחו מצדיק אותו. וכתב רבינו יונה שהוא עוון פלילי שרבות רעותיו. א. שקר ב. ביטול מצות הוכחה. ג. גורם לחוטא שלא ישוב.

פרשתא ולא הוה נסיב עמיה רומאין חד זמן לא איסתכל בה ונסיב עמיה רומאין ולא הגיעו לעכו עד שמכר פינס שלו [כשהיה רבי הולך אל המלכות, היה מתבונן בפרשתנו, ולא לקח עמו רומאים. פעם אחת לא התבונן בה, ולקח עמו רומאים, וקודם שהגיע לעכו הוצרך למכור סוסו] מפני שהיתה קבלה בידם שזו פרשת גלות כשהיה בא ברומה בחצר מלכי אדום על עסקי הצבור היה מסתכל בפרשה זו ללכת אחרי עצת הזקן החכם כי ממנו יראו הדורות וכן יעשו".

ולכילי – שוע', היא חנופה, שנראה כאילו במקצת הצדקה שעושה יצא ידי חובת צדקה עד שנקרא נדיב, **והרי זה שלא כדני התורה,** וכן האומר לרשע 'צדיק אתה', שנראה על שאומר על מעשיו שהם בצדק ובדין, אבל **להחניף בענינים שלא שייכים לאיסור כלל,** כגון לשבח ביופיו ובחכמתו בעניניו בעולם ובמידותיו אף אם הם מגויזים מעט מפני שצריכים לו, אפשר דאין בזה איסור תורה, אלא שמעלה טובה הוא להתרחק אף מחנופה כזו. ע"ש דלשבחו במה שהוא ראוי באמת ליכא איסור. **[יש עובדות מגדולי ישראל שהקפידו לצמצם לפי הנצרך שלא להיכשל בחנופה].**

מצוה של חנופה

יש אופנים שהובא בספרים שיש מצוה להחניף. נביא מדברי **הארחות הצדיקים** שער החניפות:
שלום בית: "יחניף אדם לאשתו משום שלום בית".

לרבו: יחניף לרבו שילמדנו תורה (שם).

להחניף התלמידים: מצוה גדולה להחניף לתלמידיו ולחבריו, כדי שילמדו ושישמעו לדבריו לקבל תוכחתו לקיים המצוות.

לגרום קיום המצוה: וכן כל אדם שהוא סבור שימשכנו אליו שישמע לו לקיים המצוה, ואם יבוא עליו כבעס לא ישמע לו, אלא בחניפות יקבל תוכחתו, מצוה גדולה להחניף כדי להוציא יקר מזולל, כי יש אדם שאינו מקבל תוכחה בעגרה אלא בנחת שנאמר: "דברי חכמים בנחת נשמעים", ויש שצריך גערה וכו'. ע"ש.

חינוך הבנים והרחוקים ממצות – ע' מדרש הגדול על הפסוק "ויאהב יצחק את עשו" וכי לא היה אבינו יצחק יודע במעשי עשו, שהם מכווערים? והכתוב אומר "הלוא משנאיך ד' אשנא" ומפני מה אהבו? אלא שהיה אוהבו לפניו בלבד, וכו' ואמרו רז"ל לעולם תהא ימין מקרבת ושמאל דוחה.

חילוקי הדעות

בענין חילוקי דעות בהתנהגות כלפי הרשעים בין מלכות בית דוד ויוסף ראה בהע"י [ויש בזה נ"מ כנ"ל לדון אנשים לכף זכות וכ"ש תלמידי חכמים וירא אלקים].

כבוד העשירים

רבי מכבד את העשירים – ע' פלא יועץ (ערך תלמידי חכמים) "צריכים לזהר בכבוד כל אדם ויכבדו את העשירים, שהרי רבי היה מכבד את העשירים, ורבי עקיבא היה מכבד את העשירים [משום שהם גומלין חסד עם העניים]" (עירובין פו, א), אף על פי שלא היו צריכים להם, שגם המה היו עשירים, כל שכן מי שמקבל הנהא מהם שצריך לכבדם ולשואם ולשלם תודות להם והם ראויים לכבוד, מאחר שמלכו של עולם חפץ ביקרם ונתן להם שפע העושר, וגם על המצות שעושים בעשרם ראוי לכבדם". ע"ש שתלמידי חכמים לא יזלזלו עצמם יותר מדי דאו יוצא מכלל כבוד ונכנס בסוג חנופה.

ניתן לתרום עבור גליון 'לענין הלכה' דרך נדרים פלוס קופת "אוסף גליונות": קופה פנימית "לענין הלכה"

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר החידה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגליון במייל g089285647@gmail.com

¹ ע' בסי' פני החמה פ' בראשית שהביא החילוק בין מדת מלכות בית דוד שהוא מדת הענוה והכנעתו להקב"ה ילית ליה מגרמיה כלום' (ע"י שפת אמת ויגש תרמי"ח). ולעומת זה על יוסף אמרו רז"ל (בראשית רבה ז ג) 'משלו נתנו לו, היינו שזכה למלכות במצרים ע"י צדקתו ועמידתו בנסיון ע"ש. וכן בכל הדורות מלכות בית יהודה הוא ההנהגה לכלל הציבור, והמלך מכניע את עצמו להמון עם וכל החוגים (ע"י רמב"ם הל' מלכים), ומצד שני יוסף הוא 'צדיק יסוד עולם' והם הצדיקים ויחידי סגולה בכל דור ודור, וזוכה במלכות עם מדת הדין.

וכן בנושא של חנופה עם הרשעים מלכות יהודה הוא הנהגה לציבור הכללי לכבד את הרשעים אם יש צורך, משא"כ יוסף הוא שטנו של עשו 'בית יוסף להבה' [וכעין זה בנימין [מבני רחל] שיצא ממנה מרדכי לא הכניע את עצמו לעשו וכן רשב"י שלא הכניע למלכות], קשה להם מאד להכניע את עצמם לרשעים ומתרחקים מזה בכל אופן שאפשר, וזה הויכוח שהתחיל בין יוסף לאחיו, והמשיך בין דוד ושאלו ושמעני בו גרה, ירבעם (משיח בן יוסף) ושלמה, יהי רצון שנוכה לביתא משיח צדקנו בב"א.

² ע' בפתח עינים (ד"ה אפשר) בשם האר"י שמצינו ביעקב אבינו שחזר על פחים קטנים, והלימוד בזה שאין לזלזל בשום דבר שיש לו לאדם, משום שהכל שפע קודש מן השמים. וכיון שהעשירים מקבלים תמיד שפע גדול מן השמים, לכן היה רבי עקיבא ורבי מכבדים אותם, מאחר שהם זכו להיות כלי מוכן לכל כך הרבה שפע. ע"ע בגליון השי"ס עירובין (שם) שרצו להתכבד בממונם ולא בתורתם.

ד. גורם לו לשוב על אולתו. ה. והחונף נענש על העבירות של החוטא.

ואמרו רז"ל על אגריפס (סוטה מא) שהיה קורא בתורה וכשהגיע לפסוק 'לא תוכל לתת עליך איש נכרי' זלגו עיניו דמעות, ואמרו לו, אחינו אתה. באותה שעה, נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה, שחינפו לאגריפס.

החלק השני: המשבח 'אדם' רשע – כבוד רשעים גורם מכשולות רבים על כן לא נכון להזכיר צדקתם בלתי אם יזכיר רשעם וכסלם. ואפילו אם משבח רשע בשוגג, עולה זדון (שם אות קצא).

החלק השלישי: לשבח את הרשע רק בפניו – [אע"ג דשלא בפניו לא ישבחנו] גורם לרשע שיקשה את לבו. ויש מן החנפים שמתכוונים להחניף לאנשי זרוע כדי שיכבדו אותם וישאום, ואמרו רז"ל (אבות דרבי נתן פ' כט) כל המחניף לחבירו לשם כבוד, לסוף נפטר ממנו בקלוף.

החלק הרביעי: המתחבר לרשע – במקום להוכיחו ולמאוס בו, מראה שהוא בן מינו. ועוד שנכשל בראיית דמות אדם רשע ונענש שעניו כהות.

החלק החמישי: לשבח אדם שעלולים לסמוך עליו והוראותיו – המשבח אדם שאינו הגון, הרי זה מכשול שיבואו לסמוך על הוראותיו. וכן לומר על איש שהוא נאמן אע"ג דלא מכירו. והקב"ה עתיד להיפרע ע"ש.

החלק השישי: מי שיש בידו למחות ומעלים עין ואינו מוחה – ואין בפיו תוכחות. ואמרו רז"ל מי שיש בידו למחות על אנשי ביתו ואינו מוחה נתפס על אנשי ביתו וכו' (שבת נד ע"ב).

החלק השביעי: מי שאינו מוחה שמא לא ישמעו לו – כשהדבר ספק – חייב למחות ונענש אם לא מוחה (כמבואר גמ' שבת נה). ואם דבר גלוי כי הוא שונא מוסר, אין להוכיחו, ד'אל תוכח לץ פן ישנאיך', 'כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע', מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים (ביצה ל).

החלק השמיני: שומע בזיון התורה ושותק – השומע דברי לשון הרע או דברי נבלה או בזיון תורה, גם כאשר לא יקשיבו למחאתו, חייב לגעור בהם כדי שלא יחשבו כי הודה לדבריהם. וזה אחת מהסיבות להתרחק מחבורה של רשעים.

החלק התשיעי: המכבד את הרשעים בדרך שלום – גם כאשר אין חשש שיחשבו שמערך אותו – יש בזה חטא כי הותר לכבד רק עשירים (כדלהלן) ולא רשעים. אבל כאשר יד הרשע תקיפה – וחושש מהזקו, מותר 'לכבדו' כדרך שמכבדים בני האדם אנשי זרוע רמה אבל לא 'לשבחו'. וזה מ"ש רז"ל מותר להחניף את הרשעים בעולם הזה.

היתרים של חנופה

במקום סכנה מיידיית: אם זה סכנה מיידיית כגון רוצח שעלול להורגו, מותר אף להחניף ולשבח את מעשה העבירה 'יפה הרגת' להוציא עצמו מסכנה (גמ' נדרים כב 'נפשך הצלת'). וע' בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב ס' נא) שדבר פשוט שבמקום סכנה הותר כל העבירות (וביאר בגמ' בנדרים כב (הני"ל) דעולא חשש שעל ידי ששיבח את מעשה הרוצח שיגרום עוד רציחה - שהוא אביזרייהו דשפכת דמים).

במקום שירא מפני מלכות וחשש סכנה: מהגמ' על עשו הרשע מבואר דמותר במקום סכנה להחניף לרשע (לדעת ריש לקיש), אבל אסור להחניף את מעשה העבירה כשאין בזה צורך להעביר הסכנה. [וזה היה חטא באגריפס המלך שהחניפו אותו, ובמקום לשתוק, גרמו שהוא ימשיך במעשיו הרעים]. עוד נביאו במעשה של אגריפס: דאגריפס לא היה רשע ולא היה צורך בחנופה זו שהרי 'זלגו עיניו דמעות' (באו שבע, בן יהודע) ולכן עברו על חנופה. **וביראים** (ס' רמח) כתב שכל איסור החנופה אינו אלא כשמחניף לרשע כדי למצוא חן בעיניו וכדומה, אבל אם הוא ירא ממנו, ומשלים עמו ומראה עצמו כאוהבו מחמת יראתו [בין מגופו בין ממונו] אינו בכלל חנופה כלל.

סכנת ממון: ולכן אם ירא שיפסיד ממונו ע' **ביראים** (ס' רמח) שמותר להחניף לאדם [אך לא מעשה עבירה].

עוד בגדרי חנופה: כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב ס' נא) שאיסור תורה של חנופה אינה אלא כשמדבריו נראה שמסכים עם מעשיו הרעים וכאילו מודה שהדין עמו, והרי זו סילוף האמת, ואף על פי שהוא אינו מתכוין לכך, וכו' וכן לומר לנבל – 'נדיב'

³ ע"ע להלן מדברי האגרות משה (ח"ב ס' נא) בזה.

עולם התורה

23N ר"ס כ"א ANE

401

שאלת השבוע: חודש חשוון - כסלו תש"פ (3)

אכבד 'אלף התורה', המזכיר את הרבי "אבר כ"א אתר", please!
ברצוני להציג שאלה שנוגעת למעשה:

אני רגיל לספר סיפורים על אנשים שעשו דברי גנאי, וכן על אנשים שגרמו לי צער ועוגמת נפש. יחד עם זאת כדי להימנע מאיסור דיבור לשה"ר אינני מציין שמות ואני מקפיד מאוד שאף אחד מהשומעים לא יוכל להבין במי מדובר.

אך לאחרונה התעורר בלבי ספק, שייתכן שכאשר אני מספר על אנשים שגרמו לי צער ועגמו"נ, אני מכשיל את השומעים בלאו דרכילות, שענייניו גרימת סכסוך ושנאה בין אנשים, השומעים שאומנם אינם מכירים את המדובר שגרם לי צער, פעמים רבות מוסיפים לגנותו, בלי שמות כמובן, ובכך הם מגדילים ומחזקים את הכעס ואת ההקפדה שיש לי עליו, והם נכשלים בלאו של רכילות.

כשהצעתי את הדברים לחברותא שלי ללימוד ספר ח"ח, הוא נטה לומר שלא ניתן לעבור על לאו דרכילות במקרה שאותו אדם אינו מכיר את המדובר. אמנם הוא גורם להגברת השנאה, אך מ"מ מכיון שאינו מכירו אינו עובר על איסור רכילות.

ברצוני לשאול האם הנחה זו נכונה?

בברכה ארובה, ב. 6. ירל'ס

לסיכום: *א. האם איסור רכילות קיים רק כאשר המספר מתכוון ליצור או להגביר את השנאה בלב השומע על המדובר, או גם כאשר אינו מתכוון לכך, ומגלגל? (רכילות כלל א' ס"ג ובמ"ה סק"ז. כתוב לפחות ראייה אחת).

ב. האם איסור רכילות קיים דווקא כאשר המספר גורם לסכסוך בין שני אוהבים, או שהוא אסור גם כאשר הם שונאים את זה מאוד גם קודם לכן, ומגלגל? (רכילות כלל א' ס"ד ובמ"ה סק"ט).

ג. אדם השומע סיפור ללא שמות מחברו על אדם שציער אותו, והשומע מוסיף לגנות את המדובר בפני המספר - האם הוא עובר על איסור רכילות או לא? (הדבר לא מפורש בח"ה. עיי' במקורות הנ"ל וכתוב סברת לכך).

ניתן לשלוח תשובות בדוא"ל לכתובת - duduz266@gmail.com
נא לכתוב כל תשובה על דף נפרד כדי שנכניסה בנפרד להגרלה.

בכל פנייה ניתן להתקשר לטל 054-8451571
ובאין מענה להשאיר הודעה קולית ואנו נשתדל לחזור בהקדם

- כללי השתתפות:
- יש לציין בראש הדף: שם פרטי ומשפחה, כתובת וטלפון, שם הישיבה / הכולל.
 - אין צורך בשום בתחייבות ללימוד יומי או שבועי.
 - העונה על שאלה אחת, יכנס להגרלה פעם אחת. כל תשובה נוספת במשך החודש, מכניסה את שמו להגרלה פעם נוספת.
 - יש לכתוב כל תשובה בדף נפרד.
- ההגרלה על דעת המארגנים -

חיים 232 ר"ס כ"א
ע"י לימוד יומי
בהלכות שמירת הלשון

יש לך הזדמנות לשמוע שיעורים בפרה"ש ובביאורי תפילה, שיעורי הכנה לחנוכה הבעל"ט. כ"ב שיעורים בח"ח ואהבת חסד לפי הלוח היומי באידיש ועברית ועוד. 03-6171132.

שים לב! בחודש זה יש אפשרות לענות 12 תשובות!!! 150 זוכים!!!

הדף סגור גיזיה

בס"ד הופיע ויצא לאור הספר

דרך ושרה

הנהגות ודקדוקי הלכה של רבינו הגאון החסיד
כמוה"ר רבי שריה דבליצקי זצוק"ל

אוצר בלום של דקדוק הלכה בנגלה ובנסתר, מכבשונו של רב
האי גאון חסידא ופרישיא זי"ע, ממה שנראה ונשמע בקודש פנימה

ספר נדיר ומיוחד במינו - דורך בעקבות הנהגותיו
המופלאות של גאון ההלכה, עמוד העבודה, צדיק
מושל ביראת אלקים, הגאון החסיד רבי שריה דבליצקי
זצוק"ל, ערוך ביד אמן, ומסודר לפי סדר השו"ע
וסדר היום

ותהתו פתוח שער נרחב לבאר מקודו הטהור בכל
פרט כפי שנשמע מפי קדשו ומפי כתבו, תוכו דיוק
בירודי הלכה מופלאים וחקרי דינים מחודשים
מחיבוריו הנדפסים ומכת"ק, ונוסף עליהם אלפי
ציונים ומדאי מקומות ומו"מ מגמרא ופוסקים, כאשר
תחזינה עיני המעיין

"...טוב עשה תלמידו שהעלה הנהגותיו
על הכתב, ויפה כתב..."

(מתוך הסכמת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א)

"...בספר אוצר שלם, ויביא בס"ד ברכה
ותועלת הרבה, ודאוי להכניסו בתוך ביתו..."

(מתוך הסכמת מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א)

"...ממש דמות דיוקנו מנצחת לפנינו בחיבור
זה... זכה זהצליח להקים מצבה נשגבה למוד
אבא הב"מ..."

(מתוך מכתב הגאון רבי דוד דבליצקי שליט"א)

בעל ה'פחד יצחק'

מעט וזעיר מאורחותיו המרוממות ואמרותיו המחכימות של עמוד המחשבה בדורו

הגאון הגדול רבי יצחק הוטנר זצ"ל

לרגל יום השנה להסתלקותו – כ' כסלו תשמ"א

החגיגה הביתית שהצילה מההשכלה

שח הגאון הצדיק רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א, משגיח ישיבת 'ארחות תורה':

רבי יצחק הוטנר, היה ענק המחשבה, סלבדקאי ברמ"ח, ושס"ה. כבר מילדותו ניכרו בו כבעל כשרונות מיוחדים, ובילדותו ההשכלה הארורה איימה לצוד אותו ברשתה.

הוא גדל בוורשה, בביתו שררו דלות ועניות רבה. ההשכלה פיתתה את בני הדור הצעיר. ביד אחת פתחה להם צוהר והכניסה אותם אל עולמות חדשים וקוסמים, וביד השניה צדה את אמונתם ודתם. רבים נלכדו ברשתה, "כי רבים חללים הפילה."

יום אחד שב יצחק'ה בן העשר מהחידור לביתו וסיפר לאמו בשמחה: "אמא, היום גמרנו בבא קמא..."

האמא זרחה מאושר. היא חיבקה ונישקה אותו ופניה נשטפו בדמעות. מיהרה למטבח והביאה משם את בקבוק היין, שהיה מצרך נדיר בביתם. הלכה ולבשה את שמלת השבת – הבגד החגיגי היחיד שהיה ברשותה מאז חתונתה.

ראה הילד את דמעותיה של אמו ופרץ בבכי: "אמא, תגידי לי, למה את בוכה? אם עשיתי משהו רע, תגידי לי! ואם נהגתי שלא כראוי, למה את לובשת את הבגד החגיגי, למה הבאת יין? מה קרה...?"

"יצחק'ה שלי", משיבה האם, "אתה יודע שאנו מודים להי על כל מה שהוא נותן לנו, הכל הוא

חסד ה'. אנו חיים בצמצום רב. אך ברוך ה' אנו זוכים שיצחק'ה שלנו לומד תורה. אין דבר בחיים שישווה לזה. כשחזרת מהחידור ואמרת שגמרת בבא קמא התמלאתי אושר עד לב השמים! הבאתי יין ולבשתי בגדי חג כי עוד לא היה לי חג שמח יותר מהחג הזה! אני בוכה, אלו דמעות של התרגשות, של אושר. זה פיצוי אמתי על כל הדלות והעניות שלנו..."

לימים סיפר רבי יצחק הוטנר: "בכל פעם שההשכלה איימה לצוד אותי במצודתה – דמות דיוקנה של אמי עמדה מול עיניי והצילה אותי מרדת שחת".

הדמעות הללו הצמיחו לנו את ה'פחד יצחק', ענק המחשבה וגאון המוסר.

התוכחה של הסבא מסלבדקה

שח מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א:

רבי יצחק הוטנר היה רגיל לומר: "מדוע הדור שלנו לא גדל כפי שגדלו הדורות הקודמים? כי בזמנינו לא מוכנים לשמוע דברי תוכחה! שבחים, מחמאות וציונים טובים, מוכנים לקבל בשפע; אולם ביקורת - הס מלהזכיר. והרי בלי מוסר ותוכחה לא שייך לגדול! אצל מרן הסבא מסלבדקה זצ"ל חונכנו לאהוב את התוכחות. כשלא אוהבים את התוכחה, נשארים אנשים קטנים!"

בהקשר לזה, סיפר רבי יצחק על עצמו מעשה מרעיש מתקופתו בסלבדקה:

"כשבאתי לשיבה, הייתי נער צעיר בעל מרץ רב. לאחר תקופה בישיבה, כבר הבנתי כי ליסבאי יש טענות עלי. בעיצומו של יום הכיפורים, סמוך לתפילת נעילה, שלח ה'סבא לקרוא לראש הישיבה, הגאון רבי יחזקאל ברשטיין זצ"ל, בעל הידברי יחזקאל. הכל הביטו בחרדה כאשר הסבא לחש לרבי יחזקאל דבר מה באוזנו, ורבי יחזקאל התרומם, חיפש כה וכה, פנה אל מקומי ואמר לי: "הסבא ביקש ממני לברר אצלך מה שם אמך, כי הוא רוצה להתפלל עליך".

הרגשתי שזאת הזדמנות ועת רצון להתקרב אל ה'סבא,

ואמרת לרבי יחזקאל כי אני אבוא בעצמי לומר ליסבאי את שם אמי.

אך כשהתקרבתי למקומו של ה'סבא, הביט בי ה'סבא במבט תקיף ואמר לי חמורות: "שלא תעז להיכנס לארבע אמות שלי!"... נאלצתי לומר מרחוק את השם, כשכל הישיבה רואה ושומעת".

"איני יודע", אמר לימים, "מה בדיוק רצה ה'סבא להוכיח אותי אז ומה התכוין לומר לי באותה תגובה. אולי על עצם הענין שניסיתי להתקרב שלא לצורך. אולם זאת כן

ידעתי – כי זוהי תוכחה, ועלי לקבלה כפי שצריך לקבל תוכחה. ואני אומר לכם: כזו נעילה כמו שהיתה לי באותה שנה, לא היתה לי עוד מעולם. הספיקה לי תוכחתו של ה'סבא' כדי להשתנות מכאן ואילך לבלי הכר!!

(אוצרותיהם אמלאי דברים, העתיד לצ"ל).

הסבא שאלו עם מי הוא מדבר?

רבי יצחק היה מתלמידי סלבודקה ומראשוני תלמידי חברון. הוא נמנה על הקבוצה מסלבודקה שבאו לפתוח את ישיבת חברון בעיר חברון, יחד עם הסבא מרן הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל. הסבא רצה לגדל תלמידים נורמליים, לעשות דברים לא נורמליים- הוא לא אהב. פעם הלך הסבא ברחוב, וראה מרחוק את רבי יצחק הוטנר הולך מולו, ורבי יצחק הוטנר מדבר לעצמו.

עם מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל

ואילו הוא, ד"ר וולך, מלבד החלק הטכני הרפואי שחש מחובתו כל ימיו לסייע לחולים מעבר לכוחותיו, בצדקתו הרבה גם ניצל את התפקיד שהינה השם לידו בכזו שלימות, ובכל פעולה גשמית שבאה לידו רומם אותה לרוחניות. סיפורו של רבי יצחק הוטנר ממחיש זאת. (מתוך 'אוצרותיהם אמלאי ויקרא).

השפעת לימוד המוסר

שח המשגיח הגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל:

ששמע מרבו הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, בעל ה'פחד יצחק', כיצד פגש יהודי זקן בליטא ששימש עוד את אבי תנועת המוסר רבי ישראל סלנטר. אותו זקן אמר לו כך: המקום הגס ביותר בעיירה היה שוק הדגים. המוכרות שם היו זורקות קללות מפייהן על ימין ועל שמאל, מחרפות ומגדפות, ה' ירחם.

והנה בעיירות שהיה קיים בהן בית מוסר, לא שמעו קללות בשוק הדגים גם חמישים שנה אחרי פטירת רבי ישראל... סביר להניח שנשים אלו בעצמן לא ביקרו בבית המוסר, אבל עצם העובדה שהיה קיים בית-מוסר בעיירה ויהודים ביקרו שם, השפיעה על כל העיירה.

(מתוך ספר 'אגרות וכתבים').

נהג המונית שלבש כיפה בגלל הרב הוטנר

שח מגיד המישרים הג"ר יחיאל מאיר צוקר שליט"א:

על גודלו וכוחו של מעשה אחד קטן לימדונו רבותינו: מעשה ברבי יצחק הוטנר, שהוזמן לברית אצל תלמיד. אחד מתלמידיו הזמין מונית ונסע יחד עמו, וכשנכנסו לרכב ראו בפתק את שם הנהג והבינו שיהודי הוא. כשראה הנהג דרך המראה את רבי יצחק, שפניו כפני מלאך, מיד חבש את כובעו על ראשו, לאות כבוד. אמר רבי יצחק לבחור שליוחו: "אינך יודע לאיזה עולם הבא זכה יהודי זה בעקבות מעשהו...". לתמיהת הבחור סיפר לו רבי יצחק את המעשה הבא:

בשיח של תורה עם מרן הגאון רבי נחום פרוצוביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר

מיד ניגש אליו ה"סבא" במורת רוח ואמר לו: "רבי יצחק, עם מי אתה מדבר?" אמר לו רבי יצחק: "אני מדבר עם החבר שלי". שאל אותו הסבא: "מיהו החבר שלך?". אמר לו רבי יצחק: "היצר הרע הוא החבר שלי".

שאל אותו הסבא: "אם כבר לקחת חבר, למה לא לקחת את היצר הטוב, למה לקחת את היצר הרע לחבר?"

אמר לו רבי יצחק חידוש מבריק: "ליצר הרע שני מעלות, מה שאין ליצר טוב. דבר אחד: מתי שרוצים אותו הוא נמצא, מתי שרוצים אותו הוא בא, והוא חבר שלך. דבר נוסף: הוא בעל כישרון יותר גדול מהיצר הטוב. יש לו את כל הכישרונות... אני מדבר עם היצר הרע ומבקש ממנו שיעזוב אותי".

התפעלותו של רבי יצחק מד"ר וולך הצדיק

שח מגיד המישרים הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א:

רבי יצחק הוטנר היה מספר כי בעודו מתגורר בחוץ לארץ הגיע פעם לבקר בארץ ישראל, ונכנס לבקר חולה בבית החולים 'שערי צדק' בירושלים. היה זה עדיין בתקופתו של מייסד ומנהל בית החולים האגדי, הנודע בצדקתו ותום דרכיו, ד"ר רבי משה וולך זצ"ל, שהתמסר בכל יישותו כדי לסייע לחולים. רבי יצחק ראה את ד"ר וולך ניגש אל אחד החולים קודם שנכנס לחדר ניתוחים, ושאלו לשמו ולשם אמו, כיון שרוצה להתפלל עליו קודם הניתוח.

רבי יצחק התפעל מאוד מהנהגתו המיוחדת, תופעה כלל לא שגרתית אצל רופאים, וסיפר הדבר לאחד מגדולי ירושלים זצ"ל, אותו אדם גדול הגיב כך: "כמה צריך לקנאות ביהודי כזה, יש לו הזדמנות כל כך גדולה לשמש כלי שרת לכבוד שמים והוא מנצל אותה!!"

האדמו"ר הזקן מגור, בעל ה'חדושי הרי"ם' זי"ע, היה נוהג בכל בוקר לטבול במקווה הרחוק מביתו מרחק של מהלך ארבע דקות, אך הוא הקיף את הדרך סביב סביב

והיה הולך דרך של למעלה מעשרים דקות! תמה הגבאי מאוד על מנהגו, אך לא העז לשאול אותו על כך, עד שיום אחד לא יכול היה עוד להתאפק, ושאלו מדוע מאריך הוא את הדרך.

אמר לו הרבי, כי בדרך הארוכה יש שוק, בו עובדת קבוצת יהודים שאינם יודעים קרוא וכתוב. ליהודים הללו אין כל ידע ביהדות, הם לא לומדים תורה ולא מקיימים שום מצוה. "כשאני מתקרב לעבר השוק", ספר האדמו"ר, "הם כבר אומרים זה לזה: 'ר' איציא מאיר מגיע', וכשאני כבר קרוב למקום מושבם הם נעמדים בפני, וכשאני ממש עובר על ידם, הם מנידים ראשם בכבוד לעברי ומברכים אותי ב'בוקר טוב'. זוכים הם בכל יום לייקר את התורה, ונוהגים כבוד בתלמיד חכם, בזכות כך יזכו הם לחיי עולם הבא!"...

בעיצומו של שמחת הפורים עם תלמידו הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצ"ל

הכל נכון, לא היה ספק בכוונותיו הטובות של נח או פקפוק בגודל מסירות נפשו ובזמנים רגילים ייתכן שלא היה כלל מקום לתביעה כלפיו אבל שאני הכא. כאן לא מדובר בהאכלת אריה גרידא, אלא בהאכלת האריה האחרון! לו

ימות האריה לא ישאר זכר בעולם למעשה ידיו של הקב"ה הנקרא "אריה" ונמצא נח מחריב את העולם (כי עולם ללא פרט אחד אינו עולמו של הקב"ה). ואז פנה מרן ה"פחד יצחק" אל אותו ראש ישיבה ואמר לו כל ענקי התורה אריות הדור הקודם עזבו אותנו בחורבן הנורא באירופה. אריה שואג אחד בלבד נשאר שריד מאותו דור דעה הלא הוא הרבי

מסאטמאר, ואת אריה האחרון אתה רוצה

להשתיק!..." (מתוך הספר "עולמות שחרבו").

באירועי 'ספטמבר השחור', נחטף מטוס על ידי החזית העממית. המחבלים שחררו את החטופים שאינם יהודים, והחזיקו בחטופים היהודים במשך שבוע. לאחר שבוע שוחררו הנשים והילדים ונשלחו לקפריסין. הגברים החטופים הוחזקו בעמאן בירת ירדן, ולבסוף שוחררו בניקוסיה וחזרו לניו יורק לקראת ראש השנה תשל"א.

פרשת חטיפת המטוס

על סיפון מטוס זה שהו בעת החטיפה, בין היתר, גם בני משפחת הוטנר. רבי יצחק ורעייתו, בתם ובעלה, יבדלחטי"א הגאון רבי יונתן דייניץ שליט"א. עם התגלגלות האירועים אספו תלמידיו של רבי יצחק סכום כסף גבוה, וניסו להגיע לעסקת מיקוח עם החוטפים בתיווך אמריקאי. המהלך זכה להתנגדותו של מרן הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל, שאמר שלמרות שמצוות פדיון שבויים בעתות שלום היא מצוה גדולה, אך בעת מלחמה אין לפדות שבויים בכסף, אפילו כשהחוטפים אינם דורשים סכומים מופקעים, משום שהתשלום יממן את פעילות הטרור בהמשך.

כשנחטף המטוס בו שהה רבי יצחק, הורכבו החוטפים ממחבלים ערבים ומטרוריסטים גרמניים. בניגוד לפלשתינאים שהפגינו רשעות ואכזריות מרובה, הפגינו השובים הגרמנים יחס של דרך ארץ בפני רבי יצחק, כשדמותו הרבנית עוררה בהם כבוד והערכה.

באותם ימים תהה רבי יצחק מדוע הישמעאלי אינו מסוגל לכבד אויב? נכון, הם חטפו יהודים, כדי לנסות ולשחרר במשא ומתן מחבלים הכלואים בישראל. אך מדוע הם, הפלשתינאים, אינם מסוגלים להתנהג לשבויים בדרך ארץ ובכבוד? ורבי יצחק השיב, שמקור התסביך הערבי סביב כבוד ובזיון,

"מבין אתה", הסביר רבי יצחק הוטנר לתלמידו, "היהודי הזה, נהג המונית, אשר הניח כובע לראשו כדי לבטא הערכה וכבוד לתורה, עברו נחשב המעשה הזה לגדול מאוד מאוד, וכבר קבעו חכמינו [מגילה ג ע"ב], כי כבוד תורה עדיף מלימוד תורה, ובה שאדם מייקר את התורה, הוא קונה לו זכות לחיי עולם הבא.

למדנו ממעשה זה את כוחה העצום של מצוה קטנה, הקונה שבייתה בלב מקיימה ומשרישה בו יקרא דאורייתא.

(מתוך סדרת הספרים 'להאיר').

יחסו של הרב הוטנר לרבי מסאטמאר

לאחר חורבן יהדות אירופה, זמן קצר לפני הקמת המדינה הציונית נערך בארה"ב כנס של גדולי הרבנים וראשי הישיבות בו נכחו בין השאר רבי יצחק הוטנר והרבי בעל ה'דברי יואל' מסאטמאר זצ"ל.

הרבי מסאטמאר דיבר קשות על הסכנות הצפויות לכלל ישראל באם חלילה תצליח מזימתם של הציונים לייסד מדינה בא"י. באמצע דבריו הפסיקו אחד מראשי הישיבות ואמר: "כבוד הרב, איננו רגילים כאן באמריקה לדיבורים תקיפים שכאלו". רבי יצחק הוטנר קם על רגליו ואמר:

"הנה מצינו בזמן המבול שנח נענש על כך שפעם אחת בלבד אחר בהספקת מזונותיו של האריה והדבר תמורה. במשך כל זמן המבול מסרו נח ובני ביתו את נפשם למען כל החיות בתיבה. כל חיה האכילו בזמן שונה ועד שנחו מעט מהאכלת החיות היה עליהם לדאוג מהר לפניו הפסולת שבתביבה והרי לא היה להם לא יום ולא לילה. אם כן מה המקום להעניש את נח על איחור חד פעמי שבודאי לא נבע מבטלה חלילה או בזדון. השיב רבי יצחק -

עם הג"ר אברהם פרבשטיין זצ"ל, ראש ישיבת חברון

נובע מ"גרש את האמה ובנה". ההשפלה ותחושת אי הכבוד העצמי, שישמעאל עבר 'בגירוש האמה ובנה', הטביע בנפשו חותם שהשריש בקרבו את תחושת הנחיתות לדורות. "עשיו האט גיהאט א ווארעמער שטוב.. (לעשיו היה בית חס...)

יצחק אביו אהב אותו", אמר רבי יצחק, והרחיב על כך את היריעה בספרו.

אף שרבי משה עמד על כך שהתזמורת תפסיק לנגן, ההתלהבות בקבלת פניו של רבי יצחק לא פחתה. אינספור בחורים נרגשים הניפו את רבי יצחק על כיסא, הם שרו ורקדו סביבו כאילו חל שמחת תורה מוקדם מהרגיל... אני עדיין זוכר את ר' משה רוקד בשורה הראשונה, פניו קורנות משמחה על שחרורו של גדול בישראל. תוך כדי השירה והריקוד נוצר לו ניגון סוחף – הגרסה של ישיבת 'חיים ברלין' למילים 'חסדי ה'.

כל הנאספים הודו בהתרגשות לריבון העולם, שהציל את רבי יצחק ואת בני משפחתו מידי המחבלים.

(מפי רבי יהושע ליף, מתוך ספר 'בהיכלים').

מגיע לשמחת בר-המצוה של האדמו"ר מטריסק הגרמ"מ אייכנשטיין שליט"א

נוסעי המטוס שאינם יהודים שוחררו לאלתר, ואילו הנוסעים היהודים הוחזקו במטוס כבני ערובה למשך שבוע שלם. בסופו של דבר הנשים והילדים שוחררו והוטסו לקפריסין. שאר הנוסעים היהודים – כולל רבי יצחק, חתנו הרב יונתן דוד ושניים מתלמידיו הקרובים – הרב מאיר פנד והרב יעקב דרילמן, הוטסו לעמאן שבירדן.

לוח השנה מעניק את

החיזוק הגדול ביותר

רבי יצחק הוטנר היה אומר, כי את החיזוק הטוב ביותר אפשר לקבל מלוח השנה. הלוח מציין את הימים, וכל יום שעובר דורש שיעשו איתו משהו חיובי, שימלאו אותו במשמעות אמיתית. כל יום דורש מן האדם שינצל את ההזדמנויות שהוא מציע.

בענין הרבנות הראשית

כשקרא רבי יצחק על עובדת מחויבותם של רבני ודייני הרבנות החילונית הראשית להישבע אמונים למדינה, אמר:

"יש להאמין לי כשקראתי בבוקר על הנ"ל בכיתי כתינוק בן יומו ממש. כל הפרוצדורה של השבעת אמונים למדינה-וואס פאר אן אינשיקעניש איז דאס? מי שמע מעולם על השבעת אמונים של דיין בישראל- לא רק למדינה, אלא לשום אדם, לשום גוף או לשום דבר- מלבד לדיני השלחן ערוך?! אין כאן אלא חיקוי זול להצהרה האנגלו-סקסונית כשאדם מתמנה למשרה ממשלתית"

(ספר הזיכרון "פחד יצחק", עמ' מג).

בענין מצות כבוש א"י ע"י הציונים בזמננו

"אין מקום לדיבורים על מצות כבוש הארץ, כל זמן שאין כח לקיים את ה"לשרש אחריה" של עבודה זרה שבתוכה. דכל שאין הכיבוש יוצר את תקיפות היד לעקור עבודה זרה של נוכרים בא"י ביד רמה- אין זה הכיבוש האמור בענין; ואין שום הבדל בין אם מניעת האפשרות של עקירת עבודה זרה דנוכרים באה היא מצד השעבוד לטורקיא או לאנגליא ובין אם מניעה זו באה היא מצד השעבוד לאו"ם, או לאפיפיר ברומא, או לדעת הקהל העולמית. כל אלו המצבים נכללים הם בהביטוי ש"יד עכו"ם תקיפה על עצמן". ותקיפות ידם של העכו"ם בא"י בענין עקירת עבודה זרה כפי דין העקירה המיוחד לא"י דוקא, כידוע ברמב"ם פ"ז מהלכות עבודה זרה היא סותרת את מצב הכיבוש". (ספר הזיכרון "פחד יצחק", עמ' נבי-נג).

המחבלים הפרידו את רבי יצחק מיתר הנוסעים, והחזיקו אותו בבידוד. בשלב מסוים המחבלים ניסו לגזוז את זקנו של רבי יצחק, אך מפקדיהם עצרו אותם. אלפי יהודים ברחבי העולם התפללו בלב מורתח לשחרור החטופים בשלום, ובינתיים ברחבי העולם ניסו יהודים להפעיל כל קשר פוליטי אפשרי, כדי להשפיע על הירדנים. כעבור שבועות של משא ומתן אינטנסיבי מצד גורמים שונים, שוחררו רבי יצחק וחלק מבני הקבוצה והוטסו לקפריסין. משקלם של כל בני הקבוצה ירד באופן משמעותי. רבי יצחק עצמו איבד כעשרים קילוגרמים ממשקל גופו...

בקפריסין קיבל את פניהם הרב מנחם פרוש, ששכר מטוס פרטי כדי להחזירם ארצה. כעבור יומיים הוטסו רבי יצחק ויתר אנשי הקבוצה לניו יורק דרך אירופה, והגיעו לביתם לקראת ראש השנה.

עבור בני התורה באמריקה, התקבלה בשורת שחרורו של רבי יצחק בשמחה עצומה, ותוכנן לקבל את פני ראש ישיבת 'חיים ברלין' בשדה התעופה קנדי בכבוד מלכים. גדולי ישראל רבים היו אמורים להשתתף בקבלת הפנים. אנו, תלמידי ישיבת סטייטן איילנד, הצטרפנו לרב משה לשדה התעופה. השמחה הייתה גדולה כל כך, עד שכמה מהבחורים ארגנו שתזמורת תעמוד באולם הקבלה של שדה התעופה, ותפתח בנגינה נלהבת, ברגע שיעבור רבי יצחק דרך הדלתות המסתובבות, אל תוך זרועותיהם הפרוסות של תלמידיו ואוהדיו.

שח רבי יהושע ליף מזיכרונותיו על מקרה מעניין שאירע אז: עוד לפני שראש הישיבה סיים את ביקורת הדרכונים, פתחה התזמורת בנגינה. אך ברגע שנכנס מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל לחדר, פנה הישר לראש התזמורת והורה לו להפסיק את תזמורתו. הוא הסביר שמכיוון שיש נוסעים שעדיין לא יצאו מעמאן, ועדיין סובלים בארץ זרה ועוינת, אין זה מתאים לנגן.

מדור חדש מבית 'אוסף גליונות' – "עולם הישיבות"

זיכרונות ותיאורים מהווי הישיבות הקדושות – שעיצבו את עולם התורה במאות השנים האחרונות

ישיבת 'כנסת חזקיהו' כפר חסידים

(תש"ט – תש"פ)

'הצפון השמש מתורה ותקעו בו יתד לתורה'. זמן קצר לאחר מכן עלה רבי נח לרכסי הרי השומרון ונעץ קנה לשיבה במושבה הוותיקה "זכרון יעקב". בתקווה, כי הנוף, האוויר הצלול והשקט יתרמו לאיכות לימודם של התלמידים.

הישיבה נפתחה עם כשלושים תלמידים בלבד, כשרוב התלמידים מגיעים מיישיבות תיכוניות ורק מעטים מיישיבות קטנות תורניות. משכנה הראשון של הישיבה היה בבית הכנסת המרכזי במושבה, והלימודים בישיבה באותה תקופה היו בתנאים קשים ובמיעוט אמצעים. התלמידים התאכסנו בשנת הלילה במבנה נטוש ששימש בעבר מפקד צבאי.

כבר בשנותיה הראשונות הצליחה הישיבה החדשה בזכרון יעקב לרכוש לה מקום של כבוד בעולם התורה. בעקבות זאת, התרבו ספספליה. ברם, התפתחות זו לא הייתה לרוחם של תושבי המקום, הרחוקים מחיי התורה, שראו זאת בעין רעה והחלו להצר את צעדיה. המצב החמיר עד שלא היתה ברירה כי אם לחשוב על עזיבת המקום. כשנדע הדבר ליחזון אישי אמר: "עליכם אני לא מרחם. היכן שתהיו, תצליחו בס"ד. מרחם אני איפוא על תושבי זכרון יעקב, שאינם יודעים מה הם מפסידים בהיעדרה של הישיבה".

המעבר לכפר חסידים

משפשטה הידיעה בציבור התורני, החלו לזרום הצעות ממקומות שונים שחפצו שהישיבה תשכון בתוכם כבוד. עד שבאה קבוצת עסקנים מיכפר חסידים והציעו להעביר את הישיבה למקומם וסייעו בכך. לאחר עמל ויגיעה עלה בידו של רבי נח לרכוש ביכפר חסידים גבעה בת עשרה דונם בלב חורשת עצי נוי ואקליפטוס. רבי נח בכוחות עצמו נשא את מטלטליה של הישיבה, ומשתמה העברה התמלא באושר רב.

אך שוד ושב, כשבוע לאחר המעבר לכפר חסידים, ביום ה' אייר תשט"ו הסתלק בחטף לבית עולמו רבי נח שימונוביץ, והישיבה נותרה ללא רועה, ובשילוב המעבר מזיכרון יעקב - הדבר גרם לבחורים מסוימים לבקש לעבור לשיבות אחרות.

מי שדאג להמשכה של הישיבה היה רבי אליהו לופיאן. בעת שכל התלמידים הגיעו ליכפר חסידים לחלוק לראש הישיבה רבי נח את כבודו האחרון, עמד רבי אליהו והודיע לכולם בצורה נחרצת: "אף אחד לא הולך מפנה" ומינה את גיסו של רבי נח, הגאון רבי אליהו אליעזר מיישקובסקי זצ"ל שהתמנה לא מכבר לרבה של יכפר חסידים, לעמוד בראשות הישיבה. כמובן שאף אחד לא העז לערער על דבריו וכך חזרו התלמידים ללימודם בישיבה.

"כל אחד שיחשוב מה היעוד שלו"

"מה שחינכו אותי רבותי מחנך אני את תלמידיי. אנחנו רוצים שהתלמיד שיצא מכאן יהיה ראשית כל אדם ולאחר מכן תלמיד חכם. אני סבור כי ככל שגדול התלמיד-חכם באדם כן גדול האדם שבו. כשלמדנו אצל רבותינו שמענו מהם על גדולי הדור שקדם להם, והם, רבותינו, היו יכולים להגיד לנו 'אנו עוד זכינו לראות דמות של אדם שלם'. לתלמידינו יכולים אנו לומר כי זכינו לראות אדם שראה את האדם השלם - זוהי בחינה בחינוך. כל עוד אפשר להעמיד דוגמה של אדם ולומר זהו זה יש אל מה לחנך!"

במילים אלו תיאר 'הרב', ראש הישיבה הגאון רבי אליהו מיישקובסקי זצ"ל, את חזונו לדמותה של הישיבה, בעת משאו בהנחת אבן הפינה לבניין הישיבה. כיום, בחלוף שבעים שנה מאז הוקמה ישיבת "כנסת חזקיהו", ניתן להבחין בנקל עד כמה קו זה הנחה את הישיבה בכל שנותיה, ועד כמה הקפידו גאוניה שהרביצו תורה ודעת בהיכלה, שלא להרפות מעיצוב אישיות התלמידים, מבלי לחלק בין תורה ואדם, אדם ותורה. כך הוציאה תחת ידה לגיונות של בוגרים, תלמידי חכמים מובהקים, בני תורה, דיינים, רמ"ם, משגיחים, אשר בנוסף לתפקידם הרי הם "בני אדם" במלוא מובן המשמעות.

ראש הישיבה הגאון רבי נח שימונוביץ זצ"ל

הישיבה הוקמה בשנת תש"ט על ידי הגאון רבי נח שימונוביץ זצ"ל, על שמו ולזכרו של חותנו הגאון רבי חזקיהו יוסף מיישקובסקי זצ"ל, אב"ד עיירת 'קריניקי' בפולין, וממקוריו הגדולים של מרן גאון הדור רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל, רבה של וילנא, בשם "כנסת חזקיהו".

רבי נח יצא שמו לתהילה בעולם התורה עוד בשנות צעירותו כ"נח מינסקר", כילד שעשועיו של מרן הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, בעל ה'ברכת שמואל', ומהקבוצה הנבחרת שומעי שיעוריו של מרן הגר"י מבריסק זצ"ל. אהבתו לתורה והתמדתו בה לא ידעו שיעור וגבולות. התורה הפכה לבת בריתו בחיים. התמדתו היתה על אנושית. המושגים: "שם לילות כימים" ו"לא פסק פומיה מגירסא", היו אצלו מציאות פשוטה ומובנת מאליה. היה זה אך טבעי שיגדל אחד מגדולי התורה שבדור. ואכן, רעיון הקמת ישיבה כבר נצנץ במוחו עוד בשחרית ימיו, אך תפס תאוצה והפכה לעובדה מוגמרת עם פטירת חותנו. מספרים, כי עוד הספיק להגות יחד עם חותנו את חלק מתוכניות הקמת הישיבה.

לפני הקמת ישיבת 'כפר חסידים' התרכזו הישיבות בעיקר בירושלים ובני ברק, שם היו מקומות הישוב החרדי המרכזיים בארץ, והיה צפוי שאף ישיבה זו תפתח את שעריה במרכז. אולם כאשר נועץ רבי נח עם מרן ה'יחזון איש' זצ"ל, הוא יעץ להקים את הישיבה בצפון הארץ. הוא אמר להם כך: "הרי אתם אנשי חיל צעירים ובעלי מרץ. לכו אל

רבי נח שימונוביץ

יש לציין את זכרה של הרבנית חנה שימונוביץ ע"ה, אשת ראש הישיבה רבי נח זצ"ל, שהיתה לבני הישיבה כאם מסורה. היא המשיכה את מפעליו של רבי נח ביתר שאת ועוז. היא הכירה את הבחורים, דאגה למחסורם, וכל צרכי הישיבה היו מונחים על דעתה וליבה. הרבנית ע"ה היתה חשוכת ילדים, וכל דאגתה היתה תמיד לצרכי הישיבה ותלמידיה.

רבי דוב יפה ורבי אליהו מישקובסקי

בשנים בהן התגורר רבי אליהו ברכסים, היתה זו הרבנית חנה ע"ה שהשתדלה לדאוג לכל צרכיו; ניקיונות ובישולים וכדומה. רבי אליהו מצידו מאוד הוקיר לה טובה על כך, וכאב את כאבה שלא זכתה לילדים. את הפטרת ראש השנה שמסופר בה שלחנה לא היה ילדים, היה רבי אליהו קורא בקול בכי נרגש: "ולחנה אין ילדים", כשכוונתו על הרבנית חנה שימונוביץ ע"ה, הכל הרגישו כי הוא מתפלל עליה.

בשנת תשל"ז, לאחר עשרות שנות אלמנות, נישאה הרבנית חנה ע"ה בזיווג שני לגאון רבי שמואל דוד ורשבצ'יק זצ"ל, ששימש כראש ישיבת "רבנו יעקב יוסף" בארצות הברית, ומתלמידיו הגדולים של מרן רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל. מיד לאחר נישואיו עם הרבנית הצטרף לצוות הישיבה, והביא עימו רוממות מופלאה ונועם מידות והליכות. במשך קרוב לאחד עשרה שנים שימש בישיבה כמרבץ תורה מופלא ומופלג, עד לפטירתו בשנת תשמ"ח.

דמות נוספת פיארה את הישיבה בשנותיה הראשונות כמשגיח רוחני, היתה דמותו של הגאון הצדיק רבי יצחק גרינברג זצ"ל, מי שהוכר לימים כמשגיח בישיבת לומז'ה בפתח-תקוה, רבי יצחק נמנה בין ותיקי תלמידיו של בעל ה"אור יאה", הגאון הצדיק רבי ליב חסמן זצ"ל בישיבת חברון, והיה דבוק בו ובתורתו כל ימיו. היה לו רבי יצחק שם של מחנך ופדגוג אומן, ורבי נח שלמד עמו חברותא בישיבת 'חברון' הכיר בכישרונותיו, וביקשו לחבור אליו בהקמת הישיבה. הוא מסר בישיבה שיחות וועדים קבועים, והתלמידים שתו בצמא את דבריו ונהנו ממנו עצה ותושיה.

המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל

זכתה ישיבת 'כפר חסידים' שעמד בראש ניהולה החינוכי במשך שמונה עשרה שנה, הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שריד אחרון לתלמידי קלם. החל משנת תשי"ב ועד לפטירתו בחודש אלול תשל"ל.

בעל שיעור קומה כמו רבי אליהו לופיאן נשא את הישיבה למחוזות גבוהים, והוד הקדומים שלו חיבר את תלמידי הישיבה להווי אותם הדורות. הוא שיקף בכל הליכותיו את גדולי המוסר, תלמידיו של רבי ישראל סלנטר, ולמרות זקנותו, הכוחות שבקרו ממנו לא ניתנים לשיעור ותיאור.

רבי אליהו לופיאן ורבי דוב יפה

כשלעצמו חשב רבי אליהו כי לעת זקנה ושיבה כבר השלים את תפקידו הרוחניים. אולם כשפנה אליו רבי נח זצ"ל לראשונה, וביקש ממנו לבוא ולהאציל מרוחו כמנהל רוחני של

הישיבה - סירב, וטען כי אינו יכול בגיל מופלג כזה להתחיל דבר חדש. אך מרן היחזון אישי זצ"ל אמר לפנות אליו שוב לאחר זמן, ואמר כי אז יקבל. ותאמרו לו, אמר היחזון אישי: "עוד ינובון בשיבה, דשנים ורעננים יהיו - להגיד!"

הסיבה שנענה רבי אליהו בחיוב להצעתו של רבי נח, כרוכה אף היא בהיבט מוסרי ואנושי: בצעירותו של רבי אליהו כל משפחתו היגרה לאמריקה, ורק הוא בגיל צעיר, נשאר לבדו בעיירה. הוא פחד שיושפע לרעה מהרוחות הרעות ששררו באמריקה דאז עם האווירה של חילולי שבת והרדיפה אחר הזהב. ומי שבאותם ימים אירחו וחיזקו, היה הגאון רבי חיים ליב מסטויסק זצ"ל, בעל 'פני הארי החי', שהיה סבו של ראש הישיבה רבי אליהו מישקובסקי, ובתקופה זו עלה והתעלה מאוד ברוחניות, ומשום כך היתה לו הכרת הטוב מיוחדת למשפחת מישקובסקי, וניאות להצעתו.

שיתוף הפעולה בין רבי נח ורבי אליהו היה הדוק ופורח. מחזה מרנין לב היה לראות עד כמה הוקיר והעריך רבי אליהו את שותפו הצעיר עד כי השתתף גם בשיעוריו הכלליים בישיבה, והלב התפעל לראות את הכנעתו הגדולה של רבי נח בפני רבי אליהו. אך גם לאחר פטירתו של רבי נח, למרות הפרש הגיליים הגדול בין רבי אליהו לופיאן להרב מישקובסקי, הרי שהוא נהג בו כבוד גדול. אחד התלמידים סיפר: "זכורני בימי שישי כשהלכנו למקווה הינו רואים את רבי אליהו בדרכו למקווה, נכנס לביתו של 'הרבי' לבקרו ולכבדו כמרא דאתרא. הם כיבדו זה את זה בצורה מופלגת."

רבי אליהו מסר את שיחותיו בישיבה באידיש, אך היות ורובם של התלמידים באו מיישיבות תיכוניות הם התקשו להבין את השפה והתלוננו על כך. רבי אליהו ניסה פעם למסור שיחה בלשון הקודש, אך מיד הפסיק, משום שהרגיש שחסר לו את קול ד' חוצב להבות אש ואת הלהט בדברים, וחזר למסור את השיחות באידיש. אך יחד עם זאת סבר רבי אליהו כי בחור יכול להיכנס לשיחה ולקבל תועלת ממנה גם אם אינו מבין את השפה על בוריה.

בזכותו של רבי אליהו, המציאות בישיבה היא, שלא רק לומדים בה מוסר, אלא כל ההלוך ילך והצביון שלה היא מוסרית. בכל שלב, בכל שבעים שנותיה חווים התלמידים את דמותו הגדולה, לומדים את תורותיו וממשיכים במורשתו.

בניהולה הרוחני של הישיבה לצידו של רבי אליהו, עמדו חתנו הגאון הצדיק רבי קלמן פינסקי זצ"ל, והגאון הצדיק רבי יעקב משה יעקובי שליט"א, שהאצילו מהודם על בני

הישיבה במשך שנות דור.

'הרב' רבי אליהו מישקובסקי

'הרב', רבי אליהו מישקובסקי, גיסו וממלא מקומו של רבי נח היה למדן עצום, מתלמידי הגדולים של מרן רבי שמעון

שקאפ ורבי ברוך בער ליבוביץ, והעביר בשיעוריו לתלמידים את כל הדקויות והלומדות כשיטת רבותיו, והדבר השאיר חותם על הבחורים והפך אותם ללמדנים גדולים.

"מי שלא הכיר את 'הרב', אומרים התלמידים, "קשה עד בלתי אפשרי להסביר מי הוא היה. דמותו לא משה מהיכל הישיבה גם כשלא היה בה בפועל. בשיעוריו כולם רצו לתפוס מקום כדי לא להחמיץ אף מילה. השיעור לא היה קל, אבל ההתייחסות לכל מילה, החזרה והרשימות והדיוק בכל מילה, אף הם לימדו את בני הישיבה כיצד ללמוד. לבקר כל דבר ולא לקבל את הדברים כמובנים מאליהם, וזה בנה את הבחורים.

'הרב' החדיר בבני הישיבה את האהבה והייקור לתורה, וההבנה כי היא הכל, בעיקר בדוגמא האישית שלא פסק מללמוד מתוך עמל ויגיעה כל ימיו, וה'שיקיעות' שלו בתורה הייתה נוראה, כמעט לא ישן ולא אכל, ציר חייו הסתובב סביב תורה. אך גם בדיבוריו ושיחותיו המלהיבות השפיע המון.

הרב זצ"ל היה אחד הבודדים בתקופתו שגם הרביץ תורה לתלמידים כמעתיק שמועת רבותיו, וגם עסק בפסיקת הלכה כרב המושבה. מרן החזון איש זצ"ל סמך על פסקיו וכינהו: "הפוסק מכפר חסידים".

הרב זצ"ל הסתלק לבית עולמו ביום כ' טבת תשמ"א בקיצור ימים, כשהוא רק בן שישים ושלוש שנים. אך למרות שסבל ממחלת לב, פטירתו היתה בפתאומיות גמורה.

ראש הישיבה הגאון רבי דוד יצחק מן זצ"ל
לאחר פטירתו מונה חתנו הגאון רבי **דוד יצחק מן זצ"ל** לממלא מקומו בראשות הישיבה. רבי דוד היה קשור בקשר עז עם חותנו 'הרב' זצ"ל. רבים מהתלמידים זוכרים את המראה החוזר ונשנה - כיצד רבי דוד משוחח בלימוד עם חתנו רבי אליהו עוד בהיותו אברך צעיר, ולדבריהם, היה פשוט מרתק ומענג להסתכל ולראות איך שני גאוני מתנצחים בלימוד.

כבנו של הגאון הגדול רבי מרדכי מן זצ"ל הביא עימו רבי דוד גאונות בלתי מצויה, הוא היה עילוי אמיתי, בעל היקף עצום בראשונים ואחרונים ומקוריות מחשבתית, כל מי שעבר את כור ההיתוך שלו הפך לתלמידו. ממנו קיבלו התלמידים דוגמא ומושג לתורה עם היקף ומרחב, וחינוכי ברק וכישרון, יחד עם עמל והתמדה, והעיקר שלא להניח דבר ללא פתרון. אך לצד גדלותו העצומה בתורה גם היה פשוט גדול שבו לחיצוניות, ונהג בלי גינונים ובפשטות עצומה.

סדרת ספריו המיוחדים והמקוריים: "באר מרים" על הלכות מלכים לרמב"ם, "יד מלך" על הלכות חובל ומוזיק, ו"די באר" על התורה, קנו שבייתה בעולמה של תורה, ומתבדרים בבתי מדרשות והיכלי התורה בשמו. גם בתקופתו האחרונה עלי אדמות, כשהיה אפוף ומסובל בייסורים, היה רבי דוד יצחק הוגה בתורה ביגיעה נוראה והיא היתה משוש חייו. לנגד עיני בני הישיבה הראה בחוש את התגלמות הפסוק: "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעוניי". נפטר לבית עולמו בשנת תשע"ב.

צוות הרבנים בישיבה

לצידו של רבי דוד יצחק כרמ"ם הישיבה שימשו, גם הגאונים: רבי **אורי שרגא קלרמן זצ"ל**, בעל ה"אור לשרים",

החל משנת תשט"ו, ורבי **יצחק ברנשטיין זצ"ל**, שהחל בתפקידו מיד לאחר נישואיו. הם היו שני דמויות נערצות ביותר על תלמידי הישיבה. רבי אורי בכישרונות המובהקים היה סמל לבני הישיבה בגאונותו ובכח חידושו, וכל מהוויו היו תורה, יחד עם חכמת חיים ושלמות נפש מופלאה. רבי יצחק גילם באישיותו את שלמות קומת בן אנוש. הנעימות, הנינוחות והמעלות הטובות שבו היו קורנות תמיד. כבר בהיותו בחור בגיל חמש עשרה בלבד שלחו רבי אליהו לופיאן לגשת לפני העמוד לתפילות הימים הנוראים. שניהם לימדו את תלמידי הישיבה איך להיות 'תלמידים'. הם המשיכו את המייסדים ולימדו למעשה את פירוש המושג "העמידו תלמידים הרבה".

ראש הישיבה הגר"י מן זצ"ל

תלמידי חכמים נוספים בעלי שיעורי קומה, שימשו כמרביצי תורה בישיבה והפרו בה את כח העיון והעומק; הגאון הגדול רבי **יעקב ניסן רוזנטל זצ"ל**, גאב"ד חיפה ובעל ה'משנת יעקב', ויבדל לחיים טובים הגאון הגדול רבי **ברוך מרדכי אזרחי שליט"א**, ראש ישיבת 'עטרת ישראל', אשר במשך שתיים עשרה שנה בא למסור מידי שבוע שיעור עיוני בישיבה. הגאון רבי **מנחם צבי ברלין שליט"א**, ראש ישיבת 'רבינו חיים עוזר', בתחילת דרכו בהרבצת תורה נמנה על דמויות ההוד בישיבה ושימש בה כינושא ונותן. כולם תרמו לחינוך והאווירה המיוחדת בישיבת 'כפר חסידים'.

המשגיח הגאון הצדיק רבי דוב יפה

בשנות תש"ך התמנה הגאון הצדיק רבי **דוב יפה זצ"ל**, כמשגיח בישיבה לצדו של המשגיח הוותיק הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל, ולאחר פטירתו של רבי אליהו באלול תש"ל, מונה רבי דוב תחתיו למנהלה הרוחני של הישיבה.

רבי דוב נמנה בבחורותו בין תלמידי ישיבת 'חברון' ו'פוניבז', והיה מבאי-ביתו של מרן ה'חזון איש' זצ"ל. הקשר שלו עם ישיבת 'כפר חסידים' החלה עוד בהיותו בחור מבוגר, בעת שהגיע לעיתים לחיזוקי בישיבה עוד בתקופה שהיתה ב'זכרון יעקב', ורק לאחר שהישיבה עברה ל'כפר חסידים' מונה לכהן כמשגיח בישיבה. המינוי שלו כמשגיח היה בתחילה זר בעיני התלמידים, שכן רבי אליהו היה גדול עולם, והנה לפתע מופיע לו אברך צעיר בחליפה קצרה, ובענוותנותו עוד הסתיר מהכל את גדלותו ומתמנה למשגיח לצד האריה הגדול. אך רבי אליהו אמר לבחורים: "תדעו לכם שהאברך הזה שהגיע הוא ירא שמים..." לאחר שרבי אליהו אמר כך, הבחורים למדו להעריך את רבי דוב בצורה הנכונה.

אחד התלמידים מעיד, כי באחת הפעמים כששוחחו ראש הישיבה רבי אליהו מ'שיקובסקי' והמשגיח רבי דוב, נמשכה שיחתם לענייני לימוד. כשלאחר מכן אמר הרב למקורביו, "רבי דוב הוא למדן!" אך כל השנים הצניע את עצמו, ולא נתן ביטוי לגדלותו בתורה.

ביחותיו היה מדבר על עניינים פשוטים אך איתנים ויסודיים, ודבריו נכנסו אל הלב, וזעזעו את החומריות. היתה לו דרך בטוחה שהלך בה כבר מצעירותו, וצעד בה הלאה בלי לזוע כמלוא נימה. היה מכוון למוסר ולאמת שבו עד דקי דקות. הוא שימש לבני הישיבה כספר מוסר חי, בנועם הליכותו ובצדקת דרכו, ויחד עם לימוד התורה בהתמדה,

הגאון רבי אורי קלרמן זצ"ל

הגאון רבי יצחק ברנשטיין זצ"ל

טרח ושקד כל ימיו בעמל נפשו על תקנת חברו, להמליך אותו בנחת רוח ולהראות לו פנים מאירות.

בו כדמות רוחנית וכמורה דרך בחייהם הפרטים, ונהנים ממנו עצה ותושיה בכל התחומים.

בשנותיו האחרונות נחשב רבי דוב כאחד מזקני וגדולי המשגיחים ובעלי המוסר שבדור, ושימש כדמות נעלית לעבודת השם יראה ומוסר. בשנותיו האחרונות שימש גם כחבר מועצת גדולי התורה וכמנהל רוחני בישיבת 'קול יעקב' בירושלים, עד לפטירתו ביום י"ח במר חשוון תשע"ח.

ראשי הישיבה הגר"י מן והגר"ע ברוידא שליט"א במעונו של מרן ראש הישיבה שליט"א

הישיבה כיום

בשנת תשע"ב לאחר פטירתו של ראש הישיבה רבי דוד יצחק מן זצ"ל, על פי רצונו הוכתר כממלא מקומו בראשות הישיבה, בנו הגדול הגאון רבי יהושע מן שליט"א. מאז הוטלה אדרת הנהגת הישיבה על שכמו מוסר רבי יהושע את כל כוחו ומרצו למען הישיבה, ונושא את משאה הרוחני והגשמי בהצלחה רבה. במעלותיו המיוחדות בתורה ובמידות תרומיות הוא ממשיך את דרך אבותיו לשם ולתפארת. לצידו בראשות הישיבה משמש הגאון רבי עובדיה ברוידא שליט"א, חתנו של מנהל הישיבה המסור, הרב דוד מישקובסקי זצ"ל, המאיר עינים בשיעוריו הבהירים ונותן ליבו ודעתו באהבה למען התלמידים.

מעלותיה של הישיבה

טבעת החותם של הישיבה מאז ועד הלום, היא הטיפוח האישי. צוות הישיבה מקדיש הרבה עמל, דעת ומחשבה איך לחנך כל נער על פי דרכו. לראות באופן מיוחד את היחיד בתוך הכלל. איך לקדמו בנקודות הייחודיות רק לו, והכל בחום, אהבה וקשר. דבר שתורם תרומה מכרעת לבניין הבחורים.

הישיבה מתייחדת באמת המוחלטת שהיא

מתנהלת לאורה, ומעודה לא חיפשה לעצמה כבוד ומעמד. יסודותיה מושתתים על אדני האמת. בישיבה מתכנים, כי הלימוד אינו בשביל חשבונות חיצוניים, ולסלוד משקר וחיצוניות. זה אחד

המאפיינים החזקים של הישיבה - שאין בה סממן חיצוני כלשהו. רק בקשה לשלמות וחתירה לאמת, עם החן והנועם הייחודיים לישיבה. אין שום סממן חיצוני שאתו אפשר לזהות תלמיד 'כפר חסידים'. לא צורת דיבור, ביטוי, או לבוש כמו שמקומות אחרים מטביעים חותם.

ראש הישיבה הגר"י מן שליט"א ולהבחלי"ח המשגיח הגה"צ רבי דוב יפה זצ"ל

אך המשגיח הגאון הצדיק רבי דב יפה זצ"ל סיפר: "שמעתי מראש כולל חשוב, שמכיר את חניכי 'כפר חסידים', ומעיד כי אין אצלם ימי רפיון וטרדות הדעת. הם לומדים, כי חונכו לעמלה של תורה מתוך רצינות. זוהי צורת חייהם".

לצד רצינות וכבוד ראש, שוררת בישיבה גם אורח מיוחדת של שלווה ונינוחות, המאפשרת לכל בחור לחיות לפי הקצב שלו, ללא לחץ חברתי. בוגרים רבים מעידים, כי תכונה זו העניקה להם כנפים להמריא ולצמוח, כל אחד באופן אישי לפי כוחותיו ותכונותיו. לצד הדאגה והמסירות איש לזולתו מתוך פשטות אמתית, כי הכל התנהל בישיבה מתוך צניעות שאפיינה את המקום בפשטות.

את הישיבה ניהל במשך השנים הרב דוד מישקובסקי זצ"ל, בנו של רבי חזקיהו מישקובסקי מקריניק ואחיו של ראש הישיבה הרב מישקובסקי, במשך יובל שנים נשא את עולה בישרות, ושירת את הציבור באמונה בלי שום זיוף כחל ושרק. כיום מנהלים את הישיבה במסירות רבה בנו הרב חיים אריה מישקובסקי הי"ו והרב שלמה הומינר הי"ו.

מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל בשיחה בהיכל הישיבה

צוות הרמ"ם בישיבה הימה גאונים מובהקים וידועי שם בעולמה של תורה כבר עשרות בשנים: הגאון רבי מיכאל ולדמן שליט"א והגאון רבי יעקב שמואלי שליט"א חתניו של 'הרב' וראש הישיבה הגאון רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל. הגאון רבי דוד שטרן שליט"א, -חתנו של הגאון רבי יצחק ברנשטיין זצ"ל. והנ"י הגאונים רבי מרדכי חייקין שליט"א, רבי משה כהנוביץ רבי אהרן זינגר ורבי יעקב שוואב שליט"א.

על הנהלה הרוחנית של הישיבה אמונים, הגאונים הצדיקים רבי מנחם דוד שליט"א, רבי יוסף פלונצ'ק שליט"א ורבי דוב שמעון שליט"א.

אחד מדמויות ההוד שמפארות את הישיבה, היא דמותו של הגאון הצדיק רבי צבי גרינהויז שליט"א, ראש הכולל בהיכל הישיבה, מלפנים משגיח ישיבת 'מאור התלמוד' ברחובות. רבי צבי הינו תלמיד מובהק וותיק של המשגיח הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שהתבטא פעם אודותיו באורח נדיר: "רבי צבי הינו בן עולם הבא" "אני מקנא באבא שזכה לבן כזה". בני הישיבה ואברכים רבים מכל מחוז הצפון רואים

מתיקות המועדים - חנוכה הגאון רבי מנחם ברוך יאווע שליט"א

התרגשות רבה בעולם התורה ובכתי ישראל עם הופעת הספר 'מתיקות המועדים - חנוכה' מאת הגאון רבי מנחם ברוך יאווע שליט"א ראש ישיבת 'חיי תורה - לובלין' בירושלים עיה"ק, תלמידו של מרן פוסק הדור רבינו בעל 'שבת הלוי' הגר"ש וואזנר זצוק"ל.

ראש הישיבה שליט"א נודע בשיעוריו המיוחדים המאלפים בינה, הנמסרים בישיבתו ובשאר היכלי עולם הישיבות. שיעורים המפורסמים בקונטרסים החשובים שיצאו לאור על כל חגי ומועדי ישראל, כל חג ומועד בזמנו, ובגיליונות השבועיים: 'מתיקות השבת' (לשון הקודש, אידיש ואנגלית), 'מתיקות האמונה', 'מתיקות הפרשה', 'מתיקות הבית' (לעקרונות הבית והמשפחה) - היוצאים לאור ממועיינותיו של ראש הישיבה שליט"א.

הקונטרסים והגיליונות מתקבלים בחיבה ובהערצה בכתי גדולי ישראל, ראשי ישיבות, תלמידי חכמים, מגידי שיעורים ודרשנים, באהלי התורה ובכתי כלל ישראל, שהביעו את התפעלותם הגדולה מהתוכן המאיר עיניים שבהם. כעת יוצא לאור הספר הנוכחי המכיל כתובו אוצר של שיעורים מאירי עיניים בעניני תורה, אמונה, מידות, יראת שמים ועבודת ה', באופן המוסב על ימי החנוכה. המאמרים מקיפים בבהירות רבה ובאופן ברור את הדרך הסלולה העולה בית קל, בדרך המתיישבת לליבו של כל אדם, מגדול ועד קטן. ומבוארים בטוב טעם ודעת בסגנונו הייחודי של מרן ראש הישיבה שליט"א ביד ה' הטובה עליו.

ניתן להשיג את הספר בחנויות הספרים ובמקודרים:

ירושלים: 052-7162314 | בני ברק: 050-4167628 ♦ 054-8519569

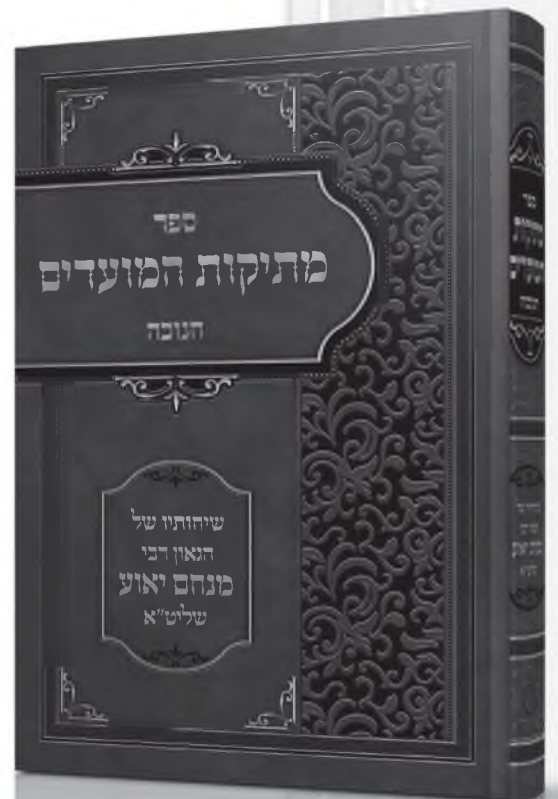
קרית ספר: 052-7138988 | ברבפלד: 052-7684629

ביתר-עילית: 050-4104894 | בית שמש: 052-7672767 ♦ 054-8435329

אלעד: 052-7677545 | פתח תקווה: 050-4187206

צפת: 054-8485461 | רכסים: 077-4260116

נתיבות: 054-8404064 | אופקים: 054-8520948

ספר 'דרך ישרה' - הנהגות הגאון החסיד רבי שריה דבליצקי זצוק"ל

בשמחה רבה נתקבלה הבשורה בעולם התורני, על הופעתו של הספר "דרך ישרה" - הנהגות ודקדוקי הלכה של הגאון החסיד כמוה"ר רבי שריה דבליצקי זצוק"ל.

הספר שנכתב ע"י אחד מתלמידיו ומבאי ביתו הקרובים שליט"א, ומתפרס על פני למעלה מ-700 עמודים, הינו יצירה תורנית מופלאה ממש, נדירה ומיוחדת במינה. בחלקו העליון מופיעים ההנהגות בדיוק נמרץ, ותחתיהן נפתח שער נרחב לבאר מקורו הטהור כפי שנשמע מפי קדשו ומפי כתבו, תוכו רצוף בירווי הלכה מופלאים וחקרי דינים מחודשים מחיבוריו הנדפסים ומכתי"ק, בתוספת אלפי ציונים ומראי מקומות ומו"מ מגמרא ופוסקים, כאשר תחזינה עיני המעיין.

סגולתו ויקר תפארתו של הגרש"ד זצ"ל היתה במכלול הנהגותיו, אלה שהקיפו את סדר יומו, ובהם שיקע את כל חכמתו וחסידותו. כל ימיו התייגע להשלים מעשיו שיהיו בתכלית השלימות והדקדוק, ולתקנם ע"פ נגלה ונסתר, בשילוב יחידאי שיש בו חכמה וחסידות כאחד. לשם כך שקוד היה לברר כל דין לאשורו, מיסודותיו בגמרא והראשונים ועד אופן קיומו השלם, ועי"ז העלה חידושים רבים ומתוקים, לאין ספור. החיבור הנוכחי, חושף לראשונה את עולמו המוצנע והמכוסה של אותו גאון וחסיד זי"ע, עבודתו המאומצת והכבירה, מתאר את הנהגותיו ויורד למקורותיהן ויסודותיהן.

הספר זכה להסכמותיהם הנלהבות של גדולי ישראל, מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שהפליג בשבחיו של הגרש"ד זי"ע "שהיה מיחידי הדור ממש בצדקותו וחסידותו וטהרת לשונו, וכל ימיו היו מקשה אחת של תורה וירא"ש ועבודת השי"ת מתוך ד' אמות של הלכה, וכבר נתפרסם בחיבוריו הרבים, וטוב עשה תלמידו שהעלה הנהגותיו על הכתב, ויפה כתב", ומרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א שכתב כי הספר "אוצר שלם ויביא בס"ד ברכה ותועלת הרבה", ולמכתבו המיוחד של הגאון רבי דוד דבליצקי שליט"א שהפליג בשבחיו של הספר, וכתב כי "ממש דמות דיוקנו מנצחת לפנינו בחיבור זה... זכה והצלחה להקים מצבה נשגבה למר אבא הכ"מ".

הספר שי"ל לראשונה לפני פחות משנה ואזל תכף עם הופעתו, הופיע כעת במהדורה חדשה בהוצאת 'צוף' הנוודעת, בתוספת מרובה מאד ובכריכה מהודרת ברוב פאר והדר, וניתן להשיגו בדוכני הספרים בבתי הכנסת (כלוי), ובחנויות הספרים המובחרות.

לקראת שנת מלכתא

הוא קם מהמיטה אפוף חבלי שינה, פסע בזריזות, בשקט ובביטחון מוחלט לעבר הגנב להפתיע אותו. צעד, התקדם ופנה אל הדמות העוסקת עדיין עם סגירת התריס, הניח שתי ידיו על כתפיו של הדמות, לא צעק אלא אמר לו בהחלטיות: "זה הרי לא הבית שלך...!"

מגנבים ושוודדים ועד נישואי הילדים במשנתו של הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל

ומכאן נשאלת השאלה מדוע ר' בן ציון איבד את שלוות הנפש כאשר אירעה גניבה ב'?

גניבה ב'

בשנת תשס"ה נכנס גנב לבית. איש לא התעורר משנתו. נגנבו שלושת אלפים שקלים מהבגד של ר' בן ציון, ונגנב התיק של זוגתו הרבנית. בימים שאחרי הגניבה היה ר' בן ציון מוטרד מאוד. ומאוד הכוונה: מאוד! ניסו בני הבית להרגיע אותו: "מדוע אתה דואג, האם אתה חושש או פוחד מגניבות נוספות? אם זו הבעיה, נזמין ונתקין סורגים והפחד יפוג." אך רבי בן ציון כדרכו לא השיב (כי לא מחשבותי מחשבותיכם). הוא שתק בכאב.

המשך בעמוד 30

"וַיְהִי עִמָּדִי בְּדַרְךָ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי" (בראשית ל"ה, ג')

לילה חורפי ירד על השכונה, רמת אלחנן. שקט מוחלט. המפתח סב על צירו, נעלו את דלת הבית 'משפחת פלמן'. כיבו את האורות וחשיכה ירדה על הבית.

קרוב לשתיים אחרי חצות. הבן שליט"א החליט לשוב הביתה מהישיבה כדי לישון בבית, ו...הבית סגור על מנעול. 'לא כדאי לעוררם משנתם העמוקה', הרזה לעצמו. מה עושים? רעיון פשוט של בחור בן 18. 'התריסים לא נעולים, אטפס על הסורג של השכנים ומשם למעקה של הבית, ואני בפנים'. כך עשה: דילג, טיפס, פתח את התריס וקפץ פנימה לחשיכה.

אח"כ ניסה פה ושם לסגור היטב את התריס, ושריקת הסגירה נשמעה בבית. ר' בן ציון שמע את הקול, התעורר והיה בטוח שגנב בחר לו להיכנס לביתו באישון לילה... הוא קם מהמיטה אפוף חבלי שינה, פסע בזריזות, בשקט ובביטחון מוחלט לעבר הגנב להפתיע אותו. צעד, התקדם ופנה אל הדמות העוסקת עדיין עם סגירת התריס, הניח שתי ידיו על כתפיה של הדמות, לא צעק אלא אמר לו בהחלטיות: "זה הרי לא הבית שלך...!"

"אבא, זה אני...", ביקש הבן סליחה כמה פעמים, "לא רציתי להעיר אתכם, לכן טיפסתי, כואב לי שאבא נבהל והתעורר מהשינה".

למדנו, כי הרב פלמן לא פחד. לא איבד שלוותו מגנבים באישון לילה. לא חשש מאלו הבאים במחתרת, שידם בכל ואלימותם קרובה לבוא. כי היד שלו תנוח עליהם.

מרן הגרי"ז זצוק"ל ציין, כי אותו גביר סיפר לו, שאמר לאשתו: "בכל פעם שאני מרוויח סכום הגון בעסקיי אינני זקוק לאכול ארוחת צהרים. השמחה והסיפוק שיש לי מהרווחת הממון משביעים אותי עד שאיני זקוק לאכול כלל". "יאמין לי הרב, כי כמעט ולא אכלתי מעולם ארוחת צהרים הגונה"

הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א, על סבו מרן הרב מבריסק

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים" (בראשית ל"ב, ד')

במלאות שישים שנה להסתלקותו של מרנא הרב מבריסק, הגאון רבי יצחק זאב הלוי סולובייצ'יק זצוק"ל, עלתה בידינו באופן נדיר הזכות לדלות ניצוצות אור קודש של תורה, ניצוצות מורי דרך, בנתיבות דרכו של מרן הרב מבריסק, ולאומות אור על דמותו והנהגתו מאת נכדו הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א, ראש ישיבת 'עטרת שלמה', אשר בילדותו חסה בסתר כנפיו, יולד וגדל על ברכי שלשלת הקודש. כבן מאב הוא ממשיך להעביר את מה שבידו נמסר לשעה ולדורות, לדלות ולהשקות מבאר המים החיים - מים טהורים.

נכדו חביבו

ראש הישיבה שליט"א היה נכד חביב אצל זקנו. בכל פעם שהיה מגיע לבית זקנו היה הסבא מתעניין בחוק לימודיו, לראות את עולמו בחייו. הוא היה יושב על כסאו באמצע השולחן לרוחבו ומושיבו לצדו, והיה פותח חומש אחד, וכך כששניהם מעיינים יחד באותו ספר היה משנן עמו את מה שלמדו בחיידר, והיה מתמלא חיוך סיפוק והנאה במשך שעה ארוכה כשרווה נחת מצאצאיו.

ממעשה שהיה ניתן ללמוד יסוד כיצד ללמד חומש לילדי חיידר. כאשר למד עם מרן הגרי"ז זצוק"ל פרשת וישלח, כשהגיעו לתרגום הטייטש של המילה "מלאכים", אמר הגר"ח כי המלמד תרגם זאת "מלאכים - שלוחים" ו"ריכטיגא מלאכים" (מלאכים אמתיים). שאל מרן את נכדו: "מה הכוונה בתרגום זה?", והסביר הנכד, כי אלו שני הפירושים שמביא רש"י על אתר מדברי חז"ל, אם מלאכים הכוונה למלאכים ממש או שמלאכים היינו שלוחים. הגיב על כך מרן בסיפוק רב ואמר כי המלמד הזה צודק שתרגם את שני הפירושים, כי מה שרש"י מביא זה בגדר פשט, ועל כן שתי השיטות הן בגדר הפשט של הפסוק, ולכן בצדק רב פירש המלמד את שני הפירושים. יש בנותן עניין להביא מה שסיפר ראש ישיבת פוניבז', הגאון הגדול רבי ברוך דב פוברסקי שליט"א: היה זה בעידנא דחדוותא, בטרם נפרדו ויצאו לביתם, שלח הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל פיינשטיין זצ"ל את יבלחט"א בנו הגאון רבי חיים שליט"א לקבל ברכה מפה

קודש זקנו ואוהבו. הגר"ח ניגש לזקנו וביקש: "זיידע, אני רוצה ברכה", נענה הסבא מרן זצוק"ל ואמר: "זאלסט קענען לערנען" - "שתדע ללמוד".

פנה האבא הגאון הגדול רבי יחיאל מיכל זצ"ל אל חותנו ואמר: "וכי למה השווער לא יברכו שיצמח ל'גדול'?", השיבו מרן זצוק"ל: "יש חשיבות מיוחדת ומעלה בפני עצמה של 'קענען לערנען', (שיידע ללמוד) ואני", אמר ה'זיידע', "רוצה שנכדי יתייחד ויצטיין גם במידה זו של 'קענען לערנען', לכן אני מברכו בכך".

כשהיו לו ייסורים גדולים וחוליו הכביד עד מאוד, אמר לבנו דודי הגאון רבי מאיר זצ"ל, כי "ליהודי כמוני שרגיל כל חייו להתנהג רק לפי השולחן ערוך לא טוב להיות חולה, וזאת מפני כי המחלה מקשה עליו לנהוג כפי שהשולחן ערוך ומונעת ממנו לקיים כל מיני פרטי הלכה".

הרי בעינינו ראינו בתקופה אחרונה את המסירות נפש שהייתה לו להקדים ללבוש ימין לשמאל, אע"פ שכל תנועה הייתה כרוכה בייסורים נוראים. והיה אומר, כי שווים כל הייסורים בשביל לקיים הלכה אחת. כן היה מקפיד מאוד שלא להראות גבו לספר תורה שהיה מונח בחדרו, אף על פי שהיה צריך לסובב את כל החדר בשביל זה, כשהדבר היה עולה לו במכאובים וייסורים גדולים. ובהתרגשות ובהתלהבות ראש הישיבה שליט"א עושה 'אפלערנען'

לדברים: "לא ייסורני, לא סכנת חיי, לא מכאוביו הנוראים, היו לנגד עיניו גם בשעותיו הקשות והאחרונות, אלא רק קיום ההלכה והשולחן ערוך הם שטרדו את מנוחתו והסבו לו דאגה. כי כן הוא, לא היה לו שום תכלית ולא היה לו שום עניין בשום דבר בעולם, זולת 'לעשות רצונך אלוקי חפצתי'".

ראש הישיבה שליט"א ממשיך להבהיר את עומק השעבוד ועול תורה שהיה למרן הגרי"ז זצוק"ל: המצוות והחיובים היו מוטלות עליו ולא הסיח מהן דעת לרגע אחד, ועוצמת החיוב והשעבוד היו מוטלים עליו, עד כדי כך שגם במהלך השנה היו לבו ודעתו נתונים על המצוות העתידות לבוא.

בבואו בפעם הראשונה לראות את ביתו ברחוב פרס היה זה בחודש אדר. כשעלה במעלה גרם המדרגות שהוביל לפתח הבית, שם היה שער כניסה, כשעבר מתחת לשער בעת כניסתו לבית, הרים מטרייתו ובדק את קורת השער ועמד על טיבה, והסביר כי הוא בודק אם יש לשער זה דין של 'צורת הפתח' או לא, וזאת כפי שיטתו שלחלקת נר חנוכה על פתח ביתו צריך שתהיה צורת הפתח דווקא. זה מה שעניין אותו בעת שהוא בא לבדוק את ביתו שאמור לשמשו לכל השנה. לא מספר חדרים, לא גודלם, לא אם יש אוויר בבית ולא שום דבר אחר; הדבר הראשון היה: איפה יניחו את נרות חנוכה, שזה נוגע רק בעוד כמעט שנה.

ראש הישיבה שליט"א מביא עוד 'מעשה רב' ממנו יש ללמוד את הדברים: בחג הסוכות של שנת ת"ש, עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, היה הזיידע בוורשה. בעקבות המלחמה וההפצצות הכבדות לא היה ניתן להשיג ארבעת המינים, ואכן בכל ורשה על כל רבבות יהודיה וגדוליה לא היה בנמצא סט של ארבעת המינים זולת אצל מרן הרב מבריסק זי"ע והאדמו"רים מליובאוויטש והרא"מ מגור זי"ע.

מהיכן היו לו לזיידע ארבעת המינים באותה עת? היה זה הלולב שנטל בשנה הקודמת ונשאר מונח אצלו - הזיידע לא היה מוציא את הלולב מתחת ידו אלא משמרו לשנה הבאה, כי השגת לולב בפולין היה דבר שכרוך בקושי גדול ועל כן הייתה הדאגה נטועה בלבו, כי מי יבטיחו שגם בשנה הבאה ישיג לולב, על כן היה שומר את הלולב לשנה הבאה, פלא פלאות! כבר בסיום חג הסוכות של שנה זו היו עיניו ולבו על מצוות ארבעת המינים של השנה הבאה.

זאת ועוד, לוורשה הגיע הזיידע לא הישר מביתו בבריסק. בתחילת הקיץ בחודש סיון נסע לצורך בריאותו לעיירת המרפא קרעניץ, ובזמן שהייתו שם פרצה המלחמה, ותוך כדי הנסיון לשוב לבריסק נמלט לעבר העיר ורשה - הרי שבעת יציאתו מביתו בתחילת הקיץ נטל את לולבו עמו. הגם שבדעתו היה לשוב לביתו מקרעניץ לבריסק עוד לפני ראש השנה, אף על פי כן, מחשש מה ילד יום, וגם שנה קודם נאלץ לשהות שם גם בימי הרחמים והסליחות, על כן כבר נטל עמו את לולבו לכל אשר יפנה כי לעולם לא הסיח דעתו מעול המצוות!

איך ניתן לחנך ולגדל בדורנו ליראת שמים טהורה במושגים שכאלו? ראש הישיבה שליט"א פורש בפנינו בהירות משנה חינוכית סדורה

ואומר: חינוך אינו מגיע על ידי שמלמדים את הילדים לעשות את אותן פעולות גרידא. זה חיקוי, זה אינו חינוך, זו האווירה אותה הילד נוחל מכל הוויית ההורים. הילד קולט וסופג את הלב ואת הפנימיות של מעשי האב, הוא סופג מה חשוב ומה לא חשוב, מה עיקר ומה טפל, ולכן החדרת והנחלת החשיבות של הדברים היא זו המחנכת את הילדים; וההנחלה הזו תלויה במה שאצל ההורים עצמם, ובפנימיותם, זה מה שחשוב להם וזה היקר בעיניהם.

בשביל להחדיר בילד יראת שמים אמיתית צריך קודם כל שלהורים תהיה יראת שמים אמיתית. ואם רוצים להחדיר בילדים שתורה היא הדבר היחידי שחשוב בעולם, זה שייך רק אם גם אצל האבא זו ההשגה הפנימית שלו, ורק אם הוא בעצמו ובפנימיותו מחשיב רק את לימוד התורה אזי יכול להנחיל ולהחדיר זאת גם לילדיו.

ראש הישיבה שליט"א מחדד את חובת החינוך ואומר: הקב"ה נתן לך ילדים לא בשביל שיגדלו מעצמם, החינוך והצניחה שלהם לא יבואו באופן דממילא, הקב"ה נתן לך ילדים בשביל שאתה תגדל אותם ותשפיע עליהם. לכן מוטלת החובה על האבא לפנות את זמנו, ומלבד הלימוד עם הילדים, בדורנו זה כולל עוד ענין חשוב: להיות אופן שומעת ולב מרגיש בשביל הילד, שהילד ירגיש שהוא מעניין את האבא, שהוא תופס אצלו מקום, שהוא חשוב ואהוב אצל אביו. וזה יכול להיווצר רק על ידי שהאבא מתעניין בחיי הילד, לשמוע ממנו איך הוא מסתדר עם החברים, מה עבר עליו היום, לשוחח אתו על ענייניו, להתעניין בו - כך הילד מרגיש שהוא חשוב לאבא, וכך, ורק כך, האבא יוכל להשפיע על בנו ולהדריך אותו, בין מצד שכך הוא יידע את מצבו של בנו ובין מצד שרק כך בנו יהיה פתוח וקשוב לדברי האבא.

וכזאת הייתה דרך חינוכו של הזיידע, שהיה מסור כל כולו לטובת הילדים ולא הסיח דעת מהם לרגע, ורגיל היה על לשונו הביטוי "אבער די קינדער, די קינדער" - "אבל הילדים הילדים", כאומר שהו העיקר והחשוב לו בחייו.

אבי מורי זצ"ל היה אומר, כי "העולם סבור שמה שחותני זצוק"ל זכה לבנים גדולי תורה ויראה הוא דבר טבעי, וכי הדבר מובן מאליו שלאבא שכזה יהיו גדולים בתורה ובריאה? ואולם", היה אבי מורי אומר, "אין זה כך, אלא חותני השקיע בחינוך ודאגה לכל ילד וילד מילדיו את כל חלבו ודמו, והיה מסור אליהם כאב וכאם במסירות נפש שלא ניתן לתאר בכלל, ולכן הוא זכה למה שזכה".

דודי הגאון רבי רפאל הלוי זצ"ל סיפר, כי פעם אחת הלך הזיידע ברחוב ופגש בו אחד ואמר לו: "ברייסקער רב, אני מקנא בכם, כי בעוד שבתקופה זו כמעט ואין משפחה שאחד מבניה לא סר מהדרך, זכיתם אתם שכל ילדיכם הולכים בדרך התורה". הזיידע שתק ולא הגיב לאותו אדם מאומה, אבל כעבור כמה דקות פנה לבנו ואמר לו: "וכי יודע הוא אותו אדם כמה 'טייכן טרערן' (נהרות של דמעות) שפכת עליכם בזמן שהייתם תינוקות ונענעתי אתכם בעריסה".

"אני, את הביטחון שלי לא אמכור גם לא בעבור חצי מיליון", אמר הזיידע

באחת ההזדמנויות נסובה שיחתם של אבי מורי זצ"ל עם הזיידע

כעבור זמן התברר לו שהציבור כבר התפלל מנחה והדרשן עומד ודורש בפניהם אל תוך השקיעה. יצא רבי בערל מבית המדרש כדי להתפלל מנחה באחד השטיבלאך האחרים. לאחר מעשה הרהר בלבו אולי עשה שלא כהוגן כשיצא באמצע הדרשה, שמא נפגע הרב הדורש בשל התנהגותו. ומתוך שהיה לבו נוקפו קם ונסע אל מרנא ה'חזון איש' זצוק"ל לדרוש את ה'

הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א על הזהירות בכבודם של ישראל

"וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלָם" (בראשית ל"ג, י"ח)

שלם בגופו, שלם בממונו ושלם בתורתו (רש"י)

ה'דרכון' שפותח את כל השערים

מסופר על הרה"ק רב גדליה משה מזוועהיל זי"ע, כששכב מסובב בייסורים קשים ראהו משמשו הנאמן רבי אליהו ראטה זצ"ל שהוא ממלמל בפיו את הפסוק (תהילים טו, ג): "לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו", וחזר עליו כמה וכמה פעמים.

שאל המשמש את רבו למה מתכוון בשינון פסוק זה דייקא, והשיבו הרבי: "דע לך, כמו שכאן בעולם הזה ישנם דרכונים שבהם אפשר לעבור רק ממדינה אחת לרעותה, ויש דרכונים מיוחדים הניתנים רק לשרים ורוזנים שבאמצעותם אפשר להיכנס לכל מדינות העולם - כדוגמת כך יש בשמים ממעל 'דרכונים' שבאמצעותם ניתן להיכנס להיכלות העליונים. למשל: על ידי התורה נכנסים להיכל התורה, ועל ידי התפילה נכנסים להיכל התפילה. אבל יש דרכונים מיוחדים שבאמצעותם נפתחים כל שערים ואפשר להיכנס לכל היכלות גן עדן, למעלה למעלה עד אין שיעור. והדרכון הזה הוא מי שיכול להעיד על עצמו שמעולם לא פגע באיש יהודי. זוהי הסיבה שהנני חוזר ומשנן פסוק זה עתה, כי הוא הדרכון שבאמצעותו ייפתחו לפני כל שערי גן עדן".

והדברים מחרידים לב ומזעזעים כל נפש ירא אלוקים, ובוודאי לא ניתנו להיאמר אלא על ידי יחידי סגולה שבדור, ולאו כל מוחא סביל דא לומר זכתי לבי ונקיתי כפי, לא עשיתי רעה לאיש וחרפה לא נשאתי על קרובי.

ומסופר על רב אחד שבא לפני רבי מאיר שמחה מדוינסק זצ"ל בעל ה'אור שמח', ותינה בפניו את צרתו: "אני מוסר שיעור קבוע בבית המדרש, ואחד מן השומעים רגיל להקשות ולהעמיס עלי חבילי קושיות ולהביך אותי ברבים".

אמר לו ה'אור שמח': אל תשים לבך אליו, עליו אמר הקדוש ברוך הוא לנביא יונה (ד, יא): 'אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו'...

תהה אותו רב מהי כוונת ה'אור שמח' בדבריו, הייתכן שכך יטפול על אדם מישראל?! פתח ה'אור שמח' והסביר: הגמרא מספרת על תלמידו של רבי ינאי שידע מתי להקשות עליו ומתי לא, ורבי

ינאי קרא עליו את הפסוק: "ושם דרך אראנו בישיע אלקים". התיבה "ושם" כתובה בשי"ן שמאלית. אך דורשים אותה "ושם" בשי"ן ימנית, לשון שומא ואומדנא, שתלמיד נבון וירא שמים יודע לשער ולאמוד מתי ניתן להקשות לרבו ומתי יש להימנע מכך כדי לא לגרום לו חלישות הדעת

"חשוב נא", אמר ה'אור שמח' לאותו רב, "מדוע אותו תלמידי מרבה עליך בקושיות ומלביך פניך ברבים? אין זאת אלא שהוא 'אינו יודע בין ימינו לשמאלו', שאינו יודע להבחין בין שי"ן ימנית לשמאלית, והוא קרוא את הפסוק רק כפי הכתיב - 'ושם דרך', בשי"ן שמאלית...".

מניעת בושנתו של הרב - דוחה תפילה

ממאמרי הגמרא אנו למדים על ענף נוסף מענפי הזהירות הנצרכים בכבוד הזולת, והוא - שצריך כל אחד לשים לב ומחשבה רבה היאך לא לגרום חלישות הדעת לרב המלמד תורה או מוסר שיעור ברבים. שמעתי מעשה רב על הגאון הנודע רבי בערל קרויזר זצ"ל, מגדולי חכמי ירושלים וראש ישיבת סקווירא בארצות הברית (מובא בספר 'מעשה איש' חלק ה' עמ' קלו):

פעם נכנס רבי בערל לבית המדרש 'זכרון משה' שבעיר הקודש ת"ו בשעות אחר הצהריים של שבת קודש לתפילת מנחה. בהיכנסו ראה דרשן העומד ודורש בפני הציבור בעניני הפרשה. נעמד רבי בערל בפנינת בית המדרש להאזין לדברי הדרשן, בחשבו שתוך זמן קצר יסיים את דבריו והציבור יחל בתפילת מנחה. אך כעבור זמן התברר

לו שהציבור כבר התפלל מנחה והדרשן עומד ודורש בפניהם אל תוך השקיעה. יצא רבי בערל מבית המדרש כדי להתפלל מנחה באחד השטיבלאך האחרים. לאחר מעשה הרהר בלבו אולי עשה שלא כהוגן כשיצא מבית המדרש באמצע הדרשה, שמא נפגע הרב הדורש בשל התנהגותו. ומתך שהיה לבו נוקפו קם ונסע אל מרנא ה'חזון איש' זצוק"ל לדרוש את ה' ולהימלך בדעת תורתו הקדושה האם חובה עליו לפייס את הדרשן. השיבו ה'חזון איש': "איני מבין את השאלה, הרי לצאת באמצע דרשה זו הלבנת פנים לדרשן וביזוי תלמיד חכם, ובוודאי שתפילת מנחה אינה דוחה זאת ואסור לצאת!".

והמתבונן בעדות נאמנה זו, הלוא הרעיון מבהיל ממש, כי בכך לכאורה לא שבקת חיי לכל בריה וכל הנכנס לבית הכנסת בשעה שהדרשן דורש לא ניתנה לו רשות לצאת עד סיום הדרשה! ואם כי אין פשוט לפסוק הלכה לפי מעשה רב, אבל זוהי ההוראה שיצאה מפוסם ממליל רברבן, רבן של כל בני הגולה, אשר כל בית ישראל בכל מקומות מושבותיהם נשענים על דעת תורתו הקדושה והולכים לאורו על כל צעד ושעל.

וניתן להטעים מעשה רב זה על פי מה שידוע על הרה"ק בעל ה'שארית מנחם' מווישווא ז"ע, שהיה מפורסם בזמנו כנואם בחסד עליון והמונים שתו דבריו בצמאון ובשקיקה. והורה לו אביו מרן הסבא קדישא אדמו"ר בעל ה'אהבת ישראל' ז"ע, שבשעה שהוא דורש ברבים מוטב שיעצום עיניו ולא יביט בפני השומעים. יש המסבירים את טעם ההוראה, כי רצה למנעו מרגש התנשאות. אבל יתכן שכוונתו הקדושה הייתה שלא יראה בעיניו את הנכנסים מבית המדרש והיוצאים ממנו, כדי שלא יקפיד על העם היוצא בעיצומה של הדרשה ולא תיחלש דעתו מהם.

ולולא דמסתפינא אפשר לומר שזהו הביאור במאמר רו"ל (מדרש משלי פרשה י): "בשעה שהחכם יושב ודורש אני מוחל ומכפר עוונותיהם של ישראל". הכוונה היא לאותם עוונות שבני ישראל נאלצים לעבור עליהם בשעה שהחכם יושב ודורש, כגון זה הנמנע מלהתפלל כדי שלא לקום בשעת הדרשה ולמנוע את עלבונו וצערו של הרב. ועל כגון דא מכריז הקדוש ברוך הוא כביכול: "מחול לכם, מחול לכם".

ואכן, לפי המעשה רב' של ה'חזון איש' מוטב שישאר השומע לשבת בבית המדרש ולהאזין לדברי התורה מפי הרב ויתפלל אחר כך ביחידות, ובלבד שלא יעליבהו ויצערהו ח"ו אם יצא באמצע

הדרשה כדי להתפלל.

ועל כל פנים, מידי חובת זהירות לא יצאנו, ובוודאי מחויב כל אחד ואחד להיזהר במשנה תוקף לא לגרום חלישות הדעת לחכם הדורש בית המדרש. ואם הזדמן אדם לבית המדרש בשעה שהחכם עומד ודורש והוא עדיין לא התפלל, ישתדל להתפלל תחילה טרם יכנס לשמוע את הדרשה. אבל אם לא עלתה בידו להתפלל, יקפיד הקפדה יתירה שלא לעזוב את בית המדרש באופן שהנואם עלול לבוא לידי בוש וחלישות הדעת.

ואם פגיעה בכבוד אדם פשוט מישראל חמורה עד למאוד, וצריך רחמי שמים מרובים להינצל מעונשה, קל וחומר כשהפגיעה היא בכבודו של תלמיד חכם ומרביץ תורה בישראל.

חשיבותו של המגיד שיעור בעיני תלמידיו

כמו כן, בני הישיבות בחורי החמד הזוכים להשתתף ולשמוע מדי יום את השיעור היומי מפי הר"מ, עליהם להיזהר מאוד בכבודו של רבם, ולא לנהוג באופן שיגרום לו צער וחלישות הדעת.

לצערנו, רעה חולה זו צריכה חיזוק ותיקון גדול. הואיל והשיעור הוא דבר יום ביומו עלולים בנקל להגיע למצב של "מצוות שאדם דש בעקביו", ומתוך כך באים ח"ו לידי זלזול בשיעור ובמגיד השיעור - אם בהתעכבות מלהיכנס לשיעור בזמן, לעתים מחמת שיחה בטלה, ואם ביציאה באמצע השיעור בלי סיבה אמיתית אלא על דברים של מה בכך.

התלמידים היקרים צריכים לתת אל לבם, כמה זמן וכמה מאמצים וכוחות השקיע מגיד השיעור בהכנת השיעור. הוא מנדד שינה מעיניו, לילות שלמים הוא רכון על הגמרא ועל ספרי המפרשים כדי להכין את השיעור כראוי. הוא מתייחס בחרדת קודש לתפקידו; ממוהר להגיע אל חדר השיעורים מבעוד מועד ומגיש את הדברים כשהם מחוורים ומבוררים. איזו חלישות דעת וצער נגרמים לו כאשר הוא רואה שהתלמידים אינם יודעים להעריך את כל המאמץ וההשקעה, ויש מהם המשתרכים לאטם אל חדר השיעורים תוך כדי פטפוטי דברים ושיחה של בטלה, ה' ישמרנו.

אם יינתנו התלמידים אל לבם את גודל המסירות וההקרבה של רבם, או אז יידעו להעריכו ולהכיר לו טובה ויזהרו בכבודו, ובד בבד יידעו לייקר את השיעור בעיניהם, כי ממנו יתד וממנו פינה לקניין יסודות התורה שלהם ולהתעלותם במעלות התורה והדעת.

(מתוך 'כבודם של ישראל')

אולי הסיפור שלך?
יגרום ליהודי להתחיל דף היומי!
שלח את סיפורך ל- Info@dirshu.co.il ותזכה שבזכותך עוד יהודים יתחילו ללמוד דף היומי

שלח אותו עסקן 'צ'ק בנקאי' על הסך האגדי בידי הגאב"ד הרב וייס זצ"ל, בעל שו"ת 'מנחת יצחק', שידאג להעביר את ההמחאה המיוחדת לרבי בנימין רבינוביץ זצ"ל. הרב וייס מצא שליח נאמן שנתן בידו את הכסף, ולהפתעתו ולתדהמתו לקח רבי בנימין את הצ'ק, קרע אותו לגזרים, והשליכו לאשפה!

הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א על "הוי דן את כל האדם לכף זכות"

"ותאמר רחל דנני אלקים וגם שמע בקלי" (בראשית ל, ו)

פירשו בספרי הקודש את מאמר רחל "דנני אלוקים" - על שם שדנה היא את אחותה לאה לכף זכות לכך שמע ה' את קולה "וייתן לי בן". שכאשר רימה לבן את יעקב ונתן לו את לאה היה קשה הדבר מאוד לרחל לשתוק ולא לגלות את הדבר ליעקב, אך היא הבליגה ולא הקפידה על אחותה וכמבואר במדרש (בראשית רבה עא, ח) עד שבאותה שנה הייתה רחל אומרת: "אם אין אני כדאי שייבנה העולם ממני ייבנה אחותי", ודנה אותה לכף זכות שבוודאי ראויה היא יותר ממנה, על כן אמרה עתה: "דנני אלוקים" לכף זכות בזכות שדנתי אני את אחותי לכף זכות. ועל כן קראה שמו דן, שממנו ילמדו לדון תמיד לכף זכות ולקיים מה ששנינו בפרקי אבות (א, ו): "הוי דן את כל האדם לכף זכות", ועל שם כך נקרא "דן" לדון ממנו דין זה: "הוי דן את כל האדם לכף זכות!".

חסד ועסקן נמרץ נגעה ללבו המצוקה הקשה שבבית הגאון, ועל כן טרח והתייגע בדבר עד שהצליח לגייס סכום גדול מאוד עבורו, הון עתק שבימים ההם היה בו כדי לכסות כמעט את כל הוצאות החתונה.

שלח איפה אותו עסקן 'צ'ק בנקאי' על הסך האגדי בידי הגאב"ד הרב וייס זצ"ל, בעל שו"ת 'מנחת יצחק', רבה של ירושלים, שידאג להעביר את ההמחאה המיוחדת לרבי בנימין. חיפש הרב וייס ומצא שליח נאמן שהלך לביתו של רבי בנימין ונתן בידו את הכסף, ושח לפניו את מקורו של הממון, שהוא נשלח לו בכבוד וביקר מאת אותו עסקן על ידי הגאב"ד הרב וייס כדי לסייע בעדו להשיא את בתו בדרך כבוד.

להפתעתו של השליח ולתדהמתו לקח רבי בנימין את הצ'ק בידו, קרע אותו לגזרים קטנים, והשליכו לאשפה בלי אומר דברים! הוא הודה לשליח על ביצוע שליחותו כראוי ובירכו לשלום.

למחרת, כשפגש ה'מנחת יצחק' את רבי בנימין בבית הדין, שאלו בתמיהה ופליאה: "מדוע ולמה קרעת את הצ'ק? הרי הנכם זקוקים עתה לממון רב, ותמיכה זו שהושגה עבורכם בישרות מנדיבים עשירים יכולה לעזור לכם מאוד להשיא את בתכם כראוי וכיאות!". ענה לו רבי בנימין בנחרצות: "בתוקף תפקידי כאן בהנהגת העיר

מורי ורבי הגאון הצדיק רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל, חבר הבד"ץ דעיר הקודש ירושלים תובב"א ומנהיג ק"ק 'משכנות הרועים', היה יושב כל ימי חייו בשכונת תחכמוני על התורה ועל העבודה, רחוק ומופרש מכל ענייני עולם הזה והבליו. הדחקות הייתה שורה בקביעות בביתו, אבל היא לא הפריעה לבני הבית כלל, הם התרגלו להסתפק כמעט ולשמוח בחלקם. שם לא עשו שום 'עסק' מענייני עולם הזה, וסידרו את עצמם ואת חייהם לפי מה שיש, או אין... עיקר מוגמת החיים ושמחת החיים היו נתונים לתכלית האמת, בעסק התורה הקדושה ועבודת ה' יתברך.

אולם בהגיעם לפרק האיש מקדש, כשנצרכו להשיא ילדיהם, נתקלו בקשיים כלכליים גדולים מחמת הוצאות נישואין שגדלו בימינו עד מאוד, ונצרכו לרחמי שמים מרובים.

באחת התקופות, כשנצרך הרב להשיא את בתו, היה המצב קשה ביותר. הם היו אובדי עצות ולא ידעו כיצד להתחיל לגשת למבצע גדול שכזה, כאשר לא היו לו לרב שום מקורות מימון ולא ידע מניין לגייס סכומים אדירים שכאלו.

כשנודע הדבר לאחד מחברי הנהלת א"י שבירושלים, ובהיותו איש

הצליח לגייס ולהמציא עבורם את כל הסכום הנדרש, למרבה השמחה.

כעבור תקופה קצרה הגיע אותו אדם נאמן מאמריקה לבקר בארץ הקודש כמובן, הוא לא ויתר על ביקור בביתו נאווה קודש של רבי בנימין הצדיק. הוא התקבל במאור פנים וחביבות, והם דיברו ביניהם הרבה בכל מיני עניינים שהיה נצרך להציע לפני הרב. אבל מעניין אותו ממון שהמציא האיש עבורו לא הזכיר נאומה!

למחרת, בחזרתו מתפילת שחרית, בעודו מתהלך בין מבואותיה העתיקים של ירושלים ונושם להנאתו מלוא ריאותיו מאווירת קדושתה של ירושלים וארץ ישראל, פוגש הוא באקראי בידידו ורעו הרב נישלאס, ששמח מאוד והופתע לפגוש בו כאן בארץ הקודש ונכנס עמו בשיחה ידידותית עמוקה. תוך כדי שיחתם על כמה וכמה עניינים גילה הרב נישלאס לאיש שיחו כבדרך אגב: "חותני הרב הזהירני שלא לגלות לפניו בשום אופן מי ומי הנותנים תרומתם, והוא אינו יודע כלל מעבודתך הרבה שטרחת ויגעת למענו!"

כשמוע זאת האורח האמריקאי פלט אנחת רוחה כבדה. "דע לך", הסביר האיש, "שהסרת לי עתה קפידה גדולה שהייתה מונחת כאבן כבדה על לבי: שכן זה אתמול ישבתי בבית חמיך הרב, דיברתי עמו הרבה על כל מיני נושאים, וציפיתי עד מאוד שיזכיר משהוא מאותו סך עצום שטרחתי להשיג עבורו. אך הוא לא דיבר מזה מילה וחצי מילה, ולא אמר לי אפילו 'יישר כוח' על כל עבודתי המאומצת עבורו. יצאתי אפוא מביתו בחלישות הדעת מרוב צער ועלבון.

"אך זה עתה אבן כבדה נגולה מעל לבי! מן השמים שלחו אותך כאן לקראתי כדי שאדע לדון את הרב לכף זכות, שהרי הוא פשוט לא ידע כלל מכל עבודתי וטרחתי עבורו!"

למדנו מטיב זה המעשה - מלבד מה שלא רצה הרב ליהנות מאחרים כדי שלא ישפיעו על דעותיו - שצריך תמיד ללמד זכות על כל איש ישראל. לעולם אי אפשר לדעת מדוע לא הודה לך האדם בברכת 'יישר כוח' על מה שעשית עבורו, אולי הוא פשוט אינו מודע לכך שאתה הוא זה שהיטבת עמו...

(מתוך ספר 'טיב המעשיות')

הקודש מתעסק אני הרבה עם הציבור וענייניהם לפי דרכו ושיטתו שלו, אינני רוצה שתהיה עלי ועל דעתי והשקפתי שום השפעה מהשקפה אחרת הנוגדת את שלי!"

בהיותו איש אמת, דורש ומבקש אמת, ומתהלך בתמימות תמיד לפי דרכו והשקפתו, חשש מאוד מהתערבות ומהשפעה של עדות זרות ושיטות אחרות, והיה עומד על משמר היהדות הצרופה והנאמנה, בהשקפה זכה וטהורה כל ימי חייו, בתמימות לב ובמסירות נפש.

לכשנשאל אחר כך "מדוע אם כן לא שלחת בחזרה את הצ'ק, אלא קרעת אותו לגזרים?", ענה רבי בנימין: "כאשר אדם טוב ואיש חסד רוצה לעזור לי וטורח עבורי במסירות נאמנה שכזו, לא אוכל לבזות אותו!"

ברם, המצב רק החמיר, זמן החתונה הולך ומתקרב ועדיין אין רואים שום תחילת ישועה בקצה האופק. נאלץ אפוא חתנו הגדול של הרב, הלוא הוא הרב הגאון רבי יהודה נישלאס שליט"א, מו"צ ב'העדה החרדית' בירושלים, להיחלץ חושים ולרתום עצמו למסע התרמה בחוץ לארץ כדי להידפק על דלתי נדיבי אחינו בני ישראל שבמדינת הים.

בטרם צאתו התנה עמו חותנו הגאון שני תנאים נוקבים: האחד, שלא לבקש פעמיים מאדם אחד, רק יציע לפניו הצורך והבקשה פעם אחת בלבד, שבזה יצא ידי חובת ההשתדלות שמצד האדם, ואז: אם ירצה האיש ייתן ואם לאו "השלך על ה' יהבך" (תהילים נה, כג). השני, שלא יגלה את אוזנו בשום אופן מי ומי הם הנותנים והתורמים, כדי שלא ישפיעו על דעותיו בהתקרבותם אליו, ולא יזיקו את השקפתו הטהורה והזכה!

הרב נישלאס סבר וקיבל והפליג בדחיפות היישר לארצות הברית. תיכף בהגיעו שמה חש בברכת ה' המיוחדת שמלווה אותו על כל צעד ושאל בזכות הצדיק הגדול. לשמחתו הגדולה הוא מצא שם איש נאמן, שהכיר את רבי בנימין והוקיר והעריך אותו מאוד, וברוב נאמנותו אליו הכניס עצמו בכל גופו ונפשו בעובי הקורה וכיתת רגליו יחד עם הרב נישלאס לכמה וכמה כתובות, שבהן דאג מראש לסדר נתינה הגונה ומפולפלת, כך שבעבור תקופה קצרה ביותר

הצטרפו לעשרות אלפי הנבחנים החדשים של 'דרשו'

שיבחנו במבחן הראשון על מסכת ברכות

להרשמה ולהצטרפות חייגו:

02-560-9000

מכיסו את המעטפה עם הכסף כולו ונמלט מהמקום. ר' בן ציון היה המום אך לא הרים קול צעקה. הוא נעמד על עומדו כדקה שלמה והרהר. חשב מה שחשב. ואז, המשיך לביתו בשכונת רמת אלחנן. כאשר נכנס לבית סיפר את מה שאירע אתו. "מה תעשה עכשיו?", שאלה הרבנית.

היא ציפתה למהלכים מתוחכמים מול הגנב. אך התגובה הייתה אחרת לחלוטין. "החלטתי כי יותר אני לא עוסק ב'השתדלות', כלום. ביטחון ללא השתדלות".

רעם ביום בהיר. "מה קרה?" - "כיוון ששדדו את הכסף שלווייתי מהגמ"ח אני עוזב את ה'השתדלות'".

מה הקשר בין הדברים? העלו הבן והרבנית במחשבתם, והביטו עליו בתמיהה. הוא ראה שהם מעוניינים בהסבר והוא העניק להם: "המאורע התרחש כאן בסמוך ל'השתדלות', היינו מיד אחרי החלוואה, שדדו ממני את הפעולה של ההשתדלות שעשיתי עד שלא הועלתי כלום בהשתדלות. נרמז לי בכך כי המעשה שלי לא כל כך הגון, ההשתדלות לא הייתה רצויה נדחתה ונסדדה. ולמדתי, כי מעתה עלי להימנע אפילו מהשתדלות פורתא. רק לבטוח בהש"ת".

גם אחרי הדיבורים הנ"ל ההחלטה הייתה לכאורה קיצונית ונחרצת ולא מתקבלת בשלמות על הדעת. הבן והרבנית שמעו ושתקו. הבן הרכין את ראשו בהערצה (והמתין לנסים שיגיעו משמים למען אביו - שהשיל מעצמו גם את ההשתדלות הקטנה הזו).

"ביטחון ללא השתדלות"

תקופה לאחר אותו שוד מכאיב נפגשו ר' בן ציון וידידו יבלחט"א הגאון הגדול רבי נחום מינקוביץ שליט"א. ר' בן ציון סיפר לו את מה שארע אתו, ואף סיים לומר לו את סופו של הענין, כי הגיע לידי החלטה שה' לא מעוניין במצוות ההשתדלות שלו.

שאל הידיד: "זו אכן סברא, אבל עדיין זה לא מוחלט שמחמת כך בלבד תבוא גם ההחלטה שמהיום ואילך עליך להימנע לחלוטין מהשתדלות. אולי תחשוב בכיוון אחר נוסף. הרי בכל זאת ישנה חובת השתדלות...". אז הפתיע ר' בן ציון בתשובה: "ידידי היקר, המקור לכך בירושלמי במסכת תרומות פרק ח הלכה ג: 'רבי ינאי הוה מידחל מיניה סגין (מהנחש) והוה יהב ערסיה וכו' - ר' ינאי פחד מנחשים שהסתובבו באזור ביתו, וכאשר הלך לישון נתן את ארבעת רגלי המיטה בתוך ארבע קערות של מים כדי להינצל מהנחשים, כי בכך הם לא יצליחו לעלות על המיטה כיוון שנחש לא יכול לעבור במים. והנה, לילה אחד כאשר שכב לישון במיטה נפגש בנחש לידו למעלה במיטה. באופן חריג הקערות לא הועילו והנחש טיפס למעלה. אמר ר' ינאי: אם כן תסירו את הספלים של המים ואבטח בה' ללא קערות המים. אסמוך על הקב"ה ללא השתדלות, ואקיים בעצמי את דברי הפסוק בתהילים: 'שומר פתאים ה'".

היה מי מהילדים הנשואים שתרם את חלקו להרגעת הפחד של אבא, שילם מכיסו ו... התקינו סורגים בבית משפחת פלמן. אך ר' בן ציון עדיין היה מוטרד. כנראה שטעו בדיאגנוזה. הוא לא דואג מפחד גנבים נוספים. אחיו ז"ל רבי ישראל פלמן מצא את הרגע והתעניין: "ר' בן ציון מה קורה, מדוע אתה עדיין מודאג. ואם אתה חושש מגנבים אפשר לעשות מערכת אזעקה".

ביטל ר' בן ציון את דבריו בהניף יד ולא התייחס. חלפו יומיים נוספים ולא רחוק מבניין מגוריהם נמצא התיק של הרבנית עם החליפה שממנה נגנבו שלושת אלפי השקלים. בעקבות כך, הצליחו לאחר תקופה קצרה לעלות על פסיעותיו של הגנב ומצאו אותו. היה זה בחור ירוד מתושבי השכונה שהוא נכנס וגנב, והכסף הוחזר על ידו במלואו.

והנה, הרוגע והשמחה שבו אליו ביתר שאת. ושוב שאל אותו אחיו ר' ישראל: "אינני מבין אותך, אחי היקר, מה קרה? וכי שלושת אלפים שקלים גורמים לך עצב כל כך, ואח"כ כאשר הם חוזרים כזו שמחה?! מה הם שלושת אלפים שקלים, וכי שווה לאבד את השמחה שאתה תמיד שרוי בה?! אתמהה". פתח ר' בן ציון את פיו כאילו מרצה שיעור תורני, בשפתיים דולקות ובבהירות: "יש לך טעות. לא דאגתי משלושת אלפי השקלים, העניין היה אחר לחלוטין. פשוט לא ידעתי מדוע נענשתי משמים בגניבה.

"ערכתי חשבון נפש, ומה שהעליתי במחשבותיי, שאולי אירעה הגניבה מחמת שלפני זמן התעכבתי מלתת שלושת אלפים שקלים שהייתי חייב למעשרות כספים ונתתים באיחור רב. אבל אמרתי לעצמי, כיוון שבסופו של דבר נתתים, רק שאיחרתי, לא מסתבר שבגללם איענש בגניבה ממש והפסד של שלושת אלפים שקלים, לכן הייתי נבוך ולא ידעתי מה ה' אלווקיך שואל מעמך. והמחשבות הללו גרמו לי לדאגה.

"אבל כעת, כאשר הכסף הוחזר, שמחתי מאוד, כי הפלא ופלא, החשבון שלי צודק ונכון: מחמת שהתעכבתי במסירת שלושת אלפים שקלים למעשרות, לכן מידה כנגד מידה לקח הקב"ה והשהה ממני שלושת אלפים שקלים לתקופת זמן, והם הוחזרו (ממש כפי שאני רק התמהמהתי ואח"כ החזרתי ונתתי בסוף את המעשרות). וכעת, שאני כבר מודע לעניין, וברור לי מה הפקת הלקחים לעתיד בפתרון הסוגיא, וכי לא אשמח!?"

הסרת הקערות

היו אלו ימים טרופים במקצת, סמוך לנישואי אחד מהילדים של ר' בן ציון. הקושי בהשגת כספים הכביד במיוחד.

ר' בן ציון יצא מהכולל לכיוון הבית, הלך לרחוב בית שמאי ונכנס לאחד הגמ"חים הגדולים. כתב שטר וחתם כדת וכדין, לווה חמשת אלפי דולרים ויצא מהגמ"ח.

ויהי אך יצא ולא הרחיק, ניגש אליו רעול פנים, הדף אותו וחסף בכוח

ההצלה הגיעה מחמת ההשתדלות, ואדרבה מחמת ההשתדלות נגרם הפסד ממוני גדול עוד יותר, אפשר לבטל את ההשתדלות ולהסיר את הקערות, אין בהן צורך. כך גם בסיפור שלי, שעל ידי ההשתדלות קרה ההיפך, אני חייב חמשת אלפי דולר נוספים, הרי זה אות משמים שעלי להפסיק את ההשתדלות, רק לבטוח בהשי"ת.

"גם אני הסרתי את הקערות מסביבי".

וכך באמת עשה והתנהג. את העונש שנגזר על אדם הראשון "בזיעת אפיך תאכל לחם" קיבל על עצמו בזיעת היגיעה בתורה בתפילה ובמצוות. בזיעה זו וכיוצא בה השלים את העניין בעמל יומיומי בלימוד תורה וקיום התורה.

(מתוך הספר 'ללא שם')

"מה היה כאן, מעיקרא מאי קסבר ר' ינאי ולבסוף מאי קסבר? וכי כאשר ר' ינאי העמיד את הספלים של המים הוא לא בטח בהשי"ת? לא ייתכן! אלא מאי, הקב"ה מנהל את העולם ואנחנו בידו, ובעקרון הרי אפשר לסמוך עליו גם ללא השתדלות, ומהיכן נובעת חובת ה'השתדלות'? מהפסוק 'וברכך בכל אשר תעשה', כי רצונו של מקום להנהיג את העולם בעטיפה של טבע, שהנס לא יהיה ניכר בעליל כדי שה'בחירה' של האדם לא תתבטל. על ידי ההשתדלות - הנס מתלבש בלבוש טבעי.

"אבל כל זה שייך רק כאשר ע"י ההשתדלות אפשר להגיע לאותה מטרה - להלביש את מעשה השי"ת בלבוש טבעי; אבל אם גם לאחר מעשה ההשתדלות אין את האפשרות לומר שהפרנסה או

המשך מעמוד 3 | הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ואמר: "הנה כי כן, היה לו מספיק כסף, היה לו רצון, אבל זכויות לא היו לו, ותורה בונים עם זכויות וסייעתא דשמיא".

כשה'זיידע' ואמא הלכו חצי שעה להשיב אבדה לשומר גוי

אמי ע"ה סיפרה, כי בהיותה ילדה בת 6 הלכה לטייל ביער הסמוך לעיר בריסק, ותוך כדי הילוכה מצאה פטיש גדול.

"התבוננתי ובדקתי וראיתי כי אין בפטיש כל סימן, וגם רוב תושבי העיר הם גויים, על כן סברתי כי בוודאי מותר לי ליטול את הפטיש לעצמי.

"כששבת הביתה ניגשתי לאבא והראיתי לו את הפטיש. שאל אותי אבא מהיכן יש לי אותו, וסיפרתי לו את כל הפרטים. התבונן אבא בפטיש ואישר שאכן אין בו כל סימן, 'אבל', אמר אבא, 'מן הסתם פטיש זה שייך הוא לשומר היער' - שומר היער היה גוי שישב בתא השמירה בכניסה ליער מצדו השני.

"אבא קם ממקומו, לבש את מעילו, חבש את כובעו, נטלני עמו, והלך עמי את כל היער עד לקצהו השני, הליכה שארכה קרוב למחצית השעה. כשהגענו לתאו של השומר שאל אותו אבא: 'האם אבד לך איזה חפץ?', ומיד השיב השומר, כי אכן כן פטישו אבד לו. מיד הראה לו אבא את הפטיש והגוי אמר שזהו אכן הפטיש שאבד לו.

"הגוי שהבין כי הרב טרח לבוא מהיער עד לתאו להשיב לו אבידתו, התפעל והתרגש, קד קידה לפני אבא ואמר: 'ברוך האלוקים של אלו'. ואמי ע"ה הייתה מציינת בהתפעלות את המסירות של אבא ללכת מרחק של חצי שעה לכל כיוון, וכל זאת על מנת להשיב אבידה לגוי".

(יתד נאמן, סוכות תש"פ)

אודות חובת האמונה והבטחון בה', כאשר אבי מורי זצ"ל השיח בפניו דאגתו אודות העול הכלכלי הרובץ על כתפו עבור החזקת הישיבה, וכי הדבר טורד את מנוחתו. בתוך הדברים אמר לו מרן הגרי"ז זצוק"ל, כי גם עליו רובץ עול כלכלי להחזקתם החודשית של תלמידיו שומעי השיעור, וגם הוא נאלץ כל חודש לדאוג לכך, והתבטא מרן הגרי"ז זצוק"ל אודות חוזק בטחונו בצור עולמים ואמר: 'אני, את הביטחון שלי לא אמכור גם לא בעבור חצי מיליון'. שאל אותו אבי מורי זצ"ל: 'וכי למה לא תאמרו בעד מיליון'. ענהו מרן הגרי"ז זצוק"ל ואמר: 'לא אמרתי מיליון, כי מכל מקום, כשמגיע ערב ראש חודש, בכל אופן עולה בלבי בדל מחשבה של דאגה...".

"תורה לא בונים בכסף אלא עם זכויות וסייעתא דשמיא"

כשדיברו אודות העול הכלכלי של החזקת הישיבה, מספר לנו ראש הישיבה שליט"א, אמר הזיידע לאבי מורי זצ"ל: "תורה לא בונים בכסף, תורה בונים עם זכויות וסייעתא דשמיא", והביא על כך הזיידע מעשה שהיה: אחד מבני היער בריסק חננו ה' בעושר גדול. כדי להבין את גודל רוב עושרו ציין מרן הגרי"ז זצוק"ל כי אותו גביר סיפר לו, שאמר לאשתו כי "בכל פעם שאני מרוויח סכום הגון בעסקי אינני זקוק לאכול ארוחת צהרים. השמחה והסיפוק שיש לי מהרווחת המזון משביעים אותי עד שאיני זקוק לאכול כלל". ואז הוסיף הגביר וסיים את דבריו: "אמין לי הרב, כי כמעט ולא אכלתי מעולם ארוחת צהרים הגונה", עד כדי כך היה גודל עושרו.

אותו גביר, שכאמור היה בעל מזון רב, גמר בדעתו והבטיח כי יתרום מכספו על מנת לבנות בניין עבור תלמוד התורה בבריסק. על אף שהיה הדבר ביכולתו, ועל אף שרצונו היה לתרום, מכל מקום הדבר לא הגיע לידי גמר ולא עלתה בידו לבנות את הבניין. סיים הזיידע

בשורה מתוקה!

בס"ד יצא לאור הספר הנכסף

'מתיקות המועדים'

• בענייני הנוכה •

משיחותיו של הגאון

רבי מנחם ברוך יאווע שליט"א

ראש ישיבת 'חיי תורה' - לובלין ירושלים

תלמידו של פוסק הדור מרן

רבנו בעל 'שבט הלוי' הגר"ש וואזנער זצוק"ל

מתוך גיליונות
נכבדים שע"י
מכון 'מתיקות'
ירושלים

בחסד ה', התקבצו להם מאמרים נבחרים
מהגיליונות ומאמרים נוספים
משיחותיו המאלפות של
ראש הישיבה שליט"א

מאמרים שיאירו את אפלת החשכה
באור ימי הנוכה וב'מתיקות התורה'
המאירה בכל בית יהודי את דרך החיים

מאמרים המאירים בכל בית יהודי
את דרך החיים ומגלים עצות חדשות
ומאירות עיניים בכל מצב בחיים...

טעמו וראו את מתיקות דרך השם!

ניתן להשיג בטל: 052-7162314

בחנויות הספרים המובחרות | הפצה: קולמוס

ספר קובץ על יד

מסכת סנהדרין
כולל די פנינים
בירושלים

ספר מצוותי תשמורו

על המצוות הנדרגות מובנות
מאת מאמר רבי **עזרא שרם** שליט"א
ירושלים

ספר פנינה לשבת

המבוננות פנימית במאמרי חז"ל על פרשיות השבוע
מאת הרב **יואל הופניימר** שליט"א
ירושלים

ספר דרך ישראל

ההגות ודקדוקי הלכה
מהרה"צ החסיד רבי **שויה דבליצקי** זצוק"ל
בני ברק

ספר מתיקות המועדים

חגיגה
שיחותיו של הגאון רבי **מנחם יאנוע** שליט"א
ירושלים

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?
בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני
תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שלב שבו החומר לספר נמצא
ועד לתוצאה המוגמרת והמושלמת.

הפצה-לבחירה

הדפסה

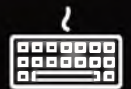
עימוד

עריכה

הגהה

הקלדה